

รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ
ของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี

A MODEL OF WATTHAKHANUN COMMUNITY DEVELOPMENT USING
BUDDHIST APPROACH OF WATTHAKHANUN'S MONKS,
KANCHANABURI PROVINCE

พระธิตีวัส ขยวฑุโฒ (วัดกวางศิย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ
ของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี

พระธิดีวัส ขยวฑุโฒ (วัฒนกวณิษย์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Model of Watthakhannun Community Development Using
Buddhist Approach of Watthakhanun's Monks,
Kanchanaburi Province

Phra Thitiwas Jayavuddho (Wattakawanich)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน
จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.จากรุวรรณ ขำเพชร)

กรรมการ

(ผศ.ดร. อุบลวรรณ ภาวกานันท์)

กรรมการ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร. อุบลวรรณ ภาวกานันท์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระธิตวิส ขยวุฑโฒ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัย : พระธิตวิส ชยวุฑโฒ (วัดกวนศิษย์)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ. ดร. อุบลวรรณ ภวากานันท์, กศ.บ. (ชีววิทยา), กศ.ม. (จิตวิทยา พัฒนาการ), M.A. (Theoretical Psychology), Ph.D. (Experimental Psychology with the Specialization in Cognitive Psychology)

: พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร., ป.ธ. ๗, ร.บ. (รัฐศาสตร์), พช.ม. (การพัฒนาชุมชน), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุน ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ๓) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๓๕ รูป/คน คือ พระสงฆ์วัดท่าขนุน ๘ รูป ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ๑๐ ท่าน และชาวบ้านในชุมชน ๑๗ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

๑. กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนมี ๓ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาเศรษฐกิจจะมีการร่วมประชุมค้นหาทุนทางวัฒนธรรมประเพณีวิถีพุทธเพื่อนำมาต่อยอดสร้างจุดขายและแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อให้เกิดการสร้างงานแก่ชาวบ้านในชุมชน ๒) การพัฒนาศีลธรรมให้แก่ชุมชนวัดท่าขนุนด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปและเยาวชนและส่งเสริมให้การเผยแพร่ธรรมะเข้าถึงง่ายและสะดวกด้วยการใช้สื่อออนไลน์ ๓) การพัฒนาการศึกษาให้ประชาชน โดยการแจกทุนการศึกษาให้นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวัด

๒. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาของชุมชนนั้นจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาศีลธรรมโดยการนำหลักไตรสิกขามาใช้ แบ่งกิจกรรมตามกลุ่มเป้าหมายได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้ ๑) กิจกรรมพัฒนาบุคลากรภายในวัดจะมีการฟังเสียงธรรมะเจริญภาวนาวันละ ๔ เวลา ๒) กิจกรรมพัฒนาประชาชนทั่วไป เช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจจัดบวชนกขัมมะปฏิบัติธรรม จัดอุปสมบทหมู่ฟรีปีละ ๔ ครั้ง ๓) กิจกรรมเพื่อเยาวชนจะมีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร

๓. รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธจะเป็นการร่วมมือกันระหว่าง พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและชาวบ้าน โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ช่วยให้ชุมชนได้มองเห็นต้นเหตุปัญหา (ทุกข์) ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ศีลธรรมและการศึกษา ซึ่งมีที่มา (สมุทัย) จาก การมีคนไร้สัญชาติ ในพื้นที่ ขาดต้นทุนในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจร่วมกัน ฐานะยากจนและความห่างไกลจาก ศาสนา นำไปสู่การหาหนทางในการแก้ปัญหา (มรรค) ได้แก่ การร่วมกับชุมชนหาทุนทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นต้นทุนในการสร้างอาชีพและแจกทุนการศึกษาให้นักเรียน พร้อมทั้งพัฒนาพระสงฆ์ ภายในวัดเพื่อให้สามารถสร้างศรัทธาแก่ประชาชน นำสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาของประชาชน ผล สุดท้ายคือทุกข์ของชุมชนสามารถดับลงได้ (นิโรธ) คือ ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษาลดลง และชาวบ้านมีความเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น สามารถนำมาเป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิตเพื่อผลในระยะยาวได้

Thesis Title : A Model of Watthakhanun Community Development Using Buddhist Approach of Watthakhanun's Monks, Kanchanaburi Province

Researcher : Phra Thitiwas jayavuddho (Wattakawanich)

Degree : Master of Art (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr.Ubolwanna Pavakanun, B.ed. (Biology), M.ed. (Developmental Psychology), M.A. (Theoretical Psychology), Ph.D. (Experimental Psychology with the Specialization in Cognitive Psychology)Dr. Phrasuthirattanabandit, Assoc. Prof. Dr. Pali VII, B.A. (Political Science), M.A. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies))

Date of Graduation : February 18, 2019

Abstract

The research is conducted with three main objectives; i) to study the process of community development using Buddhist approach of Watthakhanun's monks, ii) to explore the activities that Watthakhanun's monks organized for mind and intellectual development of the nearby community and iii) to present Watthakhanun community development model. It is a qualitative research which in-depth interview is used as main approach and content analysis technique is used to analyze collected data.

The findings are concluded as follows:

1. The community development of Watthakhanun comprised of three dimensions: economic, moral and educational. Each contains its own process that economic development started with joint meeting between the community and the monks to search for community's cultural capital then developed it for tourism. While moral and educational development are started from the temple that monks teach Dhamma to develop mind and intellectual of the people and provide educational fund for students.

2. The activities that Watthakhanun's monks organized for mind and intellectual development can be grouped into 3 categories based on each's target

groups; internal radio broadcasting and meditation practice for the temple's personal resources, the celebration of Buddhist holidays within Buddhist tradition for laypeople, and Buddhabuttra camp is organized for youth and students..

3. Watthakhanun community development model demonstrates the collaboration between monks, state officials and community. The concept of the Four Noble Truths; suffering, the origin of suffering, the cessation of suffering, and the path to the cessation of suffering is applied to their daily life and used as guideline for the people to live sustainably and peacefully.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ของประธานกรรมการ และคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วย ผศ. ดร.อุบลวรรณ ภวากานันท์ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย และขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่ พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร. เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน ที่มีเมตตาอนุเคราะห์และสนับสนุนทุนการศึกษา และคอยชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการทำการศึกษาวิจัยอย่างยิ่ง และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ได้แก่ รศ. ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง, รศ. ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง, รศ. ดร. วิวัฒน์ หามนตรี, ผศ. ดร.อุบลวรรณภวากานันท์, ดร.เดชา กัปโก ที่ช่วยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ขอกราบขอบพระคุณพระภิกษุวัดท่าขนุนและอนุโมทนาเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบอนุโมทนา พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ. ดร. และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์วิชา ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย ตลอดจนเพื่อนร่วมชั้นคือ นายบัณฑิต ศรีสมาน ที่ให้คอยให้คำชี้แจงรถยนต์ในการเดินทาง นางสาวจิตติมาภรณ์ คงสิม ที่ให้ยืมเครื่องปริ้นเตอร์ในการทำงาน และท่านเจ้าคุณพระอุดมบัณฑิต และพระอาจารย์มหาชัยยนต์ คมภีรวาที ที่เมตตาให้พักอาศัย อาหารการบริโภคและทุก ๆ อย่างด้วยความเมตตาต่อผู้วิจัยเสมอมาตลอดจน หลวงพี่ชุดิگانต์ อภินนโท หลวงพี่วิศิษฐ์ ฆมมรสี หลวงพี่พระมหาวินเฉลิม สุวทิตตเมธี หลวงพี่ภูษิสสะ ปญญาไพชิต ที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับงานวิจัยแก่ผู้วิจัยเสมอมาและพระปลัดคมสันต์ ฆมมรโส ที่ให้ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงาน และขออนุโมทนา โยมน้อย โยมทราย ทิตภูมิกับโยมหญ่ และ ญาติธรรมทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนคอยเป็นกำลังใจให้งานวิจัยสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี คุณงามความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พ่อแม่ และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ที่ให้กำเนิดทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนอบรมบ่มนิสัยส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน จนประสบความสำเร็จในวันนี้

พระธิตวิส ขยวฑุโธ

๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม	๗
๒.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ	๑๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชน	๒๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับบทบาทในการพัฒนาชุมชน	๒๘
๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าขนุนและวัดท่าขนุน	๓๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๓
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๔
๓.๒ กำหนดประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๕๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่	๖๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๑
๓.๖ สรุปวิธีดำเนินงานวิจัย	๖๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๖๓
๔.๑ สภาพทั่วไปของชุมชนวัดท่าขนุน	๖๓
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ	๖๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาจิตใจ และปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๙๕
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๙๙
๔.๕ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๑๐๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๐๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๗
๕.๑.๑. กระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๑๐๗
๕.๑.๒. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชน วัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๑๐๘
๕.๑.๓. รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ ของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๑๑๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๒
๕.๒.๑. กระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๑๑๓
๕.๒.๒. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชน วัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๑๑๕
๕.๒.๓. รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ ของพระสงฆ์วัดท่าขนุน	๑๑๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๐
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๒๐
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	๑๒๐
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป	๑๒๑
บรรณานุกรม	๑๒๔
ภาคผนวก	๑๓๑
ผนวก ก	
รายนามผู้เชี่ยวชาญหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจแก้ไขเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์	
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	
ของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๔๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๔๘
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๕๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๐

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย	๕๕
แผนภูมิที่ ๓.๑ สรุปวิธีการดำเนินงานวิจัย	๖๒
แผนภูมิที่ ๔.๑ กระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน	๗๗
แผนภูมิที่ ๔.๒ กระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรมของชุมชนวัดท่าขนุน	๘๗
แผนภูมิที่ ๔.๓ กระบวนการพัฒนาด้านการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุน	๙๕
แผนภูมิที่ ๔.๔ การพัฒนาด้านการเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน	๑๐๐
แผนภูมิที่ ๔.๕ การพัฒนาด้านศีลธรรมของชุมชนวัดท่าขนุน	๑๐๑
แผนภูมิที่ ๔.๖ การพัฒนาด้านการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุน	๑๐๒
แผนภูมิที่ ๔.๗ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔	๑๐๔
แผนภูมิที่ ๔.๘ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๑๐๕
แผนภูมิที่ ๕.๑ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔	๑๑๒

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๔.๑ แผนที่ชุมชนวัดท่าขนุน	๖๔
ภาพที่ ๔.๒ รูปวัดท่าขนุน	๖๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา สังคมในทุกระดับชั้น จึงเป็นแหล่งรวมมนุษย์หลาย ๆ แบบเข้าด้วยกัน ซึ่งในจำนวนผู้คนเหล่านั้น แต่ละคนต่างก็มีชีวิต มีจิตวิญญาณ มีความรู้สึกนึกคิดและมีจุดหมายปลายทางที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สังคม บางครั้งเกิดปัญหาหรือมีความสับสนวุ่นวายขึ้น เนื่องจากความแตกต่างทางด้านความคิดและการปฏิบัติของแต่ละคน โดยที่สังคมจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขนั้นต้องมีสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน อาทิเช่น การบัญญัติกฎหมายขึ้นมาของฝ่ายปกครอง หรือการยึดถือปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา อย่างเช่น ประเทศไทยประชาชนกว่าร้อยละ ๙๔.๖^๒ นับถือพระพุทธศาสนาก็ใช้หลักธรรมของพระพุทธองค์เป็นหลักการดำเนินชีวิต จึงทำให้มนุษย์ที่มีจิตวิญญาณ ความนึกคิด พฤติกรรม ต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้ ตลอดจนผู้นำก็จะสามารถปกครองดูแลไปจนถึงการพัฒนาสังคมนั้นให้เจริญรุ่งเรืองร่มเย็นได้ ดังที่องค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับชาติกับพระศาสนาไว้ว่า “ชาติกับศาสนาเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกัน ถ้าชาติพินาศแล้วศาสนาก็จะตั้งอยู่ไม่ได้ถ้าศาสนาเสื่อมทรามจนสูญสิ้นไปแล้ว ประชาชนก็จะมีคุณธรรมย่อหย่อนลงไป จนท้ายไม่มีอะไรเลย ชาติใดไร้คุณธรรม ชาตินั้นก็ถึงแก่ความพินาศล่มจม คงต้องเป็นข้าชาติอื่นที่มีคุณธรรมบริบูรณ์อยู่”^๓

ดังนั้นการเสริมสร้างสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในบุคคลเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยในประเทศไทยที่ผ่านมาคนอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นเป็นครอบครัวขยายที่มีสมาชิกในครอบครัวทั้ง ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด มีการสอนศีลธรรม จริยธรรม มรรยาท กันในครอบครัว ชุมชนมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันมีการส่งต่อทางวัฒนธรรมอย่างการเข้าวัดฟังธรรม ประเพณีพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสังคมที่ดำเนิน

---

^๑ รัชนี้ คุณานวัณณ์, มนุษย์เป็นสัตว์สังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.kroobannok.com/๗๗๔๙> [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจสถานะทางสังคม วัฒนธรรมและสุขภาพจิต(ความสุข) คนไทย พ.ศ.๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.m-society.go.th/article/14497/18156.pdf> [๔ มกราคม ๒๕๖๒].

^๓ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ), พระพุทธศาสนากับองค์พระมหากษัตริย์ไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.kroobannok.com/๗๗๔๙> [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^๔ พระมหาอภิชาติ ธมมาภินนโท (จินลาโสม), “มิติทางวัฒนธรรมของการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัยจังหวัดกาฬสินธุ์”, รายงานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๖.

ชีวิตตามแนววิถีพุทธที่มีความเรียบง่ายสงบร่มเย็น มีการหาเลี้ยงชีพด้วยเกษตรกรรมที่สามารถพึ่งพาตนเองได้จากผลผลิตในที่ดิน แต่ในปัจจุบันด้วยผลจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบบริโภคนิยมภายใต้ระบบทุนนิยมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อบุคคล ทำให้การหาเลี้ยงชีพของบุคคลที่ทำการหาปัจจัย ๔ ที่จำเป็นต่อเลี้ยงชีพ แต่ด้วยระบบที่ต้องเน้นการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ ต้องทำงานแลกเงินเพื่อการดำรงชีพ อีกทั้งเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ ก็โฆษณาในสิ่งที่กระตุ้นความอยากมีอยากได้ในสิ่งที่เกินกำลัง ต้องมีสิ่งฟุ่มเฟือยอำนวยความสะดวก ทำให้ความต้องการใช้จ่ายมีมากขึ้น ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองหรือนิคมอุตสาหกรรมเพื่อหาเงินมาซื้อของอุปโภค บริโภค ใช้จ่ายในครอบครัว^๕ ทำให้วิถีชีวิตชุมชนของไทยก็เริ่มหมดไป ความสัมพันธ์กันแบบทุกคนรู้จักกันในชุมชน มีสิ่งใดก็สามารถช่วยเหลือกันได้ เมื่อเป็นสังคมเมืองก็เหลือเพียงแต่การอยู่ร่วมกันทางกายภาพ ต่างคนต่างอยู่รู้จักกันเพียงฉาบฉวย อีกทั้งการหาเลี้ยงชีพทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านทำให้ขาดเวลาอบรมบุตรหลาน ส่งผลต่อมาเป็นสถาบันครอบครัวทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ ทำให้มีปัญหาเด็กขาดความอบอุ่น ขาดการเรียนรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนกับบุคคลและสังคม บุคคลในสังคมเมืองจึงมีปัญหาเหงา โดดเดี่ยว อ้างว้าง สุขภาพจิตตกต่ำ และที่น่าวิตกมากที่สุดคือ บุคคลเริ่มขาดหลักคิด คุณธรรม และจริยธรรมในการดำเนินชีวิต บางคนจึงหาทางเติมเต็มช่องว่างทางจิตใจในรูปแบบที่ผิดจนกลายเป็นปัญหาสังคม อาทิเช่น ปัญหาคุณแม่วัยเด็ก ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาอาชญากรรม ซึ่งมีได้ส่งผลกระทบต่อเฉพาะส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคม และการพัฒนาประเทศ^๖

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องพัฒนาด้านจิตใจคือ พัฒนาที่ตัวบุคคลก่อนเป็นอย่างแรก ให้บุคคลกลับมาใช้ชีวิตตามหลักแห่งความพอเพียง ไม่มุ่งแต่ด้านการเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเพียงอย่างเดียวให้กลับมาอยู่บนพื้นฐานแห่งความอบอุ่นของครอบครัวในชุมชนพื้นถิ่นของตนเองและมีชีวิตที่ดำเนินตามแนววิถีพุทธดังที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้ทางภาครัฐจึงริเริ่มโครงการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม ขึ้นมาหลายโครงการ อาทิ โครงการวัดประชารัฐสร้างสุข โครงการชุมชนคุณธรรมฯ ที่เป็น การนำหลักการ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ที่เป็น ๓ เสาหลักของสังคมที่เคยยึดโยงค้ำจุนสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีต^๗ ควบคู่กับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ มาแก้ปัญหาจากกระแสนิยม มาสร้างเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยบูรณาการให้ชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศพัฒนาตามกระบวนการนี้ เป็นต้น ด้วยการสนับสนุนและผลักดันจากภาครัฐ และการมองเห็นปัญหาของผู้คนในชุมชนเองจึงเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชนต่าง ๆ ร่วมกลุ่มกันดำเนินตามหลักการพัฒนาชุมชนตามแนวทางศาสนาพร้อมกันบ่มนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมกันมากยิ่งขึ้น

^๕ ชลิดา แยมศรีสุข, “แนวคิดลัทธิบริโภคนิยม ในท้องถิ่น และการล่มสลายของท้องถิ่น”, รายงานวิจัย, (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการจัดการ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙), หน้า ๒.

^๖ ภูไหว หนูเขต, “ผลกระทบต่อครอบครัวเข้มแข็งจากการเติบโตของเมือง: กรณีศึกษา เมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขายุทธศาสตร์การพัฒนารวม: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

^๗ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย, บวร:บ้านวัดโรงเรียน สร้างชีวิตจิตใจให้เข้มแข็งมีพลังสร้างสรรค์ ด้วยความรู้ สติปัญญาและความจริง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/19811> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

จากการพัฒนาชุมชนด้วยโครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมาโดยยึดหลักการพัฒนาตามแนววิถีพุทธที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้พัฒนาคนโดยควบคู่ไปกับการพัฒนานั้น ทำให้เห็นว่าสามารถแก้ปัญหาสังคมเหล่านี้ได้ อาทิเช่น ชุมชนวัดโคกเปี้ยว จังหวัดสงขลานั้นก็ได้นำกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมมาใช้แล้วเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยจุดเด่นของชุมชนนี้คือ มีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านศีลธรรม และด้านประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามแก่เยาวชนและประชาชน โดยมีกิจกรรม การส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี รวมถึงมีการส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ เช่น การทอผ้า เพาะเห็ด ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ รวมถึงสืบทอดและอนุรักษ์มรดกประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ประเพณีทำบุญวันว่าง (ขึ้นเบญจมาศ) และรดน้ำผู้สูงอายุ ประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นต้น^๙ หรือจะเป็นชุมชนบ้านผาบ่อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ก่อตั้งขึ้นมาเกินกว่า ๑๓๐ ปี มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ และปกากะญอ ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ชุมชนแห่งนี้ผ่านประเมิน เป็นชุมชนคุณธรรมฯต้นแบบ จากชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้มีความสามัคคีและเสียสละ รวมถึงดำเนินชีวิตโดยนำหลักธรรมทางศาสนาพุทธมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พัฒนาชุมชนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้ชาวบ้านในชุมชนคุณธรรมบ้านผาบ่องอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความปลอดภัย ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่ลักขโมย ไม่เล่นการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด และอบายมุข^{๑๐}

นอกจากชุมชนวัดโคกเปี้ยวและชุมชนวัดผาบ่องแล้วยังมีชุมชนอีกมากมายที่ได้ดำเนินการตามแนววิถีพุทธนี้ ซึ่งในชุมชนวัดท่าขนุน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรีก็เช่นเดียวกันที่เป็นชุมชนที่มีชาติพันธุ์หลากหลายทั้ง ชาวไทย ชาวมอญ ชาวกระเหรี่ยง ชาวพม่า ชาวขมุ ชาวลาวพลัดถิ่น ฯลฯ อยู่ห่างจากตัวเมืองกาญจนบุรีกว่า ๑๔๐ กิโลเมตร มีการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านที่นับถือพระพุทธศาสนา โดยชุมชนวัดท่าขนุนนี้มีการพัฒนาของชุมชนที่โดดเด่น จากผู้นำหลักคือพระสงฆ์ของวัดท่าขนุนที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เห็นได้จากการได้รับการแต่งตั้งจากภาครัฐให้เป็นศูนย์การพัฒนาชุมชนหลายอย่างเช่น ศูนย์ปฏิบัติการธรรมประจำจังหวัดดีเด่นเฉลิมพระเกียรติแห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน ศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนบ้านท่าขนุน เป็นต้น นอกจากนี้พระสงฆ์วัดท่าขนุนก็มีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนหลายด้านอย่าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ ก็ที่มีการนำทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดส่งผลให้ชาวบ้านเกิดรายได้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมือง ด้วยการสืบสานประเพณีอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างงาน อุ่มพระสงฆ์ในวันสงกรานต์ และการจัดกิจกรรมวางผังประทีปถวายเป็นพุทธบูชา ๒๐,๐๐๐ ดวงในวันสำคัญ ก็ได้รับเลือกจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เป็น Unseen Thailand และ^{๑๑} การสร้างบันไดขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูป

^๙ คมชัดลึก, (๑ ธ.ค. ๖๐), “ชุมชนคุณธรรมฯต้นแบบวัดโคกเปี้ยว”, **คม ชัด ลึก**, [ออนไลน์], ๘ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/๓๐๔๒๒๕> [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^{๑๐} konk konk, (๑๗ ม.ค. ๖๑), “วธ.เผยนายกรัฐมนตรียเยี่ยมชุมชนคุณธรรมต้นแบบ-ถนนสายวัฒนธรรม บ้านผาบ่องหนุนสร้างรายได้ ส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, **คนค้นธรรม**, [ออนไลน์], ๔ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: [https://www.konkhonthamnews.com/วธ-เผยนายกรัฐมนตรียเยี่ยม/ \[๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑\].](https://www.konkhonthamnews.com/วธ-เผยนายกรัฐมนตรียเยี่ยม/ [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].)

^{๑๑} พระครูวิลาศกาญจนธรรม, **วัดท่าขนุน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (สมุทรปราการ: บริษัท พี แอนด์ พี อินเตอร์พรีน จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๗-๖๒.

บาท ๑,๑๗๓ ขึ้นบริเวณภูเขาหน้าวัดทำให้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวใหม่แก่ชุมชนทำให้ชาวบ้านได้มีรายได้จากการขายสินค้าตามไปด้วยในส่วนของวัดท่าขนุนเองนั้นยังได้รับการแนะนำจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็น ๑ ใน ๙ วัดที่จะเดินทางไปไหว้พระด้วย^{๑๑}

ด้านการพัฒนาศีลธรรมของวัดท่าขนุนที่จัดขึ้นแต่ละครั้งที่เป็นการมุ่งการพัฒนาที่ตัวบุคคล โดยจัดขึ้นในโอกาสสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญต่าง ๆ ก็มีประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมมากมาย เช่น กิจกรรมด้านการส่งเสริม ศีลธรรม ก็มีกิจกรรมการไหว้ครูเป้ายันต์เกราะเพชรที่จัดขึ้นในวัดเสาร์ขึ้น ๕ คำนัน ก็ได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างมากไม่เฉพาะแต่ในชุมชนวัดท่าขนุนเท่านั้นแต่ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วประเทศ ในด้านการส่งเสริมจิตใจและปัญญาทางธรรมก็มีการโครงการอุปสมบทฟรีให้แก่กุลบุตรผู้มีจิตศรัทธา หรือมีการจัดบวชนกขัมมะปฏิบัติธรรมแทบทุกเดือน เป็นต้นในส่วนของด้านการให้ปัญญาทางโลกวัดท่าขนุนก็มีการอบรมและมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนผู้เรียนดีแต่ด้อยโอกาสมากมายทั่วทั้งอำเภอทองผาภูมิหรือจะเป็นการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรเรียนหนังสืออย่างเต็มที่จนถึงระดับปริญญาเอก โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายก็เป็นที่โดดเด่นอย่างมาก มีประโยชน์ทั้งทางด้านส่งเสริมให้พระภิกษุมีความรู้ทันโลกและเป็นการพัฒนาบุคลากรของทางวัดเพื่อการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนต่อไปด้วย

ในการบริหารจัดการวัดท่าขนุนนั้นได้มีการสร้างเป้าหมายในการพัฒนาสังคมของเจ้าอาวาสร่วมกับพระสงฆ์วัดท่าขนุนไว้ว่า “พยายามดึงคนเข้าวัด โดยอาศัยการทำบุญในวันพระ สนทนา ออกเสียงตามสาย แลกเปลี่ยนความคิดกับชาวบ้านรอบวัด แจ้งแนวทางการพัฒนาวัดให้ทุกคนได้ทราบเป็นระยะ เพื่อให้ทุกคนมีความรู้สึกที่วัดเป็นของตน และ มอบทุนการศึกษาแก่ลูกหลานชาวบ้านทุกปี เพื่อให้เด็กมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็ก” ในส่วนของการพัฒนาวัดท่านตั้งจุดมุ่งหมายไว้ว่า “จะทำให้วัดสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกระดับ ใครมาวัดต้อง “ได้อะไร” กลับไป ไม่ว่าจะป็นวัตถุหรือแนวคิด ทางโลกหรือทางธรรม”^{๑๒} และด้วยความพยายามทำตามที่ตั้งเป้าไว้ ทำให้เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น ท่านเจ้าอาวาสได้รับพระราชทานรางวัลเสมาธรรมจักร ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา จากพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เมื่อวัดท่าขนุนจัดตั้งโครงการชุมชนคุณธรรมฯ ตามนโยบายภาครัฐในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ชุมชนวัดท่าขนุนจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นชุมชนคุณธรรมฯ ต้นแบบ และท่านเจ้าอาวาสได้รับแต่งตั้งเป็นประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอทองผาภูมิ ซึ่งท่านคือกรรมการที่เป็นพระสงฆ์รูปเดียวจากกรรมการทั้งหมดใน ๗๗ จังหวัด ๘๗๘ อำเภอทั่วประเทศ และชุมชนวัดท่าขนุนสามารถเป็นชุมชนคุณธรรมฯ ต้นแบบของพื้นที่อำเภอทองผาภูมิจำนวน

^{๑๑} มติชน ออนไลน์, (๒๗ พ.ค. ๖๑), “พลังศรัทธา! เปิดแล้วบันไดวัดท่าขนุน 1,237 ขั้น กราบรอยพระพุทธบาทบนยอดเขา หลังลูกศิษย์ร่วมสร้าง งบ 12 ล.”, มติชน, [ออนไลน์], ๓ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/region/news_973398 [๔ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒} พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปัญญา), ประวัติและพุทธศิลป์วัดท่าขนุน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://m.facebook.com/notes/watthakhanun/670463149671036/> [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๑๗ แห่ง ระดับประเทศอีก ๓ แห่ง และได้รับเลือกให้เป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบโดดเด่นประจำจังหวัดกาญจนบุรีจาก ๑,๐๖๖ ชุมชนคุณธรรมฯต้นแบบ ๗๗ จังหวัดทั่วประเทศอีกด้วย^{๑๓}

ข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดงานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาถึง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ในเรื่องของกระบวนการทำงานและการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาต่อชุมชนว่าเป็นอย่างไร ให้เป็นแนวทางให้กับวัดและชุมชนอื่น ๆ รวมถึงประชาชนทั่วไปได้นำไปพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อทราบกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามวิถีแนวพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุนว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เพื่อทราบกิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนว่ามีอะไรบ้าง

๑.๓.๓ นำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ว่ามีแนวทางเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธกิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญา และรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรคือกลุ่มผู้ให้ ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์วัดท่าขนุน กลุ่มที่ ๒ เครือข่ายพัฒนาที่ประกอบด้วยหัวหน้าชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ส่วนกลุ่มผู้รับ ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน โดยทำการสุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ คือ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ณ วันที่เก็บรวบรวมข้อมูล

^{๑๓} Komodo, ชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนได้รับรางวัลชุมชนคุณธรรมต้นแบบโดดเด่นจังหวัดกาญจนบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://palungjit.org/threads/ชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนได้รับรางวัลชุมชนคุณธรรมต้นแบบโดดเด่นจังหวัดกาญจนบุรี.661875/> [๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนวัดท่าขนุน หมู่ ๑ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ ๕ เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **รูปแบบการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ** หมายถึง ลักษณะการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนที่เป็นการร่วมมือกันระหว่าง พระสงฆ์วัดท่าขนุน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและชาวบ้านที่ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีการดำเนินงานที่บูรณาการตามประเพณีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๕.๒ **กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญา** หมายถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์วัดท่าขนุนได้ทำการจัดขึ้นเพื่อการพัฒนาจิตใจและพัฒนาปัญญาแก่ประชาชนในชุมชนตามแนววิถีพุทธ

๑.๕.๓ **ชุมชนวัดท่าขนุน** หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดท่าขนุนที่ประกอบไปด้วย ๓ ชุมชนรวมกันคือ ชุมชนวังท่าขนุน ชุมชนริมฝั่งแควน้อย และชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ หมู่ ๑ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๕.๔ **พระสงฆ์วัดท่าขนุน** หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑. ผลการวิจัยที่ได้จะได้เป็นประโยชน์ในการวางแผนหรือเป็นแนวทางในปฏิบัติการพัฒนาต่อวัดและชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

๑.๖.๒. ผลการวิจัยได้ที่ได้จะทำให้สามารถนำไปวิจัยต่อยอดในด้านการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีตัวแปรต่างกันอย่างออกไปได้

๑.๖.๓. ผลวิจัยที่ได้จะได้ใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหรือปรับใช้ในการพัฒนาโครงการเกี่ยวกับการสร้างนโยบายของรัฐหรือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” โดยได้ทำการรวบรวมแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการนิยามตัวแปร และกรอบแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ตามหัวข้อดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
- ๒.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชน
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับบทบาทในการพัฒนาชุมชน
- ๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าขนุนและวัดท่าขนุน
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา จากเอกสารและบทความทางวิชาการต่างๆ จึงได้ประมวลไว้ มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการพัฒนาไว้ ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้นที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) หรืออาจให้คำจำกัดความของการพัฒนาได้ว่า คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว เนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนั้นการดำเนินงานควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นกระบวนการระยะยาว และจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายท่าน ดังนี้

โพลิต ปันเปียมรัชญ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้

สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ และในการพัฒนาที่ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรม อีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย^{๑)}

พุทธทาสภิกขุ อธิบายว่าคำว่า “พัฒนา” หรือ วัฒนา หรือ วัฒนนะ เป็นความเจริญเหมือนกัน และถ้าใครมีความประพฤติไม่มีประโยชน์ ก็เรียกว่าคนทำโลกให้ รก ไข้ คำเดียวกับ คำว่า วัฒนนะ จึงมีคำห้ามไว้ ว่า น สียา โลกวฑฒโน อย่าเป็นคนรกโลก โลกวฑฒโน แปลว่า คนทำโลกให้รกรก ดังนั้น ถ้าจะให้รกรกไปด้วยคนดีของดี ก็ต้องพัฒนาทางจิต ซึ่งเป็นผู้นำของกาย^{๒)}

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึง หลักการพัฒนาสู่ความเจริญที่เรียกว่า จักร แปลว่า ล้อ มีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑.ปฏิรูปเทสวาสะ การอยู่ในประเทศหรือถิ่นที่เหมาะสมที่ควร กล่าวคือ การได้อยู่ในที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี นั้นเอง และประการที่ ๒ สัปปุริสุปัสสยะ ๓.อัตตสัมมาปณิธิ ๔.ปุพเพกตปุญญตา^{๓)}

ราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า คำว่า “พัฒนา” ในภาษาไทย มาจาก “วฑฒน” ในภาษาสันสกฤต และ “วรณ” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^{๔)}

สนธยา พลศรี ได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวถึงความหมายของการพัฒนา ว่า^{๕)}

๑. การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นไม่หยุดนิ่ง

^{๑)} ไชยสิทธิ์ บันเปี่ยมรัษฎ์, การพัฒนาประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^{๒)} พุทธทาสภิกขุ, การเมืองคือธรรมะ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๓๑), หน้า ๑๙๙-๒๐๐.

^{๓)} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), ธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๕.

^{๔)} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๗๗๙.

^{๕)} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

๒. การเปลี่ยนแปลงจากสภาพไม่น่าพอใจ ไปสู่สภาพน่าพอใจอย่างมีระบบ
๓. การกระจายได้ของบุคคลในชุมชน
๔. กระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
๕. กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
๖. กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า
๗. การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
๘. การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
๙. การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
๑๐. การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
๑๑. การสร้างความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่าง ชุมชน

ต่างๆ

๑๒. การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนา

จากความหมายข้างต้น อาจแบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาออกได้ เป็น ๓ กลุ่ม ตามลักษณะแนวคิด ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (Growth) คือ เป็น การเพิ่มผลผลิต ซึ่งกระทำโดยระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้าง ถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบกระทำการ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบการบริหาร

กลุ่มที่ ๓ มีความเห็นว่า การพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลัก ถ้าเป็นการบริหารก็ ต้องบริหารด้วยวัตถุประสงค์ คือการทำงานที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์หลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นไป ตามวัตถุประสงค์และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบหรือการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างกว้างขวาง

กล่าวโดยสรุป จากความหมาย การพัฒนา ที่ยกมาข้างต้นนี้ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่า การพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชน เท่านั้น แต่หมายความรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย

๒.๑.๒ หลักการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างในจุฬารัตนเรื่อง) ได้เขียนเกี่ยวกับสาระสำคัญของตัวแบบ การพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สรุปความสำคัญของแนวคิดซึ่ง สามารถสร้างความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนได้โดยการพิจารณาประเด็นหลักดังต่อไปนี้

๑. ประเด็นที่ว่าด้วยตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความ เจริญทางปัญญาจะสามารถสร้างความเจริญได้ด้วยตนเอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคนและ ของท้องถิ่น ถ้าไม่พัฒนาในท้องถิ่นจะทำให้ท้องถิ่นไม่ยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาคนจึงเป็นกุศโลบายของ การพัฒนาท้องถิ่นที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒. หลักการพัฒนา ๑๐ ประการ คือ

๑. หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเองเป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่ช่วยตัวเอง และพึ่งตนเองได้ จะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒. หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงไล่ปัจจัยนำเข้า ไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านปรับตัว ต่อการเข้าไปเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาคอน และท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๓. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริบทที่ใกล้ ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งพาตนเองมากที่สุด และสามารถที่จะวางแผนที่จะใช้ทรัพยากรที่พอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัวเป็นการใช้เงินมาก และอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

๔. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้าน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้

๕. วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงาม และผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นตัวแทนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไว้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้ท้องถิ่นทั้งเข้มแข็งและยั่งยืน

๖. ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดทำในรูปของหนึ่งโครงการมีลักษณะเป็นหนึ่ง ระบบ มีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้ากระบวนการทำงานที่จัดขึ้นตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินงานไปแล้ว สามารถประเมินผลและประเมินประสิทธิภาพได้

๗. การประสานงาน เป็นหน่วยงานของราชการและเอกชน จะต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงานทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานราชการและเอกชนสามารถประสานงาน ให้ความร่วมมือกันได้อย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๘. การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกนั้นชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่น และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๙. ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือคุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นของไทย ดังนั้นการพัฒนาจะต้องควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

๑๐. การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่ดีนั้นจะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคน แล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. วิธีการพัฒนา เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา วิธีการพัฒนาจึงมุ่งที่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่นำมาใช้ในการพัฒนาคน ได้แก่ วิธีการให้การศึกษอบรรยากาศการทำงานกับกลุ่มคน วิธีพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กล่าว คือ นักพัฒนาและผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกันตั้งแต่

วางแผนและปฏิบัติอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และวิธีการทำงานเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนที่ขาดเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง^๖

โดยสรุปแนวความคิดการพัฒนา เป็นแนวทางในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล สถาบันไปจนถึงระดับสังคม จากลักษณะที่สังคมเคยเป็นอยู่ ให้ก้าวไปสู่การเป็นสังคมตามแบบอย่างที่เราจะเป็นหรือเปลี่ยนแปลง ไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจเรียกว่าสังคมที่ได้รับการพัฒนา คำว่าการพัฒนาถูกกำหนดขึ้น โดยนักวิชาการด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาต่างมีรากฐานพัฒนาการทางความคิดที่แตกต่างกัน ด้านความเชื่อพื้นฐานของนักคิด แต่ละยุคสมัยและความเหมาะสมของสถานการณ์ภายใต้บริบทการพัฒนาที่แตกต่างกัน

๒.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ

แนวความคิดพัฒนาชุมชนวิถีพุทธแบบ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นแนวคิดที่มุ่งพยายามที่จะนำเอา องค์กร และ/หรือ สถาบันหลักในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา อันได้แก่ การนำเอาสถาบันที่สำคัญในชุมชน ๓ สถาบัน ได้แก่

๑. สถาบันทางสังคม (บ = บ้าน)
๒. สถาบันศาสนา (ว = วัด)
๓. และ สถาบันการศึกษา (ร = โรงเรียน)

ผนึกกำลังจัดตั้งเป็นองค์กรที่เรียกว่า “บวร” เพื่อนำมารองรับและดำเนินการต่างๆ ตามนโยบายของ ทางราชการ ฉะนั้น คำว่า “บวร” จึงเป็นคำย่อ โดยการ นำเอาพยัญชนะต้นของคำว่า บ้าน วัด โรงเรียน มา บัญญัติเป็นคำใหม่ คือ ซึ่งมีองค์ประกอบของ “บวร” ดังต่อไปนี้

๑. สถาบันทางสังคม (บ้าน) ซึ่งประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบ กลไกในการบริหารที่มาจากรัฐ ในรูปแบบอื่นๆ ที่จะ จะ พัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อม ทางด้านกายภาพต่างๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน

๒. สถาบันศาสนา (วัด) หน่วยทางสังคมอีก หน่วยหนึ่งที่ สำคัญ ยิ่ง ปร ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในอดีตวัดคือศูนย์ รวมของทุกสิ่งตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดก็ไปวัดให้พระตั้ง ชื่อ หากเป็นชายก็จักให้บวชเรียน เขียนอ่าน พอโต หน่อยจะออกเหย้าออกเรือน พระ ก็เป็นผู้ดูแลรักษาที่ ให้อีก ไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต

๓. สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) หน่วยทาง สังคมสุดท้ายที่กล่าวถึง ประกอบ ด้วย ครูใหญ่อาจารย์ ใหญ่ คณะครูนักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษา อื่นๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กร ทางการศึกษาอื่นๆ

โดยกระบวนการประชาสังคม(บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด วัด มีบ้าน และโรงเรียนให้การอุปถัมภ์ คำขวัญ ทำนุบำรุงพระศาสนา บ้านก็มีวัดคอยให้สติ

^๖ จุฬารัตน์ ต้นเรื่อง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลหนองไผ่แดง อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี”, ภาคนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๒๐.

เตือนใจ รวมทั้งจิตวิญญาณและมี โรงเรียนคอยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน โรงเรียน มีวัด ที่ให้การสนับสนุน อบรมสั่งสอนในศีลธรรม และมีบ้านที่ คอยให้การสนับสนุนผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยอาจเป็นครูภูมิปัญญา ให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ และ กรรมการสถานศึกษาก็มีพระ มีผู้นำชุมชน เป็นส่วนหนึ่ง ในการบริหารงานในโรงเรียน

คำว่า“บวร”คำนี้ไม่ได้เป็น แค่คำพูดสละสลวยคำหนึ่ง แต่เป็นถึงการรวมตัวของ หน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุด เพื่อความเจริญงอกงาม บ่งบอกถึงวัฒนธรรมอันจะเกิดจากความดีงามของคนทุก คนที่จะร่วมกันพัฒนาทั้งสาม สิ่งไปพร้อมๆ กัน ดังนั้น ประชาสังคมแบบ “บวร” จึงเป็นการนำเอา สถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนา และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทาหน้าที่เป็นแกนกลางใน การเชื่อมสัมพันธ์ พัฒนา ตัดสินใจ แก้ปัญหาตนเอง กำหนดแผนแม่บทชุมชนด้วยการร่วมกันคิด สร้าง และ บริหารจัดการชุมชนของคนในท้องถิ่นที่ร่วมกัน เป็นเจ้าของ อันจะนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน” ตลอดไป^๗

จึงทำให้เกิดโครงการชุมชนคุณธรรมจากหลักการดังกล่าว กรมการศาสนาได้นำอำนวยการ ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ มาเป็นนโยบายหลักของการดำเนินงานเพื่อให้เกิด “ชุมชนคุณธรรม” โดยกำหนดให้วัด ศาสนสถาน บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน ราชการ รวมทั้งองค์กร ทุกเครือข่าย เป็นพลังขับเคลื่อนเปิดพื้นที่ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของชุมชนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพา ตนเอง พึ่งพากันเอง รวมกลุ่มอย่างมีพลัง ใช้ชีวิตพอมี พอกิน พอใช้ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู้สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการที่อยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบายที่สำคัญของกระทรวงวัฒนธรรมด้วย กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า”ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”เพื่อให้คนไทยมีความสุข สำหรับกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมไทยเข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน” โดยเน้นสร้างคนดี สังคมดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งจะมีการเสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม”ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้ศาสนามีบทบาทนำในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ของทุกศาสนา รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์ งานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รัก สามัคคี และยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรม มาเพิ่มมูลค่าให้เศรษฐกิจชุมชน

^๗ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร, “กระบวนการประชาสังคม“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”, รายงานวิจัย, (สาขาการจัดการสาธารณะสำหรับผู้บริหารยุคใหม่: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

ตามสภาพของสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งเป็น ศูนย์กลางการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนจัดกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการใช้มีส่วนร่วมและความเสียสละของคนในชุมชนนั้น ๆ โดยการขับเคลื่อน ให้ชุมชนคุณธรรมก้าวสู่ “สังคมคุณธรรม” ด้วยการยึดมั่นในข้อปฏิบัติหลัก ๓ ประการที่สามารถสัมผัสได้ คือ

๑. ยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา โดยนำหลักคุณธรรมทางศาสนามาบูรณาการกับการดำเนินชีวิต เพื่อเป็น แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การรักษาศีล ๕ การซื่อสัตย์สุจริต

๒. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำรัส มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐาน ของการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักพอประมาณ และ การคำนึงถึงความมีเหตุผลโดยยึดหลักทางสายกลาง

๓. มีการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทย มีความเอื้ออาทร มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของไทยและมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น สู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยมุ่งเน้นให้คนไทยมีวินัย และจิตอาสาแนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร

กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรม ภาพรวมของสังคมที่มีคุณธรรม จุดเริ่มต้นจะต้องเริ่มจากแต่ละคน ในครอบครัว ไปถึงคนในชุมชน ในองค์กร/หน่วยงาน และเมื่อคนส่วนใหญ่ เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม สังคมก็ย่อมเป็นสังคมคุณธรรม เป็นสังคมสันติ เป็นสังคม ที่พอเพียง และพึ่งตนเองโดยมีข้อปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

๑. บุคคลคุณธรรม : ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา ด้วยการรักษาศีล ๕ หรือปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ

๒. ครอบครัวคุณธรรม : ดำเนินชีวิตบนวิถีความพอเพียงภายใต้หลักธรรม ทางศาสนา ส่งผลให้คนในครอบครัวมีความรัก ความอบอุ่น เข้าใจ เคารพ และเกื้อกูลกัน

๓. ชุมชนคุณธรรม : เป็นชุมชนที่เข้มแข็งเกิดจากคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ มีเมตตา เกื้อกูล และสามารถค้ำประกัน ดำเนินชีวิตภายใต้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพ นับถือและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๔. องค์กร/หน่วยงานคุณธรรม : คนในองค์กร หรือ หน่วยงานมีคุณธรรม รวมกลุ่มจัดกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคม และมีการขยาย เครือข่ายองค์กรคุณธรรมไปยังภาคส่วนต่าง ๆ

๕. สังคมคุณธรรม : มีคุณธรรม มีความรัก สามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ และเอื้ออาทร ประเทศชาติ : ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สมดุล มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

ดังนั้น ความดีงามทั้งหลายที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ย่อมเกิดมาจาก การที่บุคคล ครอบครัว องค์กร/หน่วยงาน ชุมชนและสังคม มีหลักธรรมเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา หากมีมากขึ้น เริ่มตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร

หน่วยงาน มีคุณธรรมในทุกระดับ สังคมนั้นย่อมจะมีคุณธรรม มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และจะเป็นประเทศ ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน^๕

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๕ ได้กล่าวถึงการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักนำทางในการพัฒนา หรือการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ ไว้ที่น่าสนใจว่า

ปัจจุบันนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การที่จะพัฒนา ประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียว เท่านั้นไม่เพียงพอ ประสบการณ์ในการพัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมาได้สอนให้เป็นที่ตระหนัก ว่าการมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้น แม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมาย ก็ไม่ทำให้สังคม บรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรือง และสันติสุขที่แท้จริงได้ ตามวัตถุประสงค์ กลับสร้างปัญหา อย่างมากมาย เช่น

๑. ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนแร้นแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดีฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกล ล้นมากขึ้น

๒. ปัญหาด้านสุขภาพ ประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน เกิดโรคระบาด ที่ร้ายแรง นอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้ว สุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลง ชีวิตคนในถิ่น ที่เรียกว่าเจริญมีลักษณะสับสนวุ่นวาย คนมีทุกข์โศกมากขึ้น เป็นโรคจิตโรคประสาทมากขึ้น

๓. ปัญหาด้านการศึกษา ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก เกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ล่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่ซื่อตรง เป็นต้น

๔. ปัญหาทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง

๕. ปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรม ผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนน อุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัวยิ่ง เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จนทำให้คนส่วนมาก เกิดความหวาดกลัว อาชญากรรมยังแพร่หลาย คดีปล้น ฆ่า ช่มชู้ ที่ร้ายแรงปรากฏขึ้นบ่อย เป็นต้น

๖. ปัญหาด้านวัฒนธรรม มีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรม มีค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนา และ ไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ค่านิยมบริโภคนิยมและความนิยมพึงเพื่อแผ่กระจายทั่วไป

๗. ปัญหาทางเพศและอบายมุข มีปัญหาทางเพศเพิ่มสูง มีอัตราคนถูกข่มขืนสูง อัตราการหย่าร้าง สูงขึ้น อบายมุขระบาดทั่วไป ทั้งในกรุงและชนบทประชากรฝากความหวังไว้กับการพนันในรูปแบบต่างๆและหมกมุ่นจนยากที่จะแก้ไขเยาวชนมากมายทำลายอนาคตของตนเองและก่อปัญหาแก่สังคมโดยเป็นผลสืบเนื่องจากการติดยาเสพติด

๘. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวีสูงขึ้น ป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ต้นน้ำลำธาร ร่อยหรอลง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้ง ทำให้ทำการเกษตรยากลำบากมากขึ้น ส่งผลต่อความยากจนแร้นแค้นยิ่งขึ้นไปอีก ประสบปัญหาทางการตลาด มีการเอารัดเอาเปรียบ

^๕ กรมการศาสนา, แนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร”, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๐-๑๕.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒.

กัน มาก เกิดมลภาวะทั้งในดิน ในน้ำ และท้องฟ้า คุณค่าต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรทั่วทุกคน บทเรียนจากการพัฒนาสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว

โดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาโดยตรง จะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี และในการพัฒนาคนนั้นส่วนสำคัญที่สุดก็คือ จิตใจ ดังนั้น ในยุคปัจจุบัน งานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้น รวมถึงการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป การพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการ พัฒนาคน นั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนา ประเทศชาติ มาโดยตลอด

โดยเฉพาะในอดีตและแม้ปัจจุบันในชนบทหลายแห่งพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการพัฒนา และวัดได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญาของชุมชนและ วัด ก็เป็นศูนย์กลางของชุมชน เริ่มแต่บทบาทสำคัญที่สุด คือ เป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นครู-อาจารย์ ศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ พัฒนาขึ้นในวัด หรือออกไปจากวัด เมื่อไปอยู่ใน ชุมชนก็ใช้ความรู้วิชาการอื่นๆที่ได้ศึกษาจากวัดนั้น เป็นเครื่องนำครอบครัวและชุมชน ในการดำเนิน ชีวิตและประกอบอาชีพการงานให้เจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมค้ำด้วยดี มีความร่มเย็น เป็นสุขควรแก่ ความประพฤติปฏิบัติ

ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกแพร่หลายเข้ามาและ ระบบ การต่างๆ แบบตะวันตกได้รับการยอมรับ และแนวทางการพัฒนาก็เปลี่ยนแปลงไป วัดก็เห็น ห่าง ออกไปจากกระบวนการพัฒนาตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนามุ่งเน้นด้านวัตถุ บทบาทของ วัด พระสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็ยิ่งกลางเลือนลง เหลือแต่บทบาทในด้านการเอื้อต่องานพัฒนา เช่น อำนวยสถานที่และอุปกรณ์ของวัด การให้กำลังใจและคำกล่าวสอนสนับสนุนในคราวชุมนุม อย่างมี พิธีกรรม เป็นต้น

ครั้งมาถึงปัจจุบัน เมื่อแนวโน้มของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอีก โดยหันมาเน้นการ พัฒนา จิตใจและการพัฒนาด้านคนมากขึ้น ก็เป็นโอกาสที่วัดและพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนา ทั้งหมด จะได้รื้อฟื้นบทบาทในการพัฒนาและบทบาทของผู้นำในการพัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยปรับตัวปรับ วิธีการและปรับบทบาทนั้นให้เข้ากับสภาพปัจจุบันการที่จะนำทางพัฒนาและรับบทบาทต่างๆ ในการ พัฒนาให้ได้ผลดี จะต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสม และขอบเขต ของการ ดำเนินบทบาทของวัดและพระสงฆ์แล้ว สิ่งสำคัญก็คือ จะต้องมียุทธศาสตร์นำทาง สำหรับชี้แนวทาง ของการพัฒนาอย่างชัดเจน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาได้แก่ ภาวนา ๔ คือ

๑. **กายภาวนา** แปลว่า พัฒนากาย ได้แก่ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพ ดี และ ที่สำคัญก็คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เริ่มแต่ปัจจัย ๔ เป็นต้น ไป อย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น สัมพันธ์กับอาหาร โดยการกิน เพื่อช่วยให้ร่างกายมี กำลัง มีสุขภาพดี ไม่ใช่เพื่อมุ่งความอร่อย อวดโล้แสดงฐานะ สัมพันธ์กับ โทรทัศน์ โดยดูเพื่อติดตาม ข่าวสาร แสวงหาความรู้ ส่งเสริมปัญญา มิใช่เพื่อหมกมุ่นในความ สนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเอาเป็น เครื่องมือเล่นการพนัน เป็นต้น

๒. **ศีลภาวนา** แปลว่า พัฒนาศีล หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ให้เป็นไปด้วยดี เริ่มแต่ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม ประพฤติในสิ่ง ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบสัมมาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร แฝงนอบรมกายวาจาของตนให้ประณีต ปราศจากโทษ ก่อคุณประโยชน์และเป็นเครื่องสนับสนุน การแกอบรมจิตใจยิ่งขึ้นไป

๓. **จิตภาวนา** แปลว่า พัฒนาจิต คือ พัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติงามพร้อม ซึ่งอาจแบ่งออก เป็น ๒ ด้าน ดังนี้ คือ

๓.๑ **คุณภาพจิต** คือให้มีคุณธรรมต่างๆ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นผู้มีจิตใจสูง ละเอียดอ่อน เช่น มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร มีกรุณา อภัยช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ คือมีน้ำใจสูง ละเอียดอ่อน เช่น มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร มีกรุณา อภัยช่วยเหลือ ปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ คือมีน้ำใจเผื่อแผ่ มีคารวะ มีความกตัญญู เป็นต้น

๓.๒ **สมรรถภาพจิต** คือ ให้เป็นจิตที่มีความสามารถ เช่น มีสติ มีวิริยะ คือ ความเพียร มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิ คือจิตตั้งมั่นแน่วแน่ มีสัจจะ คือ ความจริงจัง มีอธิฐาน คือ ความเด็ดเดี่ยว แน่นอนต่อจุดมุ่งหมาย เป็นจิตใจที่พร้อมและเหมาะที่จะใช้งานโดยเฉพาะงานทางปัญญา คือ การคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน

๔. **ปัญญาภาวนา** แปลว่า พัฒนาปัญญา คือ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และ ใช้ความรู้แก้ปัญหา ทำให้เกิดสุขได้ เริ่มแต่รู้ เข้าใจศิลปวิทยา เรียนรู้ถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียงด้วยอคติ (ความลำเอียง) คิดวินิจฉัยใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ รู้เข้าใจโลกและชีวิตตาม เป็นจริง รู้จักแก้ไขปัญหาและทำการให้สำเร็จตามแนวทางของเหตุปัจจัย ตลอดจนรู้เท่าทันธรรมดา ของสังขาร ถึงขั้นที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์โดยสิ้นเชิง

การขับเคลื่อนชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธ

ประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร)^{๑๐} ได้แสดงให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาคนทั้งด้านจิตวิสัยและวัตถุวิสัย เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพดี มีคุณธรรม มีสันติสุข อันส่งผลต่อชุมชนที่เข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองและวัฒนธรรมอันดีงามในชุมชนอย่างยั่งยืน

ประกาศิต สิริเมโธ, สอดคล้องกับ ครรชิต พุทธโกษา^{๑๑} ที่เห็นว่า การพัฒนาชุมชนแห่ง การเรียนรู้หรือการพัฒนาที่เน้นให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไข ปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่ครรชิต พุทธโกษามี ความเห็นเพิ่มคือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ควรจะเป็นไปในลักษณะการบูรณาการที่มี

^{๑๐} พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐.

^{๑๑} ครรชิต พุทธโกษา, *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

การพัฒนาไปพร้อมๆกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กระบวนการเรียนรู้ และค่านิยมอันดีงาม จากข้อมูล ที่นำมาพิจารณา ๒ ชั้นข้างต้นนี้ จะเห็นถึงเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนใน ๒ ลักษณะคือ

(๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่รวมไปถึงร่างกายและจิตใจ และ

(๒) การพัฒนาสังคมแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน/ สังคม แต่เมื่อแยกออกเป็น ๒ ส่วนบนพื้นฐานของธรรม ๒ ประการในพุทธศาสนาจะแบ่งเป็น

(๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางรูปธรรม (Materiality) และ

(๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านนามธรรม (Immateriality) เพื่อเป้าหมายคือ “ความสุข” ๒ ประการได้แก่ (๑) ความสุขทางกาย (กายิกสุข) และ (๒) ความสุขทางใจ (เจตสิกสุข)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนคือการให้คนในชุมชนเกิด กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา โครงการวิจัยมักมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางรูปธรรม อัน เป็นความสุขทางกายภาพ เช่น การพัฒนากองทุนหมู่บ้าน การพัฒนาน้ำ การพัฒนาอาชีพ เป็นต้น ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางนามธรรม จะเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น เหตุผลอย่างหนึ่งที่ไม่ สามารถพัฒนามุ่งคุณภาพชีวิตทางนามธรรมเพราะไม่อาจจะวัดในเชิงตัวเลขได้เท่ากับทางรูปธรรม อย่างไรก็ตาม หากจะมีการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธ จำเป็นต้องอาศัยการ บูรณาการอย่างที่ครรชิต พุทธโกษาเสนอไว้ เพียงแต่มุ่งเน้นที่คุณภาพชีวิตทางด้านนามธรรมควบคู่กับ รูปธรรม อันเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญของคุณภาพชีวิตก่อนจะขยายเป็นครอบครัว ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ

๑. ลักษณะการพัฒนาชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธ

จากการสังเกตการพัฒนาชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธนั้น ดูเหมือน องค์การทางพุทธศาสนา อย่างเช่นวัด สำนักปฏิบัติธรรม เป็นต้น จะเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ภาพกว้างๆ ของการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาจะแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะคือ การพัฒนาที่เน้นคุณภาพจิต การ พัฒนาเชิงสงเคราะห์ และการพัฒนาเชิงบูรณาการ

๑.๑ การพัฒนาที่เน้นคุณภาพจิต

ตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี มีสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพจิตโดยเฉพาะเช่น วัดป่าเจริญราช คลอง ๑๑ อำเภอลำลูกกา วัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง วัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหลวง สำนักปฏิบัติธรรมเศวตฉัตรสมบูรณ (ปลายนา) เป็นต้น สำนักปฏิบัติธรรมเหล่านี้ เป็นที่รองรับในการพัฒนาจิตสำหรับชุมชนรอบสำนักและใกล้เคียง ส่วนรูปแบบและวิธีการพัฒนาจิต นั้นอาจจะแตกต่างกัน สำนักปฏิบัติธรรมเศวตฉัตรสมบูรณ ปฏิบัติตามแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก ที่เน้นฝึกจิตด้วยการมีสติจับการเคลื่อนไหวของร่างกาย สำนักวัดป่าเจริญราช ภายใต้การนำของหลวง พ่อวีระนนท์ วีระนนโท สำนักวัดพระธรรมกาย ที่ปฏิบัติตามแนวของหลวงพ่อดอด จนทสโร สำนักวัด ปัญญาบันฑิตาราม ที่ปฏิบัติตามแนวของหลวงพ่อดอดปัญญานันทะภิกขุ

ภาพรวมของการพัฒนาจิตจะมีกิจกรรมที่สำคัญคือ การฟังธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติ การไหว้พระสวดมนต์รักษาศีลเพื่อการชำระจิตในขั้นต้น และการลงปฏิบัติเพื่อฝึกฝนจิตให้ บริสุทธิ์ตามกำลังของผู้ปฏิบัติ

๑.๒ การพัฒนาเชิงสงเคราะห์

ดูเหมือนว่า จุดเด่นๆของการพัฒนาชุมชนโดยการสงเคราะห์ จะเป็นการสงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ให้การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัย สำหรับการพักพิงของผู้เดินทางโดยไม่คิดค่าบริการ แต่ทั้งนี้จะขึ้นกับความพร้อมของวัดในการสงเคราะห์ที่แตกต่างกัน การสงเคราะห์อาหารที่เกินกว่าความต้องการโดยมอบให้กับบ้านพักคนชราบ้าง สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนบ้าง การสงเคราะห์ด้วยการสร้างโรงพยาบาลสำหรับพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วไป ตลอดถึงการตั้งมูลนิธิเพื่อการส่งเสริมการศึกษาและการสร้างสถานศึกษาเพื่อช่วยยกระดับการศึกษาให้กับชุมชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังการสงเคราะห์ดังกล่าวก็เพื่อเป็นการพัฒนาจิตของผู้รับการสงเคราะห์ในภายหลัง บนความเชื่อมั่นที่ว่าบุคคลมีจิตเป็นกุศล เมื่อได้รับการสงเคราะห์ก็จะเป็นผู้สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ร่วมกันในภายหลัง

๑.๓ การพัฒนาเชิงบูรณาการ

การพัฒนาเชิงบูรณาการที่ดูค่อนข้างชัดเจน เช่น โครงการสัจจะออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชน ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แห่งวัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด อันเป็นการบูรณาการทางด้านจิตใจควบคู่กับการพัฒนาทางกายที่ขยายไปถึงเศรษฐกิจชุมชน โครงการสัจจะออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนของครูชบ ยอดแก้ว จังหวัดสงขลา ผู้พยายามสร้างระบบสวัสดิการที่แตกต่างไปจากเดิม ลดภาระของรัฐ มุ่งการพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือระหว่างชุมชน บนพื้นฐานของการมีสัจจะ ความมีวินัย การรู้จักแบ่งปัน เป็นต้น

หลักการที่สำคัญในกระบวนการขับเคลื่อน

ในรูปแบบการพัฒนาทั้งหมด ผู้นำจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในระยะเริ่มแรก เพราะผู้นำคือผู้เสนอแนวคิดในการพัฒนา ก่อนที่จะมีการชักชวนสมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในชุมชนผู้นำถือศาสนาพุทธ ผู้นำที่สำคัญคือพระและ/หรือผู้มีความรู้ความเชื่อมั่นในพุทธศาสนา มาเป็นอย่างดี บุคคลดังกล่าวนี้มองเห็นปัญหาบางอย่างของชุมชน จึงมีความมุ่งหวังที่จะให้ชุมชนเกิดการพัฒนามาตามเป้าหมายที่คาดว่าจะช่วยแก้ปัญหาบางอย่างของชุมชนให้หมดไป ในกระบวนการขับเคลื่อนชุมชน ผู้นำไม่อาจใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อการจัดการชุมชนได้เหมือนกับผู้นำเผด็จการ เพราะชุมชนเกิดจากการรวมตัวของหลากหลายความคิด ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นตัวแบบที่สำคัญใน ความเชื่อมั่นของชุมชน เมื่อสามารถร่วมมือกับชุมชนได้แล้ว จึงมีการขับเคลื่อนที่อยู่ในรอบต่อไป

๑. การวิเคราะห์ชุมชนด้วยรูปแบบอริยสัจ

การวิเคราะห์ชุมชนด้วยรูปแบบอริยสัจ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนได้เห็นภาพรวมของชุมชนอันเกิดจากสาเหตุบางประการจึงทำให้เกิดปัญหา ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วจะก่อปัญหาอื่นๆตามมา เช่น เพราะความอ่อนแอของเยาวชน เยาวชนจำนวนหนึ่งจึงติดยาเสพติด การติดยาเสพติดของเยาวชนส่งผลต่อค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นและปัญหาการลักขโมย ตลอดถึงการเบียดเบียนชีวิตอื่น ส่งผลเป็นความเดือดร้อนของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศในภายหลัง ในทางตรงกันข้าม หลักการแบบอริยสัจเชื่อมั่นว่า มีสิ่งที่ตรงกันข้ามกับปัญหานั้นคือความไม่มีปัญหา ความไม่มีปัญหานี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสาเหตุบางอย่างที่เป็นตัวส่งผลให้เกิดลักษณะของความไม่มีปัญหา ภาพรวมของอริยสัจเป็นเรื่องของเหตุและผล โดยแบ่งเป็น สภาพปัญหาและสภาพที่ไร้ปัญหาคือผล ส่วนสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและสิ่งที่ทำให้เกิดความไร้ปัญหาคือสาเหตุ

ตัวอย่างการของการเกิดสังฆะอ้อมทรัพย์อย่างหนึ่งคือ การขาดสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นภาวะของปัญหาในชุมชน (ทุกข์) ปัญหาดังกล่าวนี้เกิดจากการไม่ได้เตรียมความพร้อมในการพัฒนา (สมุทัย) ดังนั้น กลุ่มสังฆะอ้อมทรัพย์มีความเชื่อมั่นว่า สังฆะอ้อมทรัพย์เป็นตัวหลักของชุมชนในการสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับชุมชน (มรรค) เมื่อลงมือดำเนินการโครงการหลายปีผ่านมาพบว่า สังฆะอ้อมทรัพย์ช่วยสวัสดิการชุมชนได้จริง (นิโรธ) จากตัวอย่างดังกล่าวนี้ จะเห็นถึง อริยสัง ๔ ประการที่มีการกล่าวไว้ในพุทธศาสนา เป็นการนำมาใช้เชิงประยุกต์เพื่อการวิเคราะห์ชุมชนร่วมกัน สำหรับปัญหาอื่นๆ ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เช่นเดียวกัน โดยสรุปมีเพียงเหตุและผลที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องซึ่งกันและกัน

๒. การวินิจฉัย (โยนิโสมนสิการ) และการแสวงหาความรู้ภายนอก (ปรโตโฆสะ)

เมื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางที่จะช่วยกำจัดปัญหาได้แล้ว จึงลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ระดมความคิดร่วมกัน (มรรค) ระหว่างลงมือปฏิบัติมีความจำเป็นจะต้องใช้ปัญญาพิจารณาถึงเหตุและผลของความสำเร็จและความไม่สำเร็จที่อาจเกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ ความไม่สำเร็จบางประการอาจเกิดจากความย่อท้อภายในตน การวินิจฉัยเพื่อเพิ่มพลังความสำเร็จให้กับตนจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้น ความสำเร็จบางประการอาจเป็นความสำเร็จเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือความสำเร็จหลง จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางเพื่อความสำเร็จอย่างยั่งยืน การแสวงหาแนวทางจากการวิเคราะห์การดำเนินการที่ผ่านมา คือการวินิจฉัยเพื่อแสวงหาแนวทางอื่น อาจจะเป็น การแสวงหาความรู้ภายนอกชุมชน ประยุกต์ใช้ให้สอดคล้อง (ปัญญา) กับบริบทของตน

๓. เงื่อนไขหลักของความสำเร็จ (อิทธิบาท)

เมื่อบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จ เช่น การจัดการกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชน จะพบว่า ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจาก (๑) ความพึงพอใจหรือความรักที่จะให้เกิดบางสิ่งบางอย่าง (ฉันทะ) ตามที่ได้วางแผนกันไว้ในชุมชน (๒) ความพากเพียรพยายามในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์บนพื้นฐานของอริยสัง การวินิจฉัยและสนับสนุนความรู้จากภายนอกเพื่ออุดช่องว่างอันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ (วิริยะ) (๓) การทุ่มเทจิตใจให้กับกระบวนการพัฒนาจนกระทั่งเป้าหมายที่วางไว้ (จิตตะ) (๔) การไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ถอดแกระ “ความสำเร็จหลง” ออกไป (วิมังสา) แสวงหาแนวทางพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้ง ๔ ประการนี้เองที่จะพบได้จากการขับเคลื่อนการพัฒนาของชุมชนผู้นับถือพุทธศาสนาที่สำเร็จผลแล้ว

๔. เป้าหมายของการขับเคลื่อนการพัฒนาตามแนวพุทธ

จริงอยู่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาโดยมีพระเป็นผู้นำนั้น หากพิจารณาстил ๒๒๗ ข้อของพระที่ระบุไว้ในพระวินัยอันจะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด บางสถานการณ์อาจเห็นว่า ไม่ใช่กิจของสงฆ์ เช่นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเงินทอง การใช้วิชาที่เอนเอียงไปทางไสยศาสตร์เพื่อช่วยชีวิตคน เป็นต้น

โดยสรุป อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวจะอยู่บนพื้นฐานของความเมตตาและความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันอาจจะดูเป็นการก้ำกึ่งกันระหว่างวินัย ธรรมและความเป็นจริงของชุมชน แต่หากถือว่าเป็นหน้าที่ของพระในการที่จะช่วยเหลือให้ชุมชนพ้นจากปัญหาที่ก่อทุกข์ เมื่อชุมชนไม่มีปัญหาดังกล่าว นั่นคือหน้าที่ของพระ ในความหมายของข้อความที่ว่า “จงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลของมวลชน” ซึ่งมีได้ละเลยทั้งด้านกายภาพอันเป็นความสุขทางกายที่จะต้องอาศัยปัจจัย ๔ ประการ และทางจิตที่จะต้องพัฒนาให้บริสุทธิ์ร่วมกัน ดังนั้น ในการขับเคลื่อนการพัฒนา

ชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธ อาจเห็นเพียงการพัฒนาทางกายภาพ แต่แท้จริงเบื้องลึกจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาจิต ที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญกว่ากายภาพ^{๑๒}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชน

กระบวนการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอนสำคัญ คือ

๑) การศึกษาชุมชน ๒) การวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน ๓) การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน ๔) การดำเนินงานพัฒนาชุมชน ๕) การติดตามประเมินผลงานพัฒนาชุมชน

โดยมีสาระสังเขปของแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาชุมชน เป็นขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันศึกษาสภาพของชุมชนและ ค้นหาปัญหาหรือความต้องการของชุมชน ดำเนินการโดยเริ่มจากผู้นำชุมชนทำการสำรวจสภาพทั่วไปของ ชุมชน เพื่อให้ทราบสภาพของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน หลังจากนั้น คณะกรรมการหมู่บ้านลงพื้นที่สำรวจ และสอบถามปัญหาความต้องการของสมาชิกชุมชน แล้วทำการคัดเลือกปัญหาที่สำคัญนำเข้าสู่การประชุม หมู่บ้านเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกัน โดยให้สมาชิกชุมชนที่เขารวมประชุมเสนอ ปัญหาหรือความต้องการที่แตกต่างเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นขั้นตอนของการค้นหาสาเหตุของปัญหาและจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งสมาชิก ในชุมชนมีความเห็นตรงกันว่าต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

๑) การประชุมคณะกรรมการรวบรวมและกลั่นกรองปัญหาที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน เพื่อพิจารณา ความสำคัญของปัญหาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชนหรือได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด และ ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

๒) การประชุมหมู่บ้านเพื่อจัดลำดับปัญหา โดยเปิดโอกาสให้สมาชิก ในชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน ด้วยวิธีการลงมติ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยพิจารณาจากปัญหาที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชนเป็นจำนวนมาก เป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องได้รับการแก้ไขทันทีเป็นปัญหาที่ สามารถแก้ไขได้และคนในชุมชนได้รับประโยชน์ รวมกันเป็นเกณฑ์

๓) ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อรวมค้นหาสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ได้จากมติของที่ประชุมหมู่บ้าน นำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการจัดทำแผนขั้นตอนการพัฒนาชุมชนในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน เป็นขั้นตอนการวางแผนและกำหนดโครงการ เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน โดยมีขั้นตอนการวางแผน ดังต่อไปนี้

^{๑๒} ธนากร สังเขป, การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐-๒๑.

๑) ประชุมคณะกรรมการวางโครงการพัฒนาชุมชนและกิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา บริบทของชุมชนและความเป็นไปได้ที่จะดำเนินการ

๒) ประชุมหมู่บ้านเพื่อนำเสนอโครงการพัฒนา ชุมชน รวมทั้งรวมคัดเลือกผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ตรวจสอบโครงการ โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับโครงการพัฒนาชุมชน เป็นบุคคลที่มีจิตอาสาและมีทัศนคติที่ดีต่อชุมชน

๓) ชุมชนเสนอแผนโครงการพัฒนาชุมชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินงาน พัฒนาชุมชนได้โดยลำพัง

ขั้นตอนที่ ๔ การดำเนินงานพัฒนาชุมชน เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนตาม โครงการที่ได้กำหนดขึ้นโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาของชุมชนมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การดำเนินงานโครงการพัฒนาที่มีหน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนและดำเนินงานร่วมกับชุมชน เป็นการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมที่เกินศักยภาพของ ชุมชนที่นำจะทำโดยลำพัง

๒. การดำเนินงานโครงการพัฒนาที่ชุมชนดำเนินการเองโดยลำพัง ซึ่งชุมชน มีศักยภาพสามารถดำเนินงานเองได้มักจะเป็นโครงการที่มีขนาดเล็กและใช้งบประมาณในการดำเนินงานนี้

ขั้นตอนที่ ๕ การติดตามประเมินผลงานพัฒนาชุมชน ชุมชนมีแนวทางการติดตามประเมิน ผลงานพัฒนาชุมชน ๒ แนวทาง คือ

๑. การติดตามประเมินผลการดำเนินงานรายโครงการหรือกิจกรรม หากเป็นการติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและดำเนินงาน ร่วมกับชุมชน จะมีตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการหมู่บ้านประเมินผลร่วมกัน ด้วยวิธีการ สังเกตและสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม ส่วนการติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาที่สมาชิกในชุมชน ดำเนินการเองโดยลำพัง จะดำเนินการโดยให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านทำการติดตามประเมิน ผลการดำเนินงาน ด้วยวิธีการสังเกต สอบถามความพึงพอใจ และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิก ในชุมชน

๒. การติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาของชุมชนประจำปีเป็นการติดตามการดำเนินงาน และสรุปผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในรอบปีที่ผ่านมา ด้วยวิธีการสังเกตสอบถามความคิดเห็น และนำเสนอ ผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงานในที่ประชุมหมู่บ้านซึ่งจัดขึ้นตามแต่ที่ชุมชนนั้นจะตกลง

โดยสรุป จากความหมายของกระบวนการพัฒนาชุมชน พอสรุปได้ดังนี้ กระบวนการเป็นการกระทำที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีขั้นตอน อย่างเป็นระบบและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่และความสามารถของบุคคล และนำไปสู่การร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต หรือแก้ไขปัญหาในรูปแบบ

ของการรวมกลุ่ม ไม่ใช่พึงพอกจากภายนอกชุมชน ด้วยความเชื่อมั่นในพลังความสามารถของบุคคล และกลุ่มคนในชุมชน ตามปรัชญา แนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชน^{๑๓}

หลักการที่เหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ

หลักการที่เป็นประโยชน์ต่อการที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไร เช่น กินดี-อยู่ดี-มีสุข เป็นต้น ซึ่งสามารถทำและพัฒนาได้ด้วยการใช้ความเพียรในการสร้างชุมชน สังคม และประเทศให้เข้มแข็ง การแสวงหาปัญหาหรือคบค้นหาค้นหา รวมไปถึงการแสดงถึงเหตุปัจจัยในการสร้างประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยชัยภูมิหรือต้นทุนที่ดีที่มีอยู่แล้ว และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย^{๑๔}

๑. **ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ๔** เป็นหลักการที่สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันทันทีที่สามารถกำหนดเป้าหมายและวางเป็นแนวทางของนโยบายที่ดีได้ว่าจะเน้นให้กับสังคม ประกอบไปด้วย

- ๑.๑ อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความหมั่น ขยันในการประกอบสัมมาอาชีพ
- ๑.๒ อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักเก็บออมทรัพย์สินที่หามาได้
- ๑.๓ กัลป์ยามมิตตตา ความมีเพื่อนที่เป็นคนดี
- ๑.๔ สมชีวิตา รู้จักการใช้จ่ายให้มีความพอดีกับรายรับ^{๑๕}

๒. **อิทธิบาท ๔** คือหลักการที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จผลที่มุ่งหมายมี ๔ ประการ คือ

๑.๑ ฉันทะ ความพอใจ ต้องการที่จะกระทำ ใฝ่ใจรักจะกระทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะกระทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป

๑.๒ วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระไม่ท้อถอย

๑.๓ จิตตะ มีความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่กระทำและกระทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

๑.๔ วิมังสา มีความคิดไตร่ตรอง ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลการตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่กระทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๑๖}

๒. **พละ ๕** เป็นหลักการที่สร้างให้สังคม ชุมชนมีความเข้มแข็งจนถึงระดับรากหญ้า มีทั้งหมด ๕ ประการ ประกอบไปด้วย

^{๑๓} ราณีญี พันมุล , อาแว มะแสด, “กระบวนการพัฒนาชุมชนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง:กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง”, รายงานวิจัย, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๕.

^{๑๔} คนอง วังฝายแก้ว, การพัฒนาชุมชนและสังคมตามวิถีพุทธ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๐๔๑๖๔> [๑๑ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๑๕} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิธรรมโม), ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พะเยา : หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗-๖๒.

^{๑๖} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิธรรมโม), ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. หน้า ๑๒๒

๒.๑ ศรัทธา หลักความเชื่อ ความเชื่อมั่นที่จะสามารถพัฒนาก้าวหน้า หรือเชื่อว่าจะต้องประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน

๒.๒ ศील หลักความเป็นปกติ หรือความเป็นธรรมชาติที่เป็นระเบียบของสังคมชุมชนที่เมืองปฏิบัติแล้วย่อมจะสามารถทำให้สังคมสงบร่มเย็น หนักแน่น ได้

๒.๓ วิริยะ หลักความมุ่งมั่น หรือเพียรพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จตามความประสงค์

๒.๔ สมานธิ หลักธรรมข้อนี้เป็นการรวบรวม พิจารณาประเด็นปัญหาต่าง ๆ จนทำให้ตกตะกอนและนำมาใช้งานได้อย่างเต็มที่

๒.๕ ปัญญา เป็นการสร้างพลังอย่างหนึ่ง เมื่อใครมีสติปัญญามากกว่าย่อมมีอำนาจในสังคมชุมชน โดยเฉพาะผู้นำ (Power of Knowledge)^{๑๗}

๓. **อภิธานิยธรรม ๗** ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอภิธานิยธรรม ๗ (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๓.๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๓.๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓.๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นคงตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๓.๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๓.๕. บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำซინใจ

๓.๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดจนอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๓.๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก

อภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคธรรมา (republic) ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือแยกให้แตกสามัคคี^{๑๘}

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_seek.php?text=%CD%BB%C๓%D๔%CB%D๒%B๙%D๔%CB%B๘%C๓%C๑&detail=on [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].

๔. **สารณียธรรม ๖** ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน สารณียธรรม ๖ คือ

๔.๑ เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔.๒ เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔.๓ เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔.๔ สาธารณโภคีได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตโภคีก็ได้

๔.๕ สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๔.๖ ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหาธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็น สารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็น ปิยกรรมทำให้เป็นที่รัก เป็น คุรุกรรมทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากันเพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. **พรหมวิหาร ๔** (ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดย

๕.๑ เมตตา (ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๕.๒ กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๕.๓ มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญองงามยิ่งขึ้นไป

๕.๔ อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและ

ปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนเอง ได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่รับผิดชอบของตน^{๑๙}

๖. บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการนั้น คือ

๖.๑. ทาน การให้การสละ การเผื่อแผ่แบ่งปัน เป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์เช่น ช่วยเหลือผู้ยากไร้ตกทุกข์ขาดแคลนบ้าง ให้เพื่อสงเคราะห์เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ สมานไมตรีแสดงน้ำใจ สร้างสามัคคีบ้าง ให้เพื่อบูชาคุณความดีเพื่อยกย่องส่งเสริมสนับสนุนคนดีบ้าง เป็นการให้ในด้านทรัพย์สินสิ่งของ ปัจจัยเครื่องใช้ยังชีพ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ก็มีให้ความรู้ศิลปวิทยาการ ให้คำแนะนำสั่งสอน บอกแนวทางดำเนินชีวิต หรือให้ธรรม ก็มีให้ความมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญกิจที่ดีงาม ก็มีตลอดจนให้อภัยที่เรียกว่าอภัยทาน

๖.๒. ศีล ความประพฤติดีงาม และการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ความมีระเบียบวินัย และมีกิริยามารยาทงดงาม เฉพาะอย่างยิ่ง เนนศีลในระดับการไม่เบียดเบียน หรือการอยู่รวมกันด้วยดีโดยสงบสุขในสังคมศีลที่เนนในระดับนี้ก็คือ ศีล ๕ ได้แก่ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย การไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์กัน การไม่ละเมิดต่อของรัก ไม่ประทุษร้ายจิตใจลบลูกลูกเกียรติทำลายตระกูลวงศ์ของกันและกัน การไม่หักรานลิดรอนผลประโยชน์กันด้วยวิธีประทุษร้ายทางวาจา และการไม่ซ้ำเติมตนเองด้วยสิ่งเสพติดซึ่งทำให้เสื่อมทรามเสียสติสัมปชัญญะ ที่เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งป้องกันจากความผิดพลาดเสียหายและคุมตัวไว้ในคุณความดีนอกจากนี้อาจฝึกตนเพิ่มขึ้นในด้านการงดเว้นสิ่งหยาบหยาบเพื่อช่วยบำรุงบำเรอปรนเปรอความสุขต่างๆ และหัดให้เป็นอยู่อย่างๆ มีชีวิตเป็นอิสระจากเวทมนต์มากขึ้นด้วยการรักษาอุโบสถ ถือศีล ๘ ตลอดจนศีล ๑๐ ตามโอกาส หรืออาจปฏิบัติในทางบวก เช่น ขวนขวายช่วยเหลือรับใช้รวมมือและบริการต่างๆ (ไวยาวัจกรรม)

๖.๓. ภาวนา การฝึกปรือจิตและปัญญา คือพัฒนาฝกอบรมจิตใจให้เจริญขึ้นด้วยคุณธรรมต่างๆ ให้เข้มแข็งมั่นคงหนักแน่น และให้มีปัญญารูเท่าทันสังขาร พุทธอย่างสมัยใหม่ว่า รูเท่าทันโลกและชีวิต หรือมีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ที่ถูกต้องภาวนาในที่นี้ก็คือสมาธิและปัญญา ในไตรสิกขาพูดเต็มว่า สมาธิภาวนาหรือจิตตภาวนา และปัญญาภาวนานั่นเอง แต่ไม่ย่ำเน่นแต่ละอย่างให้เด่นนัก จึงพออนเอามารวมจัดเข้าเป็นหัวข้อเดียวกัน มีความหมายคลุมตั้งแต่สัมมาวายามะ ที่ให้เพียรละกิเลสเพียรอบรมปลูกฝังกุศลธรรมในหมวดสมาธิจนมาถึงการมีสัมมาทิฐิและความดำริชอบ ในหมวดปัญญา โดยเนนเมตตาภาวนา อันเป็นที่มาของความสุขทั้งในตนเองและในสังคม

วิธีการและขอปฏิบัติที่ทานแนะนำ สำหรับการพัฒนาจิตและปัญญาในระดับเหมารวมอย่างนี้ก็คือ การแสวงปัญญาและชำระจิตใจ ด้วยการสัจธรรม (รวมทั้งอาน) ที่เรียกว่าธรรมสภาวะ การแสดงธรรม สนทนาธรรมการแก้ไขปลูกฝังความเชื่อ ความเห็น ความเข้าใจให้ถูกต้อง การเจริญเมตตา และการควบคุมขัดเกลากิเลสโดยทั่วไปเป็นอันเห็นได้ชัดว่า พระพุทธเจ้า เมื่อทรงพจนกระจ่ายจุดหมายของชีวิต หรือจุดหมายของการปฏิบัติธรรมออกเป็นระดับต่างๆ จนถึงขั้นต้นๆ แล้ว ก็ได้ทรงพจนจัดระบบวิธีดำเนินชีวิตหรือวิธีประพฤติปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องกันด้วย

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.dhammadownload.com/tipitaka/dic/d_item.php?i=๑๖๑ [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].

ในระบบที่ผอกลงมานี้เน้นข้อปฏิบัติเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจา การปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์หรือความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นกรกระทำที่ปรากฏรูปร่าง มองเห็นได้ชัด ปฏิบัติกายวาจาแยกกระจายเป็น ๒ ข้อ คือ ทาน และศีล มุ่งให้ชัดเกลาทำชีวิตจิตใจภายในให้ประณีตเจริญงอกงามขึ้น โดยใช้กรกระทำภายนอกที่หยาบกว่าเป็นเครื่องมือ เรียกตามสำนวนทางธรรมวา เพื่อกำจัดกิเลสหยาบสวนกรปฏิบัติขั้นสมาธิและปัญญา หรืออธิจิตตและอธิปัญญา ซึ่งเน้นหนักด้านภายในโดยตรง เป็นเรื่องยากละเอียดลึกซึ้ง ระบบบุญกิริยานี้ไม่แยกเน้น แต่เอามาจัดรวมเสีย และพยายามชี้แนะเนื้อหาที่เบาลงในทางปฏิบัติ

ในสมัยต่อๆ มา มักเป็นที่รู้กันว่า ระบบของมรรคในรูปบุญกิริยา ๓ นี้ท่านจัดไว้ให้เหมาะสำหรับสอนคฤหัสถ์คือชาวบ้าน สวนระบบที่อกรูปเป็นไตรสิกขาที่จะกล่าวข้างหน้า เป็นแบบแผนใหญ่ยืนพื้น เป็นหลักกลางสำหรับการปฏิบัติธรรมเต็มตามกระบวนการ พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติธรรมแบบเต็มแผนนั้น จึงควรเป็นผู้นำในการปฏิบัติตามระบบไตรสิกขา^{๒๐}

๗. **ไตรสิกขา** คือ หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนา จัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมี บูรณาการ และใหมมนุษย์เป็นองครวมที่พัฒนาอย่างมี ดุลยภาพ

๗.๑ ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดย เฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือ วินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการ พัฒนามนุษย์ เพราะวา วินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็น อยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่รวมกันนในสังคม ให้เหมาะ กับการพัฒนาและให้อื้อโอกาสในการที่จะพัฒนาเมื่อ ฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้ว ก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึก พฤติกรรมเคยชินที่ดีและการจัดสภาพแวดล้อม ที่จะปอง กันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจน การจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงนในสังคมมนุษย์

๗.๒ สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือ ระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้ง ในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็ง มั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแนว แน่มั่นคง ความมีสติ สมาธิและในด้านความสุข เช่น ความอิมใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พุดสั้นๆ วา พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

๗.๓ ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาใน ด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตรตรอง ตรวจสอบ คิดการต่างๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเนน การรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มีนเป็น ตลอดจนรู้แจ้งค

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพฯ: สอนงบุญปณิธาน, ๒๕๕๓), หน้า ๕๓๙.

วามจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึง ขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์เขาสู่อิสรภาพโดยสมบูรณ์^{๒๑}

๘. **สังคหัตถุ ๔** อย่าง ประกอบไปด้วย

๘.๑. ทาน มีการเสียสละให้ปัน เจือจานแก่ผู้อื่นเป็นปกติ

๘.๒. ปิยวาจา พูดแต่สิ่งที่ดี ที่ไพเราะ พูดวาจาที่เป็นประโยชน์แก่เขา

๘.๓. อุตถจริยา ช่วยเหลือการงานของคนอื่น เท่าที่เราจะทำได้

๘.๔. สมานัตตา มีความสม่ำเสมอในกิจที่เราทำ อย่างเช่นว่า เคยให้ก็ให้ เคยพูดดีก็พูดดี เคยช่วยก็ช่วยตลอดไป รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราชอบอย่างไรก็ทำสิ่งนั้นกับผู้อื่น^{๒๒}

๙. **ศีล ๕** หลักปฏิบัติขั้นต่ำสุดที่มนุษย์ทุกคนพึงมีเป็นการทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๙.๑. เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต; จับเอาสารระวา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

๙.๒. เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขา มิได้ให้หรือไม่ลักขโมย; จับเอาสารระวา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

๙.๓. เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย; จับเอาสารระวา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคูครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคูครองของตนไม่ทำลายสายตระกูลวงศ์ของผู้อื่น

๙.๔. เว้นจากมสรวาท คือ ไม่พูดเท็จ; จับเอาสารระวา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่น ดวรวาจาเท็จโกหกหลอกลวงต้อรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

๙.๕. เว้นจากสุราเมรัยและของมึนเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ไม่เสพของมึนเมา; จับเอาสารระวา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่ปราศจากความประมาทพลังลาดมัวเมา เนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ^{๒๓}

๑๐. **ภาวนา ๔** (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา

๑๐.๑. ภาวนา (การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ :

๑๐.๒. สีสภาวนา (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน :

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: บัญญัติ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๖-๔๘.

^{๒๒} พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุทธิมปญโญ), **วิธีสร้างเสน่ห์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๕๕๕> [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพฯ: สนองบุญบัญญัติ, ๒๕๕๓), หน้า ๗๒๔.

๑๐.๓ จิตภาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตทนมมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๑๐.๔ ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ในบาลีที่มา ท่านแสดงภาวนา ๔ นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์^{๒๔}

โดยสรุป การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้กับกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่สมควรบูรณาการให้เกิดขึ้นเพราะ ผู้นำชุมชนก็สามารถดูแลไปได้โดยง่าย คนในชุมชนสามัคคีกัน การใช้งบประมาณรายจ่ายก็ไม่สูญเสียจากการทุจริตคดโกง ไม่มีการทะเลาะ บาดหมาง ทำร้ายร่างกายกัน อีกทั้งทำให้ผลการพัฒนาก็ออกมาดีถ้ายึดหลักธรรมเพื่อความสำเร็จในงานนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคุมในสิ่งที่เป็ต้นตอของปัญหาสังคมทั้งหมดนั้นก็คือการควบคุมด้านจิตใจตั้งนั้นการที่ผู้พัฒนาหรือผู้ถูกพัฒนานำหลักธรรมไปใช้แล้วการพัฒนาย่อมเป็นไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน และสงบสุข อีกทั้งยังครบทุกแง่มุม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับบทบาทในการพัฒนาชุมชน

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย เปนงานที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ สอนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เปนประโยชน์แก่วงกว้างออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชน ตามแนวความคิดของพระราชวรมุนีประกอบด้วยการให้คำแนะนำทางจิตใจ เปนที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ^{๒๕}

๑. การเปนที่พึ่งให้ความรมเย็นทางจิตใจและด้วยความประพฤดิเปนตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดที่สงบรมเย็นเปนองคประกอบสำหรับการหลอเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง

๒. การให้คำแนะนำปรึกษาดานอื่น ๆ เทาที่ทำให้เซน ในทางวิชาการ เปนต้นที่ผู้ปรึกษา สะดวกใจและสนิทใจ

๓. ในสังคมที่จะพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม เปนศูนย์กลางจะเปนผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ ๆ ได้

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.dhammadownload.com/tipitaka/dic/d_item.php?i=๓๗ [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒]

^{๒๕} พระครูสุวรรณวรการ, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

บทบาทนี้อาจจะประกอบด้วย การเสนอแนะให้คิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วเป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงานนั้นหรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่นจะควรหรือไม่ควร

๔. การสังเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในทางศาสนาและยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพระพุทธรูปศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจสืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อยางที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ ได้แก่ บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ ^{๒๖} บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมว่ามีอยู่ ๒ เรื่องแนะนำให้ทำ ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การทำให้ดูเป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างสันโดษ มีเมตตาจะ หิริโอตตัมปะ

สวบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนควรปฏิบัติดังนี้

๑. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความรวดเร็วของขอมูล ขาวสาร พุทธศาสนิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขมีศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้อง

๒. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษาอบรมและส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดีมีสรรรถภาพจิตใจที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

๓. ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดรวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน ๔. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติพระสงฆ์จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนาจิตสำนึกในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ตั้งผู้รู้และผู้เบิกบานอยู่เสมอ

๕. ให้การสังเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงการของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนพระสงฆ์จึงควรให้การสังเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษาแนะนำ และการให้กำลังใจ

๖. ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้าคือ ต้องรู้ทุกข์

^{๒๖} อนันท์ วิริยะพินิจ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕-๔๖.

สภาพของทุกขกอนว 'ามีอะไรบ้าง รุสมุทัย รุสาเหตุแห่งทุกขรุณีโรธ ทางแห่งการดับทุกขและรุมรรควิธีที่จะดับทุกข

๗. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาตามจิตใจการพัฒนาตามสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนดังนั้นจึงถือว่า พระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่มเพื่อที่จะทำให้อสังคหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ถึงความรูซึ่งเปบบทบาทที่จะต้อง ช้แนวทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเปบด้านแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เปบแบบอย่างที่ดีเปบผู้นำทางตามจิตวิญญาณ อันเปบการชักนำแนวทางไปสู่อการพัฒนาสังคม

ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเปบรูปแบบแล้ว ระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อย ๆ ไปสู่อการพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น^{๒๗} พระสงฆ์และวัดเปบแหล่งรวมความรู้ภูมิปัญญาเก่า พระและวัดเปบศูนย์กลางของการศึกษาความรู้และภูมิปัญญาตามประเพณีได้อย่างดีในภาคเหนือและภาคอีสาน พระและวัดสามารถจัดการสอน การอ่านเอกสารโบราณ ซึ่งเขียนด้วย “ตัวเมือง” หรือ “ตัวธรรม” ได้เปบอย่างดีไม่ว่าจะเปบพระหรือวัดในเขตชุมชนและเมือง พระและวัดสามารถมีบทบาทและตอบสนองความต้องการความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทยได้เปบอย่างดี เพียงแต่ว่าพระต้องมีความปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น

จำเปบต้องสร้างเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปบจริงเกิดขึ้นแกองครคณะสงฆ์กล่าวคือ พระและวัดต้องไม่ถูกกั้นออกไปจากเปบสมบัติของรัฐแต่เพียงอย่างเดียวชาวบ้านต้องรู้สึกด้วยว่าพระและวัดมีบทบาทสำคัญในชีวิตของตนเพราะชีวิตของชาวบ้านไม่ว่าในเขตชนบทหรือเขตเมือง ก็ล้วนเกี่ยวพันอยู่กับพระและวัดเสมอไม่ว่าแสวงหาความสบายใจจากพิธีกรรมเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องไปถึงด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม หรือแม้แต่การสร้างพลังต่อรองทางการเมือง พระและวัดเคยมีบทบาทและสถานเช่นนี้มาก่อนวัฒนธรรมไทยโบราณ^{๒๘}

พระภิกษุกับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการอยู่ตลอดไปสถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์ต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่ยังรับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งมีจำนวนกว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์กล่าวได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเปบหลักสำคัญของวัฒนธรรมไทย ดังจะเห็นได้ว่า เหตุการณ์สำคัญในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกักิจกรรมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา วัดและภิกษุเปบสถาบันที่สำคัญ ในการให้ความช่วยเหลือ ให้การบริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชนอยู่เสมอ

นับได้ว่าสถาบันนี้มีสวนช่วยแก้ปัญหาสังคมมาโดยตลอด วัดเปบแหล่งสำคัญในชีวิตทางศาสนาและสังคม เปบแหล่งการสมาคมเปบที่มาแห่งวัฒนธรรมเปบศูนย์กลางของการดำรงชีวิต

^{๒๗} อภิชัย พันธเสน, **พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๖.

^{๒๘} นิธิ เอียวศรีวงศ์, **มองอนาคต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

ประจำวัน เปนสถานที่ช่วยแก้ปัญหา ต่าง ๆ ของครอบครัวไทย^{๒๙} นอกจากนั้น “บทบาทของพระสงฆ์ นั้นจะต้องมองเห็นวัตถุประสงค์และหน้าที่ของตนเองให้ชัดเจนจะต้องสร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่องค์กรส่งเสริมการเข้มแข็งของชุมชน แกไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”^{๓๐}

ประเวศ วะสี^{๓๑} ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัด โดยสังเขป คือ

๑. สงฆ์ต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยไว้เพื่อให้พระสงฆ์ อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน มีการพบปะกันเป็นประจำ ไม่ปลีกตัวอยู่ผู้เดียว มีความเอื้ออาทรต่อกันมีวิธีพูดจา ปฏิบัติต่อกันที่ยังความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ วัตถุประสงค์ของการบวช คือ เพื่อการเรียนรู้ ฉะนั้นสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือการศึกษา (สิกขา) นั่นก็ทรงวางไว้เป็นหลักแก้ว ว่า ประกอบด้วย ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งสงฆ์ควรปฏิบัติให้ครบถ้วนในสิกขา ทั้ง ๓ นอกจากนั้น ในสังคมปัจจุบัน การเรียนรู้ของสงฆ์ควรจะเรียนรู้ใน ๓ เรื่องใหญ่ คือ ๑.๑ เรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ ๑.๒ เรียนรู้สังคมปัจจุบันให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน ๑.๓ เรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม หรือที่เรียกว่ามีอนุสาสนีปาฏิหาริย์นั่นเอง ในข้อนี้รวมทั้งการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสาร สมัยใหม่ด้วย

๒. การศึกษาของพระสงฆ์ การศึกษาของพระสงฆ์เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ซึ่งควรที่จะเป็นเรื่องที่อยู่ในนโยบายของรัฐบาล ในแผนการศึกษาแห่งชาติ มีการคิดหลักสูตรสำหรับการศึกษาของคณะสงฆ์ ๓. การทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญสูงสุด ของวัดคือ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพราะถ้าเป็นดังนี้ ก็เท่ากับวัดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งความสำคัญที่สุดต่อการบังเกิดขึ้น ของศีลธรรมในสังคมดังกล่าวแล้ว พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำชุมชนด้วยการปรึกษาหารือ การสั่ง สอนและที่สำคัญก็คือสั่งสอนให้ประชาชนเรียนรู้จากการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ ทางเลือกและคัดลิจเลือกทางเลือกที่ถูกต้อง ซึ่งการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งนั้นจะต้องอาศัย สมาชิกในชุมชน เช่น พระ ครู ผู้นำชาวบ้าน หมออนามัย เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เป็นต้น ร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเมื่อชุมชนเข้มแข็งก็ย่อมแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองพร้อมกันไป ๔. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาโดยทั่วไปของไทยยังไม่เป็นการศึกษาที่ผลิตคนที่มีความ เข้มแข็งทางปัญญาและทางศีลธรรม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสุขกับผู้เรียน การศึกษา กำลังรอการปฏิรูปให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาคนให้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ วัดบางวัดที่มีความพร้อมโดยมีพระสงฆ์ที่สนใจและมีความสามารถควรจัดให้มีโรงเรียน

^{๒๙} ทินพันธุ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

^{๓๐} ประเวศ วะสี, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๙), หน้า ๗๙.

^{๓๑} ประเวศ วะสี, ดร.น.พ. และคณะ, พระพุทธศาสนากับจิตวิญญาณสังคมไทย ประเด็น ศาสนาและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒.

โดยพยายามคิดหลักสูตรที่ดีที่สุดควรเป็นอย่างไร แสวงหาคำตอบต่อคำถามนี้ปรับปรุงให้ดีขึ้นๆ อย่างต่อเนื่อง วัดก็สามารถทำประโยชน์ที่สำคัญต่อสังคมอย่างยิ่ง

๕. พระสงฆ์กับการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ขณะนี้ความรุนแรงกำลังเป็นปัญหาใหญ่ทั่วโลก พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจถึงความหมายของความรุนแรง ขอบเขต ประเภท สาเหตุ วิธีการ ป้องกันและแก้ไข จะแก้ไขด้วยวิธีใดที่ได้ผลและจะพัฒนาวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้นได้อย่างไร เป็นต้น ดังนั้นพระสงฆ์จะต้อง “การจัดการการแก้ความขัดแย้ง” ที่จะเป็นผู้เข้าไปช่วย ไกล่เกลี่ยเข้าใจสถานการณ์ตามที่เป็นจริง เข้าไปอยู่ในใจและเข้าใจความรู้สึกและความคิด ของแต่ละฝ่าย สามารถชักจูงให้มีการเจรจาลงได้ เหล่านี้ต้องการความรู้และต้องการการเกอบบรม ให้มีความชำนาญ จึงจะสามารถแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธีได้

๖. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วิฤติการณ์สิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด ต่อความอยู่รอด ของมนุษยชาติ กระแสนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกระแสใหญ่ของโลกและจะใหญ่มากขึ้น จะใหญ่ จนถึงปรัชญา ศาสนา วิทยาศาสตร์สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเข้ามาเชื่อมโยง จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ศาสนา จะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ที่ดีที่สุดคือพระสงฆ์พยายามศึกษาให้เข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหา สิ่งแวดล้อม และวิธีแก้ไข และในด้านปฏิบัติที่ใกล้ตัวที่สุดคือภายในบริเวณวัดต้องมีสิ่งแวดล้อม ที่สงบ สะอาด ร่มเย็น เป็นต้น นอกจากนี้พระสงฆ์และวัดยังอาจหนุนช่วยขบวนการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ที่กำลังมีกิจกรรมต่างๆ ในทางที่เหมาะสมแก่สมณสาธูป ๗. การบริหารจัดการวัด พระสงฆ์จะต้องบริหารจัดการวัด โดยให้ก่อประโยชน์สูงสุดแก่สังคม ตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาโดยความร่วมมือกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน เป็นต้น

โดยสรุป บทบาทพระภิกษุสงฆ์นั้นสามารถที่จะสงเคราะห์ชาวบ้านได้โดยตรงเลยนั้นจะเป็นทางด้านจิตใจที่เป็นต้นเหตุแรกแห่งการพัฒนาซึ่งการพัฒนาสังคมได้นั้นต้องพัฒนาคนก่อน ดังนั้นพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ จึงมีหน้าที่หลักในการพัฒนาจิตใจของประชาชนในด้านนี้ คอยให้คำปรึกษาแนะนำให้ความรู้และหลักธรรมเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนสังคม ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปได้โดยง่าย ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แท้จริง เมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นที่จิตใจแล้ว การพัฒนาด้านอื่นก็ตามมา อย่างด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง กฎหมายบ้านเมืองเมื่อประชาชนได้รับการสั่งสอนให้มีศีลธรรมในจิตใจแล้วนั้น การพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะตามมาโดยที่ที่สุด

๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าขนุนและวัดท่าขนุน

ข้อมูลชุมชนวัดท่าขนุน

ชุมชนวัดท่าขนุนเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีชาติพันธุ์หลากหลายทั้ง ชาวไทย ชาวมอญ ชาวกระเหรี่ยง ชาวพม่า ชาวขมุ ชาวลาวพลัดถิ่น ฯลฯ ที่มีการอยู่ร่วมกันโดยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ โดยมีวัดท่าขนุนเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนมานาน

ชุมชนวัดท่าขนุนอยู่ในเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นได้รับการจัดตั้งเป็นสุขาภิบาล เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๙ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งสุขาภิบาลทองผาภูมิ ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับ

พิเศษ เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๔ ลงวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๐ ต่อมาได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจาก
 สุขาภิบาลเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.๒๕๔๒
 เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ประกาศราชกิจจานุเบกษา ที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๙ ก ลงวันที่ ๒๔
 กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๒

สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง อาณาเขต ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ต.ท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี มีพื้นที่ ทั้งหมด
 ๓.๒๘ ตารางกิโลเมตร มีระยะทางห่างจังหวัดกาญจนบุรีประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร และมีระยะทาง
 ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๒๘๐ กิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จรด วัดทองผาภูมิ

ทิศตะวันออก จรด ทางหลวงสายทองผาภูมิ – สังขละบุรี

ทิศตะวันตก จรด ทางหลวงสายทองผาภูมิ – เขื่อนวชิราลงกรณ์

ทิศใต้ จรด สะพานข้ามแม่น้ำแควน้อย

ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าเขาสูงใหญ่สลับซับซ้อนเป็นส่วนใหญ่ มีที่ราบบ้างบริเวณริม
 แม่น้ำแควน้อย และที่ราบระหว่างภูเขา มีพื้นที่ลาดเอียงลงสู่แม่น้ำ มีแม่น้ำแควน้อยไหลผ่าน ฝั่ง
 ตะวันตกเป็นชุมชนเมืองเป็นศูนย์รวมด้านการพาณิชย์ และสถานที่ราชการสำคัญ ๆ ฝั่งตะวันออกเป็น
 ชุมชนที่อยู่อาศัยลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปอยู่ในโซนร้อนและชุ่มชื้น ในบริเวณที่เป็นป่าและภูเขา
 สภาพอากาศมีความเปลี่ยนแปลงมาก คือ ในฤดูร้อนจะร้อนจัด ในฤดูหนาวจะหนาวจัด ฤดูฝนจะเริ่ม
 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

ฤดูกาลของพื้นที่อำเภอทองผาภูมิ แบ่งออกเป็น ๓ ฤดูกาล มีลักษณะแตกต่างไปจาก
 ฤดูกาลของจังหวัดต่างๆในเขตภาคกลาง แต่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับภูมิอากาศในจังหวัดทาง
 ภาคเหนือของประเทศไทย

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง เดือน พฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุด ๓๘ - ๔๐ องศา
 เซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด ๑๖ - ๑๘ องศาเซลเซียส ลมมีกำลังเร็วสูงสุดเฉลี่ยประมาณ ๑๗ กิโลเมตร
 ต่อชั่วโมง ทิศนวิสัยทั่วไป อากาศร้อน มีหมอกควันกระจายทั่วไปเนื่องจากการเผาไร่และไฟป่า

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึง เดือน ตุลาคม อุณหภูมิสูงสุด ๓๒ - ๒๔ องศา
 เซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด ๒๑ - ๒๓ องศาเซลเซียส ลมมีกำลังเร็วสูงสุดเฉลี่ยประมาณ ๒๐ กิโลเมตร
 ต่อชั่วโมง ทิศนวิสัยทั่วไป มีฝนตกชุก อากาศร้อนในตอนกลางวันและเย็น ในตอนกลางคืนมีความชื้น
 สัมพัทธ์สูง มีน้ำค้างมากในเวลาเช้า

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ถึง เดือน กุมภาพันธ์ อุณหภูมิสูงสุด ๓๑ - ๓๔
 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด ๙ - ๑๐ องศาเซลเซียส ลมมีกำลังเร็วสูงสุดเฉลี่ยประมาณ ๑๓
 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ทิศนวิสัยทั่วไป อากาศเย็นกว่าทุกจังหวัดในภาคกลาง ในช่วงกลางคืนและตอนเช้า
 มีหมอกหนาลอยต่ำมาก ความชื้นสัมพัทธ์สูง น้ำค้างจัด

ด้านประชากร

จากการสำรวจข้อมูลประชากรย้อนหลัง พบว่า ในเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิมีอัตราการเพิ่มจำนวนของประชากรขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี พ.ศ.๒๕๕๔ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๕๐ หลัง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๒,๖๖๘ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๓๖๓ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๐๕ คน ปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๕๓ หลัง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๒,๖๗๔ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๓๗๐ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๐๔ คน ปี พ.ศ.๒๕๕๖ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๖๙ หลัง มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน ๒,๗๔๗ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๔๑๓ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๓๔ คน และ ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๘๕ หลัง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๒,๗๗๗ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๔๒๕ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๕๒ คน ตามลำดับ

ด้านชุมชน

ในเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิ มีหมู่บ้านในความรับผิดชอบจำนวน ๑ หมู่บ้าน คือหมู่ที่ ๑ (บางส่วน) มีชุมชนจำนวน ๓ ชุมชน คือ

๑. ชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ ผู้ปกครอง ร.ต.ต.สรรเพชร อายุคง ประธานคณะกรรมการชุมชน

๒. ชุมชนริมฝั่งแควน้อย ผู้ปกครอง นางพนอ จันทจิตร ประธานคณะกรรมการชุมชน

๓. ชุมชนวังท่าขนุน ผู้ปกครอง น.ส.บุญสนอง บุญยงค์ ประธานคณะกรรมการชุมชน

ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

มีผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๕ ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล มีวัดในเขตเทศบาล จำนวน ๑ แห่ง คือ วัดท่าขนุน และมีมัสยิด (ซุ้มคราว) จำนวน ๑ แห่ง

ด้านสาธารณสุข

๑. มีโรงพยาบาลนอกเขตเทศบาล จำนวน ๑ แห่ง

๒. มีสำนักงานสาธารณสุข จำนวน ๑ แห่ง

๓. มีหน่วยควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลงที่ ๗ จำนวน ๑ แห่ง

ด้านการศึกษา

มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิ จำนวน ๔ แห่ง คือ

๑. โรงเรียนทองผาภูมิวิทยา

๒. โรงเรียนอนุบาลทองผาภูมิ

๓. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทองผาภูมิ

๔. โรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ

ข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่าขนุน

สถานที่ตั้ง

๒๓๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี

ข้อมูลสถานที่

วัดท่าขนุนหรือชาวอำเภอทองผาภูมิรู้จักกันในชื่อวัดหลวงปู่สาย มีเนื้อที่ ๕๙ ไร่ ๒ งาน ๓๐ ตารางวา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ทิศเหนือ	จรดทางสาธารณะ
ทิศใต้	จรดหวมตการทองผาภูมิ
ทิศตะวันออก	จรดทางหลวงสาย ๓๒๓ ทองผาภูมิ - สังขละบุรี
ทิศตะวันตก	จรดแม่น้ำแควน้อย ^{๓๒}

เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือ พระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร. ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ มาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันมีหลักการพัฒนาว่า

หลักการพัฒนาสังคม

๑)จะทำให้วัดสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกระดับ ใครมาวัดต้อง "ได้อะไร" กลับไป ไม่ว่าจะเป็นวัดหรือแนวคิด” ทางโลกหรือทางธรรม รวมถึงจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสังคม ที่ท่านได้ตั้งไว้ว่า

หลักการพัฒนาวัด

๒)พยายามดึงคนเข้าวัด โดยอาศัยการทำบุญในวันพระ สนทนาออกเสียงตามสาย แลกเปลี่ยนความคิดกับชาวบ้านรอบวัด แจ้งแนวทางการพัฒนาวัดให้ทุกคนได้ทราบเป็นระยะ เพื่อให้ทุกคนมีความรู้สึกรู้ว่าวัดเป็นของตน และ มอบทุนการศึกษาแก่ลูกหลานชาวบ้านทุกปี เพื่อให้เด็กมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็ก

ในสมัยเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน วัดท่าขนุนได้รับแต่งตั้งเป็นศูนย์การพัฒนาดังนี้

พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลท่าขนุน

พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกาญจนบุรี แห่งที่ ๒๓

พ.ศ. ๒๕๕๓ ศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นเฉลิมพระเกียรติ

พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับการประเมินจากกระทรวงวัฒนธรรม ให้เป็นโครงการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนระดับ ๑

พ.ศ. ๒๕๕๕ ศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชน บ้านท่าขนุน

พ.ศ. ๒๕๕๖ ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

ปัจจุบันวัดท่าขนุนมีกิจกรรมการพัฒนาจิตใจแก่ชุมชนดังต่อไปนี้

๑)กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่เป็นกิจวัตรประจำวัน

๑.๑ เปิดเสียงตามสายวันละ ๔ เวลา

เป็นกิจวัตรประจำวันของวัดท่าขนุนที่จะมีการเปิดเสียงธรรมะ ช่วง ๔.๐๐ น. ๑๒.๐๐ น. ๑๖.๐๐ น. ๒๐.๐๐ น. เพื่อให้ทั้งภิกษุสามเณรและชาวบ้านในชุมชนได้ฟังธรรมะทุกวัน เป็นการ

^{๓๒} เทศบาลทองผาภูมิ, สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของเทศบาลตำบลทองผาภูมิ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.tpm.go.th/infor.pdf> [๑๑ มกราคม ๒๕๖๒].

พัฒนาชุมชนที่เริ่มที่ตัวบุคคลก่อนตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงอานิสงค์ของการฟังธรรมคือ ๑.ผู้ฟังยอมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๒.สิ่งที่เคยฟังมาก่อนแล้วยอมเข้าใจมากขึ้น ๓.เมื่อฟังแล้วยอมบรรเทาความสงสัยเสียได้ ๔.ยอมทำความเข้าใจให้ตรงเป็นสัมมาทิฐิ ๕.จิตของผู้ฟังธรรมยอมผ่องใส และบางอย่างที่ได้ฟังก็อาจไปใช้แก้ปัญหาชีวิตได้ อย่างเช่นช่วงกลางวัน จะเป็นการเปิดเสียงธรรมชุดหนึ่งนรก เป็นธรรมะที่ช่วยในการปฏิบัติธรรมในเพศฆราวาสโดยตรง โดยตะสอนในเรื่องศีล ๕ กรรมบถ ๑๐ ซึ่งประชาชนที่ได้ฟังอาจจะไม่ตั้งใจฟังเท่าที่ควรแต่ก็มีการเปิดอยู่ตลอดเพื่อให้ซึมซับไปเองโดยที่ไม่รู้ตัว เมื่อวันใดกุศลกรรมส่งผลบุคคลนั้นจะสามารถคิดได้เองตรง อีกทั้งถ้าบุคคลฟังแล้วนึกถึงพระรัตนไตรก็จะได้เป็นอนุสติ พุทธาอนุสติ ธัมมาอนุสติ สังฆาอนุสติ อีกด้วย โครงการทำมาต่อเนื่องประมาณ ๑๐ ปี เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมแก่ชุมชนและบุคคลกรในวัดทางหนึ่ง^{๓๓}

๑.๒ การเจริญกรรมฐานช่วงเช้าและสวดมนต์ทำวัตร รวมวันละ ๓ รอบ

เป็นกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่เป็นการแสดงถึงความสามัคคีของหมู่คณะและเป็นการทำกิจของสงฆ์ให้ชาวบ้านเห็นอย่างสม่ำเสมออย่างหนึ่ง เพื่อปลูกศรัทธาและเป็นขัดเกลาจิตใจของภิกษุสามเณรคนวัดชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรม โดยการเจริญกรรมฐานช่วงเช้าจะเริ่มเวลา ๔.๐๐ น. ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงก็จะเริ่มทำวัตรเช้าในเวลา ๔.๓๐ น. เสร็จประมาณ ๕.๐๐ น. และจะเริ่มทำวัตรเย็นรอบที่ ๑ ในเวลา ๑๘.๑๕ น. เป็นการสวดมนต์บทพิเศษที่จะเปลี่ยนไปประจำวัน และระหว่างทำวัตรเย็นเสร็จรอบที่หนึ่งจะมีเวลาประมาณ ๑๕ นาทีจะเป็นรับโอวาทจากพระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร. ที่ถือเป็นจุดเด่นที่ชาวบ้านและประชาชนให้ความสนใจ จนต้องมีการอัดเสียงไว้และนำไปถอดเทปเพื่อเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ให้แก่บุคคลที่ไม่มีโอกาสมาที่วัด และจะมีการเริ่มทำวัตรสวดมนต์รอบที่ ๒ ในเวลา ๑๙.๐๐ น. ซึ่งจะมีการปลงอาบัติของภิกษุทุกรูปพร้อมกันเพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีลที่ได้พลังพลาดไปให้ได้รับการชำระให้ถูกต้องธรรม อีกทั้งพร้อมเป็นนื่อนาบุญให้แก่ชาวบ้านต่อไป^{๓๔}

๑.๓ การให้พระภิกษุออกบิณฑบาตทุกวัน

โดยวัดท่าขนุนมีแนวคิดเกี่ยวกับการออกบิณฑบาตของภิกษุสามเณรว่า

การใส่บาตรตอนเช้าเป็นประเพณีอย่างหนึ่ง เป็นความนิยมอย่างหนึ่งของประเทศไทยและมีประโยชน์ใหญ่ที่เราคาดไม่ถึง

ประการที่ ๑ ก็คือว่า การใส่บาตรทุกวันทำให้ใจเราเกาะอยู่ในจาคานุสติและทานบารมี พอถึงเวลาตื่นเช้ามาต้องนึกแล้วว่าเราจะหาอะไรไปใส่บาตร อีกทั้งใจที่นึกอยู่เสมอยังเป็นสังฆานุสติด้วย เพราะรู้ว่าหลวงปู่ หลวงพ่อ หรือหลวงพี่เณรของเราจะมารับบาตร

^{๓๓} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, เก็บตกจากบ้านวิริยบารมี ดันเดือนตุลาคม ๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๔๑๘๐> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๓๔} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, อานิสงค์ของการทำวัตรสวดมนต์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๘๒๖> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

ประการที่ ๒ เป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของเราเอาไว้ ถ้าเราพร้อมเพรียงกันทำ อาจจะขายได้เช่นเดียวกับหลวงพระบาง ที่ใครไปหลวงพระบางก็ต้องไปใส่บาตรตอนเช้า กลายเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวประเทศลาวไปเลย

ประการที่ ๓ เป็นการส่งต่อความดีจากรุ่นไปสู่รุ่นถ้าคนเป็นพ่อแม่ไม่ทำตัวอย่างไว้ ลูกหลานไม่มีตัวอย่างดู ต่อไปเขาจะไม่กล้าทำ เพราะฉะนั้น..เด็กรุ่นใหม่ ๆ ที่ออกไปซาเป็นวัฒนธรรมใหม่ เพราะไม่มีตัวอย่างที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายทำมา อย่างดีวันเกิดครั้งหนึ่งก็ไปใส่บาตร อีก ๓๖๔ วันเราทำตัวออกห่างจากความดีตลอด ดังนั้น..การส่งต่อวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นเป็นเรื่องสำคัญมาก

ประการที่ ๔ การใส่บาตรตอนเช้าเป็นบุญใหญ่มหาศาลเพราะเป็นการต่ออายุพระพุทธศาสนา พระเณรต้องการอาหารอยู่ทุกวัน เมื่อได้อาหารไป ท่านสามารถที่จะดำรงธาตุขันธ์อยู่ได้เพราะว่ามีภัตตาหาร ขบฉันแล้วก็กำลังศึกษาเล่าเรียนทั้งปริยัติและปฏิบัติ พอรู้จริงก็นำมาสั่งสอนชาวบ้านต่อ ทำให้ศาสนาเผยแผ่กว้างออกไป หรือไม่ก็เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไม่ให้สิ้นสุดลงในรุ่นของเรา

ประการที่ ๕ นั้นเป็นเรื่องที่เราบางทีก็ไม่ได้นึกถึง ถ้าทุกบ้านพร้อมเพรียงสามัคคีกันใส่บาตร ศาสนาอื่นจะไม่กล้ารุกรานเราหรอก เขาเห็นความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งเดียว เห็นความเข้มแข็งของพวกเรา พวกที่คิดจะยุ่งเกี่ยวกับเราก็ตองถอยไปก่อน^{๓๕}

๑.๕ การเผยแพร่ธรรมะและประกาศงานร่วมบุญผ่าน สื่อออนไลน์ ๔ ช่องทาง

นอกจากนี้ด้วยการสอนธรรมะที่ต้องการให้บุคคลต่างจังหวัดหรือบุคคลที่สนใจธรรมะและชาวบ้านได้เข้าถึงข่าวสารของวัดและพระธรรมเทศนาได้ง่าย ๆ โดยเป็นการเผยแพร่ธรรมะที่มีภาพประกอบ โดยไม่ได้มีการสอนหลักธรรมที่เข้าใจยากแต่จะเป็นหลักธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ให้คนดูและฟังไม่เบื่อ และง่ายที่จะเข้าใจและปฏิบัติตาม โดยทางวัดจึงได้มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ร่วมบุญในสื่อออนไลน์ที่มีการอัปเดตทุกวัน ผ่าน ๔ ช่องทางคือ

๑.เว็บไซต์วัดท่าขนุน จะมีการเผยแพร่หลักธรรมที่พระอาจารย์เล็กได้สอนไว้ และจะมีการเปิดกระทู้ให้ร่วมบุญต่าง ๆ ของวัด โดยเป็นการส่งเสริมการให้ หรือบำเพ็ญทานด้วยช่องทางออนไลน์หลายรายการเช่น ร่วมบุญกองทุนรักษาภิกษุสามเณร ร่วมบุญสร้างพระทองคำ ร่วมบุญกองทุนการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการอัดเสียงธรรมะของท่านเจ้าอาวาสนำมาถอดเทป ปรับภาษาให้เป็นภาษาเขียนที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย แล้วจึงบันทึกไว้ในเว็บวัดท่าขนุนนี้มากมาย รวมถึงการแบ่งปันบทสวดมนต์ การพูดคุยเรื่องการปฏิบัติ การถามตอบการปฏิบัติที่ติดขัด สงสัย แล้วทีมงานจะรวบรวมคำถามเหล่านี้ไปกราบเรียนถามพระอาจารย์ เพื่อคลายความสงสัยและแบ่งปันเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนนักปฏิบัติต่อไปลักษณะ โดยยอดสมาชิกที่เข้าเว็บวัดท่าขนุนที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งที่เข้ามาแบบลงทะเบียนยืนยันตัวตน และเข้ามาเพื่ออ่านข้อธรรมเท่านั้น ปัจจุบันอยู่ที่ ๕,๒๙๗ ราย

^{๓๕} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, ใส่บาตรทุกเช้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=๓๖๑๐๒> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

๒. แพนเพจ วัดท่าขนุน เปิดเพจเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔ มีการดูแลด้วยอาสาสมัครฆราวาสและพระภิกษุสงฆ์ ตอนนี้มีผู้ติดตามประมาณ ๒๙,๐๙๐ คน โดยที่ไม่ได้มีจ่ายค่าโฆษณาให้แก่เว็บไซต์เพื่อโปรโมทแต่อย่างใด ใช้เพียงการประชาสัมพันธ์งานวัด แบ่งปันรูปภาพ และโพสต์ธรรมะของพระอาจารย์เล็กเท่านั้นเท่านั้นโดยมุ่งเป้าให้คนได้รับธรรมะทุกวัน ๆ ผ่านสื่อธรรมะสวยงามพร้อมนำไปส่งต่อทางช่องทางอื่นอีกทั้งประหยัดงบประมาณสามารถเข้าถึงผู้คนได้ทุกเพศทุกวัย

๓. แพนเพจ ชุมชนวัดท่าขนุน เปิดเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ปัจจุบันมีผู้ติดตามอยู่ที่ประมาณ ๓,๒๘๒ คน เป็นการเผยแพร่การปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม รวมไปถึงกระจายข่าวสารการทำงานของพระอาจารย์เล็กและเผยแพร่ปณิธานธรรมมีการดูแลโดยอาสาสมัครฆราวาส โดยมีการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมฯ อีกทั้งยังมีจุดประสงค์เพื่อให้ ประชาชนและชาวบ้านได้รับข่าวสารการทำงานพัฒนาสังคมของพระสงฆ์อยู่เสมอ

๔. แพนเพจ รักษัธรรมรักษัไทย เปิดเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐ มีผู้ติดตามอยู่ที่ประมาณ ๓๐๐ คน เป็นการประชาสัมพันธ์งานสาธารณะสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องในงานรักษัธรรมรักษัไทยในแต่ละปีมีการดำเนินงานโดยอาสาสมัครฆราวาส เป็นการบอกแผนการล่วงหน้าถึงโรงเรียนที่จะร่วมกันไปช่วยเหลือในปีถัดไปและแผนงานต่าง ๆ^{๓๖}

๒.กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่จัดขึ้นทุกเดือน

๒.๑. การจัดงานทำบุญถวายหลวงปู่สายทุกวันที่ ๑๔ ของเดือน

เป็นกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาที่ทำต่อเนื่องมากกว่า ๒๖ ปีเป็นการจัดการบำเพ็ญกุศลเพื่อระลึกถึงการมรณภาพของหลวงปู่สาย อคควโส อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน โดยจะมีการจัดให้มีพระภิกษุขึ้นแสดงพระธรรมเทศนาในช่วงเช้าและมีการสวดมนต์ถวายสังฆทานแก่พระภิกษุสงฆ์เป็นกิจกรรมที่วัดจัดร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อแสดงถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์อันเป็นที่เคารพยิ่งของของวัดท่าขนุน^{๓๗}

๒.๒. กิจกรรมจัดการปฏิบัติธรรมบวชนเขชัมมะปฏิบัติธรรม

จะเป็นลักษณะการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานตามหลักสูตร ๒ วัน ๑ คีณ , หลักสูตร ๓ วัน ๒ คีณ และ หลักสูตร ๕ วัน ๔ คีณ จะมีการนำปฏิบัติธรรมรมนั่งสมาธิและจะนำเดินจงกรม ๖ ระยะโดยพร้อมเพรียงกันตามแนวปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นระเบียบสั่งมาจากส่วนกลาง เพื่อให้วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม สอนไปในทิศทางเดียวกัน โดยธรรมะที่สอนจะใช้แนวปฏิบัติฝึกอบรมจิตใจผู้ปฏิบัติให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักไตรสิกขา โดยกิจวัตรประจำวันนั้นผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องร่วมปฏิบัติกับหมู่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร อย่างเคร่งครัดส่งผลคือได้ฝึกฝนขัดเกลาจิตใจให้เกิดระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบหน้าที่ ในระหว่างวันให้อยู่ในอาการสำรวมจิตและกายเพื่อให้เกิดกุศลในขณะใดที่ทำอยู่

^{๓๖} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, ขอเชิญร่วมบุญธรรมทานเว็บไซต์ "วัดท่าขนุน", [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๓๘๙> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๓๗} ชินชาวี, หลวงปู่สาย อคควโส, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=๓๖๑๐๒> [๒๘ มกราคม ๒๕๖๒].

ซึ่งกุศลก็ได้ลด ละ เลิก การสร้างบาปในเวลานั้นไปในตัว จิตใจจึงมีสภาพเป็นกุศลเป็นมีความสุขสงบ พร้อมรับฟังคำสอนและนำไปประพฤติให้เกิดปัญญาต่อไป การทำวัตรเช้าจะเริ่ม เวลา ๔.๐๐ น. ช่วงเย็น พระออกบิณฑบาตตามรุ่งอรุณ ประมาณ ๕.๕๐ น. ก็จะมีคนที่มาปฏิบัติธรรมเป็นอาสาสมัครไปช่วยเดินตามถือของให้พระ กลับมาทำภัตกิจก็ร่วมทำความสะอาดวัดกวาดไปไม้เวลา ๘.๐๐ น. ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ๙.๐๐-๑๐.๓๐น.พอเวลา ๑๑.๐๐ น.พระฉันเพล มีเสียงตามสายแยกกันปฏิบัติในเวลา ๑๒.๐๐ น. เริ่มปฏิบัติร่วมกันอีกที่ตอน ๑๓.๐๐ -๑๖.๐๐ น.เวลา ๑๖.๓๐ น.เวลาแยกกันปฏิบัติธรรมส่วนบุคคลฟังเสียงตามสาย หรือเวลา ๑๒.๐๐ น. และ ๑๖.๐๐ น. ก็จะมีพระเข้าคิวเวรรับถวายสังฆทานในระหว่างวัน ให้สอบถามข้อมูลหรือ ถามปัญหาหรือสนทนาธรรม ๑๖.๐๐น.ร่วมกันทำความสะอาด วัด เวลา ๑๘.๑๕ น.สวดมนต์บทพิเศษประจำวันพอเสร็จ ระหว่างนี้หลวงพ่อก็จะกล่าวสอนแนะนำการปฏิบัติ และจะทำวัตรเย็นรอบที่ ๒ เวลา ๑๙.๐๐ น ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปียาโดยตรงด้วยการสนับสนุนให้คนเข้าวัดมาลองฝึกปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพราะโดยสภาพของฆราวาสเป็นเพศที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันมากเท่าที่ควร เพราะติดด้วยเรื่องของเวลาและการทำมาหาเลี้ยงชีพ จึงเป็นโอกาสที่ดีแก่ผู้สนใจอยากเริ่มปฏิบัติธรรมว่าต้องปฏิบัติอย่างไร ทำในแนวทางไหนซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมก็มีมากขึ้นทุกปีเป็นการแสดงออกว่า มีผลสัมฤทธิ์ในการจัดงานที่บุคคลเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ต่อตนเองจึงได้เดินทางมาร่วมกิจกรรม^{๓๘}

๒.๓. กิจกรรมการสอนกรรมฐานรับสังฆทานบ้านเดิมบุญ

โดยกิจกรรมด้านส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเพื่อการพัฒนาจิตและปัญญาที่เป็นจุดเด่นของวัดท่าขนุนคือ กิจกรรมที่พระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร.เป็นตัวแทนพระสงฆ์วัดท่าขนุนไปรับสังฆทานและสอนกรรมฐานที่บ้านเดิมบุญ ที่อยู่ ๒๓/๑๔ หมู่ ๓ บางรักใหญ่ บางบัวทอง นนทบุรี ๑๑๑๑๐ ในช่วงเวลาทุกต้นเดือนเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครอื่น ๆ ได้เดินทางมาทำบุญกับทางวัดและปฏิบัติธรรมได้อย่างสะดวก ซึ่งมีประชาชนจากทั่วประเทศมาร่วมทำบุญถวายสังฆทานและปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากทุกเดือนโดยเป็นการส่งเสริมการทำมาค้าขายอย่างสม่าเสมอของประชาชน โดยจะได้ทำความดีใหญ่ในสังฆทาน วิหารทาน ธรรมทานอย่างน้อยเดือนละครั้งจะได้ไม่ห่างจากความดีตามนัยของการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาที่ชื่อว่า สัสเลขธรรม^{๓๙}

๒.๔. จัดงานเจริญพระพุทธมนต์เทิดพระเกียรติทุกวันที่ ๒๘ ของเดือน

จะเป็นการจัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์เฉลิมพระเกียรติ และถวายพระพรชัย มงคล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ โดยทางจะมีผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการมาร่วมกันสวดที่วัดท่าขนุนเป็นประจำทุกเดือน เป็นการแสดงออกซึ่งความรักสามัคคีและเพื่อเทิดทูลสถาบัน

^{๓๘} สุธรรม, ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเรื่องสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าขนุน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.=๒๙๔๓ \[๓๐ มกราคม ๒๕๖๒\].](https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.=๒๙๔๓ [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].)

^{๓๙} มัคคคณายก, การเดินทางไปบ้านเดิมบุญ (ที่รับสังฆทานที่ใหม่), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=๓๖๑๐๒ \[๓๐ มกราคม ๒๕๖๒\].](https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=๓๖๑๐๒ [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].)

พระมหากษัตริย์ และเป็นการทำบุญใหญ่ที่อย่างน้อยประชาชนจะได้มาร่วมกันสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยอย่างน้อยเดือนละครั้งเป็นปฏิบัติในหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา^{๔๐}

๓.กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่จัดปีละครั้ง

๓.๑. โครงการรักษัธรรมรักษัไทย

เป็นโครงการที่พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร. เป็นประธานจัดตั้งคือ โครงการรักษัธรรมรักษัไทย ตามรอยพ่อก่อบารมี ที่จัดมาอย่างต่อเนื่องมา ๓ ครั้งแล้ว ได้แก่ ครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ.๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านจันเคย์ หมู่ที่ ๓, ตำบล ท่าขนุน อำเภอ ทองผาภูมิ กาญจนบุรี ครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ.๒๕๖๑ โรงเรียนวัดถ้ำภูเตย ครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๕๖๑ โรงเรียนวัดไร่ป่า โดยโครงการนี้เป็นการร่วมกันของกลุ่มคณะศิษย์มีความตั้งใจที่จะเดินตามรอยพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตพรหมยาน วัดท่าซุงในส่วนของการปฏิบัติศาสนพิธีกรรม ดังที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตพรหมยาน ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ขณะที่ใจของลูกยังรักษาอภิญญาสมาบัติไว้ รักษาปฏิบัติศาสนพิธีกรรมขณะนั้นลูกจงภูมิใจว่าพ่อกับลูกตลอดเวลา ถึงแม้ว่าร่างกายกายของพ่อกจะสลายไปแต่ใจของพ่อกยังอยู่กับใจของลูก ลูกจะไปไหนก็เชื่อว่าพ่อกไปด้วย ช่วยลูกทุกประการ..”

โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๑ เพื่อสืบทอดและปฏิบัติตามคำสอนของหลวงพ่อดุสิตพรหมยาน ในส่วนของปฏิบัติศาสนพิธีกรรม

๒ เพื่อแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้าเครื่องนุ่มห่ม ข้าวสารอาหารแห้ง อุปกรณ์กีฬา และสิ่งของที่เป็นต่าง ๆ แก่น้อง ๆ ในถิ่นทุรกันดาร และยังขาดโอกาส

๓ เพื่อร่วมแบ่งปันความสุขจากการสนทนาการให้แก่น้อง ๆ ในโรงเรียนที่ไปทำกิจกรรม

๔ เพื่อร่วมแบ่งปันแนวคิด ปลุกฝังทัศนคติที่ดีงาม ให้แก่คณะครูอาจารย์

๕ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี และการทำงานเป็นหมู่คณะของคณะศิษย์เป้าหมายของโครงการ

๑ คณะผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ร่วมบำเพ็ญทานบารมี คือ ร่วมสละกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ เพื่อน้อง ๆ ในถิ่นทุรกันดาร

๒ เพื่อมอบสิ่งของที่เป็นในการดำรงชีวิตให้แก่น้อง ๆ ณ โรงเรียนที่ไปทำกิจกรรม

๓ เพื่อเติมเต็มเมตตาบารมีและสานสัมพันธ์กับน้อง ๆ และชุมชนที่ไปทำกิจกรรม

๔ เพื่อเติมเต็มเมตตาบารมีและสานสัมพันธ์กับคณะครูอาจารย์ในโรงเรียนที่ไปทำกิจกรรม

๕ เพื่อฝึกฝนกำลังใจในการทำงานศาสนพิธีกรรมร่วมกันสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งโครงการรักษัธรรมรักษัไทยนี้

อีกทั้งโครงการนำศรัทธาชาวบ้านร่วมกันนำกลีบบลัดหน้ให้แก่วัดต่าง ๆ ที่มีหนี้สินติดตักค้างจากการพัฒนาวัดหรือยังขาดแคลนเสนาสนะทั่วไทยปีละ ๑ ครั้ง^{๔๑}

^{๔๐} อุชณี วงศ์ไตรรัตน์, เก็บตกจากบ้านเดิมบุญ ต้นเดือนกันยายน ๒๕๖๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๖๓๑๙&page= \[๓๐ มกราคม ๒๕๖๒\].](https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๖๓๑๙&page= [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].)

^{๔๑} อุชณี วงศ์ไตรรัตน์, เก็บตกจากบ้านวิริยบารมี ต้นเดือนกันยายน ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๕๑๘๕๓๖๑๐๒ \[๓๐ มกราคม ๒๕๖๒\].](https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๕๑๘๕๓๖๑๐๒ [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].)

๓.๒. โครงการกฐินปลัดหนี้

เนื่องจากวัดท่าขนุนเป็นวัดที่ได้รับการยกย่องจากชาวบ้านและชุมชนโดยรอบว่ามีผู้มาทำบุญด้วยมากและด้วยปฏิปทาของพระสงฆ์วัดท่าขนุนคือเงินที่มีผู้ร่วมบุญมาห้ามคิดว่าเป็นของตนเองเด็ดขาด ถ้าจะใช้จ่ายใด ๆ ต้องอยู่ในส่วนของสมณบริโภคเท่านั้นที่เหลือต้องฝากเข้างานบุญงานกุศลงานสาธารณะประโยชน์เท่านั้นเพื่อเป็นการต่อบุญให้กับญาติโยม และด้วยเหตุนี้จึงเป็นการเริ่มโครงการกฐินปลัดหนี้ให้แก่วัดต่าง ๆ ที่มีหนี้สินติดค้างจากการพัฒนาวัดหรือยังขาดแคลนเสนาสนะทั่วไทยโดยจะมีการจัดปีละ ๑ ครั้ง แต่แต่ละครั้งจะมีการนำปัจจัยไปสมทบไม่ต่ำกว่าครั้ง ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาทเป็นการช่วยเหลือวัดที่ยังขาดแคลนและเป็นการนำให้ชาวบ้านในชุมชนและประชาชนร่วมใจกันบำเพ็ญบุญในทานบารมีด้วย

๓.๓. การจัดสวดคาถาเงินล้าน ๑๐๘ จบ

เป็นการพัฒนาจิตและปัญญาโดยการกระตุ้นชักชวนให้ชาวบ้านและคนในต่างจังหวัดได้มาร่วมกันส่วนของ ศิล สมาธิ ปัญญา การดำเนินงานจะมีลูกศิษย์อาสาสมัครฆราวาสจัดงานให้ตามสถานต่าง ๆ เพื่อเป็นการให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมกัน ปฏิบัติในหลัก บุญกิริยาวัตถุ ๓ ด้วยซึ่งในงานจะมีการถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์มีพระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร.เป็นประธานรับศรัทธาญาติโยม จากนั้นให้สมาทานศีล และจะมีการสวดมนต์ในบทคาถาเงินล้าน ตามฉบับวัดท่าซุงร่วมกัน ๑๐๘ จบ โดยจุดประสงค์เพื่อความคล่องตัวในการดำรงชีวิตตามความเชื่อความศรัทธาที่ถือกันมาว่าผู้ใดสวดคาถาเงินล้านแล้วจะมีความคล่องตัวในหน้าที่การงานไม่ยากจนขัดสน และแสดงความสามัคคีของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากมาร่วมกันทำความดีใหญ่ร่วมกันและปัจจัยที่ได้จะมีการนำไปใช้ในงานสาธารณะสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ ต่อไป^๒

๓.๔. กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง

เป็นกิจกรรมที่วัดท่าขนุนจัดขึ้นในวันปีใหม่เพื่อลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุการเฉลิมฉลองวันปีใหม่อย่างไม่สร้างสรรค์อย่างเช่นการกินเลี้ยงที่มีสุรามากเกี่ยวข้องรวมไปถึงการเดินทางไปเที่ยวต่าง ๆ ก็อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ ทำให้มีกิจกรรมนี้ขึ้นมาเป็นกุศโลบายในการให้ชาวบ้านมาร่วมกันทำความดีในวัด ซึ่งโดยเวลาปกติก็จะมีน้อยคนที่ตื่นนอนขึ้นมาตอนเที่ยงคืนแล้วสวดมนต์สรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นบุญกุศลใหญ่ อีกชาวบ้านก็ได้กำลังใจจากการได้นึกถึงว่าตนเองได้ภาวนาได้บุญกุศลเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เป็นนิมิตหมายที่ดีว่าในปีต่อไปชีวิตจะเจริญรุ่งเรืองดีขึ้น^๓

๓.๕. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ

เป็นกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นโดยมีการนิมนต์พระเกจิอาจารย์จากทั่วประเทศที่เป็นที่เคารพนับถือมาที่วัดท่าขนุนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสทำบุญกับพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบซึ่งทำ

^๒ อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, งานสวดพระคาถาเงินล้าน วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://wathakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๔๘๐๓&page=๒> [๒๙ มกราคม ๒๕๖๒].

^๓ อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, เก็บตักงานสวดมนต์ข้ามปี วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.wathakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๖๔๔๒> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

ให้ได้บุญมากตามหลักการในทักษิณาวិภังคสูตร ที่การทำบุญกับผู้ที่มีคุณธรรมสูงหรืออริยบุคคลนั้นจะได้รับผลบุญมากขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งเป็นสิ่งที่หาได้ยากเนื่องจากแต่ละองค์นั้นอยู่กระจายกันไปทั่วประเทศไทยถ้าจะหาโอกาสไปกราบนมัสการเพื่อทำบุญด้วยแล้วนั้นต้องใช้ความพยายามและมีความลำบากอย่างยิ่งเพราะต้องเดินทางทั่วประเทศซึ่งขรราวาสที่ลำบากด้วยการต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพก็ไม่มีเวลาขนาดนั้นทางวัดท่าขนุนจึงกิจกรรมนี้ขึ้นมามุ่งประโยชน์ในการช่วยให้พระเกจิอาจารย์ที่นิมนต์มาได้รับจตุปัจจัยกลับไปพัฒนาวัดของตนด้วย^{๔๔}

๔.กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาในวาระพิเศษ

๔.๑. กิจกรรมอุปสมบทหมู่ ๑๐๘ รูปในวาระพิเศษ

เป็นการทำบุญใหญ่ของลูกผู้ชายที่จัดขึ้นในวาระสำคัญต่าง ๆ โดยที่ผ่านมามีจัดมาแล้ว ๔ ครั้ง และกำลังจะมีจัดขึ้นในวาระฉลอง ๖๐ ปีพระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร.ที่จะจัดขึ้นในวันที่ วันเสาร์ที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๒ โดยมุ่งให้บำเพ็ญในกุศลใหญ่คือบุญบวช โดยที่ผ่านจัดในครั้งแรกในงานครบ ๑๐๐ ปีหลวงปู่สาย ครั้งที่ ๒ งานครบรอบ ๑๐๐ ปี พระราชพรหมญาณ ครั้งที่ ๓ อุปสมบทหมู่ถวายเป็นพระราชกุศลปัญญาสมวาร ๕๐ วัน ครั้งที่ ๔ อุปสมบทหมู่ถวายเป็นพระราชกุศลสมวาร ๑๐๐ วัน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมสมัครเป็นจำนวนมากทุกครั้ง ซึ่งเป็นกำหนดการจะเป็นกำหนดระยะสั้นซึ่งจะมีให้พระนวกะทุกรูปปฏิบัติธรรมร่วมกับนักปฏิบัติโดยตลอดซึ่งเป็นการต่ออายุพระพุทธศาสนาทางหนึ่ง อีกทั้งทำให้ผู้ที่อยากบวชเรียนได้สมัครเข้ามาศึกษาปฏิบัติโดยไม่มีค่าใช้จ่าย และการสั่งสมบุญของทั้งผู้บวชเองและตัวผู้เป็นเจ้าภาพในการบวชซึ่งเชื่อว่ามีอานิสงส์สูงอย่างมาก ซึ่งก็เป็นปฏิบัติไปตามหลักกรรม ทาน ศีล ภาวนาด้วย^{๔๕}

๔.๒. จัดงานอุปสมบทหมู่เพื่อปฏิบัติธรรมฟรีปีละ ๔ ครั้ง

เป็นกิจกรรมที่ให้ชาวบ้านและผู้ศรัทธาเข้ามาบวชเพื่อศึกษาพระศาสนาอย่างจริงจัง โดยต่อปีจะมีการจัด ๔ ครั้ง ครั้งที่ ๑ วันมาฆบูชา ครั้งที่ ๒ วันวิสาขบูชา ครั้งที่ ๓ ก่อนเข้าพรรษา ๗ วัน (บวชหมู่เข้าพรรษา - รับกฐิน) ครั้งที่ ๔ หลังออกพรรษา (ลอยกระทง) ซึ่งถ้าผู้บวชสนใจเข้าร่วมโครงการตามกำหนดการนี้ ทางวัดจัดบวชให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งการบวชจะต้องเข้าวัดก่อน ๗ วันเพื่อซ่อมขนาดและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับพระวินัยให้พอสมควรที่จะรักษาตัวรอดในเพศบรรพชิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีผู้สนใจสมัครบวชทุกครั้ง เป็นการให้บุคคลที่อยากศึกษาปฏิบัติละทางโลกมุ่งสู่นิพพานได้เข้ามาปฏิบัติอย่างจริงจังในฐานะบรรพชิตเป็นการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างสูงสุด^{๔๖}

^{๔๔} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, เก็บตกงานวันแม่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://wattakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๘๖๐> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๔๕} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, โอวาทงานอุปสมบทหมู่ครบ ๑๐๐ ปี พระราชพรหมยาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.wattakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๕๑๓๘> [๒๒ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๔๖} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, กำหนดการบวชฟรีปีละ ๔ ครั้งของวัดท่าขนุน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.wattakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๓๘> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

๔.๓. การจัดกิจกรรมไหว้ครูเป้ายันต์เกราะเพชร

งานไหว้ครูประจำปีของทางวัดท่าขนุนนั้น เป็นงานไหว้ครูตามสายกรรมฐานของหลวงปู่ปาน วัดบางนมโค ซึ่งสืบทอดมาถึงหลวงพ่อฤๅษีลิงดำ วัดท่าซุง ผู้เป็นครูบาอาจารย์ของพระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร. งานไหว้ครูจะให้จัดขึ้นในเดือนที่มีวันเสาร์ขึ้น ๕ ค่ำ เดือนอะไรก็ได้ ให้จัดงานไหว้ครูในวันนั้น ถ้าหากว่าปีนั้นไม่มีวันเสาร์ขึ้น ๕ ค่ำ ให้จัดไหว้ครูในวันวิสาขบูชา ถ้าหากว่าวันเสาร์ขึ้น ๕ ค่ำและวันวิสาขบูชาติดภารกิจสำคัญ ก็ให้จัดงานไหว้ครูประจำปีในวันมาฆบูชา ซึ่งการจัดงานไหว้ครูรับยันต์เกราะเพชรแต่ละครั้งจะไม่ใช่เฉพาะชาวบ้านในชุมชนเท่านั้นแต่จะมีประชาชนมาร่วมจากทั่วประเทศโดยในงานจะมีการให้ชาวบ้านและผู้สนใจได้เข้ามาร่วมกันไหว้ครูระลึกถึงครูบาอาจารย์ของตนในวันเสาร์ ๕ และมีการจัดการเป้ายันต์เกราะเพชรเพื่อความเป็นสิริมงคล และแฝงไปด้วยกุศโลบายให้ผู้ร่วมงานกลับไปต้องรักษาศีล ๕ ให้ได้หรือถ้าศีล ๕ ไม่ได้ต้องอย่างน้อยต้องรักษาศีลห้ามหัศจรรย์ของใครและห้ามดื่มสุราอย่างเด็ดขาดมิเช่นนั้นยันต์ที่รับไปจะเสื่อม ซึ่งเป็นการให้ประชาชนมีศีลไปในตัว นอกจากนี้ทุกเช้าจะต้องสวดบทสรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ หรือภาวนาพุทโธทุกเช้าเป็นการปลุกยันต์ด้วย ซึ่งก็เป็นอุบายแฝงให้บุคคลนึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นการเจริญกรรมฐานไปในตัวด้วยทุกเช้า^{๔๗}

โดยสรุป ด้วยรางวัลและผลงานทั้งหมดนี้จึงเป็นสิ่งยืนยันว่ารูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดท่าขนุนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยรูปแบบการทำงานอย่างจริงจังเอาใจใส่ในทุก ๆ ด้านตามที่ได้รับมอบหมายและให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งยังได้จัดสรรปัจจัยที่พุทธศาสนิกชนมาทำบุญกับทางวัดลงไปพัฒนาชุมชนต่ออีกทางหนึ่ง รวมถึงมีการพัฒนาในองค์กรก็คือวัดเองอย่างเข้มแข็งมีการส่งเสริมด้านการศึกษาให้บุคคลากรในวัดมีความรู้ความสามารถที่จะไปพัฒนาวัดตนเองและพัฒนาชุมชนต่อไป

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นายศักดิ์ ภาคจันทิก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระภิกษุมีความเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านปัญญา รองลงมา คือ (๗๐.๓)การพัฒนาปัญญา:ด้านสมาธิ การพัฒนาในด้านจิตใจ (๖๘) ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านศีล (การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม.๓)๖๕ ,S.D.= ๐๖.๐๘) ตามลำดับ

๒) การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม แตกต่างกัน มี

^{๔๗} อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, ยันต์เกราะเพชร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๖๐๕> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนพระภิกษุที่มีพรรษา และวุฒิ(ข) การศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธเป็นไปตามสมมติฐาน

๓) ข้อเสนอแนะของพระภิกษุเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า

(๑) ด้านศีล การพัฒนาด้านพฤติกรรมพระสังฆาธิการควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ในการปกครองหมั่นศึกษาในการท่องพระปาติโมกข์และความหมายให้มากขึ้นควรให้พระสงฆ์ช่วยเป็นหูเป็นตาแทนพระวินยาธิการเพื่อความสงบเรียบร้อยด้านการปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร และควรจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับโทษของการฉันทอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ดิบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข

(๒) ด้านสมาธิ การพัฒนาในด้านจิตใจพระสังฆาธิการควรให้กำลังใจในการศึกษาและแสดงให้เห็นถึงคุณของการศึกษาพระสังฆาธิการควรให้ความสนใจในการอบรมสั่งสอนพระสงฆ์ในการปกครอง รวมไปถึงจุดเล็กจุดน้อยที่อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจของพระสงฆ์และควรจัดหากิจกรรมเบา ๆ ให้พระสงฆ์บวชใหม่ได้ปฏิบัติเพื่อการปรับตัวที่ค่อยเป็นค่อยไป

(๓) ด้านปัญญา :การพัฒนาปัญญาพระสังฆาธิการควรฝึกฝนให้พระสงฆ์ในการปกครองได้หมุนเวียนการเป็นผู้นำการทำวัตรสวดมนต์เพื่อความชำนาญพระสังฆาธิการควรมีการพูดคุยสั่งสอนเรื่องการเรียนรู้พระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการควรหาวิธีการแก้ไขร่วมกับคณะสงฆ์ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น^{๔๔}

ไอศูรย์ อินทร์เพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม :ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมนั้น พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมโดยใช้หลักศาสนาช่วยวางรากฐานความเจริญแก่สังคมในด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ เพื่อช่วยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่สังคมส่งเสริมให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข

บทบาทการพัฒนาสังคมตามแนวพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต) ท่านเป็นแบบอย่างที่ดี เคร่งครัดระเบียบวินัย วางระเบียบแบบแผน ข้อวัตรไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ เสียสละ โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และสาธารณชนทั้งในด้านการปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การสาธารณูปการ การสาธารณสุขสงเคราะห์ ปรากฏประจักษ์เป็นผลงานสืบมา

^{๔๔} นายศักดิ์ดา ภาคจันทิก, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้าบทคัดย่อ.

การประยุกต์แนวคิดในการพัฒนาสังคมของพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต) พบว่า ท่านได้นำหลักธรรมมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ด้านการปกครองท่านได้ปรับปรุง และประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม ๗ ได้อย่างเหมาะสม ด้านการศาสนศึกษาได้วางรากฐานของชีวิตโดยการประยุกต์หลักไตรสิกขาซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตให้ถูกต้อง ด้านการเผยแผ่ได้ประยุกต์แนวคิดจากหลายทฤษฎีมาใช้กับประชาชนอย่างมีผลสำเร็จ ด้านการสาธารณูปการ ท่านได้พัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ท่านได้ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ สงเคราะห์สังคมเพื่อให้ได้รับประโยชน์และความสุขอย่างแท้จริง^{๔๙}

พระครูกาญจนธรรมพิทักษ์ (อำนาจ เขมกโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการใน จังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วย การพัฒนาวัดด้านสังคม โดยการจัดกิจกรรมและช่วยเหลือชุมชน ด้านวัฒนธรรมวัดส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสิ่งแวดล้อมจัดกิจกรรมโครงการปลูกและอนุรักษ์ต้น น้ำ ด้านสาธารณสุขวัดมีกิจกรรมสมุนไพรรักษาโรค และด้านเศรษฐกิจของชุมชน วัดส่งเสริมการ สร้างรายได้แก่ชุมชน และมีกระบวนการในการพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ

๒. กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัด กาญจนบุรีโดยการจัดกิจกรรม ให้บริการความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ สร้างเครือข่าย ใน การเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมพัฒนาสังคมส่งเสริมการรักษาศีล เช่น ด้านวัฒนธรรม ส่งเสริม ให้มีการจัดกิจกรรมนั่งไปไทย หัวปีนโต ไปวัดวันพระ ด้านสิ่งแวดล้อมรณรงค์รณรงค์สัปปายะ เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข สนับสนุนให้ชาวบ้านสุขภาพแข็งแรง กินเป็นอยู่เป็น ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมกิจกรรมการปลูกผักและผลไม้แบ่งเขตพื้นที่ในวัดเป็นพื้นที่พุทธอาสาและสังฆาวาสให้ ประชาชนได้ใช้ประโยชน์

๓. รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัด กาญจนบุรีคือ วิถีชีวิต อยู่กับธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่า

๑) ด้านสังคม การพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ โดยวัดรณรงค์ให้ประชาชน ในชุมชนรักษาศีล ๕ อย่าง การจัด กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดให้บริการส่งเสริมและพัฒนากการ เรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ทุกหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านศีล ๕ เป็นเครือข่ายแห่งการ เรียนรู้ร่วมกันระหว่าง พระสงฆ์กับชุมชน จัดโครงการปฏิบัติธรรม

๒) ด้านวัฒนธรรม วัดส่งเสริมให้ประชาชนแต่งชุดไทย หัวปีนโตเข้าวัด การให้บริการ ความรู้แก่ชุมชนในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนากการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งการ เรียนรู้และส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์กลางศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สร้างเครือข่าย กับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น

^{๔๙} ไอศูรย์ อินทร์เพชร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต)”, *วิทยานพนธ์ปริญญาพุทธศาสนดรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

๓) ด้าน สิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นสปีปายะ เนื่องจากมีชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการพุทธอุทยาน เป็นการจัดสวน ป่าพุทธอุทยานและสถานปฏิบัติธรรมรอบๆ เพื่อการเกษตรของชุมชนด้วยโครงการปลูกป่าเชิง อนุรักษ์ระบบนิเวศ โครงการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณวัด การแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส

๔) ด้านสาธารณสุข วัดสนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง กินเป็น อยู่เป็น จัดให้ทางวัดเป็น ศูนย์กลางรักษาโรคของชุมชน และให้ความรู้ด้านแพทย์แผนไทยให้คนในชุมชนได้ศึกษาและปฏิบัติ ได้จริง ซึ่งได้จัดสถานที่ให้บริการผู้ป่วยและผู้สนใจศึกษาสมุนไพร ส่งเสริมพัฒนาวัดให้ร่มรื่นให้สปีปายะ จากวัด ๕ ส. ไปสู่ชุมชน ๕ ส.

๕) ด้านเศรษฐกิจ อธิบายได้ว่า วัดใช้บริเวณวัดที่รกร้าง ว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ มีการแบ่งส่วนปลูกพืชและผลไม้ต่างๆ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง เช่น คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร มีกัลยาณมิตร มีความเป็นอยู่เหมาะสม สร้างงาน ให้แก่คนในชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ชุมชนวิถีพุทธ^{๕๐}

หาญณรงค์ คชะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม: ศึกษากรณีพระสุบิน ปณีโต วัดไร่ล้อม อำเภอมือง จังหวัดตราด” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัยที่ประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ รวมทั้งนโยบายของรัฐที่มีต่อชนบท โดยภาพรวมทำให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัว แต่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท ทำให้คนชนบทมุ่งหน้าเข้าเมืองเพื่อหางานทำ เป็นผลให้เมืองเกิดปัญหาสังคมตามมา ในขณะที่ตัวชนบทก็เกิดปัญหาผลผลิตตกต่ำ ทำให้เกษตรกรรายย่อยเป็นหนี้สิน นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติถูกดึงจากชนบทเข้ามารองรับภาคอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัว ส่งผลให้ชุมชนชนบทอ่อนแอ กอปรด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสื่อสารและคมนาคม ส่งผลให้วิถีชีวิตในชนบทค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมบริโภคนิยมตามกระแสทุนนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ชนบทล่มสลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกทอดทิ้ง กระบวนการขับเคลื่อนวิถีพุทธของพระสุบิน ปณีโต มีหลักการสำคัญ คือ

(๑) การสร้างสัมมาทิฐิให้กับประชาชนในชุมชน ให้เข้าใจปัญหาของตนให้ชัดเจน

(๒) การแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชนต้องจัดตั้งเป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรของชีวิต มีการวางกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนแต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทของชุมชน

(๓) การสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ต้องไม่มีการขยายไปอย่างรวดเร็ว เพราะการจัดตั้งกลุ่ม ในขณะที่ประชาชนยังขาดความเข้าใจจะทำให้กลุ่มล้มได้ง่าย

^{๕๐} พระครูกาญจนธรรมพิทักษ์ (อานาจ เขมกโร). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน ๒๕๖๑): ๓๗-๔๙.

(๔) การสร้างจิตสำนึกด้วยหลักธรรมเป็นสิ่งที่สร้างจิตวิญญาณให้บังเกิดขึ้นกับคน ซึ่งจะก่อให้เกิดความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต และความเสียสละเพื่อส่วนรวม

(๕) การสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ให้เข้มแข็ง ต้องทำในรูปเครือข่ายโดยใช้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ที่เข้มแข็งเป็นผู้ถ่ายทอดบทเรียนให้กับกลุ่มที่อ่อนแอกว่า

(๖) การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน จะทำให้กลุ่มมีการสรุปทบทเรียนและประสบผลสำเร็จมากขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการรื้อฟื้นและการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของชุมชนวิถีพุทธในปัจจุบัน ได้แก่ (๑) พระสุบิน ปณิโต เป็นพระนักพัฒนาเชิงรุกที่มีทั้งความรู้และศรัทธาบารมี จึงทำให้การจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ เป็นไปค่อนข้างราบรื่น และการขยายตัวของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ก็ขยายออกไปอย่างเป็นระบบ (๒) กรรมการ ซึ่งนอกจากเป็นคนดีและเป็นที่ยอมรับของชุมชนแล้ว ยังมีจิตวิญญาณต่อส่วนรวมอีกด้วย ส่งผลให้กลุ่มเข้มแข็ง (๓) บริบทชุมชนชนบทในจังหวัดตราด ซึ่งยังไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากนัก ทำให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมยังคงพอมีหลงเหลืออยู่ ทำให้ พระสุบิน ปณิโต ขับเคลื่อนวิถีพุทธไปได้ด้วยดี (๔) เครือข่ายในชุมชนได้เข้ามาช่วยพระสุบิน ปณิโต ในการขับเคลื่อนวิถีพุทธ ซึ่งนอกจากการคิดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต่อยอดกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ แล้ว ยังเป็นผู้ประสานให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอกอีกด้วย (๕) กฎหมายรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และ (๖) องค์กรภายนอกให้ความร่วมมือ ทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม เกิดกระบวนการเรียนรู้ และรู้จักคิดหาทางแก้ปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง ผลของการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะต่อชุมชนให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต องค์กรภายนอกที่ต้องการสนับสนุนต้องเข้าใจบริบทของชุมชนเพื่อที่จะได้จัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของชุมชน อันจะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้ และสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ด้วยตนเอง สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ รัฐควรเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานล่างอย่างเป็นรูปธรรม โดยการเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับ การก่อสร้างโครงสร้างใหม่จากฐานล่างที่เข้มแข็ง^{๕๑}

พระครูประกาศร์วชิรกิจ (ลำอังก์ พันดา) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

๑.สภาพและปัญหาการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดกำแพงเพชรพบว่า

๑.๑ สภาพการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่ามีการค้นหาทรัพยากรบุคคลผู้รู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในและภายนอกชุมชนมาช่วยพัฒนาชุมชน กำหนดให้การศึกษาแก่คนในชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นชุมชนนำประสบการณ์มาพัฒนาด้านวิชาชีพ เปิดโอกาสให้ชุมชนกำหนดประเด็นปัญหาศึกษาปัญหาพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรมจัดประชุมในชุมชนเพื่อหาทางเลือกการดำเนินกิจกรรมจัดตั้งองค์กรรับผิดชอบงานในแต่ละ

^{๕๑} ชาญณรงค์ คชะชา, “การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม:ศึกษากรณีพระสุบิน ปณิโต วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารสังคม: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๕๐), หน้าบทคัดย่อ.

ด้านเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชุมชนภายนอกชุมชนวางแผนร่วมกันพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มีการประเมินผลกิจกรรมสาธารณะโดยประชาชน จัดให้กลุ่มองค์กรมีส่วนร่วมในแผนงานโครงการของหมู่บ้าน มีการพัฒนาให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ ที่อยู่รอบชุมชนภายในและภายนอกชุมชนมีการร่วมมือขยายเครือข่ายในการจัดตั้งองค์กรต่างๆ ในแต่ละชุมชน

๑.๒ ปัญหาการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดกาแพงเพชร พบว่า ไม่มีการตั้งคณะทำงานเพื่อค้นหาผู้มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนขาดการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ชุมชนไม่สามารถศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองไม่สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาไม่ได้กำหนดคณะองค์กรรับผิดชอบงานในแต่ละด้านในการพัฒนาและบริหารจัดการกิจกรรมในชุมชน ไม่ใช่เทคนิคการประชุมเพื่อการวางแผนร่วมกันแบบมีส่วนร่วม ขาดการประสานงานส่งเสริมการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ไม่ประเมินผลกิจกรรมสาธารณะโดยผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มองค์กรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การรวมตัวของกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนไม่สามารถรวมตัวกันและปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนได้ เครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนไม่ร่วมกันนำเสนอปัญหาและแก้ไขปัญหา

๒. คนในชุมชนมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งทั้ง ๓ ด้าน กล่าวคือ ๑) ด้านตนเอง ๒) ด้านครอบครัว และ ๓) ด้านการอยู่ร่วมกันในชุมชนและใช้หลักธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนให้ชุมชนประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในทางตรงกันข้ามชุมชนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาตามเกณฑ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคนในชุมชนไม่ยึดถือหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

๓. กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกลยุทธ์ที่ ๑ สร้างความตระหนักแก่คนในชุมชนให้ดำเนินชีวิตตามแนวพุทธ กลยุทธ์ที่ ๒ เพิ่มศักยภาพบุคลากรในการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธกลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธกลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาระบบการวิเคราะห์ชุมชนและสร้างทางเลือกการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธกลยุทธ์ที่ ๕ ส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธโดยชุมชนมีส่วนร่วมกลยุทธ์ที่ ๖ เสริมสร้างระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธกลยุทธ์ที่ ๗ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธกลยุทธ์ที่ ๘ ส่งเสริมการขับเคลื่อนเครือข่ายในการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธ

๔. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวพุทธในจังหวัดกาแพงเพชร พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและแนวทางการพัฒนา มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ระดับมาก และมากที่สุด^{๕๒}

รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

^{๕๒} พระครูประภัสร์วชิรกิจ (สำอังกค์ พันดา), “กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวพุทธในจังหวัดกาแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาศาสนศาสตร์การบริหารและการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาแพงเพชร, ๒๕๕๖), หน้าบทคัดย่อ.

๑. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ พระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

๒. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ ผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

๓. เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ กับ ผู้นำชุมชน ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๕๓}

ธีรชัย ชูติมันต์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า

๑) สภาพการจัดการชุมชนในท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี

๑) ด้านเศรษฐกิจ เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

๒) ด้านสังคม มีการประชุมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ความเคารพผู้อาวุโสท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน โดยมีวัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และสร้างค่านิยมในเรื่องคุณความดีเพื่อควบคุมความประพฤติของคนในชุมชน

๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนช่วยกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก้ปัญหาที่ต้นเหตุ สิ่งแวดล้อม ป่า เขา ต้นไม้ ต้นน้ำลำธาร

๔) ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม มีการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดพลังชุมชนรักและศรัทธาในวัฒนธรรมและถิ่นกำเนิด ภูมิใจในท้องถิ่น ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

๒. การบูรณาการจัดการชุมชนกับหลักพุทธธรรมในท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ นำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือ หลักหัวใจเศรษฐกิจ มาบูรณาการการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ ทำให้คนในชุมชน ชยันตาทิพย์ รวมกลุ่มประกอบอาชีพเสริม รักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยการมีธนาการชุมชน หาความรู้จากประชาชนชุมชน คนที่มีความสามารถเฉพาะทาง รู้จักการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ด้านสังคม นำหลักศีลมาบูรณาการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ ทำให้ชุมชนปลอดภัยปลอดภัยปลอดภัย คนในชุมชนคิดดี ทำดี มีวินัย พึ่งพาอาศัยกัน ในการอยู่ร่วมกันใช้ศีลธรรมเป็นเกณฑ์ คือ ศีล ๕ โดยไม่ต้องใช้กฎหมาย ตามกฎของชุมชน

๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำหลักอวาสาสัสปายะ มาบูรณาการเพื่อจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ ชุมชนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนทำให้

^{๕๓} รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร, “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, รายงานวิจัย, (คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์หันตรา, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

สภาพแวดล้อมในชุมชน นำรีนรมย์ เหมาะกับธรรมชาติและวิถีชีวิต อยู่อย่างพอเพียง เกื้อกูลซึ่งกัน และกัน คนพึ่งพา ป่าพึ่งคน และ

๔) ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นำหลักสังคหวัตถุธรรม เป็นหลักธรรมที่นำมาเพื่อ การยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มาบูรณาการ เพื่อจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ จากการที่คนใน ชุมชนมีศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวและร่วมใจกันจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัน สำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา มีการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ปราชญ์ชุมชนให้ความรู้ ให้คำแนะนำที่เป็น ประโยชน์ ประชาชนในชุมชนมีจิตอาสา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ร่วมกัน

๓. รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น คนในชุมชนดี เพราะมีศีล ชุมชนศีล ๕ มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคนในชุมชน รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ชยันใน การหาและรักษาทรัพย์ ปลอดภัยพอเพียง เป็นสังคมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ถ่ายทอดขนบธรรม ประเพณีศิลปวัฒนธรรม ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน สภาพแวดล้อมดี ธรรมชาติปลอดภัย โปร่ง อากาศดี น้ำสะอาด ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอธิบายได้ ตาม “SILA Model” ดังนี้ S = Safety อธิบายได้ว่า การจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ โดยการนำหลักศีลมาบูรณาการชุมชน ให้ เป็นชุมชนศีล ๕ ปลอดภัย ปลอดภัยพอเพียง คนในชุมชนคิดดี ทำดี พุดดีมีวินัย I = Integrate อธิบาย ได้ว่า การจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ โดยการนำหลักหัวใจเศรษฐกิจมาบูรณาการเศรษฐกิจ ส่งเสริม คนในชุมชนให้ชยันหาทรัพย์ รวมกลุ่มประกอบอาชีพเสริม รักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยการมีธนาคาร ชุมชน หาความรู้เพิ่มมูลค่าในตนจากปราชญ์ชุมชน รู้จักการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง L = Landscape อธิบายได้ว่า การจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ โดยการนำหลักอวาสาสี่ปายะมาบูรณา การทรัพยากรและธรรมชาติในชุมชน ให้สี่ปายะ น่ายอยู่ ช่วยกันรักษาธรรมชาติให้เจริญตาน่าอยู่ ต้นไม้อุดม แหล่งน้ำดี อากาศสดชื่น และช่วยกันอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร A = Aid อธิบายได้ว่า การ จัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ โดยการนำหลักสังคหวัตถุธรรมบูรณาการ ด้านศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม ให้คนชุมชนมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวและร่วมใจร่วมใจกัน ในชุมชนเดียวกันรู้จักการ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ให้ความรู้ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีจิตอาสาพร้อมบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์^{๕๔}

นายคมกฤษ บัญป้อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ ลี้ จังหวัดลำพูน” ผลวิจัยพบว่า

(๑) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี มีช่วงอายุพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษาระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ตำแหน่งทาง คณะสงฆ์ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเจ้าของคณะหรือเจ้าอาวาส

(๒) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ ลี้ จังหวัดลำพูน ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ใน ๓ ด้าน ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ ลี้ จังหวัดลำพูน

^{๕๔} ธีรชัย ชูดีมันต์, “รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้าบทคัดย่อ.

จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษา มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนตำแหน่งทางคณะสงฆ์ไม่มีความแตกต่างกัน

(๓) ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมด้านสังคม : วิธีปฏิบัติอย่างไรให้เกิดความน่าเชื่อถือ อันเป็นสิ่งที่แสดงออกบทบาทในการเป็นผู้นำเพื่อนำไปสู่บทบาทของการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการศึกษา : การประสานงานในระบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ขาดประสิทธิภาพขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านการถ่ายทอดการศึกษา แบบบูรณาการ ด้านวัฒนธรรม : การเผยแพร่ยังไม่ดึงดูดความสนใจของวัยรุ่นหรือคนรุ่นใหม่ และกลุ่มที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มเยาวชนมีน้อย

(๔) แนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ ที่เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของคนในชุมชน และพระสงฆ์จะต้องประกอบด้วย การมีภาวะผู้นำของพระสงฆ์ การเป็นแบบอย่างที่ดีในทางปฏิบัติของพระสงฆ์ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ การสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๕๕}

สี่พงษ์ ธรรมชาติ ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระครูประกาศธรรมวิธาน (มิ่ง ปภสฺสโร) ผลวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเน้นที่ การพัฒนาคน เพื่อให้คนมีความเข้มแข็งทั้งร่างกายจิตใจ และปัญญา โดยการประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความจริง ไม่หลงงมงาย มีความพอเพียง รู้จักช่วยเหลือตนเอง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม ได้แก่ หลักธรรม คือ ความเพียรหรือความพยายาม หลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาให้ดียิ่งขึ้น หลักอภัยมาทะ คือ การไม่รอเวลาและไม่ประมาท และหลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้ คือ การพึ่งตนเองและเป็นอิสระแนวความคิดการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาของ พระครูประกาศธรรมวิธาน (มิ่ง ปภสฺสโร) ท่านมีความเมตตาอนุเคราะห์ประชาชนที่เฝ้าอำนวยความสะดวกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๓๕ ทั้ง ๖ ประการ คือ

๑) การปกครอง การจัดระบบความเป็นอยู่ของหมู่สงฆ์ ให้อยู่ในพระธรรมวินัย ระเบียบของวัด อาณัติและกฎหมายของคณะสงฆ์

๒) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเน้นการอบรม สั่งสอนทางธรรม เพื่อแสดงเมตตาอนุเคราะห์ต่อชาวโลกทั้งปวง

๓) การสาธารณูปการที่เกื้อกูลต่อบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์การพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

๔) การศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนในระดับก่อนวัยเรียน และมอบทุนส่งเสริมให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

^{๕๕} นายคมกฤษ บุษป้อ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้าบทคัดย่อ.

๕) การศาสนสถาน โดยการให้จัดการศึกษาด้านวิชาการด้านพระปริยัติธรรมให้แก่ พระสงฆ์สามเณรภายในวัด และ

๖) การสาธารณสงเคราะห์คือ ภาระบวการสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติจาก วิทยาศาสตร์ อุบัติภัย และสาธารณภัยต่างๆ

โดยท่านมีวิธีคิดและภาระบวการพัฒนาสังคม โดยใช้หลัก ๘ ส. ได้แก่

๑) ส. สงฆ์คือ การพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรภายในวัด และในเขตปกครองของตนให้มี ปริมาณและมีคุณภาพ

๒) ส. สัตบุรุษ คือการระดมกำลังพัฒนาคุณภาพชีวิตของสัตบุรุษ คือ ประชาชนรอบ ๆ วัดให้มีจิตใจสำนึกที่ต้งายรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาร่วมกับ พระสงฆ์และสามเณร

๓) ส. เสนาสนะ พัฒนาให้วัดทั้งในส่วนศาสนสถาน และศาสนวัตถุให้เป็นวัดเป็นอาวาส มี เขตพุทธาวาส ธรรมาวาส และสังฆาวาส เป็นต้น

๔) ส. สมบัติวัด คือ การพัฒนาการเก็บรักษา การใช้สอยและการจำหน่ายทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัด ให้มีการจัดทำหลักฐาน การบัญชีที่ดินทรัพย์สินเงินทองให้ถูกต้องชัดเจน

๕) ส. สมณธรรม คือ การจัดให้วัดมีกิจวัตร กิจกรรม และพิธีกรรมที่เกื้อหนุนในการ ประพฤติวัตรปฏิบัติเช่น การศึกษาพระธรรมวินัย ทำวัตรสวดมนต์เข้าเฝ้าฯ ลงพระอุโบสถ แสดงอาบัติ ชำระศิลาจารวัตร ให้หมดจด อยู่กวดปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา ทำให้จิตใจสงบ เข้าพบรับโอวาท และปฏิบัติบำรุงพระอุปัชฌาย์อาจารย์ออกบิณฑบาตปิดกวดวัดให้ร่มรื่นสมกับบรมณีสถานแหล่ง ปลุกฝังความดีของประชาชน

๖) ส. สังฆาธิการ คือการพัฒนางานคณะสงฆ์โดยช่วยกันรับทราบและรับผิดชอบ จัดให้ วัดเสนองานนโยบายของทางรัฐบาลและคณะสงฆ์ ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การ สาธารณูปการ การเผยแผ่การศึกษาสงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์

๗) ส. สวัสดิการ คือ การจัดให้วัดระดมทุน จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรภายในวัดให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควรร่วมสนับสนุนกิจการสังคมสงเคราะห์ของ ภาครัฐและเอกชนด้วยความเต็มใจในทุกกรณี และ

๘) ส. สาธารณสงเคราะห์คือ การพัฒนาการสังคมสงเคราะห์ในส่วนของพระสงฆ์และร่วม รับสนองนโยบายของรัฐบาล ด้วยการช่วยรณรงค์คุณภาพชีวิต พิชิตปัญหาความยากจน ความเจ็บไข้ ความไม่รู้และให้การสงเคราะห์ประชาชนในอุบัติเหตุ วิทยาศาสตร์ และสาธารณภัยต่างๆ^{๕๖}

พระครูพิศิษฐ์ประชาชนาถ (นนทโย ประยูร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนา ชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาชุมชนตามแนวตะวันตก เป็นการกระทำในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ (Process) อันเป็น

^{๕๖} สืบพงษ์ ธรรมชาติ, “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระครูประภัสสรธรรมวิธาน (มิ่ง ปภสฺสโร)”, วารสาร มหาคุพานาครทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม ๒๕๕๘): ๘๙-๙๑.

ทั้งวิธีการ (Method) และยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน (Program) อีกทั้งการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง (Movement) ซึ่งในหลักการดังกล่าวก็เพื่อการพัฒนาให้ชุมชนมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม และในทัศนะของพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนารเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระหาตนและบุคคลรอบข้าง ให้มีความสุข รู้เท่าทัน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

๒. สภาพของชุมชนของวัดอินทารามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เมื่อความเจริญขยายตัว ชุมชนนี้ได้รับผลกระทบจากการเพิ่มของผู้คนในชุมชน มีหมู่บ้านจัดสรรและร้านค้าเป็นจำนวนมาก สภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนในปัจจุบัน แบ่งได้เป็น ๒ ส่วน ประกอบด้วย ชาวชุมชนที่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวใหญ่มีอาชีพเป็นหลักฐานมั่นคง กับชาวชุมชนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ซึ่งประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้าง แต่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ความเป็นอยู่ของประชาชนชุมชนวัดอินทารามยังไม่หนาแน่น ไม่แออัดมากนัก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นสวนผลไม้ นอกจากนั้นยังมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่อีกมาก คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนค่อนข้างดี เนื่องจากไม่แออัดและไร้มลพิษ

๓. บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีดังนี้

๑) ด้านการพัฒนาสังคม พบว่า วัดอินทาราม มีการพัฒนาในด้านจิตใจ ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนในท้องถิ่น โดยจัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการแก้พื้นฐานปัญหาของสังคม โดยใช้หลักธรรมและสมุนไพรรักษาผู้ที่ติดยา และส่งเสริมจัดอบรมวิชาฉันทธรรมและวิชาธรรมศึกษาก่อนสอบ สร้างโรงเรียน เปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก และประสานพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เช่น การสร้างสะพาน การสร้างถนนหลายสาย ทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางเข้าหมู่บ้าน

๒) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ พบว่า ในชุมชนวัดอินทารามประชาชนมีอาชีพรับจ้างและทำสวนเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้น้อย วัดจึงได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ จัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปีบ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าในชุมชน เพื่อส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเปิดตลาดน้ำให้เกษตรกรนำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่าย จัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างมาก โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

๓) ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม พบว่า วัดอินทารามเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่างๆ เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตักบาตรน้ำผึ้ง การตักบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารทไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชนด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม และท้องถิ่นสนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล

๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า วัดอินทารามมีการจัดการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของวัด เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการอยู่อาศัยและการ

ประกอบกิจการต่างๆ ปูองกัน ลดเหตุรำคาญและผลกระทบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ้งห้อย จัดสถานที่ชมหิ้งห้อย การทาเขตอภัยทานให้ปลาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ (วังมัจฉาปลาตะเพียน) เป็นผู้นำในการปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ และสนับสนุนโครงการลงแขกกลองต๋อง ต่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้สามารถทำให้ชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ประชาชนมีความพึงพอใจเมื่อเข้ามาในวัด^{๕๗}

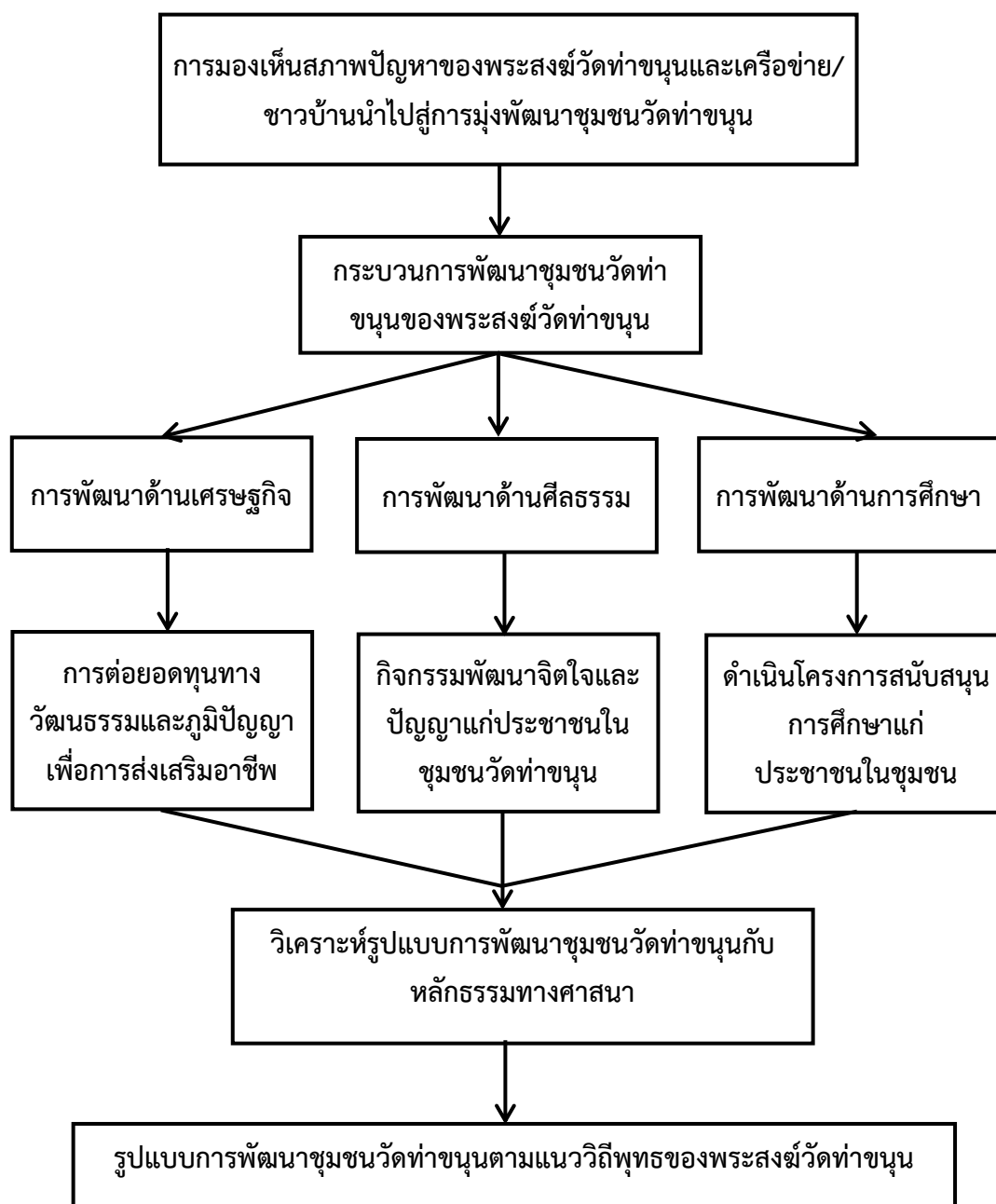
โดยสรุป การพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งมีความพร้อม ความสมบูรณ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและมีความสุข การพัฒนาชุมชนตามโครงการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่ผ่านมา พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการและคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งบางคนเป็นเพียงฝ่ายเดียว ประชาชน ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันสังคมอื่น ๆ มีโอกาสน้อยในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนตามโครงการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยเฉพาะการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย และด้านสัมมาชีพ คณะสงฆ์แทบจะไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากไม่มีศักยภาพที่เพียงพอในการดำเนินการดังกล่าว

---

^{๕๗} พระครูพิศิษฐ์ประจักษ์ (นนทิโย ประยฺวโร), “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้าบทคัดย่อ.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนด กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุน ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์ วัดท่าขนุน ๓) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุน

โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ กำหนดประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  - ๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
  - ๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ
  - ๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปวิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้ทราบข้อมูลรายละเอียดและประกอบกับการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำมาวิเคราะห์และอธิบายตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่

๑. รูปแบบการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ

๒. รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย จำนวน ๓๕ ท่าน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ประชากรกลุ่มที่ ๑ คือพระสงฆ์วัดท่าขนุน กลุ่มที่ ๒ เครือข่ายพัฒนาที่ประกอบด้วยหัวหน้าชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ส่วนกลุ่มผู้รับ คือประชากร

กลุ่มที่ ๓ คือ ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน โดยทำการสุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ คือ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ณ วันที่เก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒ กำหนดประชากร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่ม จำนวน ๓๕ รูป/คน ประชากรกลุ่มที่ ๑ คือพระสงฆ์วัดท่าขนุน กลุ่มที่ ๒ เครือข่ายพัฒนาที่ประกอบด้วยหัวหน้าชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ส่วนกลุ่มผู้รับ คือ ประชากรกลุ่มที่ ๓ คือ ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน โดยทำการสุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ คือ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ณ วันที่เก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์วัดท่าขนุน จำนวน ๘ รูป ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน เลขาธิการเจ้าอาวาส ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระวิปัสสนาจารย์ และพระเจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่ในวัดท่าขนุน

๑. พระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร. เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน ประธานชุมชนคุณธรรม ฯ
๒. พระสุบรรณลักษณ์ ปญญาวุฑฒิ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๓. พระพิระวิทย์ ชิตมาโร พระเจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่วัดท่าขนุน
๔. พระวิศิษฐ์ ธมมรสี พระเจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่วัดท่าขนุน
๕. พระชุตติกานต์ อภินนโท พระวิปัสสนาจารย์ประจำวัดท่าขนุน
๖. พระปฏิวัติ ฐิตเมโธ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๗. พระทรงพล กิตติปัญญา พระวิปัสสนาจารย์ประจำวัดท่าขนุน
๘. พระฉัตรติภัก อริโย เลขาธิการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มเครือข่าย จำนวน ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ผู้นำชุมชนวัดท่าขนุน ครูในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

๑. พระครูกาญจนปริยัติคุณ เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรัญญิกาวาส
๒. พระ ดร.จิตติศิลป์ เหมมรสี ประธานสงฆ์สำนักสงฆ์เกาะพระฤๅษี
๓. พระสมุห์ธนภุต ขนติพิโล ประธานชุมชนคุณธรรมฯ วัดพุทธบริษัท
๔. นายประเทศ บุญยงค์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลทองผาภูมิ
๕. นางบุญสนอง บุญยงค์ ประธานชุมชนวังท่าขนุน
๖. นายจำรัส คมขำ ประธานชุมชนริมฝั่งแควน้อย
๗. นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์ ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ
๘. นางสาวเสาวลักษณ์ ถนอมบุญ ผู้อำนวยการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนุน
๙. นางสาวธัญญา สาพุ่มเพชร เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
๑๐. นางพนอ จันทจิตร ประธานชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ

กลุ่มที่ ๓ ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน จำนวน ๑๗ คน คือ ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน โดยทำการสุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ คือ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ณ วันที่เก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีลำดับขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยกำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร พิจารณารายละเอียดในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถสร้างแบบสัมภาษณ์ได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
๓. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
๔. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑. คำถามเกี่ยวกับสภาพการณ์ทั่วไปของชุมชนวัดท่าขนุน

- ๑.๑ ชุมชนวัดท่าขนุนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีสภาพการณ์ทั่วไปเป็นอย่างไร ?
- ๑.๒ วัดและชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไรบ้าง ?

๒. คำถามเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

- ๒.๑ การศึกษาชุมชนการค้นหาปัญหาหรือความต้องการของชุมชน
  - ๒.๑.๑ ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในชุมชนคืออะไร ?
  - ๒.๑.๒ วัดและชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไรบ้าง ?
  - ๒.๑.๓ ตั้งเป้าหมายที่จะชุมชนวัดท่าขนุนในด้านใดบ้าง ? เพราะเหตุใด ?

๒.๒ การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน

- ๒.๒.๑ มีการมุ่งพัฒนาชุมชนในด้านใดเป็นอย่างแรก ? เพราะเหตุใด ?

๒.๓ การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน

- ๒.๓.๑ เมื่อทราบเรื่องที่จะมุ่งพัฒนาแล้วมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนบ้างหรือไม่ ? อย่างไร ?

๒.๔ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนตาม โครงการที่ได้กำหนดขึ้น

- ๒.๔.๑ มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชนแต่ละด้านอย่างไร ?
- ๒.๔.๒ มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบ้างหรือไม่ ? มีทางแก้ไขอย่างไร ?

๒.๕ การติดตามประเมินผลงานพัฒนาชุมชน

๒.๕.๑ เมื่อดำเนินการพัฒนาในโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ แล้ว ได้ติดตามประเมินผลการในสิ่งที่ทำไปแล้วบ้างหรือไม่ ? ด้วยวิธีใด ?

๒.๕.๒ การพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ตรงกับความคาดหวังของท่านและคนในชุมชนหรือไม่อย่างไร ?

๒.๖ หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

๒.๖.๑ ในกระบวนการพัฒนาชุมชน ท่านได้ใช้หลักธรรมอะไรบ้าง ? เพราะเหตุใด ?

๒.๗ ผลการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

๒.๗.๑ ผลงานที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาชุมชนของวัดท่าขนุน ณ ปัจจุบันมีอะไรบ้าง ? และเป็นอย่างไร ?

๒.๗.๒ การที่ชุมชนวัดท่าขนุนมีความโดดเด่นอย่างไร อย่างที่ผ่านมามีได้รับรางวัลอย่างเช่น ชุมชนคุณธรรมต้นแบบโดดเด่นประจำจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้นนั้น เกิดจากสาเหตุใด ?

๓. คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุน

๓.๑ ปัจจุบันวัดท่าขนุนได้ดำเนินการเผยแพร่พุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ?

๓.๒ วัดท่าขนุนสอนธรรมะตามแนวปฏิบัติอะไร ? ใช้หลักธรรมใดและเป็นอย่างไร ?

๓.๓ มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาในเรื่องของจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนอะไรบ้าง ?

๓.๔ กิจกรรมและโครงการนั้น ๆ มีการดำเนินการอย่างไร ? มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ มีแนวทางแก้ไขอย่างไร ?

๓.๕ เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชาวบ้านมุ่งประโยชน์อะไร ?

๓.๖ ผลตอบรับของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เป็นอย่างไร ?

๔. คำถามเกี่ยวกับความเห็นและข้อเสนอแนะ

๔.๑ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธควรออกมารูปแบบใด ?

๔.๒ การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนที่ผ่านมามีจุดด้อยอย่างไร ควรปรับปรุงอย่างไรให้ดีขึ้น ?

๔.๓ ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนอย่างไรบ้าง ?

๔.๔ ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ดำเนินการตรวจสอบปรับปรุง วรรคตอน การสะกด การจัดวางข้อความ พิสูจน์อักษรของเครื่องมือให้สมบูรณ์ นำเครื่องมือที่สร้างไว้เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจและขอคำแนะนำ

๒. เพื่อตรวจสอบความค้ำประกันความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยให้ได้คำถามที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ จึงดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑ รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๒ รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๓ รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔ ผศ.ดร. อุบลวรรณ ภวานันท์ อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๕ ดร. เตชา กัปโก อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. จากนั้นนำคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๔. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับจริงและนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๕. ผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์โดยใช้การสนทนา เก็บข้อมูลโดยการถ่ายภาพ จดบันทึกและบันทึกเสียง

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจ้งให้เจ้าหน้าที่ให้ทราบเรื่องการขอสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน/ประชาชนที่มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๒. ทำการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่กำหนด โดยการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๓๕ รูป/คน พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพ จดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดเสียงและจดบันทึกเป็นข้อความ จากนั้นจึงจัดหมวดหมู่โดยใช้โปรแกรม Nvivo trial version 14 day ช่วยในการแยกหมวดหมู่แล้วทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์กับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน และการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์วัดท่าขนุนแล้วจึงมาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

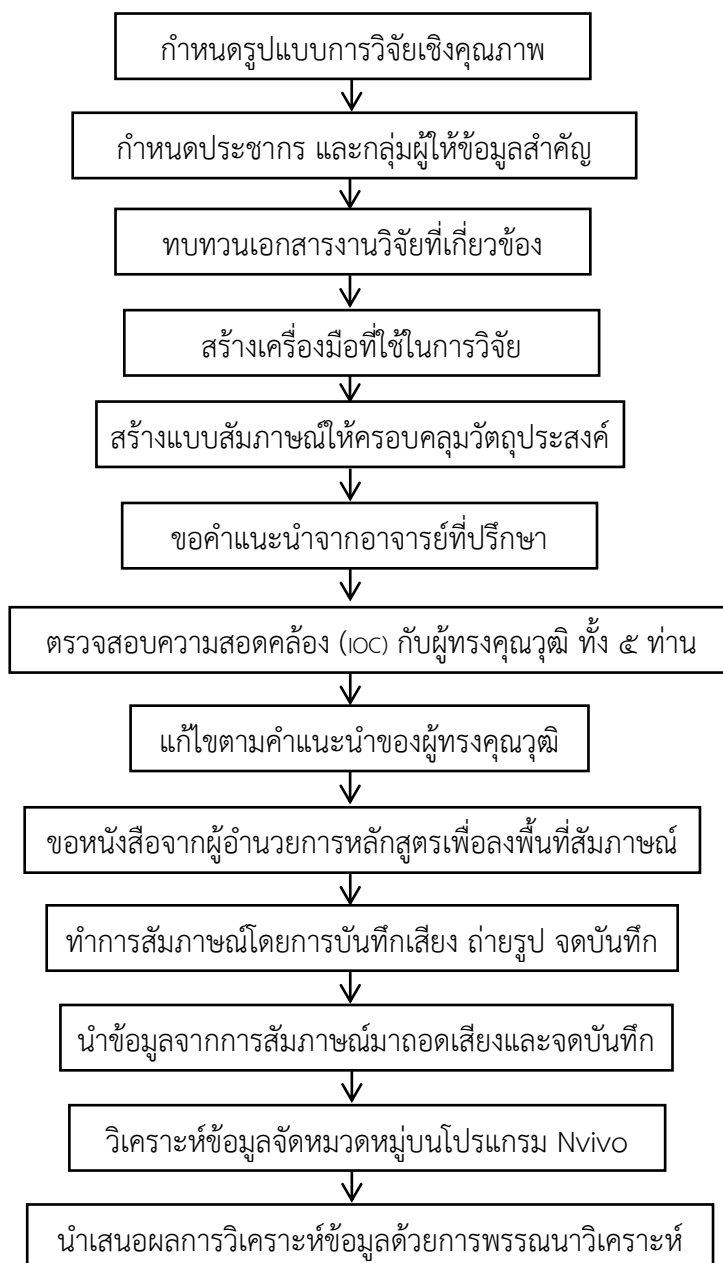
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ รวมทั้งการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาถอดเทปเป็นตัวอักษรและนำมาวิเคราะห์เนื้อหา หาข้อมูลที่สอดคล้องกันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ Nvivo trial version 14 day

๑. ถอดเทปบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน
๒. อ่าน ทำความเข้าใจ เขียนข้อสังเกตและจัดตามกลุ่ม
๓. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลในแต่ละประโยคคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่าน ลงในกลุ่มที่สอดคล้องกันในโปรแกรม Nvivo trial version 14 day
๔. นำข้อมูลมาเรียบเรียงพรรณนาแยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่หาความเหมือนความต่างเชื่อมโยง
๕. สรุปอภิปรายและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนที่นำข้อสรุปมาสังเคราะห์เชื่อมโยงสู่ภาพรวม และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๓.๖ สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปวิธีการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓.๑ สรุปวิธีการดำเนินงานวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุน ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุนในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ โดยมีเนื้อหาสำคัญดังนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปของชุมชนวัดท่าขนุน

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากผลการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปของชุมชนวัดท่าขนุน

จากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำให้ได้ทราบว่าชุมชนวัดท่าขนุนนั้นอยู่ในเขตเทศบาลทองผาภูมิ ประกอบด้วย ชุมชนริมฝั่งแควน้อย ชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ ชุมชนวังท่าขนุน ซึ่งมีวัดท่าขนุนเพียงวัดเดียวในเขตเทศบาลทองผาภูมิเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยสามารถจำแนกข้อมูลได้ดังนี้

๔.๑.๑ ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนวัดท่าขนุนตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ต.ท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี อยู่ในความเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ โดยเทศบาลตำบลทองผาภูมิ มีพื้นที่ทั้งหมด ๓.๒๘ ตารางกิโลเมตร

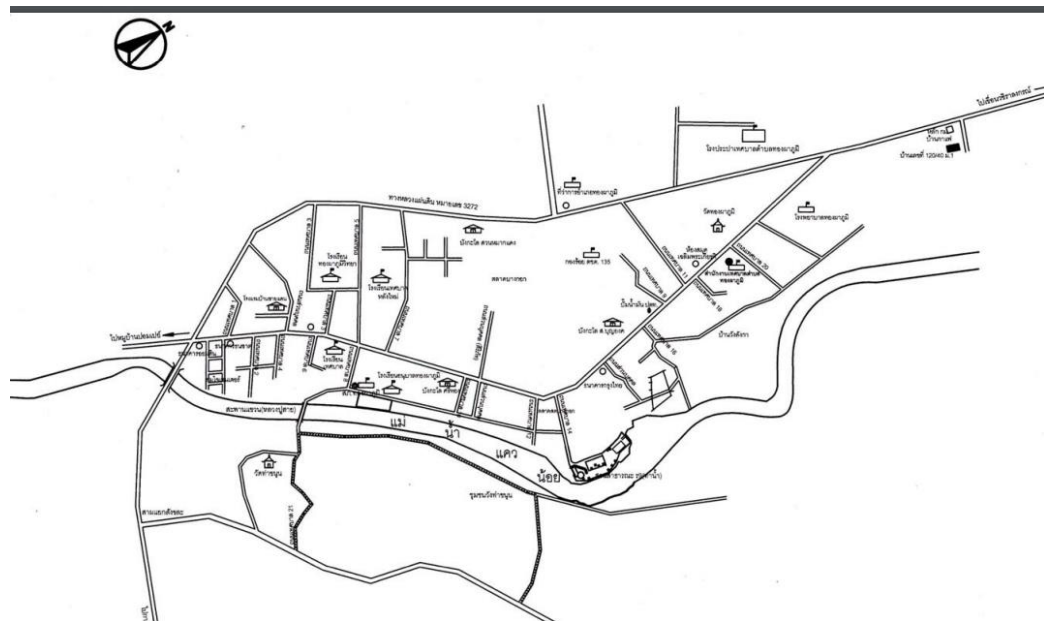
ทิศเหนือ จรด วัดทองผาภูมิ

ทิศตะวันออก จรด ทางหลวงสายทองผาภูมิ – สังขละบุรี

ทิศตะวันตก จรด ทางหลวงสายทองผาภูมิ – เชื้อนวลชिरาลงกรณ์

ทิศใต้ จรด สะพานข้ามแม่น้ำแควน้อย

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นป่าเขาสูงใหญ่สลับซับซ้อนเป็นส่วนใหญ่ มีที่ราบบ้างบริเวณริมแม่น้ำแควน้อย และที่ราบระหว่างภูเขา มีพื้นที่ลาดเอียงลงสู่แม่น้ำ มีแม่น้ำแควน้อยไหลผ่าน ฝั่งตะวันตกเป็นชุมชนเมืองเป็นศูนย์รวมด้านการพาณิชย์ และสถานที่ราชการสำคัญ ๆ ฝั่งตะวันออกเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปอยู่ในโซนร้อนและชุ่มชื้น ในบริเวณที่เป็นป่าและภูเขา สภาพอากาศมีความเปลี่ยนแปลงมาก คือ ในฤดูร้อนจะร้อนจัด ในฤดูหนาวจะหนาวจัด ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม โดยมีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรีประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร และมีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๒๘๐ กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าเขาสูงใหญ่สลับซับซ้อนติดแม่น้ำแควน้อยซึ่งจะมีที่ราบบ้างบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ และที่ราบระหว่างภูเขา^๑

ภาพที่ ๔.๑ แผนที่ชุมชนวัดท่าขนุน

๔.๑.๒ ข้อมูลสำคัญ

ด้านประชากร จากการสำรวจข้อมูลประชากรย้อนหลัง พบว่า ในเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิมีอัตราการเพิ่มจำนวนของประชากรขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี พ.ศ.๒๕๕๔ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๕๐ หลัง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๒,๖๖๘ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๓๖๓ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๐๕ คน ปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๕๓ หลัง มีประชากรทั้งสิ้น

^๑ พระครูวิลาศกาญจนธรรม, วัดท่าขนุน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (สมุทรปราการ: บริษัท ที แอนด์ พี อินเตอร์พรีน จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๗-๖๒.

จำนวน ๒,๖๗๔ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๓๗๐ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๐๔ คน ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๖๙ หลัง มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน ๒,๗๔๗ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๔๑๓ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๓๔ คน และ ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ มีครัวเรือนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๔๘๕ หลัง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๒,๗๗๗ คน ประชากรชาย จำนวน ๑,๔๒๕ คน ประชากรหญิง จำนวน ๑,๓๕๒ คน ตามลำดับ

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน จากการสำรวจ ๓ ชุมชน จำนวน ๖๘๙ ครัวเรือน ประชากร ประมาณ จำนวน ๒,๑๓๙ คน มีรายได้ครัวเรือนรวมเฉลี่ย ๒๙๓,๗๕๓ บาท/ปีรายได้บุคคลรวมเฉลี่ย ๙๔,๖๒๒ บาท/ปีและรายจ่ายครัวเรือน รวมเฉลี่ย ๑๖๙,๘๗๓ บาท/ปีรายจ่ายบุคคลรวมเฉลี่ย ๕๔,๗๑๘ บาท/ปี

ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม มีผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๕ ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในเขตเทศบาล มีวัด ในเขตเทศบาล จำนวน ๑ แห่ง คือ วัดท่าขนุน และมีมัสยิด (ซัวคราว) จำนวน ๑ แห่ง

ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลนอกเขตเทศบาล จำนวน ๑ แห่ง มีสำนักงานสาธารณสุข จำนวน ๑ แห่ง มีหน่วยควบคุมโรคติดต่อโดยแมลงที่ ๗ จำนวน ๑ แห่ง

ด้านการศึกษา มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลทองผาภูมิ จำนวน ๔ แห่ง คือ ๑. โรงเรียนทองผาภูมิวิทยา ๒. โรงเรียนอนุบาลทองผาภูมิ ๓. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทองผาภูมิ ๔. โรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ

โดยเทศบาลได้จัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนา โดยในแต่ละชุมชน จะมีตัวแทนที่ราษฎร ในชุมชนได้คัดเลือกเป็นคณะกรรมการชุมชน ชุมชนละ ๑๐ คน มีหน้าที่ดูแลความทุกข์สุข ความเดือดร้อนและเป็นองค์กรกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างเทศบาลกับชุมชน ในการ แก้ไข ปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนให้ความร่วมมือกับเทศบาลในการจัดกิจกรรม/โครงการต่างๆ เช่นกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น การจัดกิจกรรมวันสงกรานต์ การจัดงานวันเข้าพรรษา การจัดงานลอยกระทงและกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นการสนองตอบนโยบายของรัฐ โดยมีจำนวนทั้งหมด ๓ ชุมชน ดังนี้ ๑. ชุมชนวังท่าขนุน ๒. ชุมชนริมฝั่งแควน้อย ๓. ชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ^๒

๔.๑.๓ ประวัติและบริบทพื้นที่ของชุมชนวัดท่าขนุน

ชุมชนวัดท่าขนุนเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ได้ชื่อตาม เมืองด่านท่าขนุน สมัยนั้นการสัญจร ส่วนมากไปทางเรือที่ล่องตามลำน้ำแควน้อย จุดที่ตั้งของเมืองด่านท่าขนุนเป็นท่าเรือ มีที่หมายสำคัญ คือมีต้นขนุนอยู่หลายต้น จึงเรียกกันง่าย ๆ ว่า “ท่าขนุน” จนกลายเป็นชื่อบ้านนามเมืองตั้งแต่นั้นมา ซึ่งชุมชนวัดท่าขนุนนั้นมีประชากรในชุมชนไม่มาก มีวิถีชีวิตเรียบง่ายสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ ๒ ว่า “ชุมชนวัดท่าขนุนมีการเพิ่มจำนวนประชากรแบบค่อยเป็นค่อยไป ความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่รีบเร่ง

^๒ เทศบาลทองผาภูมิ, **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของเทศบาลตำบลทองผาภูมิ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.tpm.go.th/infor.pdf> [๑๑ มกราคม ๒๕๖๒].

เหมือนการดำรงชีวิตในเมืองใหญ่ ความเจริญเติบโตแบบเมืองเริ่มมีเข้ามาบ้างแต่ไม่มากนัก เช่นร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้าขนาดกลาง การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม และค้าขาย งานบริการเช่นโรงแรม ที่พัก รีสอร์ทก็พอมิ เนื่องจากเป็นจุดแวะพักระหว่างทางไปสังขละบุรี และทางผ่านไปเขื่อนวชิราลงกรณ์”^๓ โดยชุมชนนั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เพราะอยู่ใกล้ชายแดนประเทศพม่าทั้งชาวกะเหรี่ยง ชาวพม่า ชาวมอญ ชาวขมุ ชาวลาวพลัดถิ่นที่โดนกวาดต้อนไปเป็นเชลยที่พม่าในสมัยอยุธยาสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ ๘ ที่ว่า “ชุมชนไม่ได้มีเฉพาะคนไทยอย่างเดียว มีความหลากหลายของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาก”^๔ ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ ๒๐ ว่า “อาชีพทั่วไปทำสวนมีหลายอย่างทั้ง มะพร้าว ต้นหมาก ต้นมะปราง มะม่วง ทุเรียน การค้าขายคนในชุมชนก็จะเป็นการนำของในสวน ของชาวสวนเองเอาไปขาย”^๕ ทำให้เห็นได้ว่าอาชีพหลักของคนในชุมชนคือเกษตรกรรม

ภาพที่ ๔.๒ รูปวัดท่าขนุน

โดยชุมชนวัดท่าขนุนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ ๙๕ ของจำนวนประชากรทั้งหมดและมีวัดในเขตเทศบาล จำนวน ๑ แห่ง คือ วัดท่าขนุน ซึ่งวัดท่าขนุนเป็นศูนย์กลางของชุมชนมานาน ปรากฏชัดตั้งแต่สมัยเจ้าอวาสรูปที่ ๓ คือหลวงปู่สาย อคฺควโส หรือ พระครูสุวรรณเสลา

^๓ สัมภาษณ์ พระสุพรรณลักษณ์ ปญญาวุฑโฒ, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภัก อริโย, เลขาธิการเจ้าอวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ นางรอยพิมพ์ สุทธิบานเย็น, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ภรณ์ เจ้าคณะอำเภอทองผาภูมิในขณะนั้นสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ ๑ ว่า “วัดท่าขนุนเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาแต่ดั้งเดิม สถานภาพนี้ถดถอยไปในยุคเจ้าอาวาสรูปที่ ๔ และรูปที่ ๕ เพิ่งจะมาฟื้นฟูในยุคเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน (พระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร.) โดยชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนประกอบด้วย ๓ ชุมชนได้แก่ ชุมชนคุณธรรมวังท่าขนุน ชุมชนคุณธรรมริมฝั่งแควน้อย และชุมชนคุณธรรมพัฒนาทองผาภูมิ ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง ร.๙ และวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม โดยมีวัดท่าขนุนเป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีศีล ๕ เป็นหลัก”^๖ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ ๒๕ ที่ว่า “โดยทั่วไปชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ยึดถือปฏิบัติตามประเพณีชาวพุทธที่มีมา มีการตักบาตรทำบุญ เข้าวัดฟังเทศน์อย่างต่อเนื่องวัดและชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทางวัดมีกิจกรรมช่วยเหลือทางชุมชนอยู่เสมอทั้งในเรื่องของความเป็นอยู่ และทางธรรมทางวัดมีการจัดงานให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนเองก็มีความยินดีและมาวัดอยู่เรื่อยๆ”^๗ และด้วยปัจจุบันสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปบริบทของชุมชนวัดท่าขนุนก็เปลี่ยนแปลงไปตามสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ ๖ ว่า “วัดและชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีสภาพเปลี่ยนไปค่อนข้างมากในปัจจุบันนั้นบริบทของสังคมนั้นเปลี่ยนไป สังคมใหญ่ขึ้นขยายออกไป ทำให้วัดไม่ครอบคลุมเท่ากับสอดรับกับจำนวนประชากร และด้วยภาระทางเศรษฐกิจทางลูกบิณฑ์ให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องหันไปหาการทำมาหากินที่หนักขึ้นเพื่อหารายได้มาเกื้อกูลครอบครัวและคนในครอบครัวด้วยทำให้ถูกใส่ใจน้อยลง เพราะจะไปทำงานทางโลกมากขึ้นคือบริบททั้ง ๆ ที่พอจะเห็นภาพได้ในระดับหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ครับ”^๘

ด้วยเหตุผลว่าวัดท่าขนุนนั้นเป็นศูนย์กลางชุมชน ทำให้พระสงฆ์วัดท่าขนุนจึงกลายเป็นผู้นำในการพัฒนาที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยมีเจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้นำและผู้ประสานงาน จึงเกิดการพัฒนาร่วมมือกันระหว่างพระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ

จากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่าการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนนั้นจะมีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกันระหว่างพระสงฆ์วัดท่าขนุนนำโดยเจ้าอาวาสกับชาวบ้านในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ ๑ ว่า “การพัฒนาชุมชนของทางวัดท่าขนุนจะมีพระวัดท่าขนุนเป็นผู้นำ เป็นผู้จัดหาทุนส่งเสริมและให้การอำนวยความสะดวกที่ต่าง ๆ โดยจะมีการประชุมพูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้นำชุมชนแล้วก็นำมาหารือหารือกันหาทางว่าจะพัฒนา

^๖ สัมภาษณ์ พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร., เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นายณัฐพัชร เมธิชัยวุฒิกุล, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระปฏิวัติ ฐิตเมธี, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ชุมชนในรูปแบบใดได้บ้าง”^๙ ด้วยความใกล้ชิดกันและการมุ่งมั่นทำตามหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่จึงได้มีการมุ่งพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่ชุมชนวัดท่าขนุนมุ่งพัฒนาได้ ๓ ด้าน คือ ๑.การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ๒.การพัฒนาด้านศิลปกรรม ๓.การพัฒนาด้านการศึกษา

๔.๒.๑ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ต้นเหตุของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน

จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุนนั้นเกิดจากสาเหตุของหลัก ๆ ในชุมชน ๓ ประการ คือ

๑. เกิดจากปัญหาระบบเศรษฐกิจบีบคั้น ด้วยสภาวะที่ค่าครองชีพสูงขึ้น ชาวบ้านต้องซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค ในราคาที่แพงขึ้น ในขณะที่รายได้ที่หามาได้มีจำนวนเท่าเดิม ทำให้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ ให้มากพอที่จะเลี้ยงครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“สภาพชุมชนเปลี่ยนไปค่อนข้างมากในปัจจุบันประชาชนมีภาระทางเศรษฐกิจที่ถูกบีบคั้นมากขึ้นทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องหันไปหาการทำมาหากินที่หนักขึ้นเพื่อหารายได้มาแก้วิกฤตในครอบครัว”^{๑๐}

“ปัญหาชุมชนที่เวลาลงไปประชุมกันนะ มาอันดับแรกเลยก็คือ ปัญหาปากท้องเขาจะบอกว่าเขาไม่มีเงิน ซึ่งเมื่อก่อนค่าแรง ๗๐ บาทก็อยู่ได้สบาย แต่ตอนนี้ค่าแรง ๓๐๐ บาท กลับอยู่ไม่ได้ ตรงนี้เลยเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนขึ้นมา คราวนี้คนก็ไม่มีเวลาจะทำอะไรอย่างอื่นต้องทำมาหากินเลี้ยงปากท้องกันหมด”^{๑๑}

สรุปได้ว่า ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาจากภาวะทางเศรษฐกิจที่บีบคั้นทำให้ประชาชนในชุมชนต้องทำงานหาเลี้ยงชีพมากยิ่งขึ้น รายได้ที่เคยพอใช้ในอดีตปัจจุบันกลับไม่เพียงพอให้ต้องทำงานหาเงิน เวลาในการใช้ชีวิตหรือพักผ่อนก็ลดลงเพราะต้องอุทิศให้แก่การทำงานเพื่อการหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว จากสภาวะค่าครองชีพสูง

๒. ปัญหาที่เกิดจากคนไร้สัญชาติ ในพื้นที่ชุมชนวัดท่าขนุนนั้นจากการที่เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชายแดนพม่า ทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย และบางส่วนยังไม่มีสัญชาติ ทำให้เข้าถึงบริการสาธารณะของภาครัฐไม่ได้ อีกทั้งยังมีการศึกษาดำ ทำให้การทำงานทำก็เป็นไปได้อย่างหรือไม่สามารถเลือกงานหรืองานที่ดีทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“บางคนเขาไม่ได้เป็นคนไทยเป็นคนไร้สัญชาติเวลาไปสมัครงาน บางทีเขาก็ไม่รับทำให้ไม่มีงานทำ พอไม่มีงานทำก็ไม่มีเงินใช้”^{๑๒}

^๙ สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภักดิ์ อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระปฎิวัติ ฐิตเมธี, ครูพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางบุญสนอง บุญยงค์, ประธานชุมชนวังท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์, ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“ปัญหาชุมชนวัดท่าขนุนจะเป็นเรื่องความหลากหลายเชื้อชาติหลายระดับการศึกษาทำให้การทำงานทำหรือเข้าถึงการจ้างงานก็เหลื่อมล้ำกันอยู่”^{๑๓}

“ก็เห็นว่ามีปัญหาเงินน้อยนะ เพราะไม่ค่อยมีงานทำ จากการศึกษาที่เดิมเขาไม่มีสัญชาติด้วยแล้วแถวนี้ก็ไม่ค่อยมีงานบางคนก็การศึกษาต่ำเลยไม่มีงาน พ่อแม่จะเลี้ยงดูลูกก็เงินไม่มีรายได้เท่าไรมีอาชีพแบบหามือกินมือ”^{๑๔}

สรุปได้ว่า จากเชื้อชาติที่หลากหลายในพื้นที่ชุมชนวัดท่าขนุนจากการที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ชายแดนทำให้มีคนไร้สัญชาติอาศัยอยู่มากและบางส่วนการศึกษาต่ำทำให้หางานทำยากและยังเป็นสังคมชนบทจึงทำให้ไม่ค่อยมีงานให้ทำ เมื่อไม่มีงานทำจึงไม่มีรายได้ทำให้เกิดปัญหาปากท้องขึ้นมา

๓. พื้นที่ไม่มีจุดเด่น ปัญหาที่เกิดจากพื้นที่ของชุมชนวัดท่าขนุนเองที่ไม่ค่อยมีจุดเด่นที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่ได้ ทำให้ชุมชนวัดท่าขนุนเป็นแค่ทางผ่านในการไปอำเภอสังขละบุรี ปิ๊ลอก โดยไม่ค่อยมีการแวะเที่ยวของนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่เกิดการจับจ่ายใช้สอยทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีรายได้ จากการขายสินค้าและบริการจากการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผู้ใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ในเรื่องท่องเที่ยวในอดีตนั้น ชุมชนเราหรือในตำบลท่าขนุนนี้จะเรียกได้ว่าเป็นแค่เมืองทางผ่าน คือผ่านไปก็ไปเที่ยวสังขละ อีต่อง ตรงนั้นที่เขามีที่เที่ยวนั้นชื่อแต่เราไม่มีอะไรเด่นให้คนมาพักทำให้ในเรื่องการหารายได้จากการท่องเที่ยวก็ทำไม่ค่อยได้นะ”^{๑๕}

“พื้นที่เราจริง ๆ มีนักท่องเที่ยวขึ้นมาเป็นปกติจากเคยสำรวจมาก็คือนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพจากต่างจังหวัด แต่เขาไม่ได้จะมาท่องเที่ยวภูมิจากส่วนมากก็เลยไปสังขละหรือเลยไปปิ๊ลอกเงินเลยไหลไปไกล ๆ หมดยังไม่ได้ตกอยู่ในชุมชน”^{๑๖}

“จากการที่หลวงพี่ได้เคยคุยกับคนขับรถตู้ไปสังขละบุรีเขาบอกว่าคนเที่ยวท่องเที่ยวภูมิจากเมืองไปจมนอยู่สังขละหมดแล้ว ก็คือนักท่องเที่ยวผ่านหน้าวัดเราทุกคนทั้งนั้นแหละแต่เขาไม่แวะเพราะว่าพื้นที่เราไม่ได้จุดเด่นอะไร”^{๑๗}

สรุปได้ว่า สาเหตุคือการที่พื้นที่ชุมชนเองนั้นไม่ได้มีจุดเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากพอ จากโดยปกติพื้นที่ชุมชนวัดท่าขนุนนั้นมีนักท่องเที่ยวมาจากจังหวัดอื่นแวะเวียนมาเป็นปกติแต่ไม่ได้มาเที่ยวจับจ่ายใช้สอยในชุมชนแต่จะเป็นการแค่การแวะพักชั่วคราวเท่านั้นไม่ใช่เป้าหมายหลัก เป็นแค่ทางผ่านเพื่อเดินทางต่อไปยังสังขละบุรีหรือปิ๊ลอก ทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่เสียโอกาสจากการสร้างรายได้จากการขายสินค้าและบริการ ทำให้ประชาชนขาดผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่งผลให้ชุมชนประสบกับภาวะไม่มีงานทำ รายได้น้อยตามมา

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวธัญชา สาพุ่มเพชร, เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนปฏิบัติการ, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางมธุรส จันพรรณี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสาวภัทรวรรณ จะหะ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธรรมรส, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระ ดร.จิตติลปี่ เหมมรส, ประธานสงฆ์สำนักสงฆ์เกาะพระฤๅษี, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

กระบวนการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ

จากการเห็นถึงสาเหตุของปัญหาด้านเศรษฐกิจทั้ง ๓ ประเด็นนำไปสู่ขั้นตอนของการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยชุมชนวัดท่าขนุนมีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนดังนี้

๑) ค้นหาจุดเด่นในชุมชน การแก้ไขปัญหานั้นชุมชนวัดท่าขนุนจริง ๆ แล้วมีทุนทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชนและแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาให้กลายเป็นที่รู้จัก ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการประชุมร่วมกันค้นหาจุดเด่น นำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาให้กลายเป็นจุดขายให้แก่คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“อย่างแรกก็พัฒนาด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นค้นหา อัตลักษณ์ อาหาร วัฒนธรรม ประเพณีที่มันจะเป็นการสร้างจุดขายให้กับชุมชนได้ ที่ช่วยบ้านได้ เพื่อที่จะได้มีรายได้จากตรงนี้”^{๑๘}

“เราก็มีวางแผนกันโดยคณะกรรมการมีหลวงพ่อบริการเป็นประธานร่วมกันคอยตัดสินใจให้คนในชุมชน ชาวบ้านเขาคิดและเสนอมาว่าอยากทำอะไรอยากจะทำอะไรพื้นที่วัฒนธรรมอะไร คือจุดขายของเราคืออะไร ในตอนนี้ก็เป็นปัจจัยหลักที่เราได้พยายามคิดกันว่าอะไรที่เป็นจุดขายได้ มันก็จะสามารถเพิ่มรายได้ให้ชุมชนเรา แล้วชาวบ้านเขาอยากทำอะไรเขาก็เสนอมา ให้คิดกันแล้วเราก็เอามาตั้งเป็นประเด็นคุยกันในสภาเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน”^{๑๙}

สรุปได้ว่า ชั้นแรกของการพัฒนาจะเป็นการร่วมคิด ร่วมประชุมกันของ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ชาวบ้านในชุมชนกับพระสงฆ์ ที่สรรหาว่าท้องถิ่นมีอะไรดีที่สมควรที่จะฟื้นฟูหรือพัฒนาขึ้นมาอย่างเช่น วัฒนธรรมท้องถิ่น อาหาร ประเพณีที่จะสร้างจุดขายให้กับชุมชนนำไปต่อยอดได้ จากนั้นเมื่อพบแล้วจึงเริ่มการดำเนินการตามโครงการที่วางไว้ คือ การนำทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็น แหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งเรียนรู้ การสร้างกิจกรรมของทางวัดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ก็เพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ แก่คนในชุมชน

๒. เริ่มการดำเนินการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หลังจากได้มีการประชุมและคัดเลือกโครงการที่เป็นการนำสิ่งที่มีอยู่มาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมแล้วก็จะเป็นในขั้นตอนของการดำเนินการจัดสร้างและพัฒนา โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

๒.๑ สร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้แก่ชุมชน การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้กับชุมชนจะเป็นการนำเอกลักษณ์ของพื้นที่ ภูมิศาสตร์ความเป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่หลงเหลือทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวอย่าง อาทิเช่น การสร้างทางขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปที่เป็นการประสานระหว่างภูมิศาสตร์ความเป็นธรรมชาติกับสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาให้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวใหม่ให้แก่ชุมชน การสร้างบ้านกักกันเชลยศึกที่เป็นการนำสิ่งที่หลงเหลือทางประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกมาเป็นจุดขายโดยสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางบุญสนอง บุญยงค์, ประธานชุมชนวังท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“หลวงพ่อก่อนจะเริ่มจากการพัฒนาทองผาภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันนี้คือเป้าหมายหลักของหลวงพ่อ โดยเป้าหมายนี้ค่อนข้างจะมีมานานแล้วท่านพยายามสร้างอยู่เท่าที่เห็นก็คือตอนนี้สร้างจุดชมวิวบนเขา ๑,๑๗๓ ชั้น”^{๒๐}

“ตอนนี้ก็สร้างรอยพระพุทธรูปเสร็จแล้วเพื่อที่จะเป็น Landmark ใหม่และเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของทองผาภูมิก็เห็นคนไปเที่ยวเยอะอยู่นะ”^{๒๑}

“ตอนนี้ก็มีการนำเอกลักษณ์ชุมชนนำมาสร้างแหล่งท่องเที่ยวอย่างบ้านกักกันเชลยศึกสร้างบันไดทางขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปให้คนมาเที่ยวมาไหว้พระกันเยอะ ๆ”^{๒๒}

“การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ท่านก็มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่าง ทำทางขึ้นบันไดนมัสการรอยพระพุทธรูป ทำบ้านกะเหรี่ยง ทำบ้านกักกันเชลยศึก”^{๒๓}

“ปัจจุบันนี้กำลังดำเนินงานสร้างแนวประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลก อย่างสถานที่กักกันเชลยศึกก็คือบ้านเชลยศึกกำลังสร้างด้วยพระอาจารย์นำทุนของทางพระอาจารย์แล้วจะฟื้นฟูเรื่องหัวรถไฟซึ่งทางวัดนี้ในอดีตมีทางรถไฟสายมรณะผ่านอันนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่เหมือนกัน”^{๒๔}

“ด้านปากท้องก็มี หลวงพ่อก่อนก็ให้ไปสร้างบ้านกักกันเชลยศึกสมัยสงครามโลก เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน”^{๒๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาอย่างแรกก็คือการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ จากการนำจุดเด่นทางภูมิศาสตร์และสัญลักษณ์ทางศาสนาพุทธมาใช้ มีการสร้างทางขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูป ๑,๑๗๓ ชั้น เพื่อให้เป็น Landmark ให้แก่ชุมชนหรือการนำพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลก อย่างการสร้างบ้านกักกันเชลยศึก การสร้างทางรถไฟเก่าสมัยสงครามโลกที่ยังคงเหลือเส้นทางเก่าอยู่ หรือการนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างการสร้างบ้านกะเหรี่ยง ที่เป็นการสร้างที่อยู่อาศัยรูปแบบเฉพาะของชาวกะเหรี่ยงทำให้มีผู้สนใจและนักท่องเที่ยวเข้ามาแวะชม

๒.๒ พัฒนาวัดท่าขนุนให้มีจุดขาย เป็นการพัฒนากิจกรรมใหม่ ๆ หรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม โดยนำมาต่อยอดให้มีจุดขายอย่างเช่น มีการนำวันสำคัญทางศาสนาอย่างงานวันวิสาขบูชา มาฆบูชา วันเข้าพรรษา ลอยกระทง มาเสริมกิจกรรมตามผางประทีปถวายเป็นพุทธบูชาในยามค่ำคืนที่มีความสวยงาม หรือการอนุรักษ์งานอุ้มพระสร่งน้ำในวันสงกรานต์ งานตักบาตรเทโว เพื่อสร้างจุดเด่นให้คนมาเที่ยววัดท่าขนุนเพื่อเกิดการกระตุ้นการใช้จ่ายใช้สอยของชุมชนโดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธรรมรสี, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางวิจิตตรา จุฑาริ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณวิทยาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางบุญสนอง บุญยงค์, ประธานชุมชนวังท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเองก็ใช้อย่างการทำให้งานตักบาตรเทโวก็ดี โดยการที่จุดเด่นที่พระสงฆ์จะเดินลงมาจากภูเขาไม่เหมือนวัดอื่น หรือ งานวางผางประทีปที่เป็นจุดไผ่ยามค่ำคืนแปรรักษารูปต่าง ๆ ให้คนมองลงมาจากบนยอดเขาได้เห็นเป็นรูปสวยงาม หรืองานอ้อมพระสงฆ์น้ำ ที่เป็นการอนุรักษ์ประเพณีโบราณของคนมอญก็กลายเป็นจุดเด่นของวัดท่าขนุนที่คนอยากมาเที่ยว”^{๒๖}

“โครงการจะมีสร้างพระทองคำสวยงามของจังหวัดกาญจนบุรีที่สมควรมาสักการบูชาในเมื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นชื่อของจังหวัดเงินก็จะไหลเข้ามาที่ทองผาภูมิเอง”^{๒๗}

“การพัฒนาวัดเองก็มีหล่อหลวงพ่ทองคำที่เป็นงานระดับประเทศเลยนะ”^{๒๘}

“การดำเนินงานในส่วนของวัดก็จะมีโครงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันสงกรานต์ก็มีการอ้อมพระสงฆ์น้ำ วันลอยกระทงก็มีการจัดลอยกระทงที่แม่น้ำแควน้อยหลังวัดมีการวางผางประทีป”^{๒๙}

“ตอนนี้ก็มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้พื้นที่วัดท่าขนุนมีจุดขายมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อย่างการสร้างพระทองคำ”^{๓๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาจุดขายให้วัดท่าขนุนนั้นคือการสร้างกิจกรรมโครงการใหม่ ๆ อย่างโครงการสร้างพระทองคำ การตามผางประทีปถวายเป็นพุทธบูชา หรืออนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าอย่างการจัดงานอ้อมพระสงฆ์น้ำ การจัดงานตักบาตรเทโวที่เป็นการให้พระสงฆ์เดินลงมาจากยอดเขาที่เป็น การนำเอาเอกลักษณ์ของวัดท่าขนุนที่มีภูเขามาใช้ ซึ่งจุดเด่นอีกหนึ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเรื่องนี้ ถือว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธที่นำประเพณีทางศาสนามาใช้

๒.๓ ส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้านในชุมชน ชุมชนวัดท่าขนุนจะมีการส่งเสริมอาชีพแก่คนในชุมชน โดยการสนับสนุนการขายสินค้าท้องถิ่นที่เป็นการนำผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญามาใช้ เช่น ผ้ากะเหรี่ยงของชาวกะเหรี่ยงก็นำมาส่งเสริมการขายและช่วยฝึกสอนให้ผู้สนใจ ไปจนถึงการให้พื้นที่หน้าวัดแก่ชาวบ้านนำสินค้าของตนมาขายโดยไม่มีค่าเช่า ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ด้านหน้าวัดจะมี การตั้งบูธขายของเพื่อให้ชาวบ้านไปขายของได้ โดยการนำผลผลิตในพื้นที่ หรือสินค้าจากการเกษตรมาขาย แต่จริง ๆ จะขายสินค้าอะไรก็แล้วแต่ก็มาประชุมกัน แล้วท่านให้ไปขายฟรี ๆ เลยนะไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายอะไรซึ่งเป็นโครงการตลาดชุมชนของท่าน”^{๓๑}

“ด้านเศรษฐกิจก็ ล่าสุดก็จัดสรรบริเวณพื้นที่สำหรับพ่อค้าแม่ค้าในช่วงวันที่มีงาน จัดสร้างจุดซุ้มบริการซื้อขายของฝากบริเวณหน้าวัด ที่ให้ชาวบ้านในชุมชนที่ไม่ว่าเชื่อชาติสัญชาติใดให้มาขาย

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธรรมรส, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระสุบรรณลักษณ์ ปญญาอุฑฒ, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางรอยพิมพ์ สุทธิบานเย็น, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางวิจิตตรา จุฑาริ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ของได้จากนั้นก็มีการปรับพื้นที่บริเวณหน้าวัดเป็นพื้นที่คอนกรีตรองรับการจอดพักรถจากการทางเดิน พร้อมจัดสร้างห้องน้ำพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ”^{๓๒}

“จะมีการส่งเสริมวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นจุดขายได้อย่างการนำผ้าทอมือของชาว กะเหรี่ยงมาส่งเสริมการขาย”^{๓๓}

“แล้วก็การส่งเสริมการพัฒนาอาชีพท่านก็มีการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ชาวบ้าน เปิดสอน ทำผ้ากะเหรี่ยง โดยให้คนกะเหรี่ยงที่เขามีความสามารถด้านนี้ ทอผ้าในแบบของเขาแล้วส่งมาขาย โดยทางวัดจะประชาสัมพันธ์ให้”^{๓๔}

“งานเดือนสามที่เราฟื้นฟูขึ้นมาใหม่จริงๆ คือเป็นงานใหญ่ของวัดท่าขนุนมาแต่ก่อน ตอนนี้อย่างพอท่านสร้าง บันไดขึ้นรอยพระพุทธรูปให้แล้วแล้วก็มีกิจกรรมให้ขึ้นปิดทองแต่เราก็ เสนอเพิ่มตอนนี้เราก็เลยมีการให้จัดให้นำสินค้าชุมชนท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น แต่ละชุมชนให้เอามาขายกัน ในวันงานวันนั้นก็เป็นการสร้างรายได้ อย่างหนึ่ง เป็นต้น”^{๓๕}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมอาชีพของชุมชนวัดท่าขนุนเป็นการนำเอาอัตลักษณ์และจุดเด่นทาง ภูมิปัญญาของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์มาส่งเสริมเพื่อให้เกิดอาชีพ อย่างการทอผ้ากะเหรี่ยง เป็นต้น อีกทั้งการช่วยตั้งซุ้มขายของให้ชาวบ้านมีพื้นที่ขายสินค้าในโครงการตลาดชุมชนหน้าวัด โดยชาวบ้าน สามารถเข้ามาใช้พื้นที่ในการขายสินค้าโดยไม่มีค่าเช่าและช่วยสนับสนุนพื้นที่ ห้องน้ำและลานจอดรถ ให้ด้วยนอกจากนี้ยังมีการจัดงานใหญ่ที่เป็นการฟื้นฟูงานประจำปีเดิมของวัดท่าขนุนคือการทำบุญวัน งานเดือน ๓ ที่จัดควบกับงานปิดทองรอยพระพุทธรูปที่มีการช่วยประชาสัมพันธ์เป็นพิเศษจากทาง เทศบาล โดยจะมีชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุนและชุมชนเครือข่ายนำสินค้ามาตั้งขายในวันงานโดยไม่มี ค่าใช้จ่ายและไม่มีการจำกัดเชื้อชาติ

ผลจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน

จากการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชนด้านเศรษฐกิจนั้นผลลัพธ์จากการพัฒนาชุมชน วัดท่าขนุนสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

๑. เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ด้วยการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้กับวัดท่าขนุน และชุมชน รวมไปถึงการสร้างกิจกรรมของวัดให้มีจุดเด่นจุดขาย ทำให้ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาที่ ชุมชนวัดท่าขนุนมากขึ้น อย่างการมาเที่ยวของผู้ที่จะมาขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปทำให้ชาวบ้านที่ นำสินค้ามาขายโดยรอบมีรายได้จากการขายสินค้ารวมไปถึงผู้ที่มาจากต่างจังหวัดเพื่อมาร่วมกิจกรรม ของวัดนั้นก็ส่งผลให้มีการค้างแรมทำให้บริการห้องพักและโรงแรมมีผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้อง กับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางรอยพิมพ์ สุทธิบานเย็น, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณญานิวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางบุญสนอง บุญยงค์, ประธานชุมชนวังท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“เรื่องนี้ก็ช่วยญาติโยมด้านค้าขาย มีที่ทำมาหากินได้มากเหมือนกัน ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นนั้นก็ดึงดูดให้คนจากต่างจังหวัดมาเที่ยวทองผาภูมิ ให้ร้านค้า ตลาดได้ขายของได้ดี ทำให้ประชาชนมีอาชีพ พวกพ่อค้าก็ขายดี คนมาท่องเที่ยวเยอะก็มีการมาพักโรงแรมรีสอร์ทที่มีคนพัก”^{๓๖}

“เมื่อหลวงพ่อดีช่วยสร้างบันไดทางขึ้นรอยพระพุทธบาท ก็ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของอำเภอทองผาภูมิ เมื่อมีแหล่งท่องเที่ยว มีคนมาแวะ เศรษฐกิจในชุมชนก็ดีขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวก็มาจับจ่ายใช้สอย”^{๓๗}

“จากการพัฒนาวัดปลูกสิ่งก่อสร้าง โครงการสร้างพระทองคำ สร้างบันไดขึ้นรอยพระพุทธบาทก็มีส่วนให้คนมาเที่ยวคนมีรายได้ตรงนี้ ถนนคนนั่งยอง ก็นิมนต์หลวงพ่อดีไปรับบาตรก็สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านเหมือนกัน”^{๓๘}

“ด้านเศรษฐกิจทางวัดนี้ช่วยญาติโยมด้านค้าขายมีที่ทำมาหากิน ทำให้ผู้คนมาเที่ยวงานวัดก็ทำให้ร้านค้า ตลาดได้ขายของได้ดี ซึ่งได้จากหลวงพ่อดี ทำให้ประชาชนมีอาชีพ พวกพ่อค้าก็ขายดี คนมาท่องเที่ยวเยอะ”^{๓๙}

“ผลการพัฒนาเศรษฐกิจตอนนี้ต้องบอกว่าเป็นในช่วงเริ่มต้นแต่ก็พอจะสร้างรายได้เสริมให้แก่ชาวบ้านได้ อย่างแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่งสร้างไปก็ยังคงอาศัยระยะเวลาให้คนรู้จักมากกว่านี้ เราที่กำลังทำตรงนี้อยู่ แต่ตอนนี้ชาวบ้านก็มีรายได้เสริมจากการที่มีคนมาเที่ยวพอสมควร”^{๔๐}

“ตอนนี้เท่าที่เห็นก็คือท่านสร้างจุดชมวิวบนเขาก็มีนักท่องเที่ยวมาค่อนข้างจะมากพอสมควรกลายเป็นแหล่งรายได้ให้คนในพื้นที่ จากปกติที่เคยสำรวจมาก็คือนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ มาเขาก็จะวิ่งทองผาภูมิเลยไปสังขละเลยไปปิ๊อ๊กแต่หลวงพ่อดีต้องการให้เงินแทนที่จะไหลไปไกล ๆ หมดยอดที่ทองผาภูมิบ้างดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อที่จะให้ชุมชน แล้วนอกจากนี้ในอนาคตก็มีโครงการจะมีสร้างพระทองคำด้วย”^{๔๑}

“จากการที่ท่านมุ่งสร้างจุดเด่นหลาย ๆ อย่างของวัดก็ทำให้ชุมชนได้ขายของได้ ที่พักก็มีคนมาพัก”^{๔๒}

สรุปได้ว่า ผลจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการสร้างจุดขายของวัดท่าขนุนนั้นเริ่มเห็นผล เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพให้ชาวบ้านได้จากการที่มีคนมาเที่ยววัดท่าขนุนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งจากเดิมการท่องเที่ยวในอดีตเวลาคนมาที่ทองผาภูมิก็เป็นทางผ่านจะเลยขึ้นไปเที่ยวที่สังขละบุรี ปิ๊อ๊กแต่ตอนนี้เมื่อชุมชนวัดท่าขนุนมีจุดท่องเที่ยวให้ได้แวะก็กลายเป็นการดึง

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางรอยพิมพ์ สุทธิบานเย็น, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระสุบรรณลักษณ์ ปญญาวุฑฒิ, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นางสาวภัทรวรรณ จะหวะ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๔, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระ ดร.จิตติลป เหมมรสี, ประธานสงฆ์สำนักสงฆ์เกาะพระฤๅษี, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธรรมรสี, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางสาวภัทรวรรณ จะหวะ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นักท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการซื้อขายขึ้นในชุมชนเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนจากการที่ชาวบ้านสามารถขายสินค้าและบริการของตนได้

๒. ชาวบ้านในชุมชนได้รายได้มากขึ้น เป็นผลจากการสร้างแหล่งท่องเที่ยวและการส่งเสริมสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าและการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน อย่างเช่น การทอผ้ากะเหรี่ยงที่ให้ทุนสนับสนุนชาวบ้านไปต่อยอดและนำมาช่วยขายทำให้เกิดรายได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นและชาวบ้านที่มาร่วมโครงการซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“วัดก็ช่วยจัดที่ขายของหน้าวัดให้ ตัวฉันเองก็ได้ไปขายน้ำปั่นหน้าวัดก็มีรายได้อยู่นะ แล้วแต่ช่วง แต่วันหนึ่งก็ตกวันละ ๓๐๐-๕๐๐ บาท ถ้าเทศกาลวันหนึ่งก็เป็น ๑,๐๐๐ บาทเหมือนกันก็ทำให้พอมีรายได้ให้ครอบครัวได้”^{๔๓}

“ชาวบ้านเขาก็มีรายได้เพิ่มจากตรงนี้นะ อย่างผ้ากะเหรี่ยงตอนนี้เขาก็ทำขายไม่ทันแล้วขายดีเกินไป ทางวัดไปโปรโมทให้ทางเว็บไซต์ หรือการทำบันไดนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทด้วยคนก็มาเยอะ เป็นเพราะพระอาจารย์ท่านมีความสามารถและทางชุมชนก็มีความร่วมมือกันดี มีความกระตือรือร้นที่จะเสนองานขึ้นไปและก็มีงบประมาณพร้อมด้วยค่ะ ทำให้ทำเสร็จภายในเวลาอันรวดเร็วแล้วก็เลยได้แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ที่คนไปขายของได้”^{๔๔}

“หลวงพ่อบ้านส่งเสริมให้มีการทอผ้าพื้นบ้านของพวกกระเหรี่ยงทางห้วยเสือทางแปลงห้าเป็นการฟื้นฟูให้ทอผ้าเขาก็ของหลวงพ่อบ้านไปทำ หลวงพ่อบ้านก็ช่วยโปรโมท ช่วยเอาสินค้ามาขาย ก็คือลูกศิษย์ลูกหาหลวงพ่อบ้านก็มี ตอนนั้นก็คือไม่พอขายเพราะว่าทอมือเลยทำไม่ทัน”^{๔๕}

สรุปได้ว่า จากการพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ อาทิเช่น การส่งเสริมอาชีพโดยมีการตั้งพื้นที่ให้ขายสินค้า การส่งเสริมภูมิปัญญาอย่างการสนับสนุนการผลิตผ้าทอมือของชาวกระเหรี่ยง รวมไปถึงการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนส่งผลให้ชาวบ้านเกิดอาชีพและมีรายได้จากการขายสินค้าและบริการขึ้นมา

๓. ชุมชนมีจุดขายและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ จากการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ทำให้ปัจจุบันวัดท่าขนุนมีกิจกรรมที่ได้รับการรับรองจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็น Unseen Thailand หลายโครงการ เช่น งานตามประทีป ๑๐,๐๐๐ ดวง งานอุ้มพระสงฆ์วันสงกรานต์ ในส่วนงานตักบาตรเทโวก็ได้รับการแนะนำเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด การทำทางขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทก็กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัด ซึ่งทั้งหมดนี้กลายเป็นจุดขายที่สามารถเรียกนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“งานตามประทีป ๑๐,๐๐๐ ดวงในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็น unseen ที่ ททท. แนะนำเป็นแหล่งเที่ยวของจังหวัด งานอุ้มพระสงฆ์วันสงกรานต์ (ทุกวันที่ ๑๕ เมษายน) เป็น unseen ที่ ททท. แนะนำเป็นแหล่งเที่ยวของจังหวัด งานตักบาตรเทโว (ทุกวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑)

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางมธุรส จันพรรณี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางบุญสนอง บุญยงค์, ประธานชุมชนวังท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เป็นงานที่ ททท.แนะนำเป็นแหล่งเที่ยวของจังหวัด สร้างบันไดขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปวัดท่าขนุน เป็นแหล่งเที่ยวแห่งใหม่ในการชมวิวและทะเลหมอกได้ทั้งอำเภอ สร้างบันไดขึ้นนมัสการพระพุทธรูปเจดีย์ศรีบรมยอเดชาวัดท่าขนุน เป็นแหล่งเที่ยวแห่งใหม่ในการชมวิวและทะเลหมอกได้ทั้งอำเภอ ผลการดำเนินการพัฒนาชุมชนทั้งหมดนี้สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นอย่างมาก”^{๕๖}

“อย่างงานตามผางประทีปที่เป็น Unseen Thailand ก่อนหน้าก็จะมีแต่ชาวบ้านในพื้นที่ แต่ด้วยมีการนำไปลงเน็ตแชร์กันตอนนี้ก็จะมีคนมาเที่ยวมาถ่ายรูป มีนักท่องเที่ยวมาวัดมากขึ้น เมื่อก่อนแรก ๆ ก็จะเป็นคนแถวนี้ แต่เดี๋ยวนี้ก็จะเห็นว่ามรดุสิตมีอะไรมาเที่ยววัดมาถวายสังฆทานที่วัดมากขึ้น”^{๕๗}

“ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาปากท้องนี้ก็จะเห็นอย่างงานตักบาตรเทโว งานวางผางประทีปก็กลายเป็น Unseen ไปแล้ว คราวนี้อากาศเราก็จะเห็นคนต่างจังหวัดก็จะมาเที่ยวทองผาภูมิมากยิ่งขึ้น”^{๕๘}

“ตอนนี้วัดท่าขนุนก็ได้เป็น ๑ ใน ๙ วัดของจังหวัดกาญจนบุรีที่สมควรมาสักการบูชาในเมื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นชื่อของจังหวัดเงินก็จะไหลเข้ามาที่ทองผาภูมิ”^{๕๙}

สรุปได้ว่า ด้วยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่การสร้างแหล่งเที่ยวเชิงพุทธใหม่ ๆ ที่มีการสร้างจุดขายให้กับวัดและชุมชนทำให้ วัดท่าขนุนได้เป็น ๑ ใน ๙ วัดของจังหวัดกาญจนบุรีที่สมควรมาสักการบูชา อีกทั้งกิจกรรม ตามผางประทีป ๑๐,๐๐๐ ดวงในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ก็ได้เป็น Unseen Thailand อีกทั้งโครงการสร้างบันไดนมัสการรอยพระพุทธรูปก็ทำให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของชุมชน ทำให้ตอนนี้ชุมชนวัดท่าขนุนมีแหล่งท่องเที่ยวประจำพื้นที่ พร้อมทั้งจะต้อนรับการมาของนักท่องเที่ยวในอนาคต

สรุปกระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนด้านเศรษฐกิจชุมชนมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การร่วมกันค้นหาปัญหาทำให้พบว่าเกิดจากสาเหตุคือ ๑) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีสถานะบีบคั้นด้วยเศรษฐกิจ ๒) ปัญหาจากคนไร้สัญชาติที่ไม่มีงานทำ ๓) ชุมชนวัดท่าขนุนก็ไม่มีจุดเด่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเหมือนที่อื่นทำให้ชาวบ้านขาดโอกาสจากการขายสินค้าให้นักท่องเที่ยว

๒. ทำให้เกิดการร่วมกันของเจ้าอาวาสวัดท่าขนุนและผู้นำชุมชนประชุมร่วมกันค้นหาจุดเด่น จุดขายที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์และสภาพพื้นที่ธรรมชาติของชุมชนวัดท่าขนุน

๓. เริ่มดำเนินการตามโครงการ มี ๑)สร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ๒)พัฒนาวัดท่าขนุนให้มีจุดเด่น ๓) การส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้าน

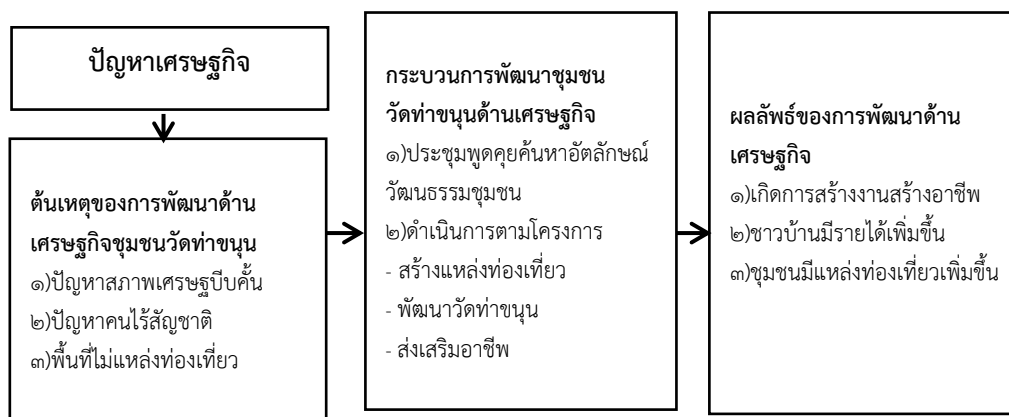
^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร., เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางสาวภัทรวรรณ จะหะ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณญิกาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธมมรสี, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔. ได้ผลลัพธ์จากการพัฒนาคือ ๑) เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ๒) ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
๓) ชุมชนวัดท่าขนุนมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่

แผนภูมิที่ ๔.๑ กระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน

๔.๒.๒ การพัฒนาด้านศิลปกรรม

ต้นเหตุของการพัฒนาด้านศิลปกรรมของชุมชนวัดท่าขนุน

การพัฒนาศิลปกรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาในทุก ๆ พื้นที่ ในชุมชนวัดท่าขนุนนั้นก็ยังมีปัญหาด้านศิลปกรรมเช่นเดียวกัน จากการศึกษาจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านศิลปกรรมของชุมชนวัดท่าขนุน ทำให้พบว่าต้นเหตุของการพัฒนาด้านศิลปกรรมนั้นเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

๑.เกิดจากความห่างไกลจากศาสนา นำมาสู่การเสื่อมถอยของศิลปกรรมด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ และสื่อสมัยใหม่ที่ดึงคนให้ห่างไกลจากธรรมะและศาสนามากยิ่งขึ้น มองไม่เห็นค่าของศาสนา และจากข่าวสารที่ถูกบิดเบือนทำให้เกิดภาพลักษณ์ไม่ดีต่อพระพุทธศาสนาทำให้การศึกษาหลักธรรมน้อยลงเมื่อการศึกษาธรรมน้อยลงก็ทำให้ไม่มีใครปฏิบัติตามหลักธรรม ส่งผลให้การเข้าถึงธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาของประชาชนลดน้อยถอยลงไปซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ด้วยสภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เริ่มเปลี่ยนไปกระแสโลกสมัยใหม่ทำให้คนบางก็ลืมในเรื่องของการเข้าวัดทำบุญถือปฏิบัติในศีลโดยเฉพาะรุ่นใหม่ๆ”^{๕๐}

“คนเสื่อมศรัทธากับพระศาสนามากขึ้นจากการรับข่าวที่ถูกบิดเบือน หรือถูกสร้างขึ้น เชื้อแบบไม่ได้ใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง ทำให้เสื่อมศรัทธาในพระศาสนา จึงทำให้ญาติโยมส่วนหนึ่งเลือกที่จะไม่พึ่งพาพระศาสนา ไม่ศรัทธาในพระศาสนา”^{๕๑}

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์, นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสาวพัชรีภรณ์ หยกอุบล, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“คนเข้าวัดน้อยลง ทำให้ไม่ได้นำเอาหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันเข้าวัดก็หวังบุญอย่างเดียว ไม่ได้นำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตอะไรถ้าเอาหลักธรรมของพระพุทธเจ้าสอน มาใช้จะไม่เกิดปัญหานี้”^{๕๒}

“คือตอนนี้ ไม่ว่าจะที่ไหน ๆ ศาสนาพุทธเราก็เริ่มอ่อนแอลงไปมาก คนห่างไกลศาสนา เกิดจากสาเหตุอะไรก็น่าจะเป็นการที่พระสงฆ์บางรูปก็ย่อหย่อนด้วย คนเองก็มองไม่เห็นคุณค่าของศาสนาด้วย ทั้งไปรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมา ไม่ได้นับถือศาสนาจริงจัง”^{๕๓}

สรุปได้ว่า ต้นเหตุของการเริ่มพัฒนานั้นเกิดจากการเสื่อมศรัทธาจากศาสนามากขึ้นทั้งจากสภาพสังคมที่เข้าสู่ยุคใหม่ มีสื่อสมัยใหม่ ทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ด้วย ทำให้ดึงคนให้ห่างไกลจากธรรมะมากยิ่งขึ้นทั้งมีข่าวคราวที่ไม่ดี ๆ ต่างเกี่ยวกับพระสงฆ์ ทำให้ศาสนาพุทธเริ่มอ่อนแอลงไป อีกทั้งผู้ที่เข้าวัดทำบุญก็ไม่ได้เข้าถึงธรรมที่แท้จริงมาวัดตามประเพณี ไม่ได้มีความอยากที่จะนำธรรมะไปปฏิบัติใช้โดยแท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดการพัฒนาในด้านศีลธรรมขึ้นมา

๒. สาเหตุจากภาระหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ โดยเป็นหน้าโดยตรงจากการที่พระสงฆ์ดำรงชีพด้วยการอาศัยอาหารและปัจจัย ๔ จากชาวบ้าน พระสงฆ์ย่อมต้องตอบแทน ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นแบบอย่าง และเสนอแนะให้แนวทางในการดำเนินชีวิตแก่บุคคล ให้เป็นประโยชน์แก่คนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“มันเป็นงานโดยตรงของพระภิกษุอยู่แล้วครับ ทุกคนต้องทำตามหน้าที่ ทำตามระเบียบวินัยและทำให้สุดความสามารถให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม พระก็มีหน้าที่เป็นที่พึ่งให้แก่ชาวบ้าน เช่นบรรยายธรรม สอนหนังสือ ให้หลักธรรม”^{๕๔}

“ในเรื่องของการพัฒนาอบรมจิตใจศีลธรรมแก่ชาวบ้านเป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุอยู่แล้วเพราะการสั่งสอนให้ญาติโยมเข้าถึงธรรมให้ได้นั้นมีประโยชน์สูงสุดเพราะว่าทุก ๆ อย่างถ้าจิตดี การกระทำก็จะออกมาดีครับ”^{๕๕}

“การพัฒนาด้านศีลธรรมนั้นทางวัดเน้นในด้านนี้มาโดยตลอดเพราะว่าในส่วนนี้เป็นหน้าที่ของพระโดยตรง โดยพระสงฆ์นั้นมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าใช้ใหม่ครับ เพื่อให้รู้ตามธรรมนั้นจากก็นำธรรมนั้นกลับมาเผยแพร่ต่อให้แก่ชาวบ้านที่คอยสนับสนุนให้การเลี้ยงดูเราใส่บาตรเราทุกวัน”^{๕๖}

สรุปได้ว่า การพัฒนาด้านศีลธรรมแก่ชาวบ้านนี้เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์อยู่แล้ว โดยพระสงฆ์บวชเข้ามาต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมแล้วนำไปเผยแพร่ต่อ เป็นการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ชาวบ้านมีหน้าที่ประกอบอาชีพและสนับสนุนในส่วนของปัจจัย ๔ พระสงฆ์มีหน้าที่

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางภัทรภรณ์ มั่นเหมาะ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณญิกาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิศักดิ์ อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระปฏิวัติ ฐิตเมธี, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระพิระวิทย์ ชิตมาโร, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประพาศธรรม และนำธรรมมาสั่งสอน บรรยาย ให้ชาวบ้านให้เข้าใจต่อ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระสงฆ์วัดท่าขนุนถึงดำเนินการพัฒนาด้านศีลธรรมแก่ชุมชนวัดท่าขนุน

กระบวนการแก้ไขปัญหาด้านศีลธรรม

จากปัญหาและภาระหน้าที่ทั้ง ๒ ประการข้างต้นนำไปสู่การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนด้านศีลธรรม โดยกระบวนการดังต่อไปนี้

๑. พัฒนาบุคลากรสงฆ์ ในกระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรมนี้ขั้นตอนแรกของพระสงฆ์วัดท่าขนุนที่นำโดยท่านเจ้าอาวาสจะมีการมุ่งพัฒนาที่ตัวบุคคลากรพระสงฆ์ก่อนโดยให้พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ มีความน่าเคารพนับถือแก่ชาวบ้านโดยรอบเพื่อการทำหน้าที่จะสามารถนำธรรมะไปสั่งสอนและสามารถสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ญาติโยมได้ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“วัดท่าขนุนจะมีการอบรมเตรียมความพร้อมบุคคลากรพระสงฆ์ในอนาคตตั้งแต่ยังไม่บวช มีการสอนนาคให้รู้จักรักษาพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัดเรียนรู้กฎระเบียบของวัดต่าง ๆ ให้เพียงพอจะได้เป็นแบบอย่างและสามารถแนะนำแก่หลักไตรสิกขาแก่ชาวบ้านได้แล้ววัดเราก็จะมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ใครทำผิดอะไรถ้าตักเตือนแล้วไม่ฟังก็จะมีการตั้งกฎการขึ้นบัญชีดำไม่ให้เข้าวัดตลอดชีวิตเลยทำให้พระสงฆ์ค่อยข้างอยู่ในกรอบทำให้ชาวบ้านเลื่อมใส การพัฒนาด้านจิตใจและศีลธรรมแก่เขาก็สามารถเป็นไปได้จนถึงการเข้าหาพระสงฆ์ด้วยความเคารพนับถืออย่างแท้จริง”^{๕๗}

“ต้องแก้โจทย์ที่จะทำยังไงที่จะพัฒนาในส่วนของเราเอง คือการพัฒนาบุคลากรในวัดเราก่อนซึ่งเป็นเรื่องภายในของสงฆ์ คือถ้าทำตามคำสอนของหลวงพ่อก็ได้ตามนั้นก็พอแล้วครับ พอเขาเห็นพระทำตัวดีเขาศรัทธาเขาก็อยากเข้ามาหา ก็จะได้รับคำสั่งสอนไปด้วยครับ”^{๕๘}

“วัดเราจะมีการจัดให้มีการเปิดเสียงตามสาย ธรรมะตามแนวปฏิบัติของวัดท่าขนุนการจัดให้มีการเจริญกรรมฐานช่วงเช้าและสวดมนต์ทำวัตรวันละ ๓ รอบ เพื่อเป็นการมั่นเป็นการอบรมบ่มนิสัยอยู่พระเณรในวัดอยู่เสมอ แล้ววัดเราก็จะมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ใครทำผิดอะไรถ้าตักเตือนแล้วไม่ฟังก็จะมีการตั้งกฎการขึ้นบัญชีดำไม่ให้เข้าวัดตลอดชีวิต แล้วอย่างช่วงเช้าพรรษาพระนวกะที่บวชมาท่านก็จะได้เรียนนักธรรมจากพระรุ่นพี่ให้ได้ความรู้เรื่องศีลมากขึ้นจากการเปิดโรงเรียนปริยัติธรรมวัดท่าขนุน นอกจากนี้พระทุกรูปถ้าเอาจริง ๆ แล้วจะมีการฟังธรรมวันละ ๕ เวลา คือบวทอนหลวงพ่อก็ให้อาวทช่วงเย็นก็สามารถนับได้”^{๕๙}

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนในเบื้องต้นนั้นพระสงฆ์วัดท่าขนุนจะมีการพัฒนาที่ตัวพระสงฆ์เองก่อนให้มีความพร้อมมีพระธรรมวินัยให้เคร่งครัดให้สามารถรับศรัทธาญาติโยมได้ผ่านการทำวัตรปฏิบัติของทางวัดที่เข้มงวด มีการบังคับใช้กฎระเบียบที่เด็ดขาดทำให้เป็นการคัดเลือกผู้คนตั้งแต่ก่อนบวชและหรือบวชเข้ามาแล้ว อีกทั้งยังจัดให้มีการศึกษาธรรมะประจำวันอยู่เสมอด้วยการฟังธรรมปฏิบัติธรรมวันละ ๔ เวลา ในช่วงเช้าพรรษาก็มีการเปิดโรงเรียนปริยัติธรรม และให้พระถือใน

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธรรมรส, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณนิภาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

หลักพระธรรมวินัยเป็นใหญ่เพื่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่ญาติโยมได้ และพุทธศาสนิกชนที่พบเห็น จากนั้นจึงเป็นในส่วนของจัดการเผยแพร่ศาสนาเพื่อการพัฒนาศีลธรรมที่มาในรูปแบบการพัฒนาจิตใจและปัญญาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๒. ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญา การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อแก้ปัญหาศีลธรรมของวัดท่าขนุนนั้นจะแบ่งออกได้ตามกลุ่มเป้าหมายคือ เยาวชนและประชาชนทั่วไป เพื่อรองรับให้เข้ากับบุคคลที่ต่างช่วงวัยต่างสถานะกันออกไป และยังมีการใช้สื่อออนไลน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาธรรมรวมไปถึงการกระจายข่าวสารงานบุญของทางวัดท่าขนุนด้วยโดยสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

๒.๑ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแก่ประชาชนทั่วไป การจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไป จะเป็นการจัดตามวันหยุดหรือเทศกาลวันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ ของไทย หรือจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทุก ๆ เดือนที่ให้ประชาชนมาเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอโดยเป็นการแสดงออกถึงความสม่ำเสมอในการทำความดี ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“การจัดกิจกรรมที่วัดจะมีการจัดตลอดปีหลายกิจกรรม ก็จะมีงานบวชนกขัมมะปีหนึ่งมีหลายรอบตามวันหยุดเทศกาลต่าง ๆ โดยตั้งเป้าจริง ๆ จะจัดทุกเดือนแล้วแต่เทศกาลต่าง ๆ โดยให้มีการปฏิบัติธรรมได้มีการนั่งสมาธิ ให้แนวทางการปฏิบัติว่าจะชำระจิตใจอย่างไร และในทุกวันที่ ๑๔ ก็จะมีชวนชาวบ้านมาฟังธรรม ใส่บาตรทำบุญถวายหลวงปู่สายกัน วันแม่แห่งชาติก็จะชวนชาวบ้านมาร่วมกันทำทานบารมีกับพระมหาเถระที่หลวงพ่อด่านนิมนต์มา เปิดโรงทานกัน”^{๖๐}

“เทศบาลจะมีการผลักดันส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าวัดไปทำบุญซึ่งทางวัดเองก็มีหน้าที่ในเรื่องของการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่วัดดำเนินการอยู่อย่างเช่น มีการปฏิบัติธรรมที่วัดเราก็จะประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนในชุมชนไปร่วมกัน ให้พวกเขาบ้านได้รับรู้ว่าที่วัดมีการทำบุญมีการทำกิจกรรมอันนี้ และทางวัดเองก็มีประกาศงานต่าง ๆ ผ่านเว็บไซต์ด้วยว่าจะมีการปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะก็มีคนในพื้นที่และต่างจังหวัดมาเข้าร่วมสร้างบุญกันครับหรือในช่วงปีใหม่ก็จะมีมาสวดมนต์ข้ามปีต้อนรับปีใหม่ให้ชาวบ้านร่วมกันสวดมนต์กัน ตอนเช้าก็ไปใส่บาตรพระสงฆ์ ๙๙ รูปหน้าเทศบาล”^{๖๑}

“จัดการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานตามหลักสูตร ๒ วัน ๑ คืน , หลักสูตร ๓ วัน ๒ คืน และ หลักสูตร ๕ วัน ๔ คืน ปีละอย่างน้อย ๖ ครั้ง จัดงานเจริญพระพุทธมนต์เทิดพระเกียรติทุกวันที่ ๒๘ ของเดือน จัดงานอุปสมบทหมู่เพื่อปฏิบัติธรรมฟรี ปีละ ๔ ครั้ง”^{๖๒}

“กิจกรรมบวชนกขัมมะ จะมีการนำปฏิบัติธรรมจะเปิดรับสมัครประชาชนทั่วไปให้มาร่วมกันนั่งสมาธิเดินจงกรม ตามแนวปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ โดยธรรมะที่สอนจะใช้แนวปฏิบัติฝึกอบรม

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระ ดร.จิตติลป์ เหมมรวิสี, ประธานสงฆ์สำนักสงฆ์เกาะพระฤๅษี, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์, นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร., เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

จิตใจผู้ปฏิบัติให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักไตรสิกขา ในระหว่างวันให้อยู่ในอาการสำรวมจิตและกายเพื่อให้เกิดกุศลในขณะที่ทำอยู่ซึ่งกุศลก็ได้ลด ละ เลิก การสร้างบาปในเวลานั้นไปในตัว จิตใจจึงมีสภาพเป็นกุศลเป็นมีความสุขสงบ พร้อมรับฟังคำสอนและนำไปประพฤติให้เกิดปัญญาต่อไป”^{๖๓}

สรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปนั้นทางวัดก็จะมีการเปิดให้มีการอบรมวชนเนชขัมมะในช่วงวันสำคัญทางศาสนา จะเป็นหลักสูตร ๒ วัน ๑ คืน , หลักสูตร ๓ วัน ๒ คืน และ หลักสูตร ๕ วัน ๔ คืน ปีหนึ่งไม่น้อยกว่า ๖ ครั้งจะมีการนำปฏิบัติธรรมรวมนั่งสมาธิและจะนำเดินจงกรม ๖ ระยะเวลาโดยพร้อมเพรียงกันตามแนวปฏิบัติ สติปัญญา ๔ ซึ่งปฏิบัติเป็นการนำให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา หรือการมีการเปิดโรงงานและทำบุญกับพระมหาเถระในวันแม่ การทำบุญฟังพระธรรมเทศนาเพื่ออุทิศบุญให้กับหลวงปู่สายอดีตเจ้าอาวาสในทุก ๆ เดือน การจัดอุปสมบทหมู่ประจำปีละ ๔ ครั้ง การจัดเจริญพุทธมนต์ถวายพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ในทุก ๆ เดือน โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านและผู้สนใจทราบผ่านทางวัดจะมีกิจกรรมในวันที่เท่าไรผ่านเว็บไซต์และเทศบาลก็จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่โดยรอบได้ทราบ

๒.๒ กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่เยาวชน การจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่เยาวชนในพื้นที่นั้นวัดท่าขนุนจะมีการจัดการเข้าค่ายพุทธบุตรที่จัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี รวมไปถึงการส่งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่เสมอเป็นการดึงเยาวชนให้มีความใกล้ชิดกับวัดและพระตั้งแต่ยังเล็กซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ท่านบอกว่าในเรื่องของพระพุทธศาสนา ถ้านั่งร่ออยู่ในวัดอย่างเดียวไปไม่รอดหรอก ต้องใช้ชีวิตเดินออกจากวัดไป ตอนนั้นโรงเรียนเทศบาลเขาขาดครูที่ชำนาญด้านพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ และนายกเทศมนตรีซึ่งจะเป็นคนอนุมัติเงินเดือนตำแหน่ง ก็เป็นลูกศิษย์วัดอยู่แล้ว เลยได้มีการส่งครูพระสอนศีลธรรมไปในโรงเรียนขึ้นมาท่านต้องการจะวางพื้นฐานแนวทางให้เด็ก ๆ เอาไว้เด็กก็จะคุ้นชินกับพระกับวัด ไม่ใช่ถึงเวลาเข้าวัดแล้วเงิน ทำอะไรไม่ถูก”^{๖๔}

“ก็มีกิจกรรมที่เป็นแหล่งให้เด็กได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาก็คือการเข้าค่ายพุทธบุตรที่ให้เด็กนักเรียนมานอนค้างที่วัด ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันร่วมกับพระสงฆ์”^{๖๕}

“ทางวัดก็จัดให้มีการเข้าค่ายพุทธบุตร ให้เด็กไปนอนค้างที่วัดปฏิบัติธรรม ไปแล้วก็ให้พระอาจารย์คอยช่วยสอนเรื่องธรรมสอดแทรกคุณธรรมและความดีที่เด็ก ๆ ควรปฏิบัติ ซึ่งมีประโยชน์มากเลยค่ะ”^{๖๖}

“โครงการครูพระสอนศีลธรรมอันนี้คือให้พระไปสอนในโรงเรียนสอนเด็กให้มีธรรมะและเพิ่มความผูกพัน วัดกับโรงเรียนและเด็กได้ดีมากครับ ทางวัดท่าขนุนก็จะมีพระที่ไปสอนเด็กเป็น

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระสุบรรณลักษณ์ ปญญาวุฑฒ, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางสาวสุมาลี ตีรเลิศพานิช, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์, ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประจำอยู่ ๒ รูป โดยมีมุ่งประโยชน์ก็คือทำให้เด็กได้เรียนรู้ธรรมะตั้งแต่เล็ก ได้มีความผูกพันกับพระได้เรียนรู้ธรรมะจากพระโดยตรง”^{๖๗}

“โรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิครับจะมีครูมีนักเรียนที่ทางเทศบาลส่งไปปฏิบัติธรรมทุกปีที่วัดท่าขนุน คือกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตรก็จะมีเป็นรุ่น ๆ ก็ไปอยู่ที่วัดท่าขนุน”^{๖๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาด้านศีลธรรมของวัดท่าขนุน นั้นจะมีการมุ่งไปที่เยาวชนในพื้นที่ด้วย ถ้าในแง่ของการส่งเสริมศีลธรรมผ่านระบบการศึกษาจะมีพระสอนศีลธรรมไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิอีกทั้งยังมีการให้เด็กนักเรียนมาเข้าค่ายธรรมะค่ายพุทธบุตรที่วัดท่าขนุนอีกด้วย ที่ให้เยาวชนมาค้างที่วัดทำกิจวัตรประจำวัน ปฏิบัติธรรมช่วยเหลืองานพระสงฆ์เป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและวัดให้เด็กมีความคุ้นชินกับวัดตั้งแต่เล็ก ๆ และได้รับคำสั่งสอนจากพระสงฆ์ที่มีความเข้าใจในศาสนาโดยตรง

๒.๓ ส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะด้วยสื่อออนไลน์ เป็นการเผยแพร่ธรรมะเชิงรุกจากเหตุที่โลกก้าวหน้าไปทุกวัน ถ้ารอแต่ให้คนเข้าวัดตามวันเทศกาลวันพระถึงจะมีการเทศน์สอนที่หนึ่งก็จะยิ่งทำให้ความห่างเหินระหว่างบุคคลกับศาสนามีมากยิ่งขึ้น และปัจจุบันสื่อออนไลน์ก็แพร่หลายเข้าถึงคนง่าย ทำให้การเผยแพร่ศาสนามีช่องทางในการเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้นผ่านอินเทอร์เน็ตทำให้วัดท่าขนุนใช้ช่องทางนี้ในการส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สนใจธรรมะซึ่งสอดคล้องกับผู้ใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ทางวัดก็มีทำเว็บไซต์ขึ้นมาณะครับโดยมีการดำเนินการโดยลูกศิษย์หลวงพ่อบ้านที่มีความรู้ความสามารถเป็นอาสาสมัครคอยดูแลเว็บ อัปเดตข่าวสารต่าง ๆ ให้คนในชุมชนหรือคนต่างจังหวัดได้ถึงธรรมะได้อย่างง่าย ๆ ได้อ่านธรรมะทุกวันได้ซึมซับตรงนี้ผมว่าดีมากครับ”^{๖๙}

“เมื่อทราบเรื่องที่จะมุ่งพัฒนาแล้วนั้นส่วนของเว็บวัดท่าขนุน ได้มีการจัดสร้างขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ปี ๒๕๕๑ มีดังต่อไปนี้ หนังสือกระโถนข้างธรรมาสัน, เว็บวัดท่าขนุน, เพจวัดท่าขนุน, เพจชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน, เพจรักษัธรรมรักษไทย เป็นต้นถ้าดูจากเว็บวัดท่าขนุน ซึ่งการที่ชุมชนวัดท่าขนุน เพื่อเผยแพร่หลักธรรมที่พระอาจารย์เล็กได้สอน โดยมีการดำเนินงานตามแผนวางไว้เพื่อตอบสนองการรับสื่อที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีดังนี้ ๑.เผยแพร่คำสอนผ่านทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ โดยการถ่ายทอดสดงานสำคัญต่าง ๆ ของทางวัด เพื่อเพิ่มการเข้าถึงให้กับคนในชุมชน สามารถรับชมรับฟังได้จากที่บ้าน รวมถึงเพื่อสงเคราะห์คนที่อยู่ไกล เช่น ต่างจังหวัด ต่างประเทศ ๒.จัดทำข้อธรรมคำสอนที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน ตรงตามพระวินัย คำสอนในพระศาสนา ในรูปแบบอักษร แล้วนำไปเผยแพร่ไว้บนเว็บวัดท่าขนุน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อไป ๓.จัดทำภาพสื่อธรรมะ เพื่อเผยแพร่ออนไลน์ ๔.สแกนหนังสือธรรมะที่เคยมีการตีพิมพ์ เก็บไว้ในรูปแบบดิจิทัล เผยแพร่ออนไลน์ และรักษาไว้เป็นมรดกที่มีคุณค่าในภายภาคหน้า ๕.ทำสื่อทั้งหมดนี้ให้ง่ายต่อการค้นหา เข้าถึง และทำ

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุญญิกาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์, นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระวิศิษฎ์ ธมมรสี, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ให้เข้าใจได้ง่าย จะช่วยให้การเข้าถึงธรรมะเป็นไปได้โดยง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้นได้ดำเนินการมาเป็นเวลากว่า ๒ ปีแล้ว”^{๗๐}

สรุปได้ว่า ในกระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรมนี้ก็จะมีการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ที่ดำเนินการโดยลูกศิษย์อาสาสมัครของทางวัด ซึ่งนับเป็นการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป โดยวัดท่าขนุนมีการสร้างช่องทางการเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทาง เว็บไซต์ท่าขนุน, เพจวัดท่าขนุน, เพจชุมชนคุณธรรม ฯ วัดท่าขนุน, เพจรักษัธรรมรักษัไทย จะมีการถ่ายทอดสด งานสำคัญต่าง ๆ, เทศน์ในวาระต่าง ๆ ทาง YouTube เพื่อให้ผู้ที่อยู่ไกล ไม่สามารถมาร่วมงานได้ ได้รับชมรับฟังธรรมะได้อย่างสะดวก ได้อ่านธรรมะทุกวัน มีการสร้างรูปภาพธรรมะเพื่อแชร์ต่อกันไปและเป็นการเผยแพร่ธรรมะของวัดท่าขนุนให้ก้าวไกลออกไป และเป็นการประกาศวันทำบุญ วันปฏิบัติธรรม วันจัดงานของวัดให้คนทั่วไปได้ทราบถึงกิจกรรมที่วัดท่าขนุนจัดมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ผลจากการพัฒนาด้านศีลธรรม

จากการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชนด้านศีลธรรมนั้นผลลัพธ์จากการพัฒนาสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

๑. ประชาชนมีความเคารพพระและถือศีลได้ โดยผลลัพธ์นี้เห็นได้จากการพูดคุยกับชาวบ้านที่มาทำวัตรสวดมนต์ที่วัดเป็นประจำ ทำให้ได้ทราบว่ามีความเข้าใจในหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา และมีการถือศีล งดเว้นจากบาปซึ่งมาจากการได้เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรม อีกทั้งเด็กนักเรียนที่มาร่วมกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตรหรือจากการที่ครูพระสอนศีลธรรมไปสอนก็พบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ผลการพัฒนาด้านศีลธรรมก็สังเกตได้ว่าเรามีความเคารพพระ เขาไม่ขับรถตัดแถวระหว่างที่พระบิณฑบาต แล้ว ทุกวันพระเขาก็มาวัดมาทำบุญในช่วงเช้าพรรษามาฟังเทศน์กันเราก็เห็นกันอยู่ แล้วก็ดูจากการที่เขาคุยกับเราก็เห็นว่าเขามีความเคารพพระสูง มีกิริยาเคารพอ่อนน้อมสุภาพ และเวลาเราไปกิจนิมนต์ที่บ้านเราก็มองเห็นว่า เขาพูดคุยดี”^{๗๑}

“ผลตอนนี้ที่เห็นเลย ก็อย่างการเข้าค่ายพุทธบุตรของทางโรงเรียน มีประโยชน์มากเพราะจากเดิมที่ได้ก็มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว แต่ตอนนี้ก็สังเกตได้ว่าเขามีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวน้อยลง และปัจจุบันเด็กก็คุ้นชินและอยากเข้าวัดมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีขึ้นเกี่ยวกับวัด คือเมื่อก่อนถ้าพ่อแม่เขาชวนไปวัด เขาก็ไม่ไปหรอกเพราะไม่รู้จะไปทำไมแต่ด้วยโครงการนี้ทำให้เขารู้ว่าวัดเป็นสถานที่ที่มีอะไรให้ทำ พระท่านก็สอนสอดแทรกรูปแบบหลาย ๆ อย่างให้เด็ก ๆ รู้ว่าเข้าวัดดี ตอนนี้ผู้ปกครองชวนเขาเด็กก็จะไปทำบุญที่วัดท่าขนุนเป็นปกติอย่างงานเวียนเทียนหรือเข้าพรรษา”^{๗๒}

“ตอนนี้ตัวโยมเองก็ตั้งสัจจะไว้กับตนเองเลยว่ารักษาศีล ๕ แล้วก็เวลาวันพระจะรักษาศีล ๘ แต่บางทีศีล ๘ คือเมื่อก่อนก็ไม่รู้จักเป็นอย่างไรเพราะว่าไม่เคยปฏิบัติ แต่พอได้ร่วมบวชเนชัมมะก็

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางสาวพัชรินทร์ หยกอุบล, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระชุตติกานต์ อภินนโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์, ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สิ่งที่ได้กลับมาคือรู้ว่า การนั่งกรรมฐานเป็นอย่างนี้เองแล้วก็เดินจงกรมเป็นอย่างนี้เองทำให้ ได้รู้ว่านี่คือคำว่ากรรมฐานนี่คือคำว่า การเดินจงกรมนี่คือวิปัสสนา วิปัสสนานี้ถ้ามาเยาะนะก่อนหน้าว่า วิปัสสนาคืออะไรทำอะไรก็ฟังมาได้คำตอบทางนี้คือ คิดในขณะที่นั่ง คิดเป็นเรื่องเรื่อง”^{๗๓}

“ผลการพัฒนาด้านจิตใจนะที่หลวงพี่เคยถามโยมคนหนึ่งว่าทำไมพี่ถึงได้ทุ่มเทช่วยงานหลวงพ่อบอกว่าเขาเป็นคนที่ไม่เคยมีศีล ๕ มาก่อนเลยหลวงพ่อบอกทำให้ผมมีศีล ๕ ได้ก็เลยปณิธานตัวเองไว้ว่าชีวิตครั้งหนึ่งให้พ่อแม่ครั้งหนึ่งให้หลวงพ่อบอก ก็ให้เห็นได้ว่าท่านสามารถดึงคนที่ไม่มีศีล ๕ ได้ให้มากลายเป็นคนมีศีล ๕ ผมคิดว่ามันเกิดจากมุมมองที่เข้าถึงธรรมแล้วสามารถดูกำลังใจของคนนั้น ๆ ว่าจุดอ่อนที่เขาเกิดปัญหาอยู่คืออะไรแล้วให้ยาถูโรค”^{๗๔}

สรุปได้ว่า จากการพัฒนาชุมชนด้านศีลธรรมตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุมนั้น ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจในธรรมะมากขึ้นมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีทั้งเยาวชนและบุคคลทั่วไปที่มาร่วมกิจกรรมของวัด โดยเห็นได้ว่าการรักษาศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ได้ตามระดับกำลังใจของตน อีกทั้งยังเข้าใจในวิธีการปฏิบัติกรรมฐาน การทำวิปัสสนากรรมฐาน ในส่วนของเด็กนักเรียนก็มีความรู้สึกที่ดีต่อวัด มีความคุ้นชินกับศาสนามากขึ้น มีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยลง จากโครงการเข้าค่ายพุทธบุตรและการมีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒. ชุมชนมีความสุข จากการสอบถามพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่พบว่าชุมชนวัดท่าขุมนั้นเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขพอสมควร ชาวบ้านมีการอยู่อาศัยที่เรียบง่ายไม่วุ่นวายและไม่มียาเสพติดหรือข่าวอาชญากรรม การลักขโมย บ้านส่วนมากไม่มีการกันรั้วที่แสดงถึงการป้องกันการลักขโมยที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ และชาวบ้านในชุมชนส่วนมากก็เข้าวัดใส่บาตรพระอยู่เสมอซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ชาวบ้านก็มีความเป็นอยู่เป็นสุขดีครับ ก็ด้วยการที่ชุมชนวัดท่าขุมนั้นก็ผูกพันกับวัดพระมาตั้งแต่อดีต คือ ตั้งแต่สมัยหลวงปู่สายเลย จนมาถึงสมัยพระอาจารย์เล็ก คนในพื้นที่ก็เคารพศรัทธาท่านก็สอนใน ศีล สมาธิ ปัญญา คอยบอกความชั่วอะไรแบบนี้อยู่เสมอ เรื่องยาเสพติดในชุมชนเราไม่มีนะครับจะมีก็นอกชุมชนนั่น คือคนในชุมชนเราก่อนข้างอยู่ในกฎระเบียบดี”^{๗๕}

“โยมเป็นคนในพื้นที่นะ เกิดที่นี่เลย หลวงพี่ลองดูสิบ้านชาวบ้านแถวนี้ไม่มีบ้านไหนมีรั้วหรือกั้นเพราะเรื่องลักขโมยเขาไม่ต้องเป็นห่วงกันเพราะไม่มีเลย ชาวอาชญากรรมก็ไม่มีนะแถวนี้”^{๗๖}

“การพัฒนาด้านศีลธรรมของทางวัดท่าขุมนั้นจริงท่านก็ทำกันมาตลอดนะครับแต่เพิ่งมาเด่นชัดสมัยพระอาจารย์เล็กนี่แหละที่มีการจัดกิจกรรมอะไรต่าง ๆ มากมายอย่างที่เรเห็นดังนั้น ชุมชนกับวัดก็ผูกพันกัน คนในชุมชนก็จะมีไปร่วมกิจกรรมกับทางวัดทางวัดก็จะคอยช่วยเหลือชุมชน

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางรอยพิมพ์ สุทธิบานเย็น, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขุมน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระ ดร.จิตติลภี เหมมวรีสี, ประธานสงฆ์สำนักสงฆ์เกาะพระฤๅษี, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขุมน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางวิจิตตรา จุฑาริ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขุมน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ทำให้ชุมชนวัดท่าขนุนไม่ค่อยมีข่าวคราวไม่ดี ๆ มีน้อยมาก จะให้บอกว่าไม่มีเลยก็อาจจะพูดเกินไป แต่อย่างน้อยชุมชนเราก็มีความสงบสุขร่มเย็นดีครับ”^{๗๗}

“อีกอย่างที่เห็นได้ก็คือคนในชุมชนวัดท่าขนุนนี้ปัญหาอาชญากรรมไม่มีเลยนะ ที่เราอยู่กันนี้เราไม่เคยได้ยินปัญหาอาชญากรรมเลยก็คือ ค่อนข้างที่จะมีความประพฤติดีคนในชุมชนนะ ถึงแม้จะมีศีลไม่ครบขาดตกบกพร่องบ้าง แต่เขาก็ไม่ได้ทำความเดือดร้อนขึ้นร้ายแรงใช้ไหมละ”^{๗๘}

สรุปได้ว่า ด้วยการพัฒนาด้านศีลธรรมของวัดท่าขนุนนั้นจากการที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ จนมาถึงสมัยเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันและได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่ ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่สมัยหลวงปู่สายส่งผลให้ชุมชนวัดท่าขนุนนั้น ชาวบ้านอยู่ด้วยกันด้วยความสงบพอสมควร ไม่มีการลักขโมย หรือข่าวอาชญากรรมในพื้นที่ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๓. มีคนเข้าวัดปฏิบัติธรรมมากขึ้น ในยุคปัจจุบันวัดท่าขนุนนอกจากจะมีคนในพื้นที่มาร่วมกิจกรรมแล้วยังเห็นได้ว่ามีคนที่ต่างจังหวัด เข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากหรือมาร่วมกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาอื่น ๆ ของทางวัด รวมไปถึงการที่เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันมีคนนับถือมากและมีการเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ทำให้มีคนรู้ว่าวัดจะมีงานอะไรที่น่าสนใจทำให้มีคนมาเข้าร่วมมากขึ้นด้วยซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ก็เห็นได้เลยนะคะเมื่อก่อนคนที่เข้าวัดมาปฏิบัติธรรมก็ไม่ได้มีมากเหมือนสมัยนี้ เกิดจากสาเหตุที่เมื่อก่อนก็ไม่ได้มีกิจกรรมมากเหมือนสมัยนี้ด้วยและพระอาจารย์เล็กท่านก็สอนดีด้วยลูกศิษย์ลูกหาที่มากันเยอะ”^{๗๙}

“ผลงานที่เป็นรูปธรรมคือการที่ คือเมื่อมีกิจกรรมงานบุญต่างๆ คนก็จะมามากโดยตลอดการจัดปฏิบัติธรรมก็มีประชาชนผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นร้อย ๆ พัน ๆ คนในแต่ละครั้งมันก็แสดงให้เห็นว่ามีความร่วมมือกันที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งของวัดและชุมชน เมื่อชุมชนเกิดความศรัทธาในวัดเกิดความศรัทธาในพระสงฆ์ก็เกิดการให้ความร่วมมือ อยากรมาเพราะศรัทธามันเกิดแล้วจากการปฏิบัติในศีลสมาธิและปัญญา ซึ่งทางวัดและชีพรามณ์ ได้พยายามทำกันอย่างต่อเนื่อง ยาวนานตั้งแต่รุ่นหลวงปู่สายจนมาถึงรุ่นหลวงพ่อเล็ก แสดงว่าเราสามารถที่จะทำให้คนหันมาปฏิบัติธรรมกันมากขึ้นเป็นการพัฒนาจิตใจในการพัฒนาคนในด้านหนึ่ง”^{๘๐}

“จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่จริง ๆ ก็มาแต่คนจากต่างจังหวัด คนกรุงเทพฯ ๆ จะมาเยอะกว่า ด้วยการเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตของทางวัดซึ่งเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ดี คนต่างจังหวัดเขาก็มาปฏิบัติกันเพิ่มมากขึ้น”^{๘๑}

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายจรัส คมขำ, ผู้นำชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระชุติกานต์ อภินนโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางภัทรภรณ์ มั่นเหมาะ, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธรรมรส, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวสุมาลี ตีรเลิศพานิช, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“ด้วยสมัยนี้ด้วยการสื่อสารที่เข้าถึงผู้คนได้ง่ายการเดินทางสะดวกมากขึ้นเราก็จะเห็นว่ามียุติโยมไม่ใช่เฉพาะแค่ในทองผาภูมิจะมีทั้งกรุงเทพฯและจากต่างจังหวัดที่ศรัทธาเคารพในท่านพระอาจารย์เล็กก็จะมาร่วมทำบุญกับท่านมากขึ้น ๆ เรื่อย ๆ ก็เป็นเหตุมาจากการเผยแพร่ธรรมะของท่านนี้แหละครับ” ^{๘๒}

สรุปได้ว่า จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าประชาชนจากพื้นที่อื่นมาร่วมกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาต่าง ๆ ที่ทางวัดจัดมากขึ้น ด้วยการมีกิจกรรมที่หลากหลายรวมไปถึงจากศรัทธาเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน อีกแง่มุมหนึ่งคือมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ที่นำเทคโนโลยีมาช่วย ทำให้การเผยแพร่ธรรมะกว้างขวางมากขึ้น ทำให้วัดท่าขนุนไม่ได้เป็นที่รู้จักแต่คนในพื้นที่แต่ทำให้คนนอกพื้นที่ก็รู้จักและเข้ามารับการอบรมด้านศีลธรรมมากยิ่งขึ้น เป็นตัวชี้วัดที่ดีว่าการเผยแพร่ธรรมะของวัดท่าขนุนเพื่อการพัฒนาศีลธรรมแก่ประชาชนนั้นสัมฤทธิ์ผล

สรุปกระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรม

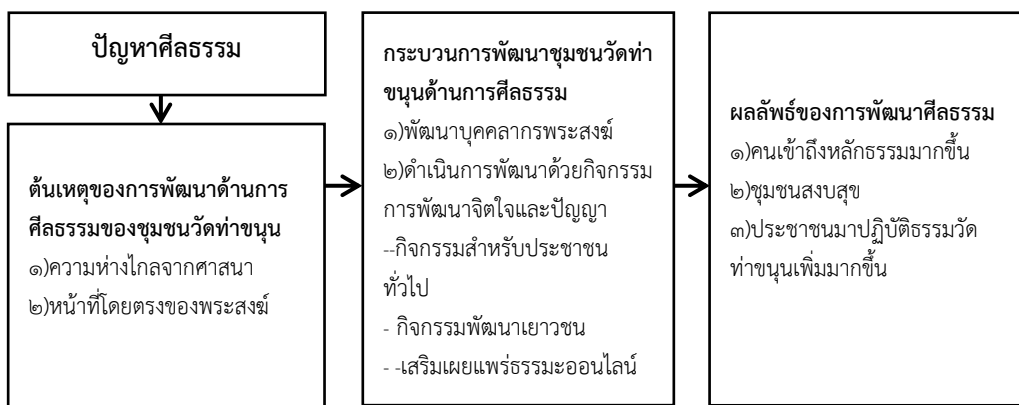
กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนด้านศีลธรรมชุมชนนั้นมีขั้นตอนดังนี้

๑. ในการมุ่งพัฒนาด้านศีลธรรมให้แก่ชุมชนวัดท่าขนุนเกิดจาก ๑) ประชาชนเริ่มห่างไกลจากศาสนา ๒)หน้าที่หลักของพระสงฆ์

๒. ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพภายในวัดให้มีคุณภาพเพื่อรองรับการพัฒนาจิตใจและปัญหาแก่ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาศีลธรรม

๓. เริ่มดำเนินการตามโครงการ มี ๑)จัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไป ๒)จัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่เยาวชน ๓) เสริมด้วยการเผยแพร่ธรรมะออนไลน์

๔. ได้ผลลัพธ์จากการพัฒนา คือ ๑) คนเข้าถึงหลักธรรมมากขึ้น ๒)ชุมชนสงบสุข ๓)ประชาชนมาปฏิบัติธรรมที่วัดท่าขนุนเพิ่มมากขึ้น

แผนภูมิที่ ๔.๒ กระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรมของชุมชนวัดท่าขนุน

^{๘๒} สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์, นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔.๒.๓ การพัฒนาด้านศึกษา

ต้นเหตุของการพัฒนาด้านการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุน

การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับชีวิตทุกคน การจะได้มาซึ่งองค์ความรู้เพื่อมาใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการสร้างความสำเร็จให้กับชีวิตของทุกคน ก็เกิดจากการศึกษาที่จะทำบุคคลมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้การพัฒนาด้านการศึกษาของชุมชนจึงเป็นเรื่องสำคัญจากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ต้นเหตุของการพัฒนาด้านการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุนมีดังนี้

๑. ปัญหาประชาชนยากจน ครอบครัวบางส่วนในชุมชนวัดท่าขนุนนั้นเป็นครอบครัวที่ยากจนหรือเป็นคนไร้สัญชาติที่ขาดงบประมาณในการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน อีกทั้งพ่อแม่บางส่วนก็มีทัศนคติที่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการพัฒนาด้านการศึกษาขึ้นมาซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“พื้นที่ทองผาภูมิและชุมชนเรานี้มีกลุ่มคนต่างด้าว ที่เขาไม่มีสัญชาติ เขามีลูกเขาก็ส่งลูกไปเรียนหนังสืออยู่ แต่ก็มีเยอะที่เขาจะไม่ค่อยมีทุนทรัพย์ พ่อแม่เองก็หาหม้อกินหม้อ”^{๘๓}

“ในชุมชนเราจะมีปัญหาเรื่องการของศึกษาเพราะว่าเด็กส่วนมากเป็นลูกชาวไร่ชาวนานทำให้เขาก็ไม่เห็นความสำคัญของการเรียนด้วยไม่มีเงินพอด้วย จากการศึกษาที่เขาอยากเรียนไปก็ออกมาให้ช่วยพ่อแม่ทำไร่ เลยไม่ได้อยากให้เด็กเรียนเท่าไร เขาไม่ได้เห็นความสำคัญเหมือนพ่อแม่ในเมืองที่อยากให้ลูกจะได้มีหน้าที่การงานที่ดี เพราะเขาไม่ได้คิดตรงนี้ว่าเราเรียนสูงก็ยกกลับมา พัฒนาอาชีพได้ มาตัดแปลงพืชไร่ของเรา เอามาพัฒนาอาชีพที่มีอยู่เดิมได้ไม่ได้จำเป็นต้องทำงานที่อื่น แต่เขาไม่ได้คิดตรงนี้ เขามองว่าเรียนมาไม่ได้ใช้ก็เลยไม่ได้สนับสนุน”^{๘๔}

สรุปได้ว่า ต้นเหตุของการพัฒนาชุมชนด้านการศึกษาที่นั้นเกิดจากปัญหาความยากจนของประชาชนบางส่วนในพื้นที่ทองผาภูมิทำให้ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะส่งบุตรหลานเรียน อีกทั้งพื้นที่ก็มีเด็กที่ไร้สัญชาติเยอะทำให้ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากทางภาครัฐ อีกทั้งมีพ่อแม่บางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควรจากการที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็เลยไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องส่งบุตรหลานให้เรียนสูง ๆ ทำให้เยาวชนบางคนก็ไม่ได้รับการสนับสนุนให้เรียนหนังสือ

๒. ความต้องการสร้างความผูกพันระหว่างวัดและเยาวชน ด้วยการมอบทุนการศึกษา นั้นอยู่ในความตั้งใจของเจ้าอาวาส ว่าจะมีการให้ทุนการศึกษาเพื่อให้เด็กในชุมชนมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็ก ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ท่านบอกว่า เรื่องของทุนการศึกษานั้น ท่านมอบเพราะสาเหตุ ๓ ประการ ประการที่ ๑ ครูบาอาจารย์ท่านทำมาอย่างนี้โดยตลอดมีการสร้างโรงเรียน แจกทุนการศึกษาตลอด ประการที่ ๒ ให้เด็ก ๆ จะได้จำได้ว่าวันนี้เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพราะจะมีการแจกทุนในวันวิสาขบูชา

^{๘๓} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ เดชวงษา, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประการที่ ๓ ทำให้เด็ก ๆ รู้ว่าคนที่เรียนดีและความประพฤติดีด้วย มีผลดีตอบแทน คือได้รับทุนการศึกษา ก็จะประมาณนี้ครับ”^{๘๕}

“หลวงพ่อบ้านมีแนวคิดที่ว่า จะแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนเพื่อให้เด็กมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็ก ๆ ท่านถึงสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในทุกระดับชั้น ๆ และทุนการศึกษาใหญ่อย่างทุนต่อเนื่องจนจบระดับปริญญาตรีแก่เด็กนักเรียนมัธยมปลาย ผู้สอบผ่านการคัดเลือกเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา โดยตั้งเป้าหมายจะให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องไปทุกปี เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เยาวชนจะได้มีความรู้กลับมาพัฒนาท้องถิ่นได้ในอนาคต และการพัฒนาด้านการศึกษาก็คือเป็นการพัฒนาในด้านบุคลากรด้วยจะเห็นได้ว่า มีการส่งพระสงฆ์ สามเณร แม่ชี เด็กวัด เรียนต่อในระดับต่าง ๆ ทุกระดับจนไปถึง ระดับปริญญาเอก จะได้ช่วยบริหารจัดการภาระงานต่าง ๆ ของวัดและชุมชนได้”^{๘๖}

สรุปได้ว่า ต้นเหตุของการพัฒนานั้นเกิดจากการที่วัดต้องการสงเคราะห์คนในชุมชนอีกประการหนึ่งของท่านเจ้าอาวาสที่ทำตามปฏิปทาของอาจารย์ของท่านที่มุ่งให้คนที่ได้รับทุนไปนั้นมีความรู้สึกที่ดีต่อพระสงฆ์และมีความผูกพันทางศาสนาตั้งแต่เล็ก ๆ และให้คนที่ได้รับทุนไปนั้นได้รู้สึกว่าความตั้งใจเรียนของตนนั้นได้รับผลตอบแทนคือได้รับรางวัลทำให้มีกำลังใจในการตั้งใจเรียนต่อไป อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือผู้ที่อยากเรียนหนังสือแต่ไม่มีทุนทรัพย์ ก็ได้เรียนและเป็นการพัฒนาบุคลากรภายในวัดไปในตัว

๓. การเห็นความสำคัญของการศึกษา การศึกษาเป็นการพัฒนาที่ตัวบุคคล ที่มีความสำคัญ บุคคลจะกลายเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ หากเลี้ยงชีพตนเองหรือช่วยพัฒนาชุมชนได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับ การได้รับการศึกษาที่ดีด้วยซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับชีวิตนะ เพราะเราต้องการความรู้เพื่อมาใช้ในการดำเนินชีวิตและเพื่อไปทำงาน ปัจจุบันหลวงพ่อบ้านก็เล็งเห็นตรงนี้ท่านถึงได้เข้าไปเริ่มแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในชุมชนในพื้นที่ทองผาภูมิครับ”^{๘๗}

“การให้ศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาด้านการศึกษานี้ทั้งบุคลากรภายในวัดและเยาวชนในชุมชนได้ประโยชน์แน่ ๆ เพราะผู้ได้รับทุนหรือผู้บวชเรียนจะได้รับโอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงเอามาใช้พัฒนาวัดพัฒนาชุมชน พัฒนาวัดของเราด้วย”^{๘๘}

สรุปได้ว่า ด้วยการเห็นความสำคัญของการศึกษาที่เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับชีวิตเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตัวบุคคล โดยชุมชนวัดทำขนุนพัฒนาทั้งบุคคลกรพระสงฆ์และเยาวชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนไปจนถึงสามารถหารายได้ใน การเลี้ยงครอบครัวที่เป็นการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจไปได้ อีกทั้งการที่คนในชุมชนมีความรู้ก็จะทำให้ท้องถิ่นจะได้รับการพัฒนาไปได้โดยง่าย

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระชุตติกานต์ อภินนโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิศักดิ์ อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระพิระวิทย์ ชิตมาโร, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

กระบวนการพัฒนาทางการศึกษา

การพัฒนาทางการศึกษาทางวัดท่าขนุนจะส่งเสริมในรูปแบบของการให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ ที่สนใจในการเรียนทั้งที่เป็นเยาวชนและที่เป็นบุคคลทั่วไปรวมไปถึงบุคคลากรสงฆ์ภายในวัด อีกทั้งยัง มีการสร้างอาคารสถานที่ให้แก่โรงเรียนที่ขาดแคลนโดยสามารถแบ่งการดำเนินงานออกได้ดังนี้

๑. แจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนในวันวิสาขบูชา โดยทางท่านเจ้าอาวาสจะประสานไป ยังโรงเรียนเขตพื้นที่ทองผาภูมิเพื่อให้คุณครูในโรงเรียนจัดสอบแข่งขันชิงทุนการศึกษาไปจนถึง คัดเลือกจากผลการเรียนและความตั้งใจเรียนมีความประพฤติที่ดี เพื่อการมารับทุนการศึกษาในวัน วิสาขบูชาพร้อมกันปีละครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ทางวัดท่าขนุนมีการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจน โดยให้คุณครูแต่ละโรงเรียนไป สรรวจว่าเด็กนักเรียนจะเป็นไทยเป็นมอญเป็นพม่า เป็นกะเหรี่ยง ชาติพันธุ์ใดก็ได้แล้วแต่ ถ้าเรียนดีจริง เป็นคนขยันแต่จริงก็จะให้ทุนไป โดยไม่ได้เลือกชนชั้นวรรณะ”^{๘๙}

“การพัฒนาปัญญาเยาวชนก็คือหลวงพ่อก็ดำเนินการจัดโครงการแจกทุนการศึกษา ให้แก่เด็กนักเรียนเรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในวันวิสาขบูชาโดยมารับที่วัดท่าขนุน”^{๙๐}

“หลวงพ่อก็คือเป็นคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนทองผาภูมิวิทยา โดยเฉพาะโรงเรียนทองผาภูมิวิทยา ท่านจะให้คุณครูส่งรายชื่อเด็กเรียนดีและจัดสอบชิงทุนกัน ท่าน จะมีทุนระดับปริญญาตรีต่อเนื่อง ถ้าใครสอบได้ก็คือส่งเรียนจนจบเลย ให้ปีละ ๓๐,๐๐๐ บาท”^{๙๑}

“วัดก็จะมีทุนการศึกษาทุกปี ปีละเป็นล้าน ๆ โรงเรียนแถวนี้ที่มารับทุนกับพระ อาจารย์ ๒๐ กว่าโรงเรียนนี้แหละ โรงเรียนหนึ่งก็เกือบ ๒๐ ทุน ทุนละ ๓,๐๐๐ บาทเพราะฉะนั้นพระ อาจารย์การบริจาคเรื่องทุนปีหนึ่งก็หลายล้าน แม้กระทั่งเด็กที่เรียนระดับมหาวิทยาลัยอันนี้ก็แพง หน่อยก็ให้ ๓๐,๐๐๐ บาท”^{๙๒}

“ที่เห็นเลยท่านก็พัฒนาในเรื่องเยาวชนคือการให้การศึกษาการส่งเสริมส่งเสริมให้ ลูกหลานได้มีโอกาสที่จะได้ไปเรียนต่อก็คือการแจกทุนก็เป็นการช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่เขา ไม่ค่อยมีทุนทรัพย์”^{๙๓}

สรุปได้ว่า การพัฒนาทางการศึกษาที่เป็นเยาวชนในพื้นที่ชุมชนวัดท่าขนุนนั้น จะมีการ แจกทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนโดยให้คุณครูแต่ละโรงเรียนไปสำรวจว่าเด็กนักเรียนคนไหน ที่ เรียนดีและยากจนก็จะมีทุนให้ส่งชื่อให้มารับทุนที่เจ้าอาวาสซึ่งท่านก็จะดำเนินการให้ โดยจะมีการ มอบทุนการศึกษาที่วัดท่าขนุนในวันวิสาขบูชาเป็นการที่เด็กมารับทุนจะได้จดจำได้ว่าวันวิสาขบูชาเป็น

^{๘๙} สัมภาษณ์ นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์, ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์, นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ธมมรสี, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายจำรัส คมขำ, ผู้นำชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

วันสำคัญทางศาสนา โดยการแจกทุนนั้นในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาจะได้คนละ ๓,๐๐๐ บาท และในระดับอุดมศึกษาจะได้รับทุนละ ๓๐,๐๐๐ บาทต่อเนื่องจนกว่าจะเรียนจบปริญญาตรี

๒. การส่งเสริมการบวชเรียน โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปที่อยากเรียนหนังสือแต่ไม่มีทุนทรัพย์ให้เข้ามาบวชเป็นพระ เณร หรือแม่ชีที่วัดท่าขนุน ผ่านโครงการจัดอุปสมบทฟรีปีละ ๔ ครั้งซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ด้านการศึกษาหลวงพ่อก็ส่งให้คนที่อยากจนหรือเด็กที่พ่อแม่เขาไม่ค่อยมีเงินนะ มาบวชที่วัดซึ่งทางวัดก็มีบวชฟรีปีละ ๔ ครั้งอยู่แล้วหลังจากนั้นใครบวชแล้วจะมาขอเรียนอะไรก็มาแจ้งท่านได้ ท่านส่งหมดจนกว่าจะจบปริญญาเอกเลย”^{๙๔}

“หลวงพ่อก็มีหลักแบบนี้ครับ ท่านบอกว่า ท่านจะส่งเรียนทุกระดับถ้ามาบวชที่วัดท่าขนุนไม่ว่าจะเป็นพระ เณร แม่ชี เด็กวัด เพราะฉะนั้นถ้าใครคิดจะเรียนแล้วไม่มีทุน ไปบวชพระบวชชี บวชเณรที่วัด แล้วจะส่งให้ เรียนจบแล้วค่อยสึกออกมาก็ไม่ต่างกัน ขอเพียงตอนบวชคุณทรงความดีเบื้องต้นให้ได้ก็แล้วกัน”^{๙๕}

“สมัยนี้หลวงพ่อส่งพระของเราให้เรียนสูง ๆ เพื่อให้พระมีการศึกษา โดยมีทุนช่วยให้พระลูกวัดของเราไปเรียน ทำให้พระของเรานั้นมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดเรียนสูงสูงได้เกิดจากที่ท่านส่งเสริมทางการศึกษา โดยให้มาบวชที่วัด แล้วก็แจ้งไปท่านก็ส่งให้หมดเลย ออกค่าใช้จ่ายให้หมด”^{๙๖}

สรุปได้ว่า ทางเจ้าอาวาสจะประกาศนโยบายว่าถ้าใครอยากเรียนหนังสือให้เข้ามาบวชเรียนกับทางวัด ถ้าเป็นผู้ชายก็บวชพระหรือเณร ถ้าเป็นผู้หญิงก็บวชชี หรือเป็นเด็กวัดก็ขอให้ไปแจ้งเรื่องกับท่านซึ่งจะมีการให้ทุนส่งเสริมการเรียนมีการออกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการศึกษาให้ทั้งหมด โดยจะเป็นส่งเรียนในทุกระดับชั้นตามแต่ที่ผู้เรียนจะสนใจ เป็นทั้งการศึกษาทางปริยัติเปรียญธรรมหรือการศึกษาทางโลกตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยม ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก โดยมีกติกาให้ผู้รับทุนอยู่ในศีลและพระวินัยตามเพศสภาพของตนเอง

๓. สร้างโรงเรียนผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทย โดยเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศที่มีการระดมทุนผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อจุดประสงค์ในการช่วยเหลือพัฒนาทางการศึกษาสร้างอาคารสถานที่ให้แก่โรงเรียนในพื้นที่ในชุมชนหรือพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลนเพื่อเป็นการช่วยเหลือด้านการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“อย่างโครงการรักษัธรรมรักษัไทยก็จะมีไปช่วยโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งพระอาจารย์ท่านก็มาทางสายวัดท่าซุงท่านจะมีปฏิบัติสาธารณประโยชน์ มีการร่วมกันสละสิ่งของให้ทุนการศึกษาไปจนถึงสร้างอาคารสถานที่ให้แก่ โรงเรียนในเขตทองผาภูมิ มีไปแจกของเล่นเสื้อผ้าอาหารแก่โรงเรียนที่เขาห่างไกลความเจริญที่เขาอยากจนแบบนี้เป็นการส่งเสริมด้านการศึกษา”^{๙๗}

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภัก อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระสมุห์ธนภุต ขนติพโล, เจ้าอาวาสวัดพุทธบริษัท, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ แม่ชีชื่น ศรีสองแคว, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“การพัฒนาทางการศึกษาก็จะมีผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทย โดยการเผยแพร่กิจกรรมด้วยการอาศัยเครือข่ายกัลยาณมิตรจากวัดท่าขนุน และกลุ่มเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ขอรับบริจาคสิ่งของ หนังสือ จากบุคคลที่สนใจร่วมกิจกรรมขอรับบริจาคเงินจากผู้มีจิตศรัทธาระดมทุนทางหน้าเว็บวัดท่าขนุน และหน้าเพจ เฟสบุ๊ก หรือโดยการจำหน่ายวัตถุมงคล หรือของที่ระลึกเช่น เสื้อยืด โดยมีเป้าหมายให้ทางโรงเรียนต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ขาดแคลน เช่น งบประมาณในการก่อสร้างห้องสมุด, อาหารเลี้ยงเด็ก ได้สานสัมพันธ์ และสร้างความสามัคคีในการทำงานเป็นหมู่คณะ ทุกท่านที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้เติมเต็มบารมีของตนเองในด้านต่าง ๆ”^{๙๘}

สรุปได้ว่า การดำเนินการพัฒนาทางการศึกษาผ่านโครงการรักษั รั๊กไทย จะมีขั้นตอนการเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตต่าง ๆ เพื่อขอรับบริจาคสิ่งของ หนังสือ จากบุคคลหรือจากการบริจาคเงินจากผู้มีจิตศรัทธา หรือโดยการจำหน่ายวัตถุมงคลของที่ระลึกเช่น เสื้อยืด โดยมีเป้าหมายให้ทางโรงเรียนต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ขาดแคลน เช่น งบประมาณในการก่อสร้างห้องน้ำ ห้องสมุดอาคารเรียน เพื่อการช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชนให้มีอาคารพร้อมใช้ ให้แก่นักเรียนและอีกทั้งโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลนอาคารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วย

ผลจากการพัฒนาทางการให้การศึกษา

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการมุ่งพัฒนาทางการศึกษาของพระสงฆ์วัดท่าขนุนต่อชุมชนวัดท่าขนุนนั้นสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

๑.ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของชุมชน ด้วยชุมชนวัดท่าขนุนนั้นบางส่วนเป็นเด็กไร้สัญชาติที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการจากทางภาครัฐได้เท่าที่ควรรวมไปถึงเด็กยากจนด้วย แต่จากการแจกทุนการศึกษานั้นขอแค่เป็นเด็กที่ตั้งใจเรียนและขาดทุนทรัพย์ก็จะได้ทุนไป ทำให้เด็กไร้สัญชาติหรือเด็กยากจนแต่เรียนดีได้รับการช่วยเหลือโดยไม่ได้เลือกปฏิบัติด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“มันเป็นการให้โอกาสแก่คนที่เขาอยากเรียนแต่ไม่มีทุนนะครับ อย่างเด็กวัดของวัดท่าขนุนหลวงพ่อท่านก็ส่งถึงปริญญาเอกเลย คือได้รับโอกาสหลวงพ่อท่านเมตตาช่วยเหลือตรงนั้นมันก็ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของได้ ลำพังเขาเองถ้าไม่ได้รับโอกาสตรงนี้ก็คงไม่ได้รับการศึกษาสูง ๆ ได้”^{๙๙}

“การให้ทุนนี้ท่านไม่ได้เลือกว่าต้องเป็นลูกหลานคนไทยเท่านั้น ทำให้เด็กไร้สัญชาติอย่างน้อยเขาก็ได้รับการศึกษา มีเงินจุนเจือค่าอุปกรณ์การเรียนขึ้นมาเด็กที่เขาได้รับไปก็ตั้งใจกันทุกคน เพราะ เด็กนักเรียนบางคนที่บ้านเขาอยากจนทางภาครัฐก็ช่วยอะไรไม่ได้มากก็ได้อาศัยตรงนี้แหละคะ ถึงเงินจะไม่ได้มากมายแต่อย่างน้อยเขาก็เอาไปซื้อเสื้อผ้าอุปกรณ์การเรียนได้ ตรงนี้ช่วยเด็ก ๆ ได้เยอะ”^{๑๐๐}

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระพิระวิทย์ ชิตมาโร, พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณญิกาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร, ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

“การแจกทุนการศึกษาหรือการไปสร้างโรงเรียนของรัชภัฏธรรมรักษาไทย เป็นการช่วยสถานที่ของโรงเรียนนี้ห่างไกลความเจริญ ขาดแคลนห้องเรียน ห้องน้ำท่านก็ไปสร้างให้ไม่ได้เลือกโรงเรียน แล้วเด็กคนไหนจะคนไทย คนพม่า ก็ได้รับการช่วยเหลือเสมอกันหมด เขาก็ได้อาศัยที่รับทุนการศึกษาตรงนี้ พอช่วยเหลือกันได้บ้าง แล้วเด็กเขาก็มีกำลังใจในการตั้งใจเรียนด้วย”^{๑๐๑}

สรุปได้ว่า การให้ทุนการศึกษาและการสนับสนุนการเรียนนั้นช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้แก่เยาวชนในชุมชนได้ เพราะว่าการแจกทุนศึกษานั้นไม่เลือกเชื้อชาติขอเพียงผู้รับทุนทำตามกติกาได้คือ เรียนดี และขาดทุนทรัพย์จากการสำรวจของครูหรือในระดับอุดมศึกษาคือสามารถสอบชิงทุนได้ ทำให้เยาวชนที่ไร้สัญชาติหรือชาวบ้านที่ยากจนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

๒. เกิดความศรัทธาและความรู้สึกที่ดีต่อพระสงฆ์วัดท่าขุนของคนในชุมชน จากทั้งโครงการการแจกทุนการศึกษาในวันวิสาขบูชา การแจกสิ่งของสร้างโรงเรียนในโครงการรัชภัฏธรรมรักษาไทย และการส่งเสริมการบวชเรียนแก่กุลบุตรนั้นช่วยให้คนในชุมชน ครอบครัวผู้ที่ได้รับการส่งเสริมทุนได้ใกล้ชิดกับศาสนาขึ้นเป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ในการแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนนั้นถือว่าดีมากเพราะว่าก็ช่วยเด็กนักเรียนได้ ผู้ปกครองก็ชอบมากเพราะว่าได้เงินไปถึงจะไม่มากแต่อย่างน้อยก็ช่วยได้บ้าง ซึ่งก็เป็นการต่อบุญอีกทีหนึ่งจากการที่คนมาทำบุญที่วัดพระท่านก็เอาไปให้บุญให้อีกต่อ”^{๑๐๒}

“การที่พระอาจารย์แจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนนั้น ถือว่าสุดยอดที่สุดเพราะว่าการศึกษานั้นสำคัญเด็ก ๆ ก็จะได้มีกำลังใจในการเรียนหนังสือเด็กที่ไม่ตั้งใจเรียนมาก่อนถ้าอยากได้ทุนก็ต้องตั้งใจเรียนให้มากขึ้นได้ประโยชน์หลายต่อแล้วทั้งตัวเด็กและครอบครัวก็จะมีความรักในตัววัดมากยิ่งขึ้นด้วย”^{๑๐๓}

“การได้มาเรียนหนังสือตอนบวชพระแล้วมันก็มีข้อดีเยอะมากเลยนะครับอย่างพ่อแม่ผมจริง ๆ ไม่ได้ขึ้นชอบไม่ได้ศรัทธาอะไรในตัววัด แต่พอผมเป็นลูกชายได้มาบวช เขาก็กลายเป็นว่าได้มาสนใจมีความผูกพันกับวัดท่าขุนมากขึ้น สนใจในด้านการศึกษาศาสนามากขึ้น เพราะเหมือนหลวงพ่อบุญมีพระคุณส่งให้ผมเป็นพระลูกเรียนหนังสือ ตอนนั้นเขาก็กลายเป็นเข้ามาศึกษาธรรมะ กลายเป็นศรัทธาในพระศาสนาไป มีความรู้สึกดี ๆ กับวัดขึ้นมา ก็เกิดจากการที่หลวงพ่อบุญส่งเรียน ผมว่าช่วยในด้านนี้มาก ๆ เลยเห็นเป็นรูปธรรมเลยครับ”^{๑๐๔}

สรุปได้ว่า การแจกทุนการศึกษารวมไปถึงการมีนโยบายการบวชเรียนนั้น ทำให้ประชาชนนั้นมีความรู้สึกที่ดีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ทั้งตัวเยาวชนเองไปจนถึงพ่อแม่และผู้ปกครองหรือครอบครัวของผู้ที่ได้รับทุนส่งเสริมการศึกษา ทำให้เกิดความศรัทธาในศาสนามากขึ้นด้วยจากการที่พระสงฆ์ได้เข้าไปช่วยเหลือมีเมตตาบุตรหลานของตน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่สามารถส่งผลให้

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นางสาวพจนาลัย อินทร์โพธิ์, ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายจำรัส คมขำ, ผู้นำชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระชุตติกานต์ อภินันโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประชาชนเข้าวัดมากยิ่งขึ้นความห่างไกลจากศาสนาก็น้อยลงมีผลช่วยไปถึงการได้แก้ไขปัญหาด้าน ศีลธรรมได้อีกด้วย

๓. บุคลากรภายในวัดได้รับการพัฒนา ด้วยปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์นั้นต้องใช้วุฒิ การศึกษาทางโลกมากยิ่งขึ้น และด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป พระสงฆ์จึงต้องมีความรู้ทั้งทางโลกที่ควบคู่ไป กับความรู้ทางธรรม ด้วยเหตุนี้การสนับสนุนการบวชเรียนทำให้บุคลากรภายในวัดได้รับการพัฒนาให้ ได้มาตรฐานสามารถส่งไปเป็นเจ้าอาวาสที่อื่นหรืออยู่ที่วัดเพื่อการพัฒนาชุมชนและพัฒนาวัดต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“จากการที่หลวงพ่อบ้านส่งเรียนนะ จะมีที่เห็นผลเลยก็อย่างพระครูปลัดปรีชา ที่พ่อบ้าน จบดอกเตอร์ไปแล้วก็ได้ช่วยงานการปกครองคณะสงฆ์ได้ต่อ คือท่านก็ได้ส่งไปเป็นเจ้าอาวาสที่ วัดวัง ปะโทที่เป็นวัดในเขตการปกครองท่านได้ คนในพื้นที่เขาก็พอใจเพราะพระครูท่านก็เป็นคนในพื้นที่ตรง นั้นแล้วก็จบการศึกษาสูงด้วยก็เป็นที่ยอมรับและก็สามารถสนองงานหลวงพ่อบ้านต่อ หรืออีก ท่านหนึ่งก็หลวงพ่อบ้านที่พ่อบ้านเรียนดอกเตอร์จบท่านก็ส่งไปเป็นเจ้าอาวาสที่ เกาะพระฤๅษี ตรงนี้เห็นได้ เลยนะว่าการที่ส่งเรียนนี้เป็นการพัฒนาบุคลากรอย่างหนึ่ง”

“การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดจะเห็นได้ว่าประสบความสำเร็จในทุก ๆ งานเพราะมี การดำเนินงานตามแบบแผนที่วางไว้ และไม่มีปัญหาเพราะบุคลากรของทางวัดมีประสิทธิภาพเพราะ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี โท เอก เป็นส่วนมาก”^{๑๐๕}

“การพัฒนาด้านนี้ทำให้พระสงฆ์ในวัดมีความรู้ความสามารถทำให้เวลาดำเนินการงาน ใด ๆ ก็สำเร็จไปได้ เพราะว่าได้ทุนช่วยให้พระลูกวัดของเราไปเรียนทำให้มีความรู้มีสติปัญญาเฉลียว ฉลาดเรียนสูงได้เกิดจากที่ท่านส่งเสริมทางการศึกษา”^{๑๐๖}

“ในการสนับสนุนด้านการเรียนที่ยอดเยียมครับ คนที่ได้รับก็คือว่าได้รับบุญด้านนี้ไปเพื่อ จะได้มีทุนไปเรียนทำให้มีความรู้ แล้วก็ไม่ต้องคิดอะไรที่มันนอกกลุ่มนอกทางผิดศีลธรรมเพราะว่าเขาก็มี ความรู้จักแยกแยะผิดถูก”^{๑๐๗}

“บุคลากรภายในวัดพัฒนาไปมาก โดยส่วนมากจะมีการศึกษา ถ้าเทียบกับวัดอื่น ๆ ใน พื้นที่ดังนั้นเวลาจัดงานหรือมีโครงการจะพัฒนาอะไร พระในวัดก็สามารถจัดงานได้หมดและมีปัญหา น้อย และสามารถตอบคำถามญาติโยมได้ด้วย เรื่องนี้ก็เกิดจากการที่หลวงพ่อบ้านสนับสนุนเรื่องการ เรียนนี้แหละครับ”^{๑๐๘}

สรุปได้ว่า จากการสนับสนุนด้านการศึกษานี้ ผลที่ได้รับอีกประการหนึ่งคือ บุคลากร ส่งเสริมคุณภาพ จากการที่มีชาวบ้านในชุมชนมาบวชเรียนแล้วไม่ได้ลาสิกขาไปทำให้กลายเป็น บุคลากรสงฆ์ที่มีการศึกษาสามารถสนองงานภายในวัดได้ อีกทั้งยังสามารถตอบคำถามญาติโยมได้มี

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภัก อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี, ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์, นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ความรู้ทันโลกหรือในการบริหารจัดการพัฒนาตามการปกครองคณะสงฆ์ก็สามารถทำได้ เห็นได้จากการที่วัดท่าขนุนส่งพระไปเป็นเจ้าอาวาสให้แก่วัดอื่นในทองผาภูมิหลายวัดเป็นต้น อีกทั้งการจัดกิจกรรมใดหรือการดำเนินงานภายในวัดก็สามารถที่จะดำเนินงานไปได้

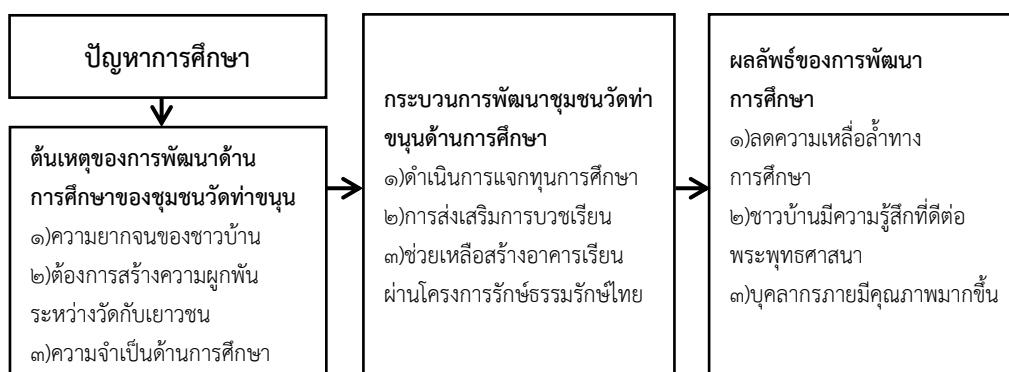
สรุปกระบวนการพัฒนาด้านการศึกษา

กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนด้านศึกษามีขั้นตอนดังนี้

๑. การค้นพบปัญหา คือ ๑) ความยากจนชาวบ้าน ๒)ความต้องการสร้างความผูกพัน ๓) ความจำเป็นด้านการศึกษา

๒. เริ่มดำเนินการตามโครงการ มี ๑) แจกทุนการศึกษาเยาวชนเรียนดี ๒) ส่งเสริมการศึกษาผ่านการบวชเรียน ๓) สร้างอาคารสถานที่ผ่านโครงการรักษัธรรม รักษาไทย

๓. ได้ผลลัพธ์จากการพัฒนา คือ ๑) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาลดลง ๒) เกิดความรู้สึกที่ดีต่อพระพุทธศาสนา ๓) บุคลากรวัดได้รับการพัฒนา

แผนภูมิที่ ๔.๓ กระบวนการพัฒนาด้านการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุน

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

จากการศึกษาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์จากพระสงฆ์วัดท่าขนุน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ จะกล่าวถึงกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ว่ามีลักษณะอย่างไร

ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาของวัดท่าขนุน เกิดจากการการมุ่งแก้ปัญหาด้านศีลธรรมแก่ชุมชนวัดท่าขนุนจึงเกิดเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านศีลธรรมขึ้นมา ซึ่งในปัจจุบันวัดท่าขนุนมีกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชาวบ้านประชาชนในชุมชนที่สามารถแบ่งกิจกรรมออกตามกลุ่มเป้าหมายได้ ๓ กลุ่ม คือ ๑) กิจกรรมพัฒนาบุคลากรภายในวัด ๒) กิจกรรมการพัฒนาประชาชนทั่วไป ๓) กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาเยาวชน โดยรวมกันได้จำนวน ๘ กิจกรรม ดังต่อไปนี้

๔.๓.๑. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่มุ่งพัฒนาบุคคลากรภายในวัด

๑. ชื่อกิจกรรม เสียงธรรมตามสายวันละ ๔ เวลา

ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจวัตรประจำวันของวัดท่าขนุนที่จะมีการเปิดเสียงธรรมะ ใน ๔ ช่วงเวลาเป็นประจำทุกวัน คือ ๔.๐๐ น. ๑๒.๐๐ น. ๑๖.๐๐ น. และ ๒๐.๐๐ น. เพื่อให้ทั้งภิกษุสามเณรและชาวบ้านในชุมชนได้ฟังธรรมะทุกวัน เพื่อประโยชน์ตามหลักอานิสงส์ของการฟังธรรมคือ ๑. ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๒. สิ่งที่เคยฟังมาก่อนแล้วย่อมเข้าใจมากขึ้น ๓. เมื่อฟังแล้วย่อมบรรเทาความสงสัยเสียได้ ๔. ย่อมทำความเห็นให้ตรงเป็นสัมมาทิฐิ ๕. จิตของผู้ฟังธรรมย่อมผ่องใส สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ ๕ ว่า “เสียงตามสาย ช่วงเช้า เทียง สีมอง เย็น ให้คนในวัดได้ฟังธรรมะทุกวัน คือมันพัฒนาสังคมได้เพราะคนมันจะพัฒนาได้เพราะได้ยินในสิ่งที่ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังบางอย่าง ถ้านำไปอาจไปใช้แก้ปัญหาชีวิตเราได้ ทั้งพระและฆราวาสยกตัวอย่าง ธรรมะช่วงกลางวันคือชุดหนึ่งนรานั้นนะ คือ ช่วยโดยตรงเลยเพราะสอนในเรื่องศีล ๕ กรรมบถ ๑๐ ทุกวันนี้มีใครรู้จักบ้างว่า ศีล ๕ กรรมบถ ๑๐ เป็นยังไงทำอะไร คนที่ได้ฟังแม้บางทีจะไม่ตั้งใจฟังแต่ได้ฟังกรอกหูอยู่ทุกวันอย่างน้อยไม่ตั้งใจ แต่อย่างน้อยก็ต้องเคยได้ยินมันจะเป็นเชื้อสักรวันเขาจะคิดได้เอง”^{๑๐๙} ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกฎระเบียบวัดที่เมื่อมีเสียงธรรมตามสายขึ้นต้องหยุดการทำงานและตั้งใจรับฟังปฏิบัติธรรมในช่วงนั้น

๔.๓.๒. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่มุ่งพัฒนาประชาชนทั่วไป

๑. ชื่อกิจกรรม การจัดงานทำบุญถวายหลวงปู่สายทุกวันที่ ๑๔ ของเดือน

ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยพระสงฆ์วัดท่าขนุนที่จะมีการทำบุญและมีการแสดงพระธรรมเทศนา เพื่อสร้างกุศลแล้วอุทิศให้แก่อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ ที่เป็นแสดงถึงความกตัญญู งานนี้จัดทำต่อเนื่องมากกว่า ๒๖ ปี ดังที่ผู้ให้ข้อมูลว่า “เป็นการจัดการบำเพ็ญกุศลเพื่อระลึกถึงการมรณภาพของหลวงปู่สาย อัครวิโส อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน ในวันคล้ายวันมรณภาพของท่านในวันที่ ๑๔ ของทุก ๆ เดือนโดยจะมีการจัดให้มีพระภิกษุขึ้นแสดงพระธรรมเทศนาในช่วงเช้าและมีการสวดมนต์ถวายสังฆทานแก่พระภิกษุสงฆ์เป็นกิจกรรมที่วัดจัดร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อแสดงถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์อันเป็นที่เคารพยิ่งของของวัดท่าขนุนซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุนเป็นการพัฒนาจิตใจในด้านความกตัญญูที่เป็นพื้นฐานใหญ่ของความดีทั้งปวง”^{๑๑๐}

๒. ชื่อกิจกรรม การจัดอบรมวชนเษขัมมะปฏิบัติธรรม

ลักษณะกิจกรรม เป็นการจัดปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานตามหลักสูตร ๒ วัน ๑ คืน , หลักสูตร ๓ วัน ๒ คืน และ หลักสูตร ๕ วัน ๔ คืน จะมีการนำปฏิบัติธรรมร่วมนั่งสมาธิและจะนำเดินจงกรม ๖ ระยะโดยพร้อมเพรียงกันตามแนวปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นระเบียบสั่งมาจากส่วนกลาง เพื่อให้วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม สอนไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการดำเนินงานดังนี้ “การจัดปฏิบัติธรรมนี้ ธรรมะที่สอนจะใช้แนวปฏิบัติฝึกอบรมจิตใจผู้ปฏิบัติให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักไตรสิกขา โดยกิจวัตร

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระชุตติกานต์ อภินนโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประจำวันนั้นผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องร่วมปฏิบัติกับหมู่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร อย่างเคร่งครัดส่งผลคือได้ฝึกฝนขัดเกลาจิตใจให้เกิดระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ในระหว่างวันให้อยู่ในอาการสำรวมจิตและกายเพื่อให้เกิดกุศลในขณะที่ทำอยู่ซึ่งกุศลก็ได้ลด ละ เลิก การสร้างบาปในเวลานั้นไปในตัว จิตใจจึงมีสภาพเป็นกุศลเป็นมีความสุขสงบ พร้อมรับฟังคำสอนและนำไปประพฤติให้เกิดปัญญาต่อไป การทำวัตรเช้าจะเริ่ม เวลา ๔.๐๐ น. ช่วงเย็น พระออกบิณฑบาตตามรุ่งอรุณ ประมาณ ๕.๕๐ น. ก็จะมีคนที่มาปฏิบัติธรรมเป็นอาสาสมัครไปช่วยเดินตามถือของให้พระ กลับมาทำภักตกิจก็ร่วมทำความสะอาดวัดกวาดใบไม้เวลา ๘.๐๐ น. ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ๙.๐๐-๑๐.๓๐ น. พอเวลา ๑๑.๐๐ น. พระฉันเพล มีเสียงตามสายแยกกันปฏิบัติในเวลา ๑๒.๐๐ น. เริ่มปฏิบัติร่วมกันอีกที่ตอน ๑๓.๐๐ -๑๖.๐๐ น. เวลา ๑๖.๓๐ น. เวลาแยกกันปฏิบัติธรรมส่วนบุคคลฟังเสียงตามสาย หรือเวลา ๑๒.๐๐ น. และ ๑๖.๐๐ น. ก็จะมีพระเข้าคิวเวรรับถวายสังฆทานในระหว่างวัน ให้สอบถามข้อมูลหรือ ถวายปัญหาหรือสนทนาธรรม ๑๖.๐๐ น. ร่วมกันทำความสะอาดวัด เวลา ๑๘.๑๕ น. สวดมนต์บทพิเศษประจำวันพอเสร็จ ระหว่างนี้หลวงพ่อก็จะกล่าวสอนแนะนำการปฏิบัติ และจะทำวัตรเย็นรอบที่ ๒ เวลา ๑๙.๐๐ น. ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาโดยตรงด้วยการสนับสนุนให้คนเข้าวัดมาลองฝึกปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพราะโดยสภาพของฆราวาสเป็นเพศที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันมากเท่าที่ควร เพราะติดด้วยเรื่องของเวลาและการทำมาหาเลี้ยงชีพ จึงเป็นโอกาสที่ดีแก่ผู้สนใจอยากเริ่มปฏิบัติธรรมว่าต้องปฏิบัติอย่างไร ทำในแนวทางไหนซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมก็มีมากเพิ่มขึ้นทุกปีเป็นการแสดงออกว่า มีผลสัมฤทธิ์ในการจัดงานที่บุคคลเห็นว่ามีประโยชน์ต่อตนเองจึงได้เดินทางมาร่วมกิจกรรม”^{๑๑๑}

๓. ชื่อกิจกรรม จัดงานเจริญพระพุทธมนต์เทิดพระเกียรติทุกวันที ๒๘ ของเดือน

ลักษณะกิจกรรม เป็นโครงการที่เกิดจากมติมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นการจัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์เฉลิมพระเกียรติ และถวายพระพรชัย มงคล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ โดยลักษณะการดำเนินงานมีผู้ให้ข้อมูลว่า “โดยทางจะมีผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการมาร่วมกันสวดที่วัดท่าขนุนเป็นประจำทุกเดือน เป็นการแสดงออกซึ่งความรักสามัคคีและเพื่อเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นการทำบุญใหญ่ที่อย่างน้อยประชาชนจะได้มาร่วมกันสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยอย่างน้อยเดือนละครั้งเป็นประจำปฏิบัติในหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ประชาชนในพื้นที่”^{๑๑๒}

๔. ชื่อกิจกรรม สวดมนต์ข้ามปี ใส่บาตรพระสงฆ์ ๙๙ รูป

ลักษณะกิจกรรม การจัดงานสวดมนต์ข้ามปีนั้นเป็นการจัดการตามมติเถรสมาคมดังมีผู้ข้อมูลว่า “ตามความจริงกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีเป็นสิ่งที่พระทำกันเป็นปกติอยู่แล้ว เพื่อความเป็นสิริมงคลและต้อนรับปีใหม่เกิดจากการประชุมมหาเถรสมาคม ซึ่งถือเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของพระพุทธศาสนาเรา ได้มีการประชุมและมีมติมหาเถรสมาคมออกมา ให้จัดการต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภัก อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระชุตติกานต์ อภินันโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ด้วยการเจริญพระพุทธมนต์ข้ามปี”^{๑๑๓} โดยมีจุดประสงค์ตามผู้ให้ข้อมูลว่า “ที่ร่วมจัดด้วยนั้นก็เพื่อลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุการเฉลิมฉลองวันปีใหม่อย่างไม่สร้างสรรค์อย่างเช่นการกินเลี้ยงที่มีสุรามากเกินไปเกี่ยวข้องรวมไปถึงการเดินทางไปเที่ยวต่าง ๆ ก็อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ พอในตอนเช้าก็จะมีมาให้พระสงฆ์จากทั่วอำเภอทองปาภูมิเดินรับบาตร ๙๙ เป็นการพัฒนาจิตใจในด้านการสละออกคือการให้ทานและชาวบ้านก็ได้กำลังใจจากการได้นึกถึงว่าตนเองได้ภาวนาได้บุญกุศลเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เป็นนิมิตหมายที่ดีว่าในปีต่อไปชีวิตจะเจริญรุ่งเรืองดีขึ้น”^{๑๑๔}

๕. ชื่อกิจกรรม ร่วมทำบุญกับพระมหาเถระและเปิดโรงงานในวันแม่แห่งชาติ

ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่วัดท่าขนุนจัดขึ้นโดยนิมนต์พระมหาเถระผู้ใหญ่ที่เป็นเนื่อนานาบุญเป็นพระเกจิอาจารย์จากทั่วประเทศมาที่วัดท่าขนุนเป็นการช่วยเหลือญาติโยมที่ต้องการทำบุญแต่ไม่มีเวลาสอดคล้องกับผู้ข้อมูลท่านที่ “พระมหาเถระที่เป็นเนื่อนานาบุญ อายุกาลพรรษาในระดับนี้ไม่ใช่จะหากันได้ง่าย ๆ ถ้าญาติโยมได้ไปทำบุญกับท่านทั้งหลายเหล่านี้ก็ต้องไปเหนื่อไต้ออกตก ไปกันจนกระทั่งทั่วประเทศไทย แค่อารถค่าเรือค่าเครื่องบินก็แยแล้ว แต่วันนี้ท่านทั้งหลายเหล่านี้มารวมกันเป็นเนื่อนานาบุญให้พวกเราได้ทำบุญร่วมกัน ณ ที่นี้ทีเดียว ถือว่าเป็นโอกาสอันเป็นมหามงคลอย่างยิ่ง ญาติโยมทั้งหลายก็ได้ฉวยโอกาสในครั้งสร้างบุญสร้างกุศลใส่ตัว”^{๑๑๕} อีกทั้งในงานทำบุญวันแม่จะมีการเปิดโรงงานให้คนในชุมชนมาร่วมทำทานบารมีกันอีกด้วย

๖. ชื่อกิจกรรม โครงการอุปสมบทหมู่เพื่อปฏิบัติธรรมพีรปีละ ๔ ครั้ง

ลักษณะกิจกรรม ที่วัดท่าขนุนจะสนับสนุนการให้พุทธศาสนิกชนที่เป็นผู้ชายอายุครบบวชได้บวชเรียน โดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้ “ในแต่ละปีจะมีการจัดอุปสมบทให้แก่ผู้สมัครมา ๔ ครั้ง ครั้งที่ ๑ วันมาฆบูชา ครั้งที่ ๒ วันวิสาขบูชา ครั้งที่ ๓ ก่อนเข้าพรรษา ๗ วัน (บวชหมู่เข้าพรรษา - รับกฐิน) ครั้งที่ ๔ หลังออกพรรษา (ลอยกระทง) ซึ่งถ้าผู้บวชสนใจเข้าร่วมโครงการตามกำหนดการนี้ทางวัดจัดบวชให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งการบวชจะต้องเข้าวัดก่อน ๗ วันเพื่อซ่อมขานาคและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับพระวินัยให้พอสมควรที่จะรักษาตัวรอดในเพศบรรพชิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีผู้สนใจสมัครบวชทุกครั้ง เป็นการให้บุคคลที่อยากศึกษาปฏิบัติละทางโลกมุ่งสู่นิพพานได้เข้ามาปฏิบัติอย่างจริงจังในฐานะบรรพชิตเป็นการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างสูงสุด”^{๑๑๖}

๔.๓.๓. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่มุ่งพัฒนาเยาวชนในพื้นที่

๑. ชื่อกิจกรรม กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร

ลักษณะกิจกรรม “วัดท่าขนุนจะมีการอบรมค่ายพุทธบุตร ซึ่งจะเป็นมีการจัดแบบนี้ทุกปีคือทางโรงเรียนทองผาภูมิวิทยาจะมีการให้เด็กในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งเป็นเด็กที่เพิ่งเข้ามาเรียน

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระปฏิวัติ ฐิตเมธ, ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระชุตติกานต์ อภินนโท, พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระปฏิวัติ ฐิตเมธ, ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ใหม่ กับเด็กมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีเด็กที่เพิ่งเข้ามาใหม่มาเช่นกันมาเข้าค่ายที่วัด”^{๑๑๗} โดยมีจุดประสงค์เป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาเยาวชน โดยการพัฒนาจิตและปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม ตามหลักพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางการประพฤติตนที่ดี ให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต “เก่งดี และมีความสุข” เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ นำธรรมะ นำหลักคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ คือ การพัฒนากายโดยการแสดงออกทางกิริยามารยาทชาวพุทธ มีพฤติกรรมที่ดั่งงามเหมาะสม การพัฒนาศีล โดยการอยู่ร่วมกับครอบครัวและบุคคลในสังคม ด้วยความเกื้อกูลและประกอบอาชีพที่สุจริต การพัฒนาจิต ให้เป็นจิตที่สมบูรณ์ทั้งคุณภาพจิต พลังจิตและสุขภาพจิต และสุดท้ายการพัฒนาปัญญา ให้เกิดปัญญาในการรู้จริง รู้เท่าทันทางเจริญทางเสื่อมปัจจัยที่เกี่ยวข้องรู้วิธีการป้องกันรู้วิธีแก้ไขปัญหาสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรมให้เป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันโลกนำพาชีวิตสู่ความสำเร็จเพื่อเกื้อกูลแก่ตนเองและประเทศชาติในที่สุด

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

จากการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์พระสงฆ์วัดท่าขนุน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนนั้นมีการมุ่งพัฒนาใน ๓ ด้าน คือ ๑.การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ๒. การพัฒนาด้านศีลธรรม ๓.การพัฒนาด้านการศึกษา โดยบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยแต่ละประเด็นมีการสอดคล้องกัน จะได้สรุปในแต่ละประเด็นดังนี้

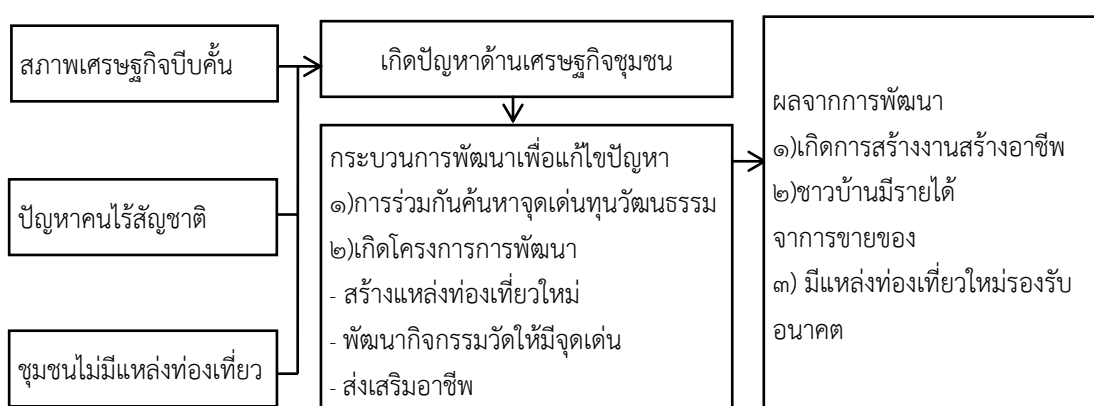
๔.๔.๑ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน เจ้าอาวาสและผู้นำชุมชน ร่วมนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างจุดขาย นำเอาอัตลักษณ์และจุดเด่นของชุมชนมาเพื่อให้เกิดงานเกิดอาชีพและรายได้ตามมาที่เป็นทางท่องเที่ยวตามแนววิถีพุทธ อย่างการพัฒนาตัววัดท่าขนุนเองให้สวยงามมีจุดขาย อาทิเช่น การจัดให้มีการตามผางประทีปในวันสำคัญทางศาสนา การสร้างพระทองคำทำให้คนมากราบไหว้พระ สร้างบันได ๑,๑๗๓ ขั้น เพื่อขึ้นไปชมยังจุดชมวิวบนยอดเขาที่มีรอยพระพุทธรูปอยู่ด้านบน การพัฒนาประเพณีทางพระพุทธศาสนาอย่างการอุ้มพระสร่งน้ำ ตักบาตรเทโว และการวางผางประทีป ๑๐,๐๐๐ ดวงก็เป็นการทำให้คนมาเที่ยววัดเพื่อการกระตุ้นการสร้างงานและอาชีพแก่ชุมชนโดยรอบ จากนั้นก็ช่วยชาวบ้านโดยการให้มีพื้นที่ขายสินค้าคือ ให้มีตลาดชุมชนหน้าวัดให้ชาวบ้านได้เข้ามาใช้พื้นที่ในการขายสินค้าโดยไม่มีค่าเช่า ทำให้คนที่จะมาเที่ยววัดก็ได้ไปซื้อสินค้าของคนในชุมชน หรือคนมาตลาดชุมชนหน้าวัดก็จะได้มากราบพระในวัดไปในตัว ซึ่งการจัดตลาดชุมชนนั้นถ้าเป็นคนในพื้นที่สามารถมาขายได้ทุกคนโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำทางการหาพื้นที่ทำมาหากินได้ นอกจากนี้ยังสร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นแนวประวัติศาสตร์

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภัก อริโย, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

คือ การบูรณะบ้านกักกันเชลยศึกที่เป็นการนำบ้านหลังเดิมสมัยสงครามโลกให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ การจัดสร้างแนวรถไฟสมัยสงครามโลกที่มีแนวพาดผ่านบริเวณวัดที่กำลังดำเนินการจัดสร้างอยู่ก็เช่นเดียวกัน ผลของการพัฒนานั้นมีคนมาเที่ยวในชุมชนมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดการซื้อขายขึ้นในชุมชนเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนและการส่งเสริมอาชีพของทางวัดทำขนุนนั้นก็จะเป็นการนำร่องคือสร้างจุดขายให้แล้วชาวบ้านที่มีความขยันอยากสร้างรายได้ก็สามารถเข้าไปหาผลประโยชน์จากการผลที่ทางวัดสร้างให้ว่า ด้วยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่การสร้างแหล่งเที่ยวเชิงพุทธใหม่ ๆ การสร้างจุดขายให้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวส่งผลให้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวประจำพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลให้มีการมาของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นในอนาคต

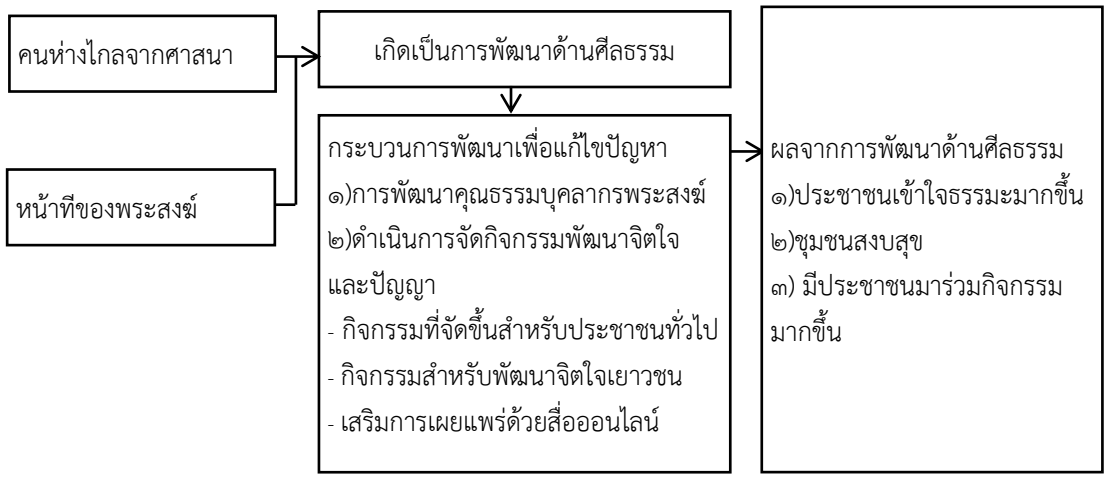

แผนภูมิที่ ๔.๔ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุน

๔.๔.๒ การพัฒนาด้านศีลธรรม

จากปัญหาความห่างไกลจากศาสนาของประชาชนในชุมชนที่มาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ค่านิยมสมัยใหม่นำไปสู่การศึกษาธรรมะที่ลดลงของประชาชนทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมถอยทางศีลธรรมขึ้นทำให้ชุมชนวัดท่าขนุนมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาด้านศีลธรรมให้แก่คนในชุมชนวัดท่าขนุน จากการพระสงฆ์ด้วยความสำนึกในบุญคุณจากการที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัย ๔ จากชาวบ้านในชุมชนและการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาให้คนกลายเป็นคนดีตามแนวทางพระศาสนานั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์อยู่แล้วทำให้เกิดการดำเนินการพัฒนาขึ้นมาโดยวัดท่าขนุนนั้นจะเริ่มจากการพัฒนาบุคลากรพระสงฆ์ภายในวัดก่อนจากการอบรมธรรม ให้ศึกษาพระธรรมวินัย และการให้ปฏิบัติธรรมอยู่เนืองนิตย์ มีการเปิดเสียงธรรมะทุกวันวันละ ๔ เวลาโดยออกเป็นกฎระเบียบให้ทุกคนต้องตั้งใจฟังห้ามทำกิจกรรมอื่นในช่วงการเปิดธรรมะนี้เป็นต้นเพื่อการรับศรัทธาญาติโยมได้ และสามารถนำธรรมะที่ได้จากการปฏิบัติจริงมาสอนต่อ จากนั้นจึงได้จึงเริ่มจัดโครงการการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนเพื่อแก้ไขปัญหาทางศีลธรรม โดยแบ่งออกเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อประชาชนทั่วไป โดยจะมีประสานกันระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ช่วยการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ไปจนถึงการประชาสัมพันธ์การจัดงานผ่านสื่อออนไลน์ โดยกิจกรรมก็จะมีการบวชนวมมะปฏิบัติธรรม

การจัดงานทำบุญฟังเทศน์ถวายหลวงปู่สาย การร่วมกันสวดมนต์ถวายพระพรแต่สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น กับ กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาเยาวชน คือโครงการเข้าค่ายพุทธบุตรของทางเทศบาลร่วมกับวัดและการจัดให้มีการไปสอนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและมีส่งเสริมการเผยแพร่หลักธรรมและการอำนวยความสะดวกในการศึกษาธรรมด้วยช่องทางออนไลน์อีกด้วย ด้วยกระบวนการพัฒนานี้ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจหลักธรรมและมีศีลธรรมที่ดีขึ้นในส่วนของคนที่มาเข้าวัด และชุมชนวัดทำตนเองก็มีความสุขเรียบร้อยไม่มีการปล้นหรืออาชญากรรมเกิดขึ้นไปจนถึง การมีคนมาร่วมปฏิบัติธรรมหรือร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้นทั้งคนในชุมชนและประชาชนจากต่างจังหวัดจากการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์วัดทำตนเองนี้

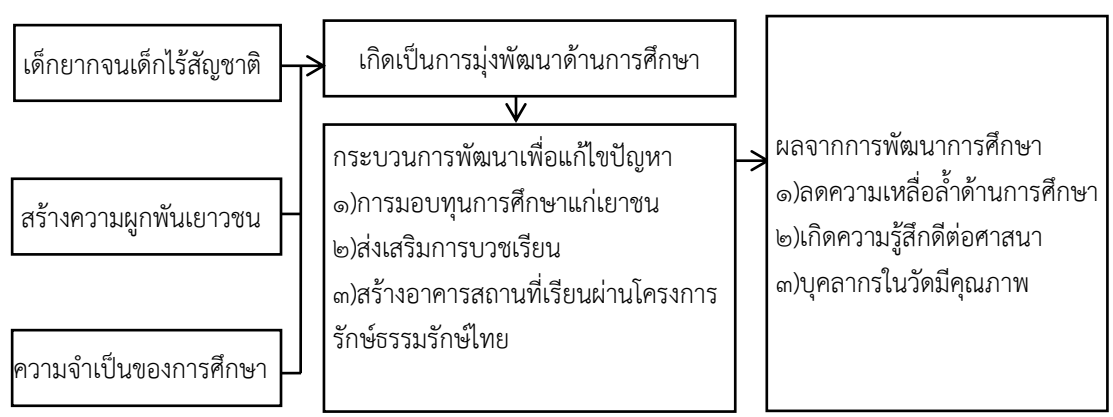

แผนภูมิที่ ๔.๕ การพัฒนาด้านศีลธรรมของชุมชนวัดทำตนเอง

๔.๔.๓ การพัฒนาทางการศึกษา

ในการพัฒนาทางการให้การศึกษาของชุมชนวัดทำตนเองมีสาเหตุคือ เกิดจากปัญหาความยากจนจากเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่ ที่พ่อแม่มีรายได้น้อยและยังไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาจากการมีอาชีพทำไร่ทำสวนจึงไม่เห็นความจำเป็นต้องเรียนสูงแต่ด้วยในสมัยนี้ความจำเป็นทางการศึกษามีความสำคัญมากในทำให้เกิดการมุ่งสนับสนุนขึ้นการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนขึ้นมาและด้วยการมุ่งทำตามปฏิบัติทศบาอาจารย์ของเจ้าอาวาสที่ประสงค์ที่จะให้เยาวชนมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็ก ๆ ผ่านการให้ทุนการศึกษาเป็นรางวัลของการตั้งใจเรียนก่อให้เกิดกระบวนการการพัฒนา โดยจะเป็นการประสานงานระหว่างโรงเรียนและวัดที่ให้ครูภายในโรงเรียนคัดเลือกเด็กนักเรียนที่มีผลการศึกษาที่ดีแต่ขาดทุนทรัพย์ ก็ให้ครูในโรงเรียนสำรวจและส่งรายชื่อไปที่วัดทำตนเอง ถ้าในระดับอุดมศึกษาจะมีการจัดให้สอบชิงทุนการศึกษาเพื่อรับทุนส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องจนกว่าจะเรียนจบปริญญาตรี และถ้าต้องการเรียนสูงกว่านั้นทางวัดยังมีการส่งเสริมการบวชเรียนที่เป็นการให้ พุทธศาสนิกชนผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตามที่ต้องการเรียนต่อแต่ไม่มีทุนทรัพย์ให้เข้ามาบวชและมาแจ้งเรื่องขอเรียนหนังสือก็จะได้รับทุนการสนับสนุนจนกว่าจะเรียนจบปริญญาเอก นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมด้านอาคารสถานที่

ทางการศึกษาผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทยที่เป็นการระดมทุนช่วยเหลือของผู้มีจิตศรัทธาจากทั่วประเทศให้ไปช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชนวัดท่าขนุนหรือโรงเรียนถิ่นทุกันดารในพื้นที่ทองผาภูมิ ด้วยการพัฒนาด้านการศึกษานี้ส่งผลให้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาลดลง คนไร้สัญชาติหรือเยาวชนที่ยากจนได้รับการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียม และผลลัพธ์อีกประการคือ ผู้ที่ได้รับทุนไปเกิดความรู้สึกที่ดีต่อพระพุทธศาสนาจากการได้รับการช่วยเหลือด้านการให้การบวชเรียนและการแจกทุนการศึกษา และการสร้างโรงเรียนผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทยนี้ และผลประการสุดท้ายคือบุคคลกรภายในวัดได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ ด้วยปัจจุบัน พระสงฆ์มีความรู้แต่ทางโลกอาจไม่เพียงพอ ทั้งการปกครองคณะสงฆ์มีความจำเป็นต้องมีการศึกษาทางโลกมารองรับอีกด้วย

แผนภูมิที่ ๔.๖ การพัฒนาทางการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุน

๔.๔.๔ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔

การศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อนี้พบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน การร่วมมือกันระหว่าง ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและพระสงฆ์วัดท่าขนุนที่เป็นผู้นำชุมชนมาตั้งแต่โบราณ มาช่วยกันพัฒนาโดยเริ่มจากการดำเนินการค้นหาปัญหาของชุมชนวัดท่าขนุนร่วมกันนั้น ทำให้พบประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนาใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ๒) ด้านศีลธรรมของชุมชน ๓) ด้านการพัฒนาการศึกษา โดยการมุ่งพัฒนาในแต่ละด้านนั้นจะเป็นการพัฒนาตามแนววิถีพุทธ ที่เกิดจากการมีเมตตาพรหมวิหาร ของผู้นำชุมชนชาวบ้าน ที่ต้องการพัฒนาชุมชนเพื่อสาธารณะประโยชน์และในส่วนของพระสงฆ์นั้นเกิดจากความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พึงกระทำตอบแทนต่อชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านชุมชนวัดท่าขนุนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทำให้เกิดและเป็นการอนุเคราะห์ชนรุ่นหลังทำให้เกิด อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ ความพอใจที่จะทำการพัฒนา วิริยะ มีพากเพียรจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ มีใจจดจ่อว่าดำเนินการถึงไหนแล้วต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร วิมังสา มีการไตร่ตรองทบทวนอยู่เสมอ

ซึ่งการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธนั้นเป็นการนำหลักธรรม อริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้เป็นการพัฒนา ซึ่งในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาจนเจอต้นตอที่ต้องแก้ไขไปนั้นคือการนำ

หลักธรรมในส่วนของการหา ทุกข์ ในอริยสัจ ที่หมายถึง ความยากลำบาก, ความไม่สบายกายไม่สบายใจ, สภาพที่ทนได้ยาก, สภาพที่บีบคั้น โดยเมื่อชุมชนค้นพบต้นตอของปัญหาแล้วนั้นจึงเริ่มการค้นหาต้นตอของทุกข์ทั้ง ๓ ด้าน ซึ่งปัญหาชุมชนทั้ง ๓ ด้านมีดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาด้านเศรษฐกิจเกิดจากสภาพของระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการบีบคั้นมากขึ้น การทำงานหาเลี้ยงต้องดิ้นรนลำบากมากยิ่งขึ้นรวมถึงปัญหาคนไร้สัญชาติในชุมชนที่หางานทำได้ยากและปัญหาพื้นที่ชุมชนไม่มีแหล่งท่องเที่ยว

๒. ปัญหาด้านศีลธรรมเกิดจาก บุคคลเริ่มห่างไกลจากศาสนามากขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ เมื่อคนห่างไกลจากศาสนาทำให้การศึกษาหลักธรรมก็น้อยลงไปส่งผลให้คนรุ่นใหม่เริ่มห่างไกลจากหลักธรรม ไม่รู้จักหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไม่เห็นประโยชน์จึงไม่ได้ปฏิบัติตาม

๓. ปัญหาด้านการศึกษาเกิดจากชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นคนยากจนไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะส่งบุตรหลานให้ได้เรียนหนังสือสูง ๆ ทั้งยังเป็นคนไร้สัญชาติด้วยทำให้มีทัศนคติที่ไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาทำให้เยาวชนในพื้นที่บางส่วนไม่ได้รับการให้การศึกษาเท่าที่จำเป็น

โดยทั้งหมดนี้คือต้นตอหรือที่มาของปัญหาชุมชนทั้ง ๓ ด้านโดยการวิเคราะห์เพื่อการหาถึงต้นเหตุของการเกิดทุกข์ในชุมชนนั้นคือการใช้หลักธรรมคือ สมุทัย ในอริยสัจ ที่หมายถึง เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์ เมื่อค้นพบต้นเหตุทำให้เกิดทุกข์แล้ว จึงสามารถที่จะหาหนทางดับทุกข์ได้ จึงนำไปสู่ในขั้นต่อไปจึงนำไปสู่กระบวนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาปัญหาเศรษฐกิจจะมีการร่วมกันค้นหาจุดเด่นเพื่อนำทุนวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัดและพระพุทธศาสนาภูมิปัญญามาใช้ ทำให้เกิดโครงการการพัฒนาขึ้นมาโดยจะเป็นการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้ชุมชน หรือการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัด ทำขนุนให้มีจุดเด่นให้กลายเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยว ทำให้สามารถส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้าน ได้โดยเป็นโครงการต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและวัดเสมอ

๒. กระบวนการพัฒนาด้านปัญหาศีลธรรมจะเริ่มจากพัฒนาคุณธรรมบุคลากรพระสงฆ์ ก่อนคือการพัฒนาให้พระสงฆ์ภายในวัดรู้ทั้ง ปริยัติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ปฏิเวธ เพื่อการเข้าถึงธรรม จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชน ตามหลักธรรมไตรสิกขาโดยแบ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนทั่วไป กิจกรรมสำหรับพัฒนาจิตใจเยาวชนและยังมีการส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะด้วยสื่อออนไลน์ให้สามารถเข้าถึงคนได้ง่ายและสะดวกขึ้นอีกด้วย

๓. กระบวนการพัฒนาด้านการศึกษาก็จะมีการประสานไปยังคุณครูในโรงเรียนเพื่อสรรหาเด็กนักเรียนที่เรียนดีและยากจนเพื่อมอบทุนการศึกษาและมีการส่งเสริมการบวชเรียนให้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยจนกว่าจะจบปริญญาเอกและมีการส่งเสริมด้วยการสร้างอาคารสถานที่เรียนผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทย ซึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้นคือ มรรค ในอริยสัจ ที่แปลว่าหนทางสู่ความดับทุกข์

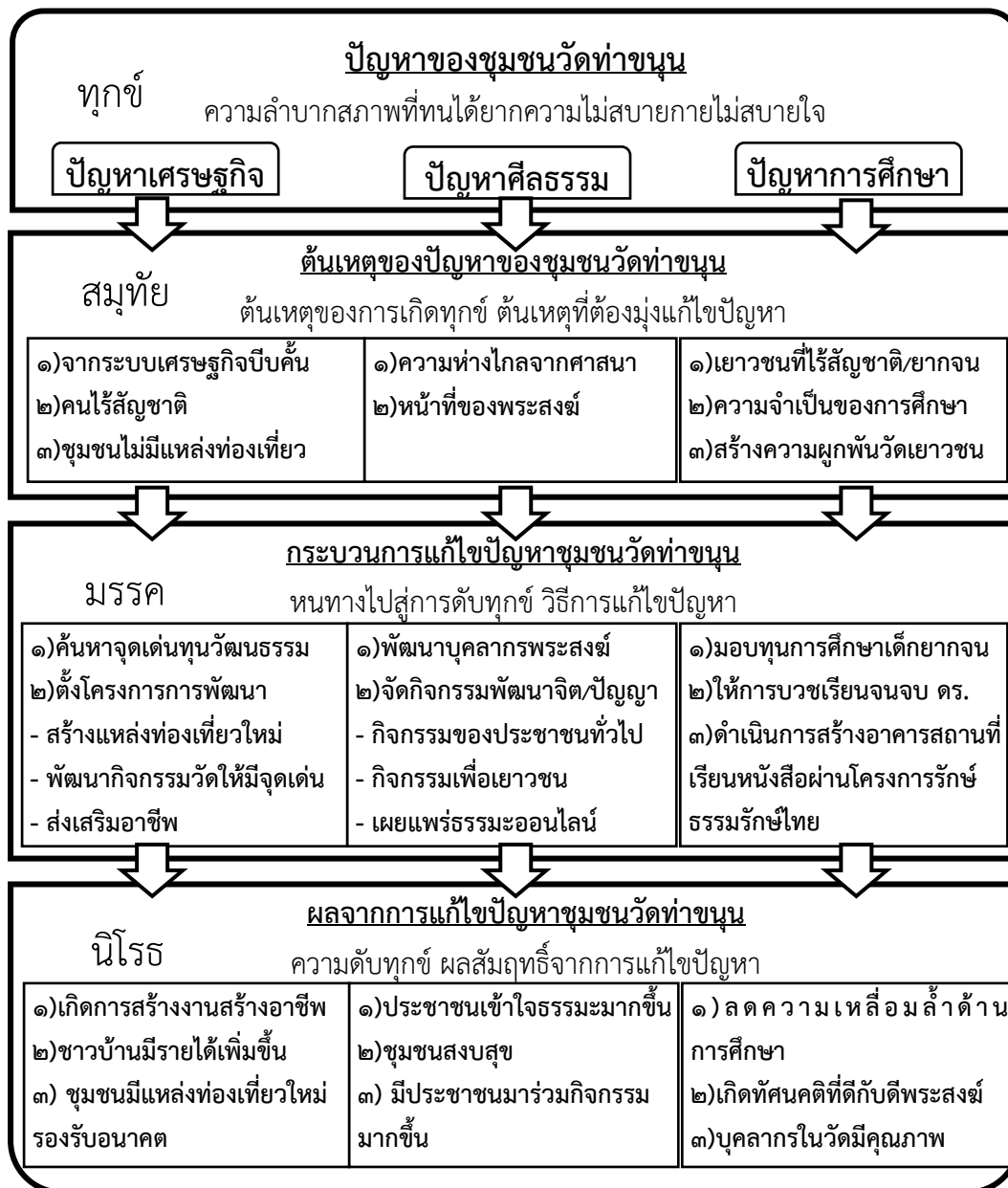
จากนั้นเมื่อดำเนินการตามหนทางแห่งการดับทุกข์แล้วนั้นจึงเกิดผลลัพธ์การพัฒนาชุมชนที่แสดงถึงการที่ชุมชนได้รับการแก้ไขปัญหาคือ

๑. ผลการพัฒนาด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชนจากผลพวงของการที่มีนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายของและทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่เกิดขึ้นที่จะเป็นการเก็บดอกออกผลไปได้อย่างยั่งยืน

๒. ผลการพัฒนาศีลธรรมในชุมชนส่งผลให้ประชาชนมีความเข้าใจธรรมะมากขึ้นทำให้ชุมชนสงบสุขและทำให้มีประชาชนมาร่วมกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่วัดท่าขนุนมากขึ้นที่เป็นการแสดงถึงความพึงพอใจในการให้ธรรมะแก่ประชาชนของวัดท่าขนุนทำให้เกิดผลลัพธ์ที่คนอยากกลับมาใหม่และบอกต่อชักชวนให้คนอื่น ๆ ได้เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดมากขึ้น

๓. ผลการพัฒนาด้านการศึกษาให้ลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาไปได้ เด็กยากจนหรือเด็กไร้สัญชาติถ้าเรียนดีก็ได้รับทุนการศึกษา ทำให้เด็กนั้นมีกำลังใจในการตั้งใจเรียนหนังสือและทำให้ชาวบ้านก็เกิดความรู้สึกรักต่อวัดและศาสนาและยังทำให้บุคลากรในวัดมีความรู้พร้อมทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติด้วยซึ่งผลจากการดำเนินการตามหนทางแห่งการดับทุกข์จึงนำไปสู่ นิโรธ ในอริยสัจ คือสามารถดับทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ หรือการเข้าถึงภาวะดับทุกข์โดยผู้วิจัยสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธได้ดังต่อไปนี้

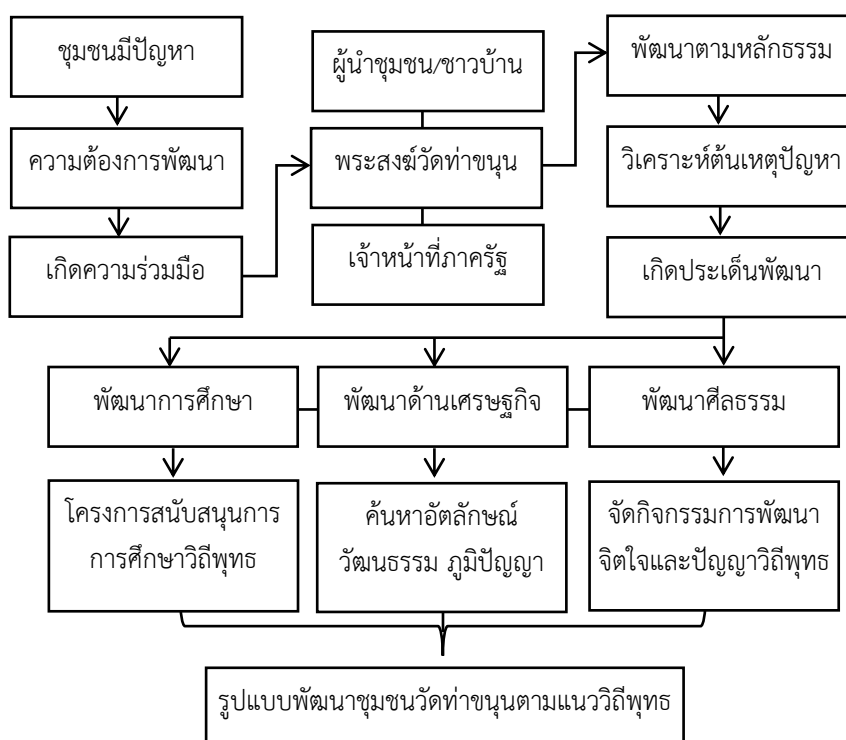
รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔

แผนภูมิที่ ๔.๗ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ วัดท่าขนุนสามารถนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔.๘ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน ในการดำเนินงานต่าง ๆ จะเป็นการประสานงานกันระหว่างการทำงานกันทั้ง ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายฆราวาส และฝ่ายบรรพชิต ที่ช่วยกันพัฒนาชุมชนหรือการที่ทุกฝ่ายการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ โดยมีเจ้าอาวาสวัดท่าขนุนรับหน้าที่เป็นผู้นำและผู้ประสานงานระหว่างผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และชาวบ้านโดยการพัฒนาชุมชนนั้นจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นได้ ๓ ประเด็น ๑) การพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ๒) การพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาศีลธรรม ๓) การพัฒนาการศึกษา

โดยการมุ่งพัฒนาในแต่ละด้านนั้นจะเป็นการพัฒนาตามแนววิถีพุทธ ที่เกิดจากการมีเมตตาพรหมวิหาร ของผู้นำชุมชน ชาวบ้านและพระสงฆ์ที่ต้องการพัฒนาชุมชนเพื่อสาธารณะประโยชน์ เพื่ออนุเคราะห์ชนรุ่นหลังในชุมชนวัดท่าขนุน ทำให้เกิดประเด็นการพัฒนาขึ้นมา

การพัฒนาศีลธรรมนั้นก็จะเป็นการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาโดยใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมจะมีการมุ่งพัฒนาบุคลากรพระสงฆ์ก่อน ให้มีการปฏิบัติธรรม ศึกษาเล่าเรียนในปริยัติธรรม เพื่อให้พร้อมต่อการนำหลักธรรมที่ตนปฏิบัติได้ไปแนะนำแก่ชาวบ้านต่อไป โดยกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาจะสามารถแบ่งเป็นการพัฒนาเยาวชนคือการมีครูพระสอนศีลธรรมเข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาถึงในโรงเรียนและทุกปีก็จะมีการเข้าค่ายพุทธบุตร ที่เป็นการสร้างเข้าใจและความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็กเพื่อการสร้างพื้นฐานทางจิตใจที่ดีแก่เยาวชน และมีการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปอย่างการเปิด การบวชเนชขุมมะปฏิบัติธรรมเป็นต้นไปจนการส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมให้กว้างขึ้น ให้เข้าถึงง่ายขึ้นด้วยเทคโนโลยี สื่อออนไลน์โดยการพัฒนาด้านศีลธรรมนี้ก็เพื่อการพัฒนาที่มุ่งที่ตัวบุคคลที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจก็จะเป็นการค้นหาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเช่นการที่ชุมชนมีวัดท่าขนุนเป็นศูนย์กลางชุมชนก็จะมีกรมมุ่งพัฒนาวัดให้มีจุดเด่น เพื่อสร้างจุดขายให้เกิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ หรือจะเป็นการสร้างแหล่งท่องเที่ยวก็เป็นการจัดเอาเครื่องหมายทางศาสนาอย่าง รอยพระพุทธรูป การสร้างพระพุทธรูป เพื่อการมากราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนให้หลายเป็นการเดินทางมาแสวงบุญแล้วมีการจับจ่ายใช้สอยให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ โดยที่มีการส่งเสริมอาชีพที่มีการเปิดให้มีการตั้งร้านจำหน่ายสินค้าของชุมชนภายในวัดที่เมื่อคนมาเที่ยววัดก็ได้ซื้อสินค้าหรือคนที่มาซื้อสินค้าก็ได้มากราบสักการะพระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดด้วย

การพัฒนาทางการศึกษานั้น จะมีการส่งเสริมการแจกทุนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นการแจกทุนให้ในวันวิสาขบูชา หรือการส่งเสริมการบวชเรียนที่ให้ผู้สนใจอยากเรียนหนังสือแต่ไม่มีทุนทรัพย์ให้เข้ามาบวชที่วัดเพื่อปฏิบัติใน อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา และได้ผลพวงคือการได้เรียนหนังสือควบคู่ไปด้วย และยังมีการร่วมกันของชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาช่วยกันบริจาคทรัพย์เงินเพื่อร่วมกันสร้าง สถานที่เรียนหนังสือให้แก่โรงเรียนก็เป็น การบำเพ็ญใน บุญกิริยาวัตถุ ทานมัยบุญสำเร็จด้วยทานด้วย

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน
๒. เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนศึกษาจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑. กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

ผลการวิจัย การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่ามีการพัฒนาชุมชนใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านเศรษฐกิจ ๒) ด้านศีลธรรม ๓) ด้านการศึกษา โดยในแต่ละด้านจะมีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ในกระบวนการการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนวัดท่าขนุนนั้นมาจากสาเหตุ ๓ ประการคือ ๑) ปัญหาสภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้นมากขึ้นจากระบบทุนนิยม ๒) ปัญหาคนไร้สัญชาติที่ทำงานทำได้ยาก และมีการศึกษาไม่สูงทำให้ไม่มีช่องทางการสร้างรายได้ ๓) ปัญหาชุมชนไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นกรณีพิเศษได้ ทำให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนดังนี้

๑. เจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนร่วมกันประชุมและให้ชาวบ้านเสนอสิ่งที่คิดว่าเป็นจุดเด่นทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเพื่อนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาโบราณของชาวบ้านเพื่อนำมาสร้างจุดขายจุดเด่น

๒. เมื่อมีการเสนอความคิดประชุมวางแผนคัดกรองแล้ว จึงเริ่มดำเนินการตามโครงการ โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ ๑) การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้กับชุมชนจากการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้ เช่น การสร้างทางบ้านกักกันเชลยศึกที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลก เป็นต้น ๒) พัฒนาตัววัดท่าขนุนเองให้สวยงามมีจุดขาย อาทิเช่นด้วยการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมอย่างการจัดงานอุ้มพระสร่งน้ำ หรือการจัดงานบุญเดือน ๓ ที่เป็นงานประจำปีของวัดมาตั้งแต่อดีตหรือเป็นการสร้างจุดขายใหม่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างการจัดให้มีการตามผางประทีปในวันสำคัญทางศาสนา การสร้างพระทองคำทำให้คนมากราบไหว้พระ ๓) ส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชนคือการตั้งชุมชนของหน้าวัดเพื่อให้มีพื้นที่ขายสินค้าของคนในชุมชน หรือการนำภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงในการเย็บทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์นำมาส่งเสริมการขาย

โดยจากการพัฒนานี้เกิดผลลัพธ์ ๓ ประการคือ ๑) เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพจากการขายสินค้าและบริการมากขึ้นจากท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวหรือจากการที่มีคนมาวัดมากขึ้น ๒) ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการส่งเสริมอาชีพ ๓) ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่จะทำให้อาชีพเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะดึงดูดผู้คนมาจับจ่ายใช้สอยในชุมชนได้ตลอดไปในอนาคต

๒. กระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรม

ในกระบวนการการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาด้านศีลธรรมของชุมชนวัดท่าขนุนนั้นมาจากสาเหตุ ๒ ประการคือ ๑) จากปัญหาความห่างไกลจากศาสนาของประชาชนในชุมชนนำไปสู่ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม และ ๒) การพัฒนาด้านศีลธรรมนี้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาทำให้เกิดการพัฒนาศีลธรรมแก่ชุมชนวัดท่าขนุนขึ้น โดยมีการดำเนินการดังนี้

๑. เริ่มจากการพัฒนาบุคลากรพระสงฆ์ภายในวัดก่อนจากการอบรมธรรม ให้ศึกษาพระธรรมวินัย และการให้ปฏิบัติธรรมอยู่เนืองนิตย์เพื่อการขัดเกลาจิตใจเพื่อการเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเพื่อสามารถนำไปสอนชาวบ้านได้อย่างถูกต้อง

๒. จากนั้นจึงเริ่มจัดโครงการการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนเพื่อแก้ไขปัญหาทางศีลธรรม โดยสามารถแบ่งกิจกรรมได้เป็นตามกลุ่มเป้าหมายคือ ๑) กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อประชาชนทั่วไป ก็จะมีหลายกิจกรรมมีการบวชนเขชัมมะปฏิบัติธรรม เป็นต้น ๒) กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาเยาวชน คือโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร และการจัดให้มีการไปสอนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๓) มีส่งเสริมการเผยแพร่หลักธรรมและการอำนวยความสะดวกในการศึกษาธรรมด้วยช่องทางออนไลน์อีกด้วย

ด้วยกระบวนการพัฒนานี้มีผลสัมฤทธิ์คือ ๑) ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจหลักธรรมและมีศีลธรรมที่ดีขึ้นในส่วนของคนที่มาเข้าวัด ๒) ชุมชนวัดท่าขนุนเองก็มีความสงบสุขเรียบร้อยไม่มีการปล้นหรืออาชญากรรมเกิดขึ้นไปจนถึง ๓) การมีคนมาร่วมปฏิบัติธรรมหรือร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้นทั้งคนในชุมชนและประชาชนจากต่างจังหวัดจากการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์วัดท่าขนุนนี้

๓. การพัฒนาทางการศึกษา

การพัฒนาทางการศึกษาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนนั้นเกิดจากสาเหตุ ๒ ประการคือ ๑) ความยากจนของประชาชนและเด็กที่ไร้สัญชาติทำให้ได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้น้อย อีกทั้งที่มีพ่อแม่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควร ทำให้เกิดการสนับสนุนการศึกษาจากทางพระสงฆ์วัดท่าขนุนขึ้นมา ๒) จากการต้องการสงเคราะห์คนในชุมชนของท่านเจ้าอาวาสที่ทำตามปฏิปทาของอาจารย์ของท่านที่มุ่งให้คนที่ได้รับทุนไปนั้นมีความรู้สึกที่ดีต่อพระสงฆ์ และมีความผูกพันทางศาสนาตั้งแต่เล็ก ๆ จนกลายเป็นกระบวนการพัฒนาทางการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุน

๑. การแจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนโดยจะมีการร่วมกันระหว่างพระสงฆ์และครูในโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่ทองผาภูมิให้ครูคัดสรรเด็กนักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติดี แต่ยากจนไม่มีทุนทรัพย์ให้ส่งชื่อไป จากนั้นในงานวันวิสาขบูชาจะมีการแจกทุนการศึกษาแก่เยาวชน หรือในระดับอุดมศึกษาจะมีการให้สอบชิงทุนการศึกษาโดยจะเป็นการให้ทุนต่อเนื่อง จนกว่าจะเรียนจบปริญญาตรี

๒. การส่งเสริมการบวชเรียนโดยเป็นการให้ผู้ที่อยากศึกษาต่อแต่ไม่มีทุนทรัพย์ให้เข้ามาอุปสมบทฟรีให้เป็นพระในสังกัดวัดท่าขนุนจากนั้นต้องการเรียนอะไร ทั้งในด้านพระปริยัติธรรม เปรียญธรรม หรือการศึกษาทางโลกก็จะมีงบส่งให้เรียนฟรีสูงสุดในระดับปริญญาเอก ซึ่งมีกติกายให้ผู้รับทุนให้ทรงความดีคือพระธรรมวินัยตามเพศสภาพของตนเองให้ได้เท่านั้น เรียนจบแล้วจะลาสิกขาก็ได้ไม่มีผิดกติกา

๓. การพัฒนาทางการศึกษาผ่านโครงการรักษัธรรมรักษไทย โดยจะการ ขอรับบริจาคสิ่งของ หนังสือ จากบุคคลที่สนใจร่วมและรับบริจาคเงินจากผู้มีจิตศรัทธา โดยมีเป้าหมายให้ทางโรงเรียนต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ขาดแคลน เช่น งบประมาณในการก่อสร้างห้องน้ำ ห้องสมุด อาคารเรียน เพื่อการช่วยเหลือโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลน สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ทำให้เกิดผลลัพธ์คือ ๑) สามารถช่วยเด็กยากจนแต่เรียนดีได้ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้แก่เยาวชนในชุมชนได้ ๒) ประชาชนในชุมชนที่ได้รับการช่วยเหลือด้านนี้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาทั้งตัวเยาวชนเองและผู้ปกครอง ๓) ทำให้มีบุคคลากรสงฆ์ที่มีคุณภาพสามารถสนองงานภายในวัดหรือในการบริหารจัดการพัฒนาตามการปกครองคณะสงฆ์ได้

๕.๑.๒ กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนนั้นเกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากประเด็นของการพัฒนาด้านศีลธรรม ทำให้เกิดการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาขึ้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีแนวทางการพัฒนาตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา โดยสามารถแบ่ง

ออกตามกลุ่มเป้าหมายได้ ๓ กลุ่ม ดังต่อไปนี้ ๑) กิจกรรมพัฒนาบุคลากรภายในวัด ๒) กิจกรรมการพัฒนาประชาชนทั่วไป ๓) กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาเยาวชน โดยรวมกันได้จำนวน ๘ กิจกรรม ดังต่อไปนี้

๑. กิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาที่เป็นการพัฒนาบุคคลภายในวัด

๑.๑ การเปิดเสียงธรรมะตามสายวันละ ๔ เวลา ที่เป็นการขัดเกลาโดยอาศัยการฟังธรรม ๔ เวลาโดยช่วงเช้าจะเป็นช่วงก่อนทำวัตรเช้าจะเป็นการมาร่วมกันเจริญพระกรรมฐานในเวลาตี ๔ ซึ่งเป็นธรรมะเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติธรรมให้ถูกทางตามบุคคลตัวอย่าง ช่วงที่ ๒ ช่วงเที่ยงตรงจะเป็นธรรมชุดหนึ่งนรกที่เป็นการแนะนำวิธีปฏิบัติในศีล และธรรมะในระดับต่าง ๆ ช่วงที่ ๓ เวลา ๑๔.๐๐ น.จะเป็นการบรรยายธรรมเกี่ยวกับพระธรรมวินัยของภิกษุสงฆ์และช่วงที่ ๔

๒. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่จัดขึ้นให้ประชาชนทั่วไป

๒.๑ การจัดงานทำบุญถวายหลวงปู่สายทุกวันที ๑๔ ของเดือนเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุนเป็นการพัฒนาจิตใจในด้านความกตัญญูที่เป็นพื้นฐานใหญ่ของความคิดที่โปร่ง

๒.๒ การจัดอบรมวชเนชัมมะปฏิบัติธรรม จะเป็นการจัดปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานตามหลักสูตร ๒ วัน ๑ คีน , หลักสูตร ๓ วัน ๒ คีน และ หลักสูตร ๕ วัน ๔ คีน จะมีการนำปฏิบัติธรรมรวมนั่งสมาธิและจะนำเดินจงกรม ๖ ระยะเวลาโดยพร้อมเพรียงกันตามแนวปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ ธรรมะที่สอนจะใช้แนวปฏิบัติฝึกอบรมจิตใจผู้ปฏิบัติให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา

๒.๓ จัดงานเจริญพระพุทธมนต์เทิดพระเกียรติทุกวันที ๒๘ ของเดือน โดยทางจะมีผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการมาร่วมกันสวดที่วัดท่าขนุนเป็นประจำทุกเดือน เป็นการแสดงออกซึ่งความรักสามัคคีและเพื่อเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นการทำบุญใหญ่ที่อย่างน้อยประชาชนจะได้มาร่วมกันสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยอย่างน้อยเดือนละครั้งเป็นปฏิบัติในหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ประชาชนในพื้นที่

๒.๔ สวดมนต์ข้ามปี ใส่บาตรพระสงฆ์ ๙๙ รูป เป็นกิจกรรมต่อเนื่องภายในวันปีใหม่คือช่วงนบถอยหลังสู่อปีใหม่จะมีการสวดมนต์ข้ามปีจากนั้นในช่วงเช้าชาวบ้านก็ได้กำลังใจจากการได้นึกถึงว่าตนเองได้ภาวนาได้บุญกุศลเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เป็นนิมิตหมายที่ดีว่าในปีต่อไปชีวิตจะเจริญรุ่งเรืองดีขึ้น เป็นการใช้หลัก ทาน ศีล ภาวนา มาใช้ควบคู่กับเทศกาลทางโลก

๒.๕ ร่วมทำบุญกับพระมหาเถระและเปิดโรงงานในวันแม่แห่งชาติเป็นกิจกรรมที่วัดท่าขนุนจัดขึ้นโดยนิมนต์พระมหาเถระผู้ใหญ่ที่เป็นเนื่อนาบุญเป็นพระเกจิอาจารย์จากทั่วประเทศมาที่วัดท่าขนุนชุมชนมาร่วมทำทานบารมี ในบุญกิริยาวัตถุเป็นการพัฒนาจิตใจและปัญญาคือการรู้จักการแบ่งปันสละสิ่งของ

๒.๖ โครงการอุปสมบทหมู่เพื่อปฏิบัติธรรมฟรีปีละ ๔ ครั้ง แต่ปีจะมีการจัดอุปสมบทให้แก่ผู้สมัครมา ๔ ครั้ง ครั้งที่ ๑ วันมาฆบูชา ครั้งที่ ๒ วันวิสาขบูชา ครั้งที่ ๓ ก่อนเข้าพรรษา ๗ วัน (บวชหมู่เข้าพรรษา - รับกฐิน) ครั้งที่ ๔ หลังออกพรรษา (ลอยกระทง)ซึ่งเป็น

กิจกรรมที่ให้คุณค่าที่อยากศึกษาปฏิบัติละทางโลกมุ่งสู่นิพพานได้เข้ามาปฏิบัติอย่างจริงจังในฐานะบรรพชิตเป็นการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างสูงสุด

๓. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่มุ่งพัฒนาเยาวชนในพื้นที่

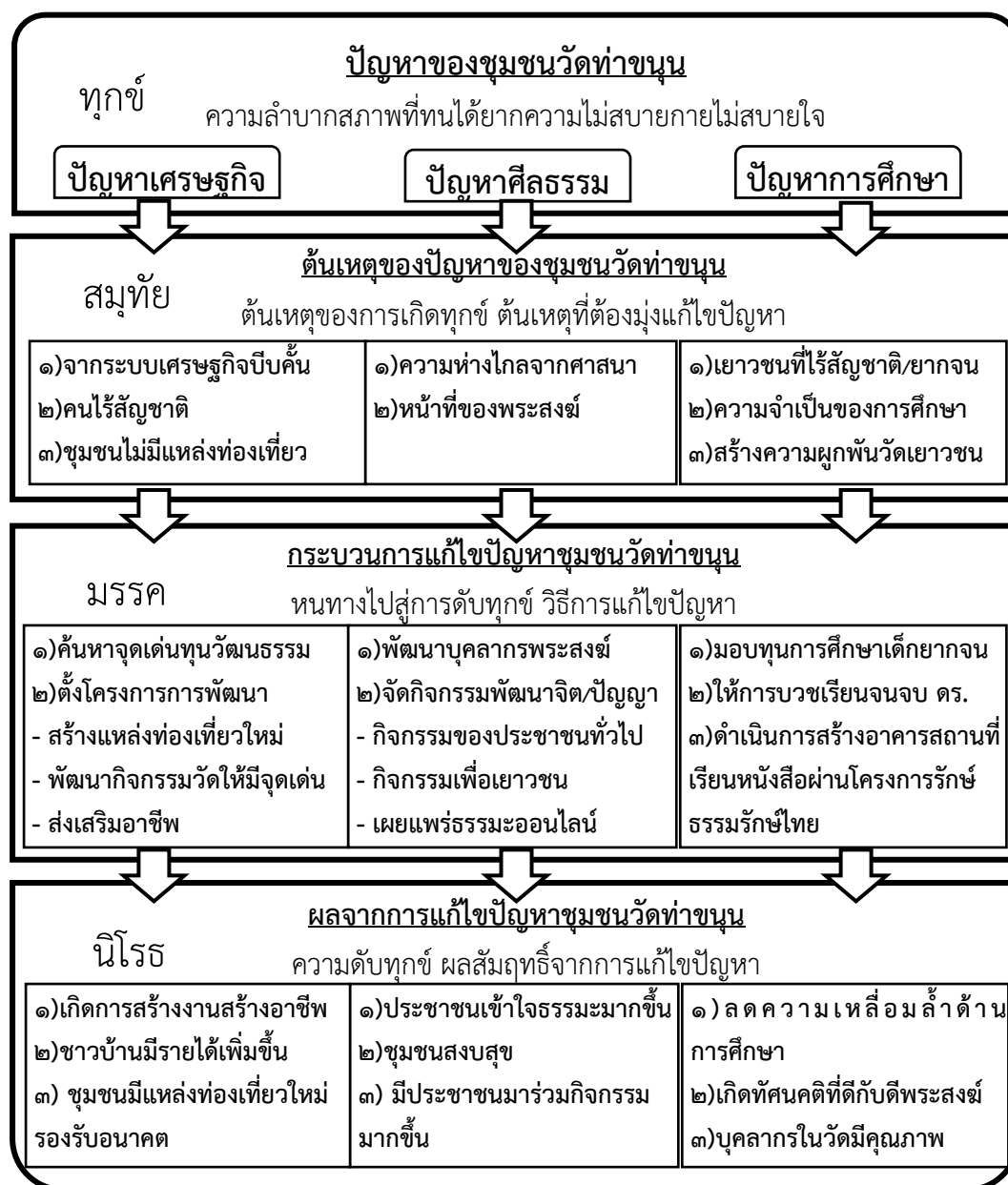
๓.๑ กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร โดยเป็นการพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม ตามหลักพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางการประพฤติตนที่ดี ที่มุ่งพัฒนาจิตใจและปัญญา ตั้งแต่ยังเล็ก สร้างความผูกพันระหว่างวัดและชุมชน

๕.๑.๓ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนเป็นการร่วมมือกันระหว่าง ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและพระสงฆ์วัดท่าขนุนที่มีพรหมวิหารธรรม นำไปสู่การดำเนินการค้นหาปัญหาของชุมชนขึ้นมาทำให้พบประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนาใน ๓ ด้านคือ ๑)ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ๒)ด้านศีลธรรมของชุมชน ๓)ด้านการศึกษา จึงเกิดอิทธิบาท ๔ นำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาจนเจอต้นตอที่ต้องแก้ไขไปนั้นคือในส่วนของ ทุกข์ ในอริยสัจ ที่หมายถึง ความยากลำบาก, ความไม่สบายกายไม่สบายใจ, สภาพที่ทนได้ยาก, สภาพที่บีบคั้น เมื่อชุมชนค้นพบต้นตอของปัญหาแล้วนั้นจึงเริ่มการค้นหาด้านตอของทุกข์ คือ ต้นเหตุของปัญหาในชุมชนทั้ง ๓ ด้าน ๑) ด้านเศรษฐกิจเกิดจากสภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้นมากขึ้น ปัญหาคนไร้สัญชาติในชุมชนและปัญหาพื้นที่ชุมชนไม่มีแหล่งท่องเที่ยว ๒) ด้านศีลธรรมเกิดจาก บุคคลเริ่มห่างไกลจากศาสนามากขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ ๓) ด้านการศึกษาเกิดจากชาวบ้านยากจนและบางส่วนไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา ทั้งหมดนี้คือต้นตอของปัญหาชุมชนทั้ง ๓ ก็คือการสาวถึงต้นเหตุของการเกิดทุกข์คือ สมุทัย ในอริยสัจ ที่หมายถึง เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์ เมื่อค้นพบต้นเหตุทำให้เกิดทุกข์แล้วจึงนำไปสู่กระบวนการพัฒนาชุมชน โดยด้านที่ ๑)กระบวนการพัฒนาปัญหาเศรษฐกิจจะมีการร่วมกันค้นหาจุดเด่นเพื่อนำทุนวัฒนธรรมมาใช้ทำให้เกิดโครงการการพัฒนาขึ้นมาเป็นการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้ชุมชน การพัฒนากิจกรรมวัดท่าขนุนให้มีจุดเด่นและการส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้าน ๒) กระบวนการพัฒนาด้านปัญหาศีลธรรมจะเริ่มจากพัฒนาคุณธรรมบุคลากรพระสงฆ์ก่อนจากนั้นจึงเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชน โดยแบ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนทั่วไป กิจกรรมสำหรับพัฒนาจิตใจเยาวชนและยังมีการส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะด้วยสื่อออนไลน์อีกด้วย ๓) กระบวนการพัฒนาด้านการศึกษาก็จะมีการประสานไปยังคุณครูในโรงเรียนเพื่อสรรหาเด็กนักเรียนที่เรียนดีและยากจนเพื่อมอบทุนการศึกษาและมีการส่งเสริมการบวชเรียนให้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยจนกว่าจะจบปริญญาเอกและมีการส่งเสริมด้วยการสร้างอาคารสถานที่เรียนผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทย ซึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนนี้คือมรรค ในอริยสัจ ที่แปลว่าหนทางสู่ความดับทุกข์ จากนั้นเมื่อดำเนินการตามหนทางแห่งการดับทุกข์แล้วนั้นจึงเกิดผลลัพธ์การพัฒนาชุมชนคือ ๑) ด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในชุมชนทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายของและทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่เกิดขึ้นที่จะเป็นการเก็บดอกออกผลไปได้เรื่อย ๒) ผลการพัฒนาศีลธรรมในชุมชนส่งผลให้ประชาชนมีความเข้าใจธรรมะมากขึ้นทำให้ชุมชนสงบสุขและทำให้มีประชาชนมาร่วมกิจกรรมกับ

วัดท่าขนุนมากขึ้น ๓) ผลการพัฒนาด้านการศึกษาก็ช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาไปได้ และชาวบ้านก็เกิดความรู้สึกดีต่อวัดและศาสนาและยังทำให้บุคลากรในวัดมีความรู้ด้วยซึ่งผลจากการดำเนินการตามหนทางแห่งการดับทุกข์จึงนำไปสู่ นิโรธ ในอริยสัจ คือสามารถดับทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ หรือการเข้าถึงภาวะดับทุกข์โดยผู้วิจัยสรุปรูปแบบการพัฒนาได้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔

แผนภูมิที่ ๕.๑ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธตามหลักอริยสัจ ๔

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

ในกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธนั้นเป็นการร่วมกันระหว่างพระสงฆ์วัดท่าขนุน ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ที่มีการมุ่งพัฒนาชุมชนใน ๓ ด้านคือ

๑.การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ เกิดจากปัญหาสถานะเศรษฐกิจที่บีบคั้นขึ้นทำให้คนต้องการเงินในการเลี้ยงชีพมากยิ่งขึ้นและชุมชนมีปัญหาค้นคว้าหาหนทางเข้าถึงการหางานก็ไม่มาร่วมไปทำคนไร้สัญชาติก็เป็นผู้มีการศึกษาต่ำทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนขึ้นมาในขั้นแรกจะเป็นร่วมประชุมกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อค้นหาอัตลักษณ์และทุนทางวัฒนธรรมที่จะก่อให้เกิดจุดขายที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นการนำวัฒนธรรมประเพณีโบราณอย่างการอัฐิพระสงฆ์น้ำเพื่อให้เกิดเป็นจุดขายให้แก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

๒.การพัฒนาชุมชนด้านศีลธรรมของชุมชนวัดท่าขนุนนั้นเป็นการแก้ปัญหาจากการที่คนเริ่มห่างไกลจากศาสนา ซึ่งการที่คนห่างไกลจากศาสนานั้นพระสงฆ์มีหน้าที่โดยตรงที่ต้องเข้าไปแก้ไขทำให้นำไปสู่การพัฒนาด้านศีลธรรม โดยจะมีการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนกลับมายึดในหลักศีล สมาธิ ปัญญา โดยการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ เพื่อให้ประชาชนมีการพัฒนาในด้านศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.การพัฒนาชุมชนด้านการศึกษาของชุมชนวัดท่าขนุนมีสาเหตุคือ เกิดจากปัญหาความยากจนจากเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่ ที่พ่อแม่มีรายได้น้อยและยังไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาทำให้เกิดการมุ่งสนับสนุนขึ้นมาและด้วยการประสงค์ที่จะให้เยาวชนมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เล็ก ๆ ผ่านการให้ทุนการศึกษาเป็นรางวัลของการตั้งใจเรียน และความจำเป็นด้านการศึกษาโดยตรงที่ทำให้พระสงฆ์วัดท่าขนุนมุ่งพัฒนาแก้ไขปัญหาก่อให้เกิดกระบวนการการพัฒนา คือ การแจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนเรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ และยังมีส่งเสริมการบวชเรียนที่เป็นการให้แก่ผู้อยากเรียนต่อแต่ไม่มีทุนทรัพย์ให้เข้ามาบวชและมาแจ้งเรื่องขอเรียนหนังสือก็จะได้รับทุนการสนับสนุนไป และยังมีส่งเสริมด้านอาคารสถานที่ทางการศึกษาผ่านโครงการรักษัธรรมรักษัไทย

โดยการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านนี้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูกาญจนธรรมพิทักษ์ (อำนาจ เขมกโร)**^๑ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุนในจังหวัดกาญจนบุรี นั้นซึ่งผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า ด้านสังคม มีการพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ โดยวัดธรรมรงค์ให้ประชาชนในชุมชนรักษัศีล ๕ อย่าง การจัด กิจกรรมทาง

^๑ พระครูกาญจนธรรมพิทักษ์ (อำนาจ เขมกโร), “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุนในจังหวัดกาญจนบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน ๒๕๖๑): ๓๗-๔๙.

พระพุทธศาสนา วัดให้บริการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ทุกหมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านศิลป ๕ เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง พระสงฆ์กับชุมชน จัดโครงการปฏิบัติธรรม ด้านวัฒนธรรม วัดส่งเสริมให้ประชาชนแต่งชุดไทย หิ้วปิ่นโตเข้าวัด การให้บริการ ความรู้แก่ชุมชนในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาศึกษาเรียนรู้ที่เป็น แหล่งการเรียนรู้และส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์กลางศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สร้าง เครือข่าย กับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น . ด้านเศรษฐกิจ มีการแบ่งส่วนปลูกพืชและผลไม้ต่างๆ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง เช่น คนใน ชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร มีกัลยาณมิตร มีความเป็นอยู่เหมาะสม สร้างงาน ให้แก่คนในชุมชน เพื่อ สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ซึ่งในส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธีรชัย ชุตินันต์**^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่า ด้านเศรษฐกิจ จะมีการเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนา ท้องถิ่น และกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเช่นเดียวโดยมีการประชุมพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ความเคารพผู้อาวุโสท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน โดย มีวัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และสร้างค่านิยมในเรื่องคุณความดีเพื่อควบคุม ความประพฤติของคนในชุมชน ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม มีการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม ทำให้ เกิดพลังชุมชน รักและศรัทธาในวัฒนธรรมและถิ่นกำเนิด ภูมิใจในท้องถิ่น ร่วมกันอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น นำหลักศีลมาบูรณาการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธ ทำให้ชุมชน ปลอดภัย ปลอดภัยใจ คนในชุมชนคิดดี ทำดี มีวินัย พึ่งพาอาศัยกัน ในการอยู่ร่วมกันใช้ศีลธรรม เป็นเกณฑ์ คือ ศีล ๕ โดยไม่ต้องใช้กฎหมายและยังมีการบูรณาการไปถึงการส่งเสริมศีลธรรมเด็กซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระถวิล ถาวร (ผาสุข)**^๓ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการสอน วิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียน อนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ว่า ด้านศีลธรรมใน การสอนวิชาพระพุทธศาสนาผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ มี ประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้ง อารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความ เดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทิต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็น คนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาท เรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ

^๒ ธีรชัย ชุตินันต์, “รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้าบทคัดย่อ.

^๓ พระถวิล ถาวร (ผาสุข), “การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนา จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้าบทคัดย่อ.

รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพ ในส่วนของการพัฒนาด้านการศึกษา นั้นจากการที่ชุมชนวัดท่าขนุนเป็นชุมชนที่ชาติพันธุ์ หลากหลายจึงทำให้มีเด็กไร้สัญชาติที่ด้อยโอกาสทางการศึกษามากทางวัดท่าขนุนก็มีการช่วยเหลือใน ด้านการให้ทุนการศึกษาที่เป็นเรื่องสำคัญเพราะการพัฒนาด้านศึกษานั้นเป็นเรื่องสำคัญทั้งเด็กมี สัญชาติและไม่มีสัญชาติซึ่งทางชุมชนวัดท่าขนุนเองก็ให้โอกาสแก่เด็กอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ **วสันต์ ปวนปันวังค์** ที่ทำการศึกษารื่อง สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ เด็กไร้สัญชาติ ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เข้ามาศึกษา ซึ่งเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ เหล่านี้เป็นบุตรหลานของแรงงาน ต่างด้าวซึ่งเกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนบ้านโป่ง น้อย ไม่ได้มีความแตกต่างในเรื่อง ของการแบ่งแยกกระหว่างเด็กไทยในพื้นที่กับเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่ม ชาติพันธุ์หรือเด็ก ไร้สัญชาติ ถึงแม้ว่าเด็กเหล่านี้จะไม่มีเอกสารในการแสดงตัวตนว่าเป็นคนไทย แต่ ทาง โรงเรียนบ้านโป่งน้อยก็ได้คำนึงถึงหลักการศึกษที่ไม่จำกัดในด้านเชื้อชาติซึ่งเอื้อประโยชน์ ต่อ การให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ เพื่อให้เด็กเหล่านี้ ได้มีสิทธิความ เท่าเทียมกันในการศึกษาให้เทียบเท่ากับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างไม่เลือกปฏิบัติทำให้ เด็กทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาด้วยกันทั้งหมด และก่อให้เกิดความผูกพันกับวัดตั้งแต่เยาว์วัย

๕.๒.๒ กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

จากกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่วัดท่าขนุนจัดขึ้นนั้นเป็นกระบวนการต่อเนื่องจาก ขั้นตอนของการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาด้านศีลธรรมแก่ชุมชน โดยมุ่งพัฒนาให้ชาวบ้านมีศีลธรรม เข้าใจธรรมะ เข้าถึงธรรมะได้มากยิ่งขึ้น โดยมีการใช้หลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นคนดี ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยจะมีกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่เป็นการพัฒนาบุคคลกรภายในวัด ให้มีความมั่นคงตามหลักพระธรรมวินัย สามารถปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนได้ก่อนเป็นพื้นฐานความรู้ที่ จะนำไปพัฒนาจิตใจจากประชาชนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน)**^๕ ที่ได้ทำการศึกษารื่อง ศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาของพระ โภธิญาณเถระ (ชา สุภทโท) ผลการวิจัยพบว่าพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท) ได้ใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนามาใช้สำหรับฝึกอบรมบุคลากรทั้งฝ่ายบรรพชิต คฤหัสถ์และการฝึกอบรมผู้นำ ในส่วน บรรพชิต ท่านได้นำกระบวนการ ๓ อย่าง มาใช้ในการฝึกอบรมได้แก่ หลัก ไตรสิกขา การอบรมตาม หลักไตรสิกขามุ่งให้พระภิกษุสามเณรรักษาพระวินัยโดยเคร่งครัด ฝึกฝนสมาธิ และให้มีความคิด ถูกต้องคือ สัมมาทิฐิโดยใช้วิธีการ อบรมด้วยการออกกฎระเบียบ ฝึกอานาปานสติและส่งเสริม

^๕ วสันต์ ปวนปันวังค์, “เรื่อง สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม ๒๕๖๑): ๑๒๓.

^๕ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), “ศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้าบทคัดย่อ.

สัมมาทิฐิคือความคิดที่ถูกต้องซึ่งมีส่วนให้พระภิกษุสามเณรในวัดหนองป่าพง มีความมั่นคงในพระวินัย จิตสงบและมีความเห็นถูกต้องตามพระธรรมวินัย สำหรับการฝึกอบรมตามหลักธุดงค์วัตร ๑๓ ท่านเน้นให้ปฏิบัติด้วยศรัทธา ท่านมุ่งให้พระภิกษุสามเณรได้ปฏิบัติตนถูกต้อง และเหมาะสมต่อบุคคลสถานที่ตามกาลเทศะ โดยใช้วิธีการให้ฝึกฝนปฏิบัติจริง คอยพรั้าสอนแนะนำ และให้ออกเป็นกฐาระเบียบ เพื่อปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน จากการพัฒนาบุคลากรพระสงฆ์นั้น นำไปสู่การจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปโดยกิจกรรมหลักจะเป็นการจัดปฏิบัติธรรม บวชนเขขมะ ซึ่งที่ผ่านมาเห็นได้ว่ามีประชาชนมาร่วมปฏิบัติธรรมกับวัดท่าขุมนมากขึ้นทุกปี และผู้ปฏิบัติแสดงให้เห็นว่ามีพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นรู้จักหลักธรรม ประพฤติตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ได้ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสุริยนต์ บุญยอด**^๖ เรื่องความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมี วัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและวิปัสสนากรรมฐานอยู่ในระดับที่สามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจในหลักธรรม (ศีล สมาธิปัญญา) และวิปัสสนากรรมฐาน ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมีมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นการทำให้บุคคลมีการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตทำให้ใช้ชีวิตอย่างสมดุล และไม่หลงใหลไปกับวัตถุมากนัก อีกทั้งกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาให้แก่เยาวชนที่มีการเข้าค่ายพุทธบุตรนั้นส่งผลให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยลง และยังมีความเคารพพระมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูประภักดิ์วรกิจ ปัตถัก**^๗ ที่ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม : กรณีศึกษาการอบรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดป่าดอนธาตุ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการอบรมนักเรียนไม่แน่ใจเรื่องของการนำกฎกติกาไปใช้ในการฝึกอบรมโดยเฉพาะเรื่องการมีระเบียบวินัยต่อการกระทำของตนเอง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มักจะขาดระเบียบความอดทน มักจะตามใจตนเอง โดยการดำเนินการความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมกรณีศึกษาการอบรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดป่าดอนธาตุ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร หลังการอบรมนักเรียนเข้าใจ จริง โดยเฉพาะเรื่องการมีความเคารพ นพอบรรู้จักที่ต่ำที่สูงเคารพพระสงฆ์มากขึ้น อีกทั้งรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะที่โดดเด่นของวัดท่าขุมนคือการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ที่ทำเป็นรูปภาพประกอบสอดคล้องที่เข้าใจง่าย ทำให้เข้าถึงประชาชนได้ซึ่ง

^๖ พระมหาสุริยนต์ บุญยอด, “ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมี วัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๘), หน้าบทคัดย่อ.

^๗ พระครูประภักดิ์วรกิจ ปัตถัก, “ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมกรณีศึกษาการอบรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดป่าดอนธาตุ ตำบลสงยาง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้าบทคัดย่อ.

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สรชา กมลโสภณวดี**^๑ เรื่องการศึกษาพฤติกรรมความสนใจของวัยรุ่นกลุ่ม Gen Z ที่มีต่อสื่อธรรมะในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า บุคคลมีการใช้ Facebook จากมือถือมากที่สุด และสนใจศึกษาในเรื่องการ เข้าใจตนเอง โดยนิยมในรูปแบบสื่อธรรมะที่เข้าใจง่าย มีความสนุกสนานอ่านแล้วไม่เครียด และต้องการให้มีภาพประกอบเยอะ ๆ หรือถ้าเนื้อหาน่าสนใจแม้ไม่มีรูปประกอบก็ยังคงสนใจศึกษาเพราะตระหนักถึงความสำคัญจากการใช้ธรรมะในชีวิตประจำวัน จึงสามารถศึกษาธรรมในระดับที่ลึกซึ้งได้มากกว่าด้วยวิธีการนี้

๕.๒.๓ รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน เป็นการดำเนินงานของผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ที่ต้องการพัฒนาชุมชนเพื่อสาธารณประโยชน์และในส่วนของพระสงฆ์นั้นก็เกิดจากความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พึงกระทำตอบแทนต่อชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านชุมชนวัดท่าขนุนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นการอนุเคราะห์ชนรุ่นหลังทำให้เกิดการมุ่งพัฒนาชุมชนขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับ **พระมหาพรายง สุรปญโญ(สันลอด)**^๒ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนวิธีประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในสังคมไทย ที่พบว่า คือพระครูพิพิธประชานาถ พระครูศีลวราภรณ์ พระครูสุภาจารวัฒน์ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต พระครูอุภัยโกศล และพระครูธรรมศุต ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการทำงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ทั้ง ๖ รูปเกิดจากแรงจูงใจภายใน คือความมีจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พึงกระทำตอบแทนต่อชุมชน ด้วยความที่ท่านเคยผ่านการปฏิบัติธรรมมา จึงเกิดเมตตาธรรมและความมั่นใจในอุดมการณ์ที่จะทำงานเพื่อชุมชน แรงจูงใจภายนอกเกิดจากการได้รู้เห็นปัญหาและความทุกข์ยากต่างๆ ของชาวบ้าน จึงต้องการที่จะช่วยเหลือและถือว่าเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ แนวคิดในการพัฒนาชุมชนจะขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่แต่ละรูปทำ ประกอบกับพระสงฆ์ต้องการช่วยเหลือต่อชุมชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นผู้ให้สติปัญญากับชาวบ้าน ดึงคนเข้าหาศาสนา แก้ปัญหาด้วยหลักพุทธธรรม ทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ กิจกรรมงานพัฒนาของพระสงฆ์ในระยะเริ่มแรกเน้นสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต่อมาเน้นพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้พยายามแก้ไข้ปัญหาใหม่ๆ ของชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาและความจำเป็นของแต่ละชุมชน รวมทั้งความถนัดและความสนใจของพระสงฆ์แต่ละรูป ซึ่งพระสงฆ์นักพัฒนาจะมีกิจกรรมที่โดดเด่นแตกต่างกันไป กิจกรรมที่จะดำเนินการต่อได้อย่างยั่งยืน มักจะเป็นกิจกรรมที่มีคุณประโยชน์สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้านและมีความสุจริตยุติธรรม โดยการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุนนั้นที่มีการใช้

^๑ สรชา กมลโสภณวดี, “เรื่องการศึกษาพฤติกรรมความสนใจของวัยรุ่นกลุ่ม Gen Z ที่มีต่อสื่อธรรมะในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๖, หน้าบทคัดย่อ.

^๒ พระมหาพรายง สุรปญโญ, “กระบวนวิธีประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗, หน้าบทคัดย่อ.

หลักการพัฒนาโดยใช้หลัก ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นายศักดิ์ดา ภาคจันทิก**^{๑๐} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีความเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่งผลให้เป็นรากฐานการพัฒนาคนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับ **ไอศูรย์ อินทร์เพชร**^{๑๑} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมณี (แก้ว สุวณฺณโชโต)” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมนั้น พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคม โดยใช้หลักศาสนาเป็นรากฐานความเจริญแก่สังคมในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อช่วยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่สังคม ส่งเสริมให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข และจากการมุ่งแก้ปัญหาด้านจิตใจก่อนนั้น เป็นวิธีที่ได้ผลที่สามารถช่วยลดกระแสบริโภคนิยมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **หาญณรงค์ คชะ**^{๑๒} ที่ทำการศึกษารื่อง การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม: ศึกษากรณีพระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัยที่ประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ รวมทั้งนโยบายของรัฐที่มีต่อชนบท โดยภาพรวมทำให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัว แต่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท ทำให้คนชนบทมุ่งหน้าเข้าเมืองเพื่อหางานทำ เป็นผลให้เมืองเกิดปัญหาสังคมตามมา ส่งผลให้วิถีชีวิตในชนบทค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมบริโภคนิยมตามกระแสทุนนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ชนบทล่มสลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกทอดทิ้ง ทำให้ต้องมีการขับเคลื่อนโดยมีหลักการสำคัญ คือ การสร้างสัมมาทิฐิให้กับประชาชนในชุมชน ให้เข้าใจปัญหาของตนให้ชัดเจน การสร้างจิตสำนึกด้วยหลักธรรมเป็นสิ่งที่สร้างจิตวิญญาณให้บังเกิดขึ้นกับคน ซึ่งจะก่อให้เกิดความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต และความเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุ่นตามแนววิถีพุทธนั้นส่งผลให้ชุมชนพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้นซึ่งได้ผลลัพธ์คือ

^{๑๐} นายศักดิ์ดา ภาคจันทิก, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๑} ไอศูรย์ อินทร์เพชร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมณี (แก้ว สุวณฺณโชโต)”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๒} หาญณรงค์ คชะ, “การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม: ศึกษากรณีพระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารสังคม: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๕๐), หน้าบทคัดย่อ.

๑. ผลการพัฒนาด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชนจากผลพวงของการที่มีนักท่องเที่ยวมาเรื่อยๆมากขึ้นทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายของและทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่เกิดขึ้นที่จะเป็นการเก็บดอกออกผลไปได้อย่างยั่งยืน

๒. ผลการพัฒนาศีลธรรมในชุมชนส่งผลให้ประชาชนมีความเข้าใจธรรมะมากขึ้นทำให้ชุมชนสงบสุขและทำให้มีประชาชนมาร่วมกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญากั้ววัดท่าขนุนมากขึ้นที่เป็นการแสดงถึงความพึงพอใจในการให้ธรรมะแก่ประชาชนของวัดท่าขนุนทำให้เกิดผลลัพธ์ที่คนอยากกลับมาใหม่และบอกต่อชักชวนให้คนอื่น ๆ ได้เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดมากขึ้น

๓. ผลการพัฒนาด้านการศึกษาให้ลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาไปได้ เด็กยากจนหรือเด็กไร้สัญชาติถ้าเรียนดีก็ได้รับทุนการศึกษา ทำให้เด็กนั้นมีกำลังใจในการตั้งใจเรียนหนังสือและทำให้ชาวบ้านก็เกิดความรู้สึกดีต่อวัดและศาสนาและยังทำให้บุคลากรในวัดมีความรู้พร้อมทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท (นนทิโย ประยูร)**^{๑๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลวิจัยพบว่า สภาพของชุมชนของวัดอินทารามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เมื่อความเจริญขยายตัว ชุมชนนี้ได้รับผลกระทบจากการเพิ่มของผู้คนในชุมชน มีหมู่บ้านจัดสรรและร้านค้าเป็นจำนวนมาก สภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนในปัจจุบัน แบ่งได้เป็น ๒ ส่วน ประกอบด้วย ชาวชุมชนที่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวใหญ่มีอาชีพเป็นหลักฐานมั่นคง กับชาวชุมชนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ซึ่งประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้าง แต่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ความเป็นอยู่ของประชาชนชุมชนวัดอินทารามยังไม่หนาแน่น ไม่แออัดมากนัก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นสวนผลไม้ นอกจากนั้นยังมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่อีกมาก คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนค่อนข้างดี เนื่องจากไม่แออัดและไร้มลพิษ

โดยเมื่อพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทำให้เกิดผลมีดังนี้

๑. ด้านการพัฒนาสังคม พบว่า วัดอินทาราม มีการพัฒนาในด้านจิตใจ ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนในท้องถิ่น โดยจัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการแก้พื้นฐานปัญหาของสังคม โดยใช้หลักธรรมและสมุณโพรในการรักษาผู้ที่ติดยา และส่งเสริมจัดอบรมวิชานักธรรมและวิชาธรรมศึกษาก่อนสอบ สร้างโรงเรียน เปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก และประสานพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เช่น การสร้างสะพาน การสร้างถนนหลายสาย ทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางเข้าหมู่บ้าน

^{๑๓} พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท (นนทิโย ประยูร), “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้าบทคัดย่อ.

๒. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ พบว่า ในชุมชนวัดอินทารามประชาชนมีอาชีพรับจ้างและทำสวนเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้น้อย วัดจึงได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ จัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปีบ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าในชุมชน เพื่อส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเปิดตลาดน้ำให้เกษตรกรนำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่าย จัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างมาก โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

๓. ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม พบว่า วัดอินทารามเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่างๆ เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตักบาตรน้ำผึ้ง การตักบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารทไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชนด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม และท้องถิ่นสนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล

๔. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า วัดอินทารามมีการจัดการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของวัด เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการอยู่อาศัยและการประกอบกิจการต่างๆ ปูองกัน ลดเหตุรำคาญและผลกระทบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ้งห้อย จัดสถานที่ซมหิงห้อย การทาเขตอภัยทานให้ปลาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ (วังมัจฉาปลาตะเพียน) เป็นผู้นำในการปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ และสนับสนุนโครงการลงแขกกลองคลอง ต่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้สามารถทำให้ชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ประชาชนมีความพึงพอใจเมื่อเข้ามาในวัด

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๑.๑ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริม ให้งบประมาณในการพัฒนาชุมชนมากกว่านี้ เพื่อให้ ชุมชนพึ่งพิงงบประมาณจากทางวัดท่าขนุนมากขึ้นไป ซึ่งการดำเนินงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนโครงการของภาครัฐที่ให้ทางชุมชนจัดนั้นในปัจจุบันที่ผลออกมาดีได้เนื่องจากว่าได้งบประมาณจากทางวัดเข้าไปสนับสนุนเพราะงบประมาณจากทางภาครัฐเองได้รับน้อยมาก

๕.๓.๑.๒ ควรที่จะสนับสนุนการมีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตรให้มากยิ่งขึ้น เพราะว่าจากการที่มีพระสงฆ์เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอีกทั้งการที่ให้เด็กนักเรียนมาเข้าค่ายที่วัดนั้นทำให้เด็กมีมุมมองเกี่ยวกับพระสงฆ์และวัดต่างไปจากเดิมเมื่อก่อนเด็กไม่ยอมมาวัดเนื่องจากว่าไม่คุ้นชินและไม่รู้ว่าวัดมีอะไรแต่พอมีการสนับสนุนให้ค่ายมีครู

พระค้อยให้ความรู้ทำให้เด็กมีความผูกพันกับวัดมากขึ้น เข้าวัดได้มากขึ้น มีความเคารพพระสงฆ์และมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยลงจากการสอนศีลธรรมให้เด็กนักเรียนละอายุช่วงกลางวัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๒.๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบุคลากร ให้พระลูกวัดปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบมากขึ้น กว้านี้ ทำตนให้อยู่พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อสามารถพัฒนาจิตตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง และที่สำคัญคือประโยชน์ต่อพระศาสนาที่จะมีการยืนยันหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่า ปฏิบัติแล้วเกิดผลจริงสามารถนำธรรมะที่เข้าถึงแล้วไปสอนชาวบ้านต่อได้อย่างเต็มภาคภูมิ ตามหลักการทำตนให้ดีกว่าคนอื่นแล้วค่อยไปสอนผู้อื่น โดยให้พิจารณาตนเอง ว่า คุณธรรมอันวิเศษ โลกุตระกุศล เกิดมีในตนหรือไม่ ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน ในเวลาเพื่อนบรรพชิตถาม ในกาลภายหลัง โดยเรื่องการพัฒนาชุมชนให้เป็นเรื่องเป็นผลข้างเคียงจากคนในชุมชนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสแล้วเข้ามาหาพระสงฆ์ด้วยความเคารพนับถืออย่างแท้จริง อีกทั้งสมควรที่จะแบ่งเบาภาระเจ้าอาวาสได้มากกว่านี้ สามารถทำงานแทนมากกว่านี้เนื่องจากตอนนี้การพัฒนาชุมชนใด ๆ รวมถึงการพัฒนาวัดยังขาดคน แบ่งเบาภาระงานจากทางเจ้าอาวาสอยู่ซึ่งท่านเริ่มมีอายุมากขึ้น สมควรริบพัฒนาด้านให้พร้อมรับงานมากขึ้นด้านปัญหาภายในสำหรับบุคลากรวัดและชุมชน คือควรเพิ่มจิตเสียดสละเพื่อส่วนรวมมากกว่านี้ ควรแบ่งเบาภาระงานวัด ไม่ควรอุ้งงานปล่อยให้บุคคลที่ทำงานได้ก็ทำงานไปคนเดียวโดยที่ตนเองเอาเปรียบไม่สนใจใครและควรลดทิฐิมานะของตน รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น พร้อมทั้งจะพัฒนาไปด้วยกันซึ่งการพัฒนาชุมชนวัดทำชุมชนที่ผ่านมามีจุดด้อยคือ ขาดความสามัคคี มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก บางกลุ่มชัดเจน บางกลุ่มไม่ชัดเจนนัก แต่ยังสัมผัสได้ว่าการแบ่งพรรคพวกกันอยู่ การอยู่ร่วมกัน หรือการทำงานต้องพยายามใช้พรหมวิหาร ๔ เน้นที่ความเข้าใจ ตักเตือนกันด้วยปิยวาจา และถ้าผิดก็ยอมรับ ถ้าถูกก็อธิบาย ต้องยอมรับฟังซึ่งกันและกัน

๕.๓.๒.๒ ด้านการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกแก่ชาวบ้านในชุมชนมากขึ้น โดยปัจจุบัน การดำเนินงานพัฒนาของวัดทำชุมชนที่เป็นงานกิจกรรมวัดต่าง ๆ นั้นผู้ที่รู้ข่าวสารโดยส่วนมากมักเป็นคนนอกพื้นที่ก่อนแล้วจึงเป็นคนในพื้นที่ ด้วยการที่ชาวบ้านห่างวัดด้วยและด้วยชาวบ้านบางคนอายุมากก็เล่นเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่เป็น ต้องการรับรู้ข่าวสารผ่านช่องทาง Analog มากกว่าเช่น การรับรู้ข่าวสารผ่านการบอกต่อ การรับรู้ข่าวสารผ่านรถประกาศ ตามป้ายประกาศงานวัด ซึ่งอยากให้วัดประชาสัมพันธ์ด้านนี้ด้วย เพราะในปัจจุบันวัดจะทำอะไรโดยส่วนมากจะไม่ได้ประกาศบอกให้ใครรู้เท่าไรเนื่องจากมีกฎระเบียบที่ไม่บอกบุญไม่เรียไร แต่ภาครัฐมองว่าอยากให้แจ้งในงานปฏิบัติธรรมมาที่หน่วยงานเผื่อจะได้ส่งชาวบ้านหรือบุคคลกรได้เข้าไปสัมผัสวัดบ้างเพราะชาวบ้านบางที่ก็ใกล้ไกลเกินไป หรือต้องมาตรการบังคับ ให้ลองเข้าวัดดู ซึ่งชาวบ้านน่าจะได้ประโยชน์ถ้าวัดมีกิจกรรมกระตุ้นการเข้าวัดมากขึ้นกว่านี้ เพราะหลายกิจกรรมดี ๆ ที่วัดจัดบางที่คนมาไม่มาก ก็เพราะว่าชาวบ้านในชุมชนไม่ทราบว่ามีงานและไม่สนใจ

๕.๓.๒.๓ ด้านการจัดการสถานที่ที่สามารถแบ่งออกได้ ๓ ประเด็น คือ ๑. เรื่องที่ชาวบ้านที่ขายของอยู่บริเวณตลาดชุมชนหน้าวัดกล่าวว่า พื้นที่ไม่มีร่มเงาจึงทำให้เวลาหน้าร้อนหรือเวลาแดดออกมีความร้อนมากเกินไปทำให้คนไม่ค่อยอยากมาซื้อของ ๒. วัดมีจำนวนหมามากเกินไปเป็น ที่หวาดกลัว เพราะเวลาเดินไปมุมไหนของวัดจะมีหมาอยู่ทุกมุมซึ่งเป็นปัญหาทำให้ คนไม่ยอมเข้าวัด

ส่วนหนึ่งเพราะกลัวหมา อยากให้มีจำนวนหมาลดลงสักหน่อย๓.การติดป้ายประชาสัมพันธ์ภายในวัด มีน้อยทำให้คนที่มาทำบุญทำตัวไม่ถูกเนื่องจากว่า ไม่ทราบว่าต้องเข้าไปหาใคร หรือจะถวายสังฆทาน ที่ไหน ถึงจะทำบุญได้ไม่รู้ว่าส่วนไหนเข้าได้เข้าไม่ได้จึงอยากให้มีการติดป้ายแนะนำบอกสถานที่ไว้เป็นส่วน ๆ และอยากให้พระที่ประจำการรับสังฆทานย้ายที่มาอยู่บริเวณหน้าประตูที่สามารถให้ผู้มาทำบุญได้เข้าถึงได้ง่าย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

หากมีผู้สนใจศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๓.๑ ควรศึกษาวิจัยในเรื่องของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นว่าจะทำอย่างไรให้ประชาชนในชุมชนจะมีการตื่นตัวและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนววิถีพุทธได้มากขึ้น

๕.๓.๓.๒ ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมงบประมาณจากทางภาครัฐว่ามีแนวทางอย่างไรที่ทางภาครัฐจะตระหนักรู้และให้การส่งเสริมงบประมาณในการพัฒนาชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ต้องใช้งบประมาณสูงแต่มีการได้รับงบประมาณจากภาครัฐน้อยมากสวนทางกัน

๕.๓.๓.๓ ควรมีการศึกษาว่าปัจจัยใดที่จะทำให้วัดและชุมชนเกิดความเห็นห่างต่อกันจนทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธเพื่อเป็นการศึกษาป้องกันการเกิดปัญหาเช่นนั้นในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในอนาคต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

(๑) หนังสือ:

- พระครูวิลาศกาญจนธรรม. **วัดท่าขนุน**. สมุทรปราการ: บริษัท ที แอนด์ พี อินเทอร์เน็ต จำกัด, ๒๕๕๗.
- ฉลอง โชติโกคาม. **การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอรี, ๒๕๔๒.
- กรมการศาสนา. **แนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร”**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- ครรชิต พุทธิโกษา. **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔.
- ธนากร สังเขป. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- อนันท์ วิริยะพินิจ. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.
- อภิชัย พันธเสน. **พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. **มองอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๗.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.
- ประเวศ วะสี. **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๙.
- ประเวศ วะสี. **พระพุทธศาสนากับจิตวิญญาณสังคมไทย ประเด็น ศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธิธมฺโม). **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. พะเยา: หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ, ๒๕๕๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพฯ: บุญปณิธาน, ๒๕๕๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?**. กรุงเทพฯ: บุญปณิธาน, ๒๕๕๑.
- ไชยสิทธิ์ ปันเปียมราษฎร์. **การพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒.
- พุทธทาสภิกขุ. **การเมืองคือธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๓๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). **ธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

พระมหาสุริยันต์ บุญยอด. “ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมี วัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๘.

สรชา กมลโสภณวศิน. “เรื่องการศึกษาพฤติกรรมความสนใจของวัยรุ่นกลุ่ม Gen Z ที่มีต่อสื่อธรรมะในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖

นายศักดิ์ ภาคจันทิก. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ไอศูรย์ อินทร์เพชร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

หาญณรงค์ คชะ. “การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม: ศึกษากรณีพระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๕๐.

พระมหาจรรูวัตร จารูวโต (คำดี). “เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ภูไหว หนูเซต. “ผลกระทบต่อครอบครัวเข้มแข็งจากการเติบโตของเมือง: กรณีศึกษา เมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๓.

พระครูสุวรรณวรการ. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาประกาศิต สิริเมธ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

หาญณรงค์ คชะ. “การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม: ศึกษากรณีพระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๕๐.

พระครูประภัสร์วชิรกิจ (สำอังก์ พันดา). “กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวพุทธในจังหวัด กำแพงเพชร”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๖.

ธีรชัย ชุติมันต์. “รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

นายคมกฤษ บุญป้อ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระถวิล ถาวโร (ผาสุข). “การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนา จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

นายศักดิ์ ภาคจันทิก. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (นนทโย ประยูร). “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระมหาयरรอง สุรปญโญ. “กระบวนการวิธีประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูประภัสร์วชิรกิจ ปัดภัย. “ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมกรณีศึกษาการอบรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดป่าดอนธาตุ ตำบลสงยาง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน). “ศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

(๓) รายงานวิจัย:

พระมหาอภิชาติ ธมมาภินนโท (จันลาโสม). “มิติทางวัฒนธรรมของการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน :กรณีศึกษา ชุมชนบ้านหนองซ้าง ตำบลหนองซ้าง อำเภอสามชัยจังหวัดกาฬสินธุ์”. **รายงานวิจัย**. วารสารบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๙.

ชลิดา แยมศรีสุข. “แนวคิดลัทธิบริโภคนิยม ในท้องถิ่น และการล่มสลายของท้องถิ่น”. **รายงานวิจัย**.

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการจัดการ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.

ราเชนทร์ นพณ์ฐ่วงศกร. “กระบวนการประชาสังคม“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”.

รายงานวิจัย. สาขาการจัดการสาธารณะสำหรับผู้บริหารยุคใหม่: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, ๒๕๕๙.

ราณีัย พันมูล , อาแว มะแส. “กระบวนการพัฒนาชุมชนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านนา

เวียง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง”. **รายงานวิจัย**. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔.

รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร. “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”,

รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์หันตรา, ๒๕๕๙.

(๔) บทความ:

วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. “เรื่อง สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอมะ

เมือง จังหวัดเชียงใหม่”. **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม ๒๕๖๑): ๑๒๓.

พระครูกาญจนธรรมพิทักษ์ (อำนาจ เขม็งโร). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระ

สังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน ๒๕๖๑): ๓๗-๔๙.

สีบพงษ์ ธรรมชาติ. “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา

พระครูประภักตรธรรมวิธาน (มิ่ง ปกสุโสโร)”. **วารสาร มหาคุฬานาครทรรณ**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม ๒๕๕๘): ๘๙-๙๑.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

รัชณี คุณานุวัฒน์. **มนุษย์เป็นสัตว์สังคม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.kroobannok.com/๗๗๔๙> [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **การสำรวจสถานะทางสังคม วัฒนธรรมและสุขภาพจิต(ความสุข) คนไทย**

พ.ศ.2557. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.m-society.go.th/article_attach/14497/18156.pdf [๔ มกราคม ๒๕๖๒].

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ). **พระพุทธศาสนากับองค์พระมหากษัตริย์ไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.kroobannok.com/๗๗๔๙> [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

เทศบาลทองผาภูมิ. **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของเทศบาลตำบลทองผาภูมิ**.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tpm.go.th/infor.pdf> [๑๑ มกราคม ๒๕๖๒].

พระครูวิลาศกาญจนธรรม. **ลำดับเจ้าอาวาสวัดท่าขนุน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.watthakhanun.com/abbot.html> [๑๑ มกราคม ๒๕๖๒].

พระครูวิลาศกาญจนธรรม. **เทศน์เรื่องการใส่บาตร**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๑๕> [๗ มกราคม ๒๕๖๒].

- พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญโญ). **วิธีสร้างเสน่ห์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๕๕๕> [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=๓๗ [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **เก็บตกจากบ้านวิริยบารมี ต้นเดือนตุลาคม ๒๕๕๗**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=4180&page=5> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **อานิสงส์ของการทำวัตรสวดมนต์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=1826> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **ใส่บาตรทุกเช้า**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=36102> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **ขอเชิญร่วมบุญธรรมทานเว็บไซต์ "วัดท่าขนุน"**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=389> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- ชินเชาว์. **หลวงปู่สาย อคควโส**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=36102> [๒๘ มกราคม ๒๕๖๒].
- สุธรรม. **ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเรื่องสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าขนุน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=2943> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- มัคคนายก. **การเดินทางไปบ้านเดิมบุญ (ที่รับสังฆทานที่ใหม่)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?p=36102> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **เก็บตกจากบ้านเดิมบุญ ต้นเดือนกันยายน ๒๕๖๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=6319&page=6> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **เก็บตกจากบ้านวิริยบารมี ต้นเดือนกันยายน ๒๕๕๙**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=518536102> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **งานสวดพระคาถาเงินล้าน วันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๙**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=4803&page=2> [๒๙ มกราคม ๒๕๖๒].
- อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. **เก็บตกงานสวดมนต์ข้ามปี วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=6442> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. เก็บตกงานวันแม่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://watt.hakhanun.com/webboard/showthread.php?t=860> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. โอวาทช่วงงานอุปสมบทหมู่ครบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล หลวงพ่อพระราชพรหมยาน.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=5138> [๒๒ มกราคม ๒๕๖๒].

อุษณี วงศ์ไตรรัตน์. กำหนดการบวชฟรีปีละ ๔ ครั้งของวัดท่าขนุน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=138> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

อุษณี วงศ์ไตรรัตน์, ยันต์เกราะเพชร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=605> [๓๐ มกราคม ๒๕๖๒].

(๗) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร.. เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระสุพรรณลักษณ์ ปณญาจุฑาโฒ. ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระพิระวิทย์ ชิตมาโร. พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระวิศิษฐ์ ฌมรสี. พระลูกวัด, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระชุติกานต์ อภินนโท. พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระปฏิวัติ ฐิตเมธ. ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระทรงพล กิตติปัญญา. พระวิปัสสนาจารย์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระฉัตรฐิภัก อริโย. เลขานุการเจ้าอาวาส, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูกาญจนปริยัติคุณ. เจ้าอาวาสวัดพุทธมณฑลอรุณญิกาวาส, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระ ดร.จิตศิลป์ เหมมรสี. ประธานสงฆ์สำนักสงฆ์เกาะพระฤๅษี, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระสมุห์ธนกลุต ขนตพิโล. เจ้าอาวาสวัดพุทธบริษัท, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์. นายกเทศมนตรี เทศบาลทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางบุญสนอง บุญยงค์. ผู้นำชุมชนวังท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายจำรัส คมขำ. ผู้นำชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์. ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางสาวเสาวลักษณ์ ถนอมบุญ. ผู้อำนวยการ อบต.ท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางสาวธัญชา สาพุ่มเพชร. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนปฏิบัติการ, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางพนอ จันทจิตร. ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางวิจิตตรา จุฑาริ. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางรอยพิมพ์ สุทธิบานเย็น. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายสมควร มีศรี. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายพิรุฬห์พัชร์ รัชสิกรณ์. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายปกรณ อัครฤทธิไกร. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางสาวพัชรีภรณ์ หยกอุบล. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายณัฐพัชร์ เมธิชัยวุฒิกุล. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑

- สัมภาษณ์ แม่ชีชื่น ศรีสองแคว. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นางสาวมุกดา เพชรชื่นสกุล. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นายสุรศักดิ์ บุญชวน. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นายกำพร พิเชษฐ์สกุล. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นายธวัชวัฒน์ เดชวงษา. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นางมธุรส จันทรรณิ. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นางสาวสุมาลี ตีรเลิศพานิช. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นางสาวภัทรวรรณ จะหะ. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นางสุรีย์ เสียมสกุล. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ นางภัทรภรณ์ มั่นเหมาะ. ชาวบ้านในชุมชนวัดท่าขนุน, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข
เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

- ๑) รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓) รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๔) ผศ.ดร. อุบลวรรณ ภวกันันท์ อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๕) ดร. เตชา กัปโก อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๑ ๖๑

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

ด้วย พระอิติวิธ ขยจุฑาโฒ (วิมลวณิชย์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

พี่สอนตรวจสอบแล้ว
ในเรื่องนี้ให้เรียนเรื่อง
พี่ ล. ๑๕๖
๒๕๗ ๓.๑.๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๑๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๕/ว ๑๑

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอดำเนินการขอตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.เตชา กัมโป

ด้วย พระธิดีร์ส ชยจุฑาโฒ (วัฒนภณิขย์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๓๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ได้ตรวจแก้ไขแล้ว
เรื่องขอแก้ไข
เจต กัมโป
(ดร.เตชา กัมโป)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๓๒๒, ๘๒๓๘, ๘๒๓๘

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๔/ว๓๖

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

ด้วย พระชิตีร์ส ขยจุฑาโณ (วิมลกานิชย์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๓๒๐๕๐๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระชิตีร์ส ขยจุฑาโณ, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

พระวิมล กานิชย์ ขยจุฑาโณ
กรมแผนผังฯ โทร ๒๒๑/๓๖
๑๖๒๒ มี ๒๒๑/๓๖
(อ.อ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๕/ ๖๑๑ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร รศ.ดร.กิตติศักดิ์ ผกาทอง

ด้วย พระธิดาวิมล ชัยจุฑาโสม (วิมลกวนฉิม) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยอติ หนึ่งมิตร (๑๖๖๖) ๒๖/๑๐/๖๓

กิตติศักดิ์

๓ ต.ค. ๖๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ ๖๖๑

วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.อุบลวรรณ ภวากานันท์

ด้วย พระธิดาวิมล ขยวฑูโฒ (วัฒนภณิษย์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน
ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จ.กาญจนบุรี

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า ขนุน จ.กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	ตอนที่ ๑ สภาพการณ์ทั่วไป								
๑	ชุมชนวัดท่าขนุนตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันมีสภาพการณ์ทั่วไปเป็นอย่างไร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดและชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูล กันอย่างไรบ้าง ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับกระบวนการ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน								
๓	ปัญหาของชุมชนวัดท่าขนุนมีอะไรบ้าง และความต้องการของชาวบ้านใน ชุมชนคืออะไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีการตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาวัดท่า ขนุนและชุมชนวัดท่าขนุน ในด้าน ใดบ้าง? เพราะเหตุใด ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีการมุ่งพัฒนาชุมชนในด้านใดเป็น อย่างแรก? เพราะเหตุใด ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	เมื่อทราบเรื่องที่จะมุ่งพัฒนาแล้วมีการ ประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนบ้าง หรือไม่? อย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน แต่ละด้านอย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พัฒนาบ้างหรือไม่ ? และมีแนว ทางแก้ไขอย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	เมื่อดำเนินการพัฒนาในโครงการหรือ กิจกรรมใด ๆ แล้ว ได้ติดตาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า ขนุน จ.กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	ประเมินผลการในสิ่งที่ทำไปแล้วบ้าง หรือไม่ ? ด้วยวิธีใด ?								
๑๐	การพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ ตรงกับความคาดหวังของท่านและคน ในชุมชนหรือไม่อย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	ในกระบวนการพัฒนาชุมชนทั้งหมด ท่านได้ใช้หลักธรรมอะไรบ้าง ? เพราะ เหตุใด ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	ผลงานที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนา ชุมชนของวัดท่าขนุน ณ ปัจจุบันมี อะไรบ้าง ? และเป็นอย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนมีความโดดเด่น อย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ตอนที่ ๔ เพื่อศึกษากิจกรรมการ พัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัด ท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน								
๑๔	ปัจจุบันวัดท่าขนุนได้ดำเนินการ เผยแผ่พุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	วัดท่าขนุนสอนธรรมะตามแนวปฏิบัติ อะไร ? ใช้หลักธรรมใดและเป็น อย่างไร?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ เกี่ยวกับการพัฒนาในเรื่องของจิตใจ และปัญญาแก่ประชาชนอะไรบ้าง ?	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๗	กิจกรรมและโครงการนั้น ๆ มีการ ดำเนินการอย่างไร ? มีปัญหาอุปสรรค หรือไม่มีแนวทางแก้ไขอย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการ พัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชาวบ้านมุ่ง ประโยชน์อะไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ผลตอบรับของกิจกรรมหรือโครงการ ต่าง ๆ เป็นอย่างไร ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า ขนุน จ.กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	ตอนที่ ๕ เป็นคำถามเกี่ยวกับ ความเห็นและข้อเสนอแนะ								
๒๐	ท่านคิดว่ารูปแบบการพัฒนาชุมชนวัด ท่าขนุนตามแนววิถีพุทธควรออกมา รูปแบบใด ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของ พระสงฆ์วัดท่าขนุนที่ผ่านมามีจุดด้อย อย่างไรควรปรับปรุงอย่างไรให้ดีขึ้น?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	๓. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการ พัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัด ท่าขนุนอย่างไรบ้าง ?	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน
ตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของพระสงฆ์วัดท่าขนุนและที่ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนว่ามีวิธีการและกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไรการตอบแบบสัมภาษณ์ของท่านเป็นสิ่งสำคัญผู้ศึกษา จึงขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง เพื่อนำผลไปพัฒนาปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนและผู้เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

นิยามศัพท์

การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ หมายถึง การที่พระสงฆ์วัดท่าขนุนได้นำแนวคิดหลักการพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนาไปดำเนินการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

กระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการพัฒนาชุมชนที่พระสงฆ์วัดท่าขนุน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านใช้ในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์วัดท่าขนุนได้ทำการจัดขึ้นเพื่อการพัฒนาจิตใจและพัฒนาปัญญาแก่ประชาชนในชุมชนตามแนววิถีพุทธ

ชุมชนวัดท่าขนุน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดท่าขนุนที่ประกอบไปด้วย ๓ ชุมชมรวมกันคือ ชุมชนวังท่าขนุน ชุมชนริมฝั่งแควน้อย และชุมชนพัฒนาทองผาภูมิ หมู่ ๑ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

พระสงฆ์วัดท่าขนุน หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน ที่ดำเนินการพัฒนาภายใต้การนำของพระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร.(เล็ก สุธมมปณฺโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน

๒. แบบสัมภาษณ์มี ๕ ตอน

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
 ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับสภาพการณ์ทั่วไป
 ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธ
 ตอนที่ ๔ คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนพระสงฆ์วัดท่าขนุน
 ตอนที่ ๕ เป็นคำถามเกี่ยวกับความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ที่ส่งผลในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

พระจิตวิสุต ชยวฑฺฒโฒ

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเด็นในการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 อายุ.....พรรษา.....
 ระดับการศึกษา ทางโลก.....ทางธรรม.....
 ตำแหน่ง.....
 สถานที่.....
 วัน/เดือน/ปี.....
 สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ สภาพการณ์ทั่วไปของชุมชนวัดท่าขนุน

๑. ชุมชนวัดท่าขนุนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีสภาพการณ์ทั่วไปเป็นอย่างไร

.....
 .....

๒. วัดและชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไรบ้าง ?

.....
 .....

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

๓.๑. การศึกษาชุมชนการคนหาปัญหาหรือความต้องการของชุมชน

๑. ปัญหาของชุมชนวัดท่าขนุนมีอะไรบ้างและความต้องการของชาวบ้านในชุมชนคืออะไร ?

๒. วัดและชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไรบ้าง ?

.....
 .....

๓. มีการตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาวัดท่าขนุนและชุมชนวัดท่าขนุน ในด้านใดบ้าง? เพราะเหตุใด ?

.....
.....
.....

๓.๒. การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน

๑. มีการมุ่งพัฒนาชุมชนในด้านใดเป็นอย่างแรก ? เพราะเหตุใด ?

.....
.....
.....

๓.๓. การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน

๑.. เมื่อทราบเรื่องที่จะมุ่งพัฒนาแล้วมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนบ้างหรือไม่ ? อย่างไร ?

.....
.....
.....

๓.๔.การดำเนินงานพัฒนาชุมชนโดยปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนตาม โครงการที่ได้กำหนดขึ้น

๑..มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชนแต่ละด้านอย่างไร ?

.....
.....
.....

๒. มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพัฒนาบ้างหรือไม่ ? และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร ?

.....
.....
.....

๓.๕.การติดตามประเมินผลงานพัฒนาชุมชน

๑..เมื่อดำเนินการพัฒนาในโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ แล้ว ได้ติดตามประเมินผลการในสิ่งที่ทำไปแล้วบ้างหรือไม่ ? ด้วยวิธีใด ?

.....
.....
.....

๒. การพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ตรงกับความคาดหวังของท่านและคนในชุมชนหรือไม่อย่างไร ?

.....
.....
.....

๓.๖ หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

๑. ในกระบวนการพัฒนาชุมชนทั้งหมด ท่านได้ใช้หลักธรรมอะไรบ้าง ? เพราะเหตุใด ?

.....
.....
.....

๓.๗ ผลการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุน

๑. ผลงานที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาชุมชนของวัดท่าขนุน ณ ปัจจุบันมีอะไรบ้าง ? และเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

๒. การที่ชุมชนวัดท่าขนุนมีความโดดเด่นอย่างไร อย่างที่ผ่านมามีได้รับรางวัล อย่างเช่น ชุมชนคุณธรรม ต้นแบบโดดเด่นประจำจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้นนั้น เกิดจากสาเหตุใด ?

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุน

๔.๑. รูปแบบการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญา

๑. ปัจจุบันวัดท่าขนุนได้ดำเนินการเผยแพร่พุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

๒. วัดท่าขนุนสอนธรรมะตามแนวปฏิบัติอะไร ? ใช้หลักธรรมใดและเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

๓. มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาในเรื่องของจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนอะไรบ้าง ?

.....

.....

.....

๔. กิจกรรมและโครงการนั้น ๆ มีการดำเนินการอย่างไร ? มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่มีแนวทางแก้ไขอย่างไร ?

.....

.....

.....

๕. เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ชาวบ้านมุ่งประโยชน์อะไร ?

.....

.....

.....

๖. ผลตอบรับของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ เป็นคำถามเกี่ยวกับความเห็นและข้อเสนอแนะ

๑. ท่านคิดว่ารูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธควรออกมารูปแบบใด ?

.....
.....

๒. การพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนที่ผ่านมามีจุดด้อยอย่างไรควรปรับปรุงอย่างไรให้ดีขึ้น?

.....
.....

๓. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนของพระสงฆ์วัดท่าขนุนอย่างไรบ้าง ?

.....
.....

๔. ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ

.....
.....

จบ

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ.๖๑๕๔/วทศ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต. หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๖๔ ๘๐๐๘ (มือถือ) ๐๙๕ ๖๔๖๖๖๖
www.mcu.ac.th E-mail : kusawee42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระธิดาวีร ชยวสุโธ (วิมลวณิขย์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า
ขนุน จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่า
ขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี" ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะ
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นางอรอนงค์ สว่างมี ภาสกรมณี
ผู้อำนวยการหลักสูตร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาศึกษ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๖๔ ๘๐๐๘, www.mcu.ac.th

ที่ ศธ. ๖๓๐๕.๔/วศ๕

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๔ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๙ ๔๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๕๖๙๖๒๖
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawan42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระชิตวิธ ขยุกุโธ (วิมลวณิษฐ์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนค้อนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า
ขุน จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่า
ขุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี" ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๙ ๔๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th.

ที่ ศธ. ๒๑๐๕.๔/วศ๕

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๓๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๕ ๒๕๕๒๒๒๖ www.mcu.ac.th, E-mail : kasawan42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระชิตวิมล ขจรจุฑา (วิมลภาณีชัย) รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๒๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนรามตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุนราม จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนรามตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุนราม จังหวัดกาญจนบุรี" ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุตวิธานบัณฑิต,ร.ศ.๓๖.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,

ใจดีกรธัมมธอนันต์

น.ต. สุทธิพงษ์ อัจฉริยะ

นักวิชาการพิเศษ ศูนย์พัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/๗๖๕

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๖๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๔๔ ๘๐๐๐-๕ (มีอื้อ) ๐๓๕ ๖๓๕๖๖๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawas42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน **พระครูวิภาคานูญจนธรรม, ดร.**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระธีรวิมล ขยทุทโธ (วัณกวณิษฐ์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขุนคามาแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน
จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล "รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่า
ขุนคามาแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขุน จังหวัดกาญจนบุรี" ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นางสาวสุวิภาดา นพคุณธรรม
๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๒๓๐๕.๔/วิศ๕

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๒๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๗๙ ๒๓๕๖๓๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawa42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน นางสาวบุญสนอง บุญยงค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระธิดีวัล ขยวทุโธ (วิมลวณิษฐ์) รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๑๒๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า
ขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่า
ขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต,ร.ศ.ร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/วทศ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ป. ๑ ตำบลสำโพร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๐๑
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๐ ๖๘๕๒๖๒๖
www.mcu.ac.th, E-mail : kusawaa42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน คุณพนธ จันทจิตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระฉัตรวิไล ขยจุฑโฒ (วิมลวณิษฐ์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๖๕๐๖๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า
ขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่า
ขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

รับทราบ
นางพนธ จันทจิตร
(นางพนธ จันทจิตร)

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุวีร์ตันบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/วศ๕

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๔ ๖๑๔๐๙๖๒๐
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระธิดิวีส ขจรุฑโฒ (วัฒนภณีย์) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๖๐๕๐๗๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่า
ขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล “รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่า
ขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี” ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ซึ่ง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุวีรดินันต์, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,

(นางสาววิภาดา)

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาพที่ ๑

สัมภาษณ์ นายประเทศ บุญยงค์ นายกเทศบาลตำบลทองผาภูมิ

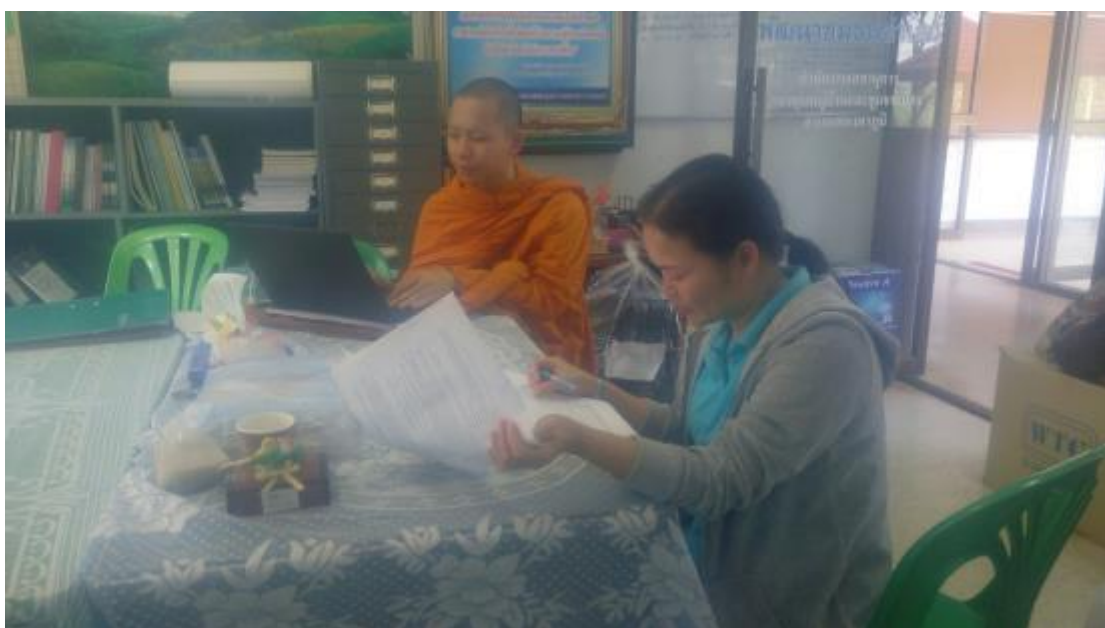
ภาพที่ ๒

สัมภาษณ์ นางสาวพจมาลย์ อินทรโพธิ์ ครูโรงเรียนเทศบาลทองผาภูมิ

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์ นางสาวเสาวลักษณ์ วัฒนอมบุญ หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนุน

ภาพที่ ๔

สัมภาษณ์ นางสาวธัญชา สาพุ่มเพชร นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

ภาพที่ ๕
สัมภาษณ์ นางพะนอ จันทจิต ผู้นำชุมชนริมฝั่งแควน้อย

ภาพที่ ๖
สัมภาษณ์ พระปฎิวัติ ฐิตเมธี ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระธิตวิส ขยวฑุโฒ นามสกุล วัฒนกวนิชย์
วัน เดือน ปีเกิด	: วันพุธ ที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๖
ภูมิลำเนา	: บ้านเลขที่ ๓๑๘ หมู่ ๒ ตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๙๐
อุปสมบท	: วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๙ วัดท่าขนุน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ กาญจนบุรี
การศึกษา	: พระครูวิลาศกาญจนธรรม,ดร. วัดท่าขนุน เป็นพระอุปัชฌาย์ : นักรธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดใต้ กาญจนบุรี : ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขา คอมพิวเตอร์ธุรกิจ ๑๒๖ ถนน ประชาอุทิศ แขวง ราษฎร์บูรณะ เขต ราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๔๐ : รัฐศาสตร์บัณฑิต (ร.บ.) คณะรัฐศาสตร์ สาขาวิชา บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์ทำงาน	: พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๖ IT Support L.I.S. International Co., Ltd. พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๕๘ Real estate agent G.R.Property Co., Ltd.
สังกัดวัด	: วัดท่าขนุน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ กาญจนบุรี
ปีที่เข้าศึกษา	: ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ...../...../.....
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดท่าขนุน ๒๓๕ หมู่ ๑ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ กาญจนบุรี